

INSTITUTUL NAȚIONAL PENTRU STUDIUL TOTALITARISMULUI

CINCINALUL UNUI PRIMAR COMUNIST

MIHAI MARCU

INSTITUTUL NAȚIONAL PENTRU STUDIUL
TOTALITARISMULUI

COLECȚIA MEMORII

**CINCINALUL UNUI PRIMAR COMUNIST
(1975-1979)**

INSTITUTUL NAȚIONAL PENTRU STUDIUL TOTALITARISMULUI

Calea 13 Septembrie nr. 13, Etaj 1, aripa de est, București 050711
în CASA OAMENILOR DE ȘTIINȚĂ A ACADEMIEI ROMÂNE

Telefon: 021-318 2450

E-mail: secretariat@totalitarism.ro, inst.academia@gmail.com

Site: www.totalitarism.ro

Mihai Marcu

**Cincinalul unui primar comunist
(1975-1979)**

Editura Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului
București
2025

Coordonator colecție: Octavian Roske
Redactor: Carmen Mihalache
Machetare computerizată: Iuliana Dumitrescu
Coperta 1: Scriitorul (Frederich von Knaus), Geuerbe Museum, Viena

Prezenta ediție are la bază volumul apărut în 2005 în
format print.

© INSTITUTUL NAȚIONAL PENTRU STUDIUL
TOTALITARISMULUI, 2025

Reproducerea integrală sau parțială a textului fără
acordul I.N.S.T. este interzisă și se pedepsește conform legii.
Distribuirea în străinătate fără acordul I.N.S.T. este interzisă.

Carte online
ISBN 978-606-9053-63-8

Cuprins

Despre istoria recentă, între memorie și servituțile politice.....	8
Abrevieri	11
Exerciții de spus adevărul.....	12
Autobiografia unui fost primar comunist.....	12
De ce ?	13
... și adevărul care poate fi spus. În căutarea adevărului.....	15
Todireni, înainte și după colectivizare.....	59
Cum am fost „ales” primar.....	68
Campanii și „campanii”	78
„Politica Partidului” și „Politica Țăranului”	91
Agricultură socialistă la Todireni	188
Primarul, bun la toate	241
Gospodarii comunei	264
„Rotirea cadrelor” la Todireni.....	275
Epilog.....	277
Anexe	283
Bibliografie	307
Autor	316

*Consătenilor mei,
în gând de recunoștință
și aducere aminte
a frăției noastre*

Realizarea acestui volum n-ar fi fost posibilă fără:

- intuiția d-lui prof. univ. dr. Andrei Pippidi, care a descoperit imediat potențialul subiectului și m-a susținut în elaborarea „variantelor de lucru”, ca director al Institutului Român de Istorie Recentă, asigurându-mi resursele financiare pentru deplasarea la Botoșani și Todireni în vederea documentării în arhive; sprijinul actualului director, lector univ. dr. Dragoș Petrescu, materializat prin susținerea logistică acordată;

- sprijinul în publicare oferit de prof. dr. Radu Ciuceanu și conf. dr. Octavian Roske, director, respectiv secretar științific al Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului;

- răbdarea și priceperea d-nei Carmen Mihalache, șef Secție Programe Etnologice la Muzeul Țăranului Român, care a ordonat ideile și datele prezentate în cele trei variante ale manuscrisului și a găsit firul logic al așezării lor în paginile cărții;

- abilitatea tânărului Nicolae Videnie, cercetător la IRIR, în folosirea „foarfecei inteligenței” în stilizarea propozițiilor și frazelor manuscrisului, precum și fără ajutorul științific în adâncirea încercării de a găsi și rosti partea de adevăr care poate fi spusă acum despre și pentru foștii mei consăteni;

- susținerea în etapa documentării arhivistice, datorată actualei echipe de la Primăria Todireni: primarul Vasile Butnarașu, vice-primarul Andrei Iancu și secretara Camelia Nanu, la care se adaugă Victor Pricop, fostul secretar al primăriei; documentarea pe care am realizat-o în actuala sală de lectură a bibliotecii comunale (unde am lucrat ca primar), beneficiind de înțelegerea bibliotecarei Veronica Asaftei, soția preotului din Todireni; precum și a angajaților Arhivelor Naționale Botoșani (directoare Stela Giosan, arhivist Ștefan Cervatiuc), Bibliotecii Academiei și a foștilor mei colegi de la Biblioteca Națională;

- înțelegerea și răbdarea celor de „acasă”: familiile Carmen și Adrian Leusenco, Gabriela și Mihai Leusenco, Aurica și Ioan Neamțu, sora Paraschiva (Geta) Alexandru și fratele meu Neculai (Gicu), precum și soția Veronica, copiii Cezar Mihai și Traian Costin.

Tuturor, sincere mulțumiri.

Despre istoria recentă, între memorie și servituțile politice

Începând din anii '90, peisajul editorial românesc s-a îmbogățit cu un segment semnificativ de scrieri cu tentă autobiografică, mărturisiri individuale sau colective pe teme de larg interes. Voluntare sau provocate, multe se referă la evenimente tulburi, delicate, dureroase sau controversate ale istoriei secolului douăzeci. Numeroase lucrări de acest gen încearcă să clarifice și prin intermediul memorialisticii zone mai mult sau mai puțin obscure ale comunismului românesc.

După cunoștințele noastre, o carte precum cea de față n-a apărut încă pe piața românească a cărții de istorie orală sau chiar autobiografice. Aceasta, din simplul motiv că puțini sunt, probabil, cei care ar fi avut impulsul sau curajul de a o scrie. Dacă mai multe personaje cu funcții de răspundere la nivel local în vremea defunctului regim comunist – adică cei care au pus în practică în plan administrativ, din convingere sau mai puțin convinși, o politică falimentară și nocivă pe termen lung pentru întreaga societate românească – și-ar etala în scris experiențele personale, istoria recentă s-ar putea rescrie. Ar dovedi astfel că sunt conștienți de importanța mărturiei lor – oricât de subiectivă, dar implicând un grad semnificativ de onestitate – pentru generațiile viitoare. Și istoria s-ar rescrie într-un mod particular care, coroborând aceste mărturisiri însumate cu documentele oficiale ale epocii, să facă posibilă înțelegerea stării de fapt care a deformat mentalitățile unei națiuni întregi în numai 50 de ani, cu consecințe adânci în planul dezvoltării ei economice, sociale și politice ulterioare.

Scriindu-și „autobiografia de primar” dintr-o perspectivă tributară mediului său formativ și într-un limbaj inevitabil grevat de clișeele unei perioade istorice în care a fost implicat activ, fostul primar comunist din comuna botoșăneană Todireni face efortul de a înțelege timpul trăit în întreaga sa complexitate, statutul său social și politic, dar și locul său în mecanismul complicat și persuasiv al „aparaturii de partid și de stat”. Mărturisirea autobiografică este limitată temporal aproximativ la perioada

mandatului (1974-1979). Ea oscilează între o imagine despre sine care se vrea transmisă celor din jur și posterității relativ corect și un fapt de conștiință declanșat de credința sinceră în necesitatea transmiterii către generațiile tinere a experienței de viață în eșalonul activ – chiar dacă minor – al unui sistem totalitar. Efortul autorului este apreciabil, cu atât mai mult cu cât încearcă să suplinească ocultarea, pe alocuri din motive subiective, a unor informații cu caracter foarte personal (nume concrete de persoane sau circumstanțe ale unor fapte), printr-o migăloasă muncă de documentare. Astfel, se încearcă o recuperare, din arhive și surse oficiale, a datelor importante pentru înțelegerea unor fenomene majore ale vremii, ca modificarea unor ierarhii tradiționale, schimbarea treptată a sistemului de proprietate, impunerea muncii în comun în folosul statului etc. Rezultatul străduințelor sale este o micro-istorie comunitară din perspectivă personală a localității pe care a administrat-o, care reține aspecte semnificative de ordin economic, administrativ și mai ales social-politic, cu accent pe greutățile unei vieți menținute în parametrii normalității într-un climat general de anormalitate.

Prin fragilul său demers autobiografic, consolidat de o temeinică și riguroasă documentare încurajată și susținută de Institutul Român de Istorie Recentă (care are meritul de a fi intuit importanța la scară nu atât istorică, dar mai ales socială a unui astfel de demers), autorul face primul pas în direcția unei posibile utilizări a biografiei și autobiografiei sociale ca metodă de diagnostic social. Autobiografia decodează într-un mod particular generalul politico-social al unui deceniu socialist, conturând o identitate politică a autorului care conștientizează o serie de opoziții în sistemul politic comunist. Evocarea activității de primar confruntă prestigiul social și autoritatea publică cu propriile slăbiciuni și cu presiunile politice. Construirea, prin intermediul memoriei subiective, a unei identități personale (părerea autorului despre sine pornind de la istoria proprie, opiniile privind capacitățile, posibilitățile și dorințele sale în raport cu grupurile politice și sociale cu care inter-relaționează) interferează cu o reconstrucție a mediilor

instituțional, ideologic etc. Totul este trecut printr-o grilă de evaluare socială la nivel istoric, politic și cultural atât sincronic, în contextul general al epocii, cât și diacronic, prin raportare la o perioadă de referință din trecut, respectiv anii 1945-1949. Fluxul memoriei este cel care organizează amintirile, trăirile, dar și datele culese din arhive. Rezultă o construcție subiectivă cu intenție sistematizatoare în care gradul de percepție, gândire, analiză și subiectivitate al autorului este direct proporțional cu statutul său politic din vremea respectivă.

Subliniem încă o dată factorul emoțional care intervine implicit în evaluarea unui subiect de istorie contemporană într-o scriere de acest gen. Nu din dorința de a nu-i fi uitate meritele și de a nu se pierde în anonimat adoptă autorul – neobișnuit cu scrisul – soluția unui discurs autobiografic. El intenționează o povestire cu structură obiectivă care aspiră la istorie, din dorința de a elabora o „cronică mărunță” a fenomenului politic și economic în care s-a implicat, utilă posterității în păstrarea memoriei și evitarea repetării greșelilor trecutului. Discursul său narativ cu pretenții de obiectivitate, împănate cu meditații personale asupra vieții și realității cotidiene și repercusiuni psihologice ale politicianului în plan personal, reconstruiește trecutul recent dinspre contextul social-istoric, relatarea propriei istorii devenind scheletul cel mai la îndemână pentru această reconstrucție. Povestea primarului din Todireni, persoană supusă prin funcție vremurilor și logicii instituțiilor, nu caută să disimuleze evenimentele biografice necorespunzătoare, nici relațiile posibil neconvenabile în raport cu criteriile de selecție și de definire a excelenței politice propuse de partidul în rândurile căruia a activat.

Meritul unei astfel de mărturii, care nu pune ostentativ în prim-plan personalitatea autorului, este incontestabil. Dincolo de experiența de viață și de exercițiul retoric al autorului, lucrarea recuperează un capital informațional semnificativ legat de evoluția politico-economică a unei localități rurale ca atâtea altele din România anilor '70-'80, în contextul mai larg al realității socio-politice a „epocii de aur”.

Carmen Mihalache

Abrevieri

BOF – Buletinul Oficial

C.A. – Consiliul Agroindustrial

C.A.P. – Cooperativa Agricolă de Producție

C.C. – Comitetul Central al Partidului Comunist Român

C.M. – Consiliul de Miniștri

C.P.C.P. – Comitetul pentru Problemele Consiliilor

Populare

C.P.Ex – Comitetul Politic Executiv al C.C.

C.S. – Consiliul de Stat

C.S.D.E.S./1 – Consiliul Suprem al Dezvoltării

Economice și Sociale

C.S.D.E.S./2 – Biroul permanent al C.S.D.E.S./1

C.U.A.S.C. – Consiliul Unic Agroindustrial de Stat și

Cooperatist

D.C.S. – Decret al Consiliului de Stat

F.U.S. – Frontul Unității Socialiste

F.U.S./1 – Consiliul Național al F.U.S.

F.U.S./2 – Biroul Permanent al F.U.S./1

H.C.M. – Hotărâre a Consiliului de Miniștri

I.A.S. – Întreprindere Agricolă de Stat

lg – Lege

M.A.N. – Marea Adunare Națională

MOF – Monitorul Oficial

P.C.R. – Partidul Comunist Român

P.T.T.R. – Poșta, telefon, telegraf, radio

R.S.R. – Republica Socialistă România

S.M.A. – Stațiunea pentru Mecanizarea Agriculturii

Exerciții de spus adevărul...

Autobiografia unui fost primar comunist

Motto :

„Atunci când ai ceva de spus și darul de a înfăptui, a renunța este o crimă, iar lenea o rușine.”

(Romain Rolland)

Mă numesc Mihai Marcu, fiul lui Costache și al Profirei, născut la 1 octombrie 1946 în comuna Todireni, județul Botoșani. În prezent domiciliesc în București. Din însărcinarea Partidului, în perioada 1975-1979, am fost primar comunist la Todireni.

Sunt conștient de faptul că foarte mulți din cei care vor citi aceste rânduri mă vor condamna. Mai ales auzind expresia „am fost primar comunist”, multora li se va zburli părul. Probabil, se vor întreba cum de mai am curajul să folosesc această expresie după 1989, deși eu știu cu mult mai bine decât alții ce a însemnat „dictatura roșie” pentru români, inclusiv pentru cei din Todireni.

Eu cred că ceea ce scriu acum nu reprezintă decât o dovadă concretă a grijii față de generația tânără, căreia sper că îi va fi utilă mărturia unui om care a îndeplinit o funcție publică în acele vremuri și care atunci n-avea nici măcar 30 de ani.

Sunt fiu de țărani. Părinții au fost proprietari de pământ până în 1962, apoi colectivști și cooperatori activi până la pensionare. Bunicii au fost tot țărani proprietari, oameni ai locului. Bunicii au murit în primul război mondial. Bunicile și-au purtat cu demnitate titlul de văduve de război și au crescut copiii așa cum au putut și cum s-au priceput. Am crescut în casa părintească, care era una obișnuită în sat. Aveam o grădină, nu chiar mică, pe care o cultivam, creșteam animale și păsări și, cu ce aduceam și de la câmp, reușeam să ducem un trai obișnuit unei familii țărănești din acea perioadă. Am crescut împreună cu frații

și surorile mele până la absolvirea clasei a VII-a, când am promovat examenul de admitere la Școala Pedagogică „A. S. Makarenko” din Suceava. Astfel, am plecat de acasă.

În august 1974 îmi întemeiasem o familie și mă pregăteam să plec la oraș pentru a-mi construi viitorul, așa cum îmi închipuiam atunci că va fi mai bine pentru noi și urmașii noștri. Dar am fost chemat la Partid și am primit sarcina să fiu primar la Todireni.

Am acceptat și așa începe povestea mea.

De ce ?

Din '90 încoace se discută foarte mult – și, desigur, justificat – despre ceea ce a însemnat comunismul pentru omenire. Se omite sau se menționează doar în treacăt rolul imens, decisiv, pe care l-a jucat în decapitarea comunismului Mihail Gorbaciov, secretarul general al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și președintele Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste. Am zis bine „decapitare”, pentru că i-a fost retezat doar capul. Corpul lui imens a rămas și se întinde – nu se știe deocamdată pentru cât timp – în fiecare din țările europene din fostul lagăr socialist. El trăiește în marea Chină și nici nu dă semne de oboseală. De asemenea, trăiește în Coreea de Nord și în micuța Cubă a lui Fidel Castro, pe care marea Americă, cu toate străduințele de pe parcursul atâtor ani, n-a reușit să-l doboare încă. Pomenind de America, trebuie să recunoaștem rolul hotărâtor pe care fostul ei președinte, George Bush, l-a avut, împreună cu Mihail Gorbaciov, la decapitarea comunismului. Întâlnirea la nivel înalt sovieto-americană din decembrie 1989, a aprins fitilul care a detonat nu peste mult timp bomba comunismului în Europa. Dar, așa cum spuneam, corpul imens al comunismului mai trăiește. E drept, scheletic și muribund, dar trăiește prin foștii membri de partid din fostele țări socialiste. Și, atunci când judecăm vremurile actuale, trebuie neapărat să ținem cont de existența lui. În mod

surprinzător, clasa noastră politică uită să-l recunoască și să țină cont de această existență concretă.

Cred că se omite voit să se spună clar și explicit că mărețele idei și principii ale „Genialului” și ale clanului lui au fost puse în practică de oameni în carne și oase, care au deținut funcții de răspundere în județe, orașe și comune. Ca unul dintre cei care au deținut o astfel de funcție în acea vreme – fie ea și numai de primar într-o comună oarecare – urmăresc ce se scrie și ce se spune în presă, la radio și TV, despre acei oameni și acele vremuri. Surprinzător, tinerii fac aprecieri civilizate și cu foarte multă înțelegere. Dar își exprimă opinia și unii de vârsta mea – am 58 de ani acum – care, după principiul „privește înapoi cu mânie”, condamnă acele vremuri într-o manieră greu explicabilă pentru mine. Ei uită să precizeze ce vechime aveau în 1989 în Partid, ce eventuale funcții politice sau administrative au deținut sau la ce funcții au râvnit și nu le-au obținut, desigur, din motive numai de ei știute. Mai mult, **unii s-au repezit să-și ardă carnetele de partid în „piața publică”.** Au considerat că procedând în acest mod și-au spălat vechile păcate, au deveni „nou-născuți” și se pot înscrie fără nici un fel de remușcări în noile partide înființate sau reînființate după 1989. Da, se poate să fi greșit, chiar foarte grav. Dar normal și firesc este să-ți asumi răspunderea pentru faptele tale, bune sau rele.

Este adevărat, în decembrie 1989 în România erau patru milioane de membri de partid. Cred că am spus bine **membri de partid și nu comuniști**, fiindcă fiecare membru de partid își are propria „istorie”, dacă se poate spune așa. Numai sufletul lor știe de ce s-au făcut membri de partid. Unii au fost nevoiți să se facă sau pur și simplu au trebuit să accepte să devină membri pentru a se putea exprima și evolua profesional și social și pentru a-și întreține și educa copiii. Nu vreau să iau apărarea nimănui. Dar pot exemplifica concret că cine n-a vrut și n-a vrut să devină membru de partid n-a devenit. Soția mea, care la acea dată era profesoară titulară de limba română în comună, n-a vrut să devină membră de partid. Am fost eu criticat o bună bucată de vreme la județ (Comitetul Județean al P.C.R.) pentru asta, pentru că nu era

în obișnuința vremii ca primarul să nu fie în stare să-și convingă propria soție să intre în Partid. Dar, până la urmă, au renunțat și-au admis și o astfel de stare de lucruri.

Privind în urmă, nu cu mânie, ci cu tristețe și cu înțelepciunea vârstei, **vă propun tabloul real al vieții din comuna mea așa cum a fost la acea dată. Așa cum eu l-am văzut.** Urmează ca în primul rând foștii mei consăteni să analizeze cum s-au petrecut lucrurile – cum, unde și cu ce am greșit – pe baza faptelor reale și a documentelor de arhivă care vor fi prezentate, nu doar după spusele unuia sau altuia sau din cele auzite și neverificate.

Este adevărat, amintirile din acei ani îndepărtați se adună mai greu acum, când vreau să scriu despre ei. Au trecut de atunci aproape 25 de ani. Dar nu pentru că impresiile de atunci n-ar fi fost puternice se încheagă greu povestea, ci fiindcă le-am lăsat să se scufunde undeva în adâncul meu și în fapt rareori le-am mai acordat privilegiul revenirii la suprafață. Au contribuit la asta curgerea firească a vremii, ca și alte evenimente ale vieții care s-au suprapus peste ele estompându-le, ținându-le pânza uitării.

Dacă m-am hotărât, totuși, „să pun mâna pe condei”, o fac îndemnat de dorința de a spune cum s-a făcut atunci istoria în mod real, care-au fost faptele în dimensiunea lor reală. Interpretarea acestor fapte s-o facă cei care vor avea răbdarea să citească mărturia mea până la capăt. Precizez că, pentru a se putea stabili întinderea și greutatea reală a faptelor și acțiunilor întreprinse de comuniști, este necesar ca și alții care au participat la ele să le aducă la lumină, astfel încât, confruntând relatările, să se încheie istoria adevărată a acelor vremuri.

... și adevărul care poate fi spus.

În căutarea adevărului

13 decembrie 2000. Încerc să dau de urma documentelor care mă interesează pentru întocmirea unei cărți în care vreau să spun adevărul despre ce a însemnat comunismul în viața unei

comune obișnuite din România. Avem oare dreptul să știm adevărul? Da!

La arhivele județene mi se spune că documentele fostului Comitet județean de partid Botoșani se află în custodia lor, dar n-au fost inventariate și chiar dacă ar fi fost, conform prevederilor legii nr. 16/1996, nu pot fi puse în circulația științifică. Despre prevederile susnumitei legi știam și eu de la București, dar am presupus că aflarea Adevărului despre cele petrecute până în decembrie 1989 este mai important și legea ar trebui să ne ajute să-l rostim.

Eu știu ce s-a întâmplat, am fost un participant, am cunoscut din interior la acea dată comunismul, l-am servit cu mintea și brațele mele și nici măcar nu l-am slujit rău. Am fost un slujitor sincer și devotat. Că el de fapt m-a mințit, asta este o altă poveste, pe care încerc să o aflu acum, căutând urma altor documente decât cele care ajungeau la comună. Și nu pot, fiindcă o lege adoptată în 1996 – când ar fi trebuit să facem parastas de șapte ani pentru căderea comunismului în România – nu-mi permite să studiez acele acte din care aş putea afla adevărul.

Mă întreb cu îngrijorare de ce nu există la noi, măcar la unii dintre noi, dorința de a spune celor ce vor veni adevărul cunoscut de noi? De ce să ne ascundem ca înainte după niște prevederi ale unor legi care au fost făcute de noi, de cei care am greșit, cei care am mințit în numele unui ideal care poate nici nu ne aparținea? Nu eram pătrunși de acest ideal, dar am servit cu bună-credință o castă care se instalase deasupra, căreia îi era foarte bine, care dispunea de putere absolută, care nu respectau nici măcar propriile legi și principii. Adevărul este greu de spus, dar oare ne împiedică cineva să încercăm? Se pare că da. O lege din 1996...

La 3 august 1974 mi-am întemeiat o familie. Căsătoria s-a oficiat la sediul primăriei, după care alaiul a pornit, într-un autobuz, către Cabana Reditu (Botoșani), locul unde urma să aibă loc masa și dansul. La acea vreme, orice petrecere nu trebuia să depășească orele 24.00, fie ea chiar și o nuntă. Oamenii nu aveau

voie să petreacă nici la nuntă decât atât cât le permitea stăpânirea. Ea avea grijă ca românii să nu stea prea mult împreună. Ar fi putut începe să gândească altfel decât le era permis. Da, așa este, existau reguli foarte stricte pentru desfășurarea fiecărei activități, inclusiv a celor cu caracter personal sau chiar intim. Nimeni dintre cei obișnuiți nu avea dreptul să facă altfel. Eu nu eram obișnuit, eram membru de partid.

Preotul Miluță Petrovici, care ne-a cununat a fost cel care m-a influențat și m-a format ca om. La acest eveniment a trebuit să mergă în haine civile, ca să nu fie văzut. Nu, nu se gândea la el, ci la neplăcerile pe care le puteam avea noi, tânăra familie, cununându-ne religios în văzul lumii. Cununia s-a oficiat la biserica „Sfânta Paraschiva” din Botoșani, cu aprobările de rigoare obținute de la cei în drept. Nunta a fost frumoasă, cabana fiind situată într-un cadru natural deosebit, pădurea REDIU. S-a putut cânta și dansa în voie până dimineața fără nici un fel de restricții. Părinții și frații mei și ai miresei, prietenii și invitații noștri s-au bucurat pe deplin, așa cum rar aveau prilejul atunci.

La 23 ianuarie 1975, fiind deja „instalat” secretar al Comitetului comunal de partid, am fost „uns” primar al comunei Todireni, cu tot protocolul de rigoare. După căsătorie, ca fiecare familie tânără, ne pregăteam să plecăm din comună pentru a ne găsi un rost în lumea largă. La data investirii, lucram ca profesor suplinitor la Școala generală Todireni, iar soția lucra ca profesor titular de limba română la Școala generală Cernești, tot din comună. În momentul în care ne-am exprimat intenția de a pleca, am fost chemați de nașul nostru de cununie, care era inginer agricol la cooperativa din comună. Mi s-a comunicat că nu pot pleca, trebuie să îndeplinesc alte însărcinări importante. El fusese prevenit de cei de la județ că nu pot sau nu trebuie să plec din comună. Îi spusese și de ce, dar încă nu venise momentul să mi se comunice oficial acest lucru.

Ca orice fiu de țăran care cunoștea starea lucrurilor la acea dată, pe care-l dureau suferința părinților care lucrau la cooperativa agricolă și câștigau așa cum câștigau, am socotit că

este momentul să fac ceva. Pentru părinții mei, frații mei și ceilalți din comună. Trebuie să recunosc că m-am bucurat. M-am simțit mândru și deosebit de important prin misiunea care mi se încredința. Da, o socoteam un fel de misiune cetățenească, aceea de a face bine consătenilor mei. De la părinții mei învățasem să muncesc, să fiu onest, să-i respect pe cei din jur, în primul rând pe cei în vârstă. La data investirii locuiam în casa unui frate, unde am stat de fapt întreaga perioadă cât am îndeplinit funcția de primar.

Mi-am început activitatea. Comuna este de mărime medie. Erau două cooperative agricole, plus toate celelalte unități economice și instituții care se află în orice comună. Vice-primar era fostul primar din vremea când secretarul Comitetului Comunal de Partid nu cumula și funcția de primar. Aceste funcții erau îndeplinite de persoane diferite. El avea experiență și era un om capabil. Am lucrat împreună la bunul mers al lucrurilor. La acea dată treburile în comună nu mergeau deloc bine: dintre cele 69 de comune ale județului eram printre ultimii. Pentru a primi sugestii pentru îmbunătățirea stării de lucruri, i-am invitat la o discuție la primărie pe toți bătrânii comunei, printre care se număra și tatăl meu. A participat și el la adunare. N-a luat cuvântul. A vorbit un frate de-al lui care a dat de fapt tonul discuțiilor și-a spus lucrurilor pe nume. Se aflau alături de mine toți cei cu funcții de conducere din comună.

În lunile aprilie – mai am fost trimis la Bacău, la Școala interjudețeană de partid, pentru pregătirea în domeniul administrației publice. De fapt, a început îndoctrinarea. La terminarea cursurilor, întors în comună, am constatat că o mare suprafață de teren rămăsese nelucrată, neprășită. Culmea ironiei, erau suprafețe amplasate în apropierea vetrei de sat, la o distanță foarte mică de mers pe jos. Au fost identificate cele care nu lucraseră. Spun „cele” fiindcă toate erau soțiile și fiicele celor care lucrau pe șantiere. Deveniseră „cucoane” – așa erau numite în comună – și nu mai voiau să-și murdărească mâinile lucrând la câmp. Soții lor câștigau foarte bine pe șantierele unde lucrau, făceau săptămânal sau zilnic naveta,

aduceau de la oraș tot ce era necesar și ele nu mai erau nevoite să muncească. Femeile au fost chemate la primărie prin patrula postului de miliție, pentru că nu se prezentau. Ba unele plecau și din comună pentru a nu mai fi deranjate. Am format echipe cu funcționarii de la primărie și cu cadrele didactice și am mers pe la casele lor, dar mare lucru n-am reușit. Am recurs la alte metode: au fost afișate liste cu numele lor în locuri vizibile, li s-a interzis să mai facă cumpărături de la magazin, actele pe care le solicitau primăriei le erau refuzate... Ba chiar au fost amenințate că vom face cunoscută situația lor în scris la locurile de muncă ale soților pentru a fi puși în discuția colectivelor de muncă, ca să-i trimită acasă să-și lămurească soțiile să vină să lucreze la cooperativă. Am apelat din nou la bătrânii satului și i-am rugat să ne ajute. Cu respectul pe care-l au țăranii pentru pământ, aceștia au răspuns solicitării și au ieșit la muncă, inclusiv la prășitul sfeclei de zahăr, care presupune un efort deosebit. La convocările de la județ eram ciuca bățăilor, cum se spune, pentru că nu reușisem să cuprind întreaga suprafață cu forță de muncă. Rămăsese teren nelucrat, lucru de mare rușine pentru un primar.

Am ajuns să fac și prima balanță a grâului. Așa se chema sistemul de predare a produselor recoltate de cooperativă la fondul de stat. Fiecare cooperativă agricolă întocmea un proiect de balanță pe baza rezultatelor obținute la păioase și, în prezența primarului, o prezenta comisiei venite de la județ. Comisia era condusă de un membru al Biroului Județean de Partid, care avea dreptul suveran să decidă asupra cantităților.

Din neparticiparea la muncă s-a făcut o problemă și în organizațiile de partid, care au primit sarcina să se ocupe de rezolvarea ei. O mare parte din vină pentru starea proastă a lucrurilor revenea și președinților celor două cooperative agricole. În 1976 am încercat, cei de la primărie, să suplinim deficiențele organizatorice. Intenția și bunăvoința noastră a fost făcută publică și prin gazeta județeană „Clopotul” sub titlul „În locul echipelor de șoc, întregul sat o mare echipă”. Într-o discuție cu un redactor al ziarului eu și vice-primarul am

prezentat modul în care am conceput și organizat munca pentru campania de primăvară astfel încât să nu mai rămână suprafețe nelucrate. Proiectul a fost frumos, dar punerea în practică dezastruoasă. Observațiile pe care le primeam în permanență de la județ m-au determinat să iau hotărârea să-i schimb din funcție pe cei doi președinți. Nu era ușor. Procedura era foarte greoaie, trebuiau întocmite multe documente, propuneri, erau de făcut o serie întreagă de acte, de intervenții la forurile județene. Demersurile la județ includeau pregătirea a trei propuneri de înlocuitori din care județul s-o aleagă pe cea mai potrivită din punct de vedere politic. Amatori să preia o astfel de „gloabă” nu se prea găseau. Cei care ar fi putut s-o facă știau că cel mai greu lucru este să administrezi sărăcia. Am găsit până la urmă oamenii potriviți, dar mi-a fost greu să-i conving. Forțând nota cu refuzul de a primi o sarcină de partid, am reușit să-i smulg promisiunea înlocuitorului pentru Todireni. La Iurești, slabe speranțe. Am trimis cele trei propuneri, dar unul singur trebuia să fie „ales” de județ.

La Todireni a fost promovată o femeie, Bartoș Floarea, care până atunci lucrase la contabilitate. De altfel o fată foarte deșteaptă, care a ajuns departe. Ne vom întâlni cu ea ca membră a Comitetului Județean de partid delegată la Congresul al XII-lea (cel cu incidentul Pârvulescu) și, din 1980, deputată în M.A.N. A acceptat cu foarte mare greutate funcția de la Todireni și mai apoi demnitățile de la județ, din convingerea că astfel va putea face ceva pentru binele consătenilor. Deci nu eram singurul care mi-am făcut iluzii! La Iurești președintele a fost înlocuit cu inginerul-șef al cooperativei, Roșu. Acesta a fost de fapt obligat să preia funcția. În preziua adunării generale el nu acceptase încă. A fost amenințat de către secretarul cu probleme agrare de la județ că va fi dat afară din partid pentru acest refuz. Refuzul de a primi sarcini de partid – așa era socotită pe atunci primirea funcției de președinte al C.A.P.

Am socotit aceste înlocuiri pentru care întâmpinasem o dărză rezistență în comună și la județ o mare victorie împotriva nepriceperii, un câștig în respectarea principiului „omul potrivit

la locul potrivit” și a susținătorilor lui. Erau și pe atunci în comună grupări de interese și grupuri care le susțineau. Acum își vedeau interesele amenințate din cauza unui tânăr care, la 30 de ani, a luat taurul de coarne, cum se zice, și a avut curajul să supere destule persoane sus-puse de la județ, schimbând din funcție doi nepricepuți care uneori erau și rău intenționați. Vă dau un singur exemplu care-mi vine acum în minte: loturile în folosință care au fost date celor bătrâni, fără nici o justificare se aflau la 15 km de sat, unde era o tarla numită Caruz, pe motiv că astfel se face așa-zisa rotație a culturilor. Am avut surpriza să-i găsesc acolo și pe părinții mei, prășindu-și locul. Asta după ce mama venise la mine să intervină pentru ca președintele de la Todireni să nu fie schimbat din funcție (când epuizase toate celelalte mijloace de intervenție din comună și de la județ). Acum, dacă stau să mă gândesc bine, îmi amintesc că el a fost unul dintre cei foarte supărați atunci când am chemat bătrânii satului să-i întreb ce-i de făcut fiindcă treaba mergea prost în comună. Oamenii mi-au spus verde-n față că la cooperativa agricolă treburile merg deosebit de prost.

A venit apoi toamna, prima toamnă pe care am trăit-o ca primar, cu problemele ei specifice privind recoltatul și semănatul. La culturile de floarea-soarelui și sfeclă de zahăr întreaga recoltă se preda la fondul de stat. La porumb se întocmea aceeași faimoasă balanță ca la grâu: se lăsa în comună doar strictul necesar pentru plata în natură a normelor prestate de cooperatori, pentru bătrâni, pentru furajarea animalelor și o mică rezervă, strict necesară. Odată cu toamna lui '75, am început să realizez ce înseamnă de fapt pregătirea animalelor pentru sezonul rece. Fiecare cooperativă avea un puternic sector zootehnic: bovine, porcine, ovine. În condițiile în care președinții celor două cooperative nu erau buni gospodari, pregătirea pentru iarnă era ca vai de ea. Șefii de fermă, care erau specialiști în zootehnie, au început să mă asalteze cu probleme: că furajele sunt insuficiente, că starea grajdurilor este necorespunzătoare, ca baza furajeră este și ea în suferință. Am convocat comandamentul comunal, format din toți cei care

aveau munci de răspundere în comună, începând de la șefii de echipă de la cultura vegetală și până la cei ce dețineau o funcție oricât de mică. Așa era procedura politică, dar nici unul dintre aceștia nu putea să aducă furaje, porcei sau viței de calitate. Deci, Marcule, la muncă! Mi-am propus să gospodăresc cu grijă ceea ce era recoltat ca să pot ieși cu animalele în vară, cum spune țăranul. Am început să fiu prezent mai des pe linia grajdului la orele 5.00 dimineața pentru a vedea cum se face furajarea, cum se respectă programul de grajd, cum sunt îngrijite animalele. Am avut noroc de doi tineri specialiști, inginerii-șefi ai cooperativelor agricole, care au înțeles situația dramatică în care ne aflam și i-au ajutat pe colegii lor din zootehnie să se descurce.

Toamna, după încheierea recoltatului, a început **sezonul ședințelor**: învățământul politico-ideologic, ședințele organizațiilor de partid, ale celorlalte „organizații de masă și obștești”. La nivelul fiecărei cooperative exista un comitet de partid și organizații de bază pe formații de muncă. Lunar sau ori de câte ori era nevoie, aceste comitete și organizații de bază trebuiau – așa glăsuia Statutul Partidului – să țină adunări generale. Lucrurile nu se desfășurau la întâmplare, stăpânirea politică avea grijă să transmită o tematică orientativă după care se întocmea tematica anuală cu probleme de analizat. Am început să cunosc și eu activitatea concretă a secretarilor organizațiilor de bază și ai comitetelor de partid. Cel mai vechi secretar al unei organizații de bază fusese neștiutor de carte. Învățase să scrie și să citească la cursurile de alfabetizare, dar învățase foarte bine. Dacă n-aș fi aflat întâmplător despre aceasta, nu mi-aș fi dat seama. Deci, am dedus că este de lucru și în așezarea în drepturi a „calității” și în rândul celor care conduceau organizațiile de bază.

În sezonul rece, tot primarul trebuia să asigure condițiile pentru desfășurarea în bune condiții a activității în școli, grădinițe, la dispensarul uman și cel veterinar. Spre norocul meu, școlile și dispensarele aveau sedii corespunzătoare, în care lucrau oameni conștiincioși și cu darul muncii, care nu așteptau

să fie împinși de la spate. Situația din școală o cunoșteam cel mai bine, fiindcă acolo îmi desfășurasem activitatea până la ungerea mea ca primar. În școli, pe lângă organizația de partid, existau organizațiile U.T.C., de pionieri și șoimi ai patriei. În acest sezon – iarna ședințelor – se desfășurau tot felul de întruniri, nu numai ale organizațiilor de bază (P.C.R.), de masă și obștești. Erau și **adunări cetățenești** pentru stabilirea contribuției bănești și în muncă, pe sate și la nivelul comunei. Primarul era cel care conducea sesiunile Consiliului Popular și ale Biroului executiv. Există funcția de vice-primar; acesta se ocupa de activitatea administrației locale. Cel care îndeplinea această funcție pe întreaga perioadă cât am fost eu primar era chiar fostul primar.

Am constatat cu surprindere că unii din colaboratorii mei care aveau și darul muncii și erau și tineri, nu aveau nici studii liceale. I-am convins că pot și este chiar necesar pentru viitorul lor să învețe. Le-am promis și m-am ținut de cuvânt că îi voi ajuta să fie prezenți la pregătirile pentru sesiuni și la examene (au urmat cursurile învățământului fără frecvență). Cum noi eram mai mereu în „campanii” și era nevoie de ei mai ales pe „frontul muncii” din agricultură, frecventarea școlii era o problemă deosebită. Unii „musafiri” de la județ strâmbau din nas când îi căutau la cooperativele agricole și nu-i găseau, iar eu le spuneam că „i-am obligat să învețe”. Când a avut însă interes partidul, a găsit modalitatea ca și cei de 50 ani să-și completeze studiile. Spre satisfacția mea, i-au molipsit și pe alții. Mai mult, am avut surpriza plăcută ca în 2000, când m-am dus „acasă” să-mi completez documentarea pentru carte, cineva să-mi mulțumească cu sinceritate că atunci „l-am obligat să învețe”. Deci, am mai făcut și bine unora!

Când mă gândesc acum mai temeinic, realizez că acest sezon al ședințelor era conceput de stăpânire ca să ne dea în permanență de lucru, să ne țină sub **controlul ideologic al partidului**, să nu avem vreme și nici să nu fim tentați să gândim altfel. Era deosebit de grea obligația primarului de participa la aceste ședințe, de a asista la dezbateri care de multe

ori constau în discuții de o simplitate deosebită, care se repetau de la o ședință la alta, de a formula concluzii cu caracter de directivă pentru organizație, după cum era instruit la rândul lui la județ. N-aveam voie să ne abatem de la linia partidului, n-aveam voie să avem opinii personale, să emitem judecăți de valoare. Îmi amintesc că la o ședință de analiză la școală am spus că ar trebui să recunoaștem că avem și familii sărace și să le acordăm ajutoare și manuale gratuite, iar cei din consiliul profesoral ar trebui să se ocupe ca de o problemă specială și de ajutorarea copiilor dotați, nu numai de cei ce nu vin la școală și nu învață. S-a auzit la județ, fiind atunci prezent în sală și reprezentantul Inspectoratului școlar județean. La prima instruire mi s-a spus că părerile proprii trebuie să le păstrez pentru mine, nu să le comunic în public.

Tot ca un fapt deosebit mi-a rămas în amintire participarea la o întâlnire cu organizația comunală de pionieri. La intrarea mea în sală, toți copiii s-au ridicat în picioare, iar comandanta de pionieri mi-a prezentat așa-zisul raport. Deși sunt dintre cei care-și controlează reacțiile, la început am rămas blocat de această procedură. Profesoara care era comandant de pionieri este și acum o bună profesoară de fizică. Atunci eram chiar prieteni de familie, dar așa era protocolul. Același raport se prezenta primarului și când participa la ședințele de instruire a tineretului pentru apărarea patriei. Și acolo am avut aceeași reacție. Tot iarna era sezon de ședințe și la cooperativele agricole, de la nivelul fiecărei formații de muncă până la adunarea generală.

Aș aminti aici o întâmplare aparte, un aspect al așa-zisei democrații de atunci. Conduceam adunarea generală de la C.A.P. Todireni. Se încheiaseră dezbaterile și trecuserăm la propunerile pentru consiliul de conducere. Există o comisie de propuneri, condusă de un cooperador. Inginerul-șef al cooperativei făcea parte de drept din consiliul de conducere. La prezentarea propunerilor, am constatat că numele ing. Rusu lipsește. Am întrebat ce s-a întâmplat, de ce fusese propus un cooperador în locul acestuia. Am încercat să le explic ce

înseamnă faptul că cineva face parte de drept din consiliul de conducere. Mi s-a replicat din sală că, dacă vreau să-l aleg, să rămân eu cu el, că ei pleacă din sală. Au început să se ridice și să mă lase singur. De data asta, deși nu mă pierd ușor cu firea, n-am știut cum să reacționez. Mă uitam la ei cum se ridică de pe scaune, își iau căciula și pleacă. Erau în sală secretarul primăriei și șeful de post, care au încercat să-i oprească, să-i determine să se întoarcă înapoi în sală. Nu reușeau. Până la urmă au revenit, după ce le-am promis că nu va mai fi ales ing. Rusu în consiliul de conducere. Inginerul era în sală. Scena fusese aranjată de președintele C.A.P., în cârdășie cu o parte din cooperatori. Inginerul era de o exigență proverbială. Eram buni prieteni înainte ca eu să ajung primar. Nici nu mă gândisem vreodată că s-ar putea întâmpla așa ceva.

Din nou am primit la județ observațiile de rigoare pentru cele petrecute la adunarea generală, pentru că n-am știut s-o pregătesc temeinic și am fost luat prin surprindere de participanți. De altfel, nu după multă vreme de la plecarea mea din comună, inginerul Rusu s-a întors în satul lui natal, unde s-a și prăpădit într-un accident nefericit cu propria-i mașină. Defectul lui era intransigența față de cei certați cu munca și obișnuieți să pună mâna și să ia ce nu este al lor. Am avut ocazia să constat – când am fost împreună cu el la Stațiunea experimentală Cotnari de la Iași să aducem pentru comună arbuști ornamentali, care au fost plantați pe marginea șoselei – aprecierea deosebită de care se bucura din partea personalului de cercetare din stațiune încă de pe vremea când fusese student și făcuse practică acolo. A avut numai mamă, a făcut școala profesională, a lucrat ca parchetar, a făcut liceul la seral și apoi Facultatea de Horticultură la Iași pe care a terminat-o între primii cinci. După o documentare temeinică, acum, când nu mai este în viață, am de gând să scriu un omagiu așa cum merită acest om de o corectitudine și o moralitate deosebită. N-a avut șansa să aibă un copil. S-a căsătorit cu o fată care era prietena noastră de familie, așa cum era și el.

O unitate economică importantă în viața comunei era cooperativa de consum, dar acolo m-am implicat mai puțin, fiind fief-ul vice-primarului. Înainte de a fi adus la primărie, fusese contabil-șef la cooperativa de consum. Pentru marea majoritate a populației din comună, sursa principală de venit era cooperativa agricolă. Mai existau salariații de la unitățile economice și instituțiile din comună, salariații navetiști. Având în vedere atestarea documentară de peste 500 de ani a comunei, **gospodăria reprezentativă** era casa formată din două camere și tindă, cu eventuale adaosuri în spate: grajdul, cotețul porcilor și poiata păsărilor. Curțile sunt împrejmuite cu gard, cu excepția caselor de la marginea satului. Cei care locuiau aici se bucurau, dacă se poate spune așa, de anumite privilegii: puteau să-și crească în voie păsările și porcii, pe pășune sau chiar direct în lanurile C.A.P. Dacă la satele de centru, Todireni și Cernești, numărul celor privilegiați era mai mic, în celelalte sate, într-un fel sau altul, toți puteau să-și scoată păsările la câmp. Pentru bovine și ovine exista un sistem organizat de pășunat. Se aduna o cireadă de vite care se aduceau dimineața la pășune, iar seara se întorceau acasă. Pentru oi, stânile se organizau primăvara, când ieșeau oile la pășunat. Toamna reveneau în sat. Pentru paza vitelor văcarul primea o taxă în bani sau cereale. Pentru oi se plătea cu bani. După o planificare întocmită de cioban, fiecare cetățean venea pe rând să-și ia laptele de la stână. Rândul la stână – cum se numea în comună – era ceva deosebit. Gospodarul, când îi venea rândul, trebuia să se ducă la stână cu mâncare și un rachiu pentru ciobani, să-și închege laptele cu ajutorul ciobanului și să-și ia cașul acasă, cât îi revenea după numărul de oi și cantitatea de lapte pe care o mulgeau. Nu erau admise la pășunat decât animalele pentru care se întocmea contractul de rigoare pentru predarea la fondul de stat a cantităților de produse programate de către județ. Vă puteți întreba: „Ce legătură au toate astea cu activitatea primarului?” Simplu! Primarul era „cel mai mare” în comună și deci obligat să dea socoteală partidului de îndeplinirea tuturor acestor obligații ale locuitorilor comunei față de fondul de stat.

Atunci când am fost eu „uns” primar, concetățenii mei erau deja obișnuiți cu contribuția din gospodăriile proprii la fondul de stat. N-am făcut decât să continuu o practică existentă deja. Este adevărat că am prins o perioadă în care aceste obligații ale gospodarilor erau suportabile, când în cămara C.A.P.-urilor se mai lăsau cantități de grâu și de porumb și pentru cooperatori. O inițiativă a mea a fost soluționarea, tot împreună cu ing. Rusu, a aprovizionării cooperativelor cu cartofi, ca și a celorlalți locuitori ai comunei. Până în acel moment, așa cum știam încă de când eram copil, la noi în sat veneau toamna bucovinenii, cu căruțe încărcate cu cartofi, pe care îi vindeau gospodarilor „la schimb”, cum se spunea, sau „măsură pe măsură”. Adică dădeai o găleată cu porumb sau cu grâu și luai o găleată cu cartofi. Am propus în planul de producție al cooperativelor – și cu foarte mare greutate am obținut aprobarea – să cultivăm la început 10 ha cu cartofi. În timp, suprafața a crescut. Era foarte avantajos, căci se lucrau acordându-se o cotă parte din producție. Cei care se ocupau de cartofi – majoritatea cooperativelor – reușeau să-și acopere consumul pentru întreaga iarnă. Ba chiar să asigure din partea care le revenea și hrana animalelor. Mai mult, așa am reușit ca și salariații din comună care nu aveau teren să se poată aproviziona cu cartofi. Nefiind incluși în planul de predare la fondul de stat, veneau și cetățeni din comuna vecină să cumpere de la noi pentru consum. Cu acest prilej am aflat un lucru uimitor pentru mine – crescut acasă la părinți cu oi în bățatură – și anume că oile gestante care sunt hrănite cu cartofi față mieii a căror pielică va avea o strălucire deosebită și un val foarte frumos. În zonă se cresc oi foarte bune din rasa Caracul, iar din pieile de miel se fac căciuli și gulere de blană foarte frumoase. O altă inițiativă sprijinită de conducerea C.A.P.-urilor a fost acordarea unor cantități de cartofi și legume cadrelor didactice, pe bază de tabel semnat de cei interesați și cu plata la salariu. Și atunci, ca și acum, salariile cadrelor didactice erau foarte mici.

Dar nu toate inițiativele mele au avut același succes. Iată și o inițiativă care a fost blocată de județ. Având în vedere că

valoarea normei de muncă era foarte mică în raport cu nevoile cooperatorilor, am propus consiliului de conducere al C.A.P. ca din suprafețele cu lucernă cultivate în jurul satului să se atribuiască o anumită suprafață celor care cresc animale și predau lapte sau taurine la fondul de stat. Comuna fiind situată în Stepa Jijiei, deși exista o suprafață de pășune pentru animale, din luna iulie, când ploile se răreau, cei ce dețineau animale trebuiau să care cu sacul, cu spatele, furaje verzi pentru a completa hrana animalelor. O puteau face cei mai tineri, dar pentru bătrâni era deosebit de greu. N-a fost acceptată o astfel de idee, sub pretextul că se diminuea suprafața care trebuia cultivată cu furaje, deși fondul de stat ar fi beneficiat de pe urma acestei măsuri prin cantitățile sporite de carne și lapte care ar fi fost predate. Iarăși am primit aceleași observații la județ, cum că fac politica țăranului în loc să fac politica partidului în comună. Primarul trebuia să aibă un grafic lunar și săptămânal de participare la activitățile care se desfășurau în organizațiile de partid, de masă și obștești, în unitățile economice și instituțiile comunei.

Locotenența politică a comunei, în formula **3 + 1** (**primarul, secretarul adjunct cu propaganda, vice-primarul și secretarul primăriei**) era obligată ca, prin unul din ei, să fie prezentă la toate activitățile importante care se organizau în comună, asigurând conducerea politică a acestora. Pe secretarul primăriei l-am trecut la „+ 1”, fiindcă era singurul care nu făcea „tarlău”, în campaniile agricole.

Sezonul rece era un chin. Acest sezon al ședințelor era cel mai greu de suportat, dar aceasta era procedura și nimeni nu îndrăznește să se abată de la ea. Periodic, participam la instruirile de la județ, pe durata uneia sau mai multor zile. La acestea, organizate pe grupe de comune, primarii prezentau rapoarte și se făcea analiza rezultatelor obținute de fiecare comună după campaniile agricole și după încheierea anului financiar, care și atunci coincidea cu anul calendaristic. Fiecare comună avea repartizat de la Comitetul județean de partid un instructor care

controla activitatea comunei sub toate aspectele și raporta superiorilor orice „mișcare”.

Începând cu anul 1974 s-a ajuns la concluzia că sistemul de control și verificare a activității cooperativelor agricole este insuficient, drept care au fost „reorganizate” pe structura SMA – Consiliile agroindustriale. Aveau în componență C.A.P.-urile, Asociațiile economice intercooperatiste și Asociațiile dintre cooperativele agricole de producție și unitățile de stat sau ale cooperăției de consum. Asigurau coordonarea, îndrumarea și controlul activității unităților componente. Activitatea curentă era condusă de „grupul permanent” format din directorul S.M.A., specialiștii consiliului (inginerul agronom șef, medicul veterinar șef, economistul șef) și tehnicienii de la unitățile beneficiare (întreprinderile de valorificarea cerealelor și plantelor tehnice, de industrializarea sfeclei de zahăr, plantele medicinale, industria cărnii, industria laptelui). Biroul executiv era format din conducerea operative ale unităților componente, președinte fiind directorul S.M.A. Adunarea generală – forul suprem – se întrunea semestrial și era formată din consiliile de conducere, consiliile oamenilor muncii din unitățile componente, grupul permanent și primarii comunelor (pentru alte detalii, lecturați Anexa 5).

S.M.A.-ul avea în fiecare cooperativă agricolă **secție de mecanizare**. Secția deținea și gospodărea parcul de tractoare și mașini agricole care deserveau cooperativa și efectuau în atelierele lor reparațiile curente; celelalte reparații se efectuau în atelierele S.M.A.

Consiliul agroindustrial Albești cuprindea comunele Albești, Călărași, Hlipiceni, Răuseni, Santa Mare și Todireni. În județul Botoșani funcționau 17 consilii agroindustriale: Albești, Botoșani, Bucecea, Căndești, Coțușca, Dîngeni, Darabani, Dorohoi, Dragalina, Frumușica, Pomârla, Ripiceni, Săveni, Sulița, Trușești, Ungureni, Vorona. Pentru fiecare campanie agricolă, începând cu cea de primăvară, se stabilea prin hotărârea primăriei modul concret de desfășurare. Termenele pentru toate categoriile de însămânțări erau fixate

prin decizia Consiliului Județean. Fiecare comună adopta apoi propriul program, stabilit prin decizia consiliului local. La nivelul fiecărui consiliu agroindustrial era repartizat un membru al Biroului județean care, în cea mai mare parte a timpului, trebuia să fie în teren. În comună exista un sistem de informare zilnică a Consiliului agroindustrial: faimoasa „operativă”, care se transmitea zilnic la anumite ore și trebuia să se afle în permanență la sediul primăriei, ca să poată fi consultată oricând de oricine venea de la județ. În registrul respectiv trebuia înscrisă obligatoriu și tarlaua unde se afla fiecare din cei trei locotenenți politici. C.A.P.-urile transmiteau și ele către primărie datele operative, acestea se centralizau la nivelul comunei și se trimiteau la Consiliul Agroindustrial sau uneori direct la județ.

O adevărată nebulie era la recoltatul păioaselor, operație care avea ca termen doar opt zile. Chiar dacă forțele secției de mecanizare nu puteau să asigure nici pe departe ritmul zilnic de recoltare pentru încadrarea în acest termen, în planul transmis la S.M.A. și la județ trebuia înscris și termenul impus. De obicei era raportată deja încheierea recoltatului, dar combinele stăteau încă în lan și ziua și noaptea, lucrând de mama focului. Dacă se raporta încheierea recoltatului, trebuia musai raportată și încheierea predării la fondul de stat a întregii cantități stabilite. Oricum, membrii Biroului județean știau că toate acestea sunt simple vorbe, minciuni, dar se făceau că nu văd, că nu aud. Și lucrurile se desfășurau în același mod, după același scenariu, în fiecare an. **Înainte de recoltatul se făcea o evaluare a producției, pe baza căreia se stabilea cantitatea de predat la fondul de stat.** Evaluarea trebuia să se încadreze obligatoriu între niște parametri stabiliți de județ, altfel nu ți-o primeau pur și simplu. Te trimiteau înapoi în comună ca să mai adaugi niște cantități inventate la fiecare hectar, să te încadrezi în limitele impuse. Scopul era de fapt altul. După cum potriveai evaluarea se stabilea cantitatea de produse care trebuia predată la fondul de stat. Evaluarea fiind o supraevaluare, în fapt te angajai să predai statului o cantitate mai mare decât cea pe care o puteai obține,

astfel încât nu-ți mai rămânea nimic în magazine. Nici pentru retribuirea în natură a muncii cooperatorilor, nici pentru bătrâni, acele cantități care li se dădeau anual pentru consumul propriu.

Am avut o experiență deosebită în acest sens în anul 1977, după ce m-am întors de la cursurile de la Iași. Supraevaluarea a făcut ca la sfârșitul anului să nu putem achita căruțașilor și încărcătorilor de pe mașini grâul pe care trebuiau să-l primească pentru normele efectuate. A rămas restantă, îmi aduc aminte, o cantitate de 40 de tone de grâu. La balanța grâului din '78 am cerut și înscrierea acestei cantități, într-un capitol separat. A venit secretarul cu probleme agrare din partea județului: nici n-a vrut să audă. A plecat fără să-mi aprobe balanța. Era un act de indisciplină deosebit. A doua zi ne-am înființat în biroul lui să reluăm discuția. N-a acceptat. Președintelui cooperativei îi tremurau pantalonii de parcă ar fi mers la eșafod. În final i-am spus secretarului, în prezența celorlalți, că n-am cerut eu să fiu primar, nici nu cer să stau în funcția asta în continuare, dar că despre acea cantitate nu vreau să discut și ea trebuie să fie trecută în balanță. Și dacă nu este de acord, mă voi prezenta la prim-secretarul județului pentru a-mi aproba el balanța în forma solicitată. Zis și făcut. M-am dus la prim-secretar, de a cărui simpatie mă bucuram, și balanța mi-a fost aprobată în forma dorită. Nenorocirea a fost că prim-secretarul l-a chemat pe secretarul cu probleme agrare și, cu noi de față, i-a făcut observații deosebit de aspre pentru faptul că nu mi-a aprobat balanța, deși motivele erau întemeiate. Atât mi-a trebuit, cât am mai stat în primărie n-am avut zile bune cu el.

Când consideram, în sfârșit, că așezasem puțin lucrurile pe un fâgaș normal, **am fost programat și trimis la cursuri la Școala Interjudețeană de Partid Iași, cursurile de un an. A fost lăsat în locul meu viceprimarul.** Am recunoscut atunci, și mărturisesc din nou, că niciodată în viață n-am avut atâta timp disponibil pentru lectură și liniște deplină pentru a studia. Până atunci nu avusesem nici timp și nici cărțile necesare. Școala avea o bibliotecă foarte bine dotată, iar bibliotecara era o fostă colegă de liceu, consăteancă și prietenă de generație. Trebuie să

spun cu mâna pe inimă că cel mai bun prieten al meu a fost și a rămas cartea. Lectura m-a ajutat, și în tinerețe, și acum, să trec peste unele momente de-a dreptul dramatice. Aceasta este viața, există învinși și învingători, oameni cu noroc și fără, dar nimeni nu are voie în nici o împrejurare să renunțe la luptă, la speranță și mai ales la studiu.

Cursanții veneau din diferite domenii de activitate: erau acolo primari, vice-primari, secretari-adjuncți cu propaganda, muncitori la S.M.A. sau în alte domenii, care erau selecționați pentru a deveni primari. Se predau cursuri de economie politică, de filozofie, de legislație și construcție de partid. Cum am spus mai sus, cartea mi-a fost cel mai bun prieten. Vă rog să admiteți că mi-a fost foarte ușor să mă descurc, la nivelul la care se predau cunoștințele. Trebuie să recunosc că existau condiții bune de cazare și masă, ceea ce dovedește că **partidul era grijuliu nu doar cu îndobținerea politică a activiștilor de care se folosea pentru a-și realiza programul politic.** Din cei aproximativ o sută de cursanți, am reușit în final să mă situez pe primul loc, dar... Există un „dar”. Am intrat în conflict cu profesorul de la construcția de partid. Ce s-a întâmplat de fapt? Școala de la Iași a găzduit un schimb de experiență cu celelalte școli de profil din țară. A trebuit să întocmesc un material pe care să-l prezint în plen, în fața colectivului de vizitatori. Am scris materialul după tematica dată. Când l-am prezentat în catedra de construcție de partid, impresia produsă a fost catastrofală. Țăran sincer și cuviincios, am spus lucrurilor pe nume, gândindu-mă că într-o astfel de colectivitate nu-și are loc „abureala”, povestea. I-am întrebat atunci pe profesori dacă vor ca materialul pe care-l prezint să miroasă a tămâie, fiindcă pot să-l fac și așa. Am stat în acea noapte și l-am refăcut complet. A doua zi au fost pe deplin mulțumiți. N-am renunțat însă la opiniile mele și-am adresat o serie de întrebări juriului care conducea adunarea. Pe loc s-a luat o pauză și mi s-a spus că voi primi răspunsurile „după”. Nu le-am primit nici până astăzi! Am fost înconjurat de profesori și de colegii care mi-au spus că am mari șanse să ajung „în altă parte” până la terminarea școlii. N-am ajuns, dar ceva, ceva, tot s-a

întreprins. În sediul căminului se lucra la extindere. Era un zgomot infernal, și cum eu nu pot învăța decât în liniște totală, am plecat acasă să mă pregătesc pentru examene. Am luat cu mine, să le fac pentru colegii de grupă, și toate răspunsurile la întrebările de la filozofie. Cu câteva zile înainte de examen am fost sunat de secretarul cu propaganda de la județ – un profesor inteligent de altfel – care nu m-a găsit acasă, dar i-a spus soției să mă întorc imediat la lași fiindcă risc să fiu dat afară din școală. Consecințele erau previzibile într-o astfel de situație. Bănuiesc că nu mă obligau să plătesc cheltuielile de școlarizare...

Dintre toți cei care plecaseră acasă să se pregătească pentru examene eu singur am fost cel care a comis cea mai gravă abatere. Am fost pus în discuția Biroului organizației de bază a școlii (se formase, conform noilor principii, o singură organizație și pentru profesori și pentru elevi, și colegii m-au desemnat să fac parte din birou). N-au reușit – sau n-au vrut – să-mi facă nimic, fiindcă în realitate nu comiseseam nici o abatere. Le-am deschis doar ochii, spunându-le că acelea nu sunt condiții de studiu și că majoritatea colegilor au fost plecați acasă să se pregătească pentru sesiune. Dar, după o vreme de la terminarea cursurilor, când reîncepusem activitatea, am fost invitat în mod special la secretarul cu probleme organizatorice pentru o discuție. Șeful secției organizatorice, care din întâmplare mă simpatiza, m-a rugat să mă abțin măcar atunci și să tac. Când am intrat, șefa de cabinet mi-a adus repede o cafea, până să vină cel care mă chemase, și m-a sfătuit și ea să mă abțin de la orice comentariu. Am fost și am rămas un om civilizat, cu o comportare pentru care în viața mea – și am niște ani – n-am prea primit reproșuri. Am ascultat observațiile primite și-mi amintesc că am răspuns ceva de genul că **Ei preferă, în loc de un om care să gândească, un robot care să spună: „Să trăiți! Am înțeles!”**; și să execute ordinele. Se pare că acela a fost începutul sfârșitului, în ceea ce mă privește. Urmează să-mi văd dosarul personal de la cadre și celelalte documente care au fost întocmite cu acel prilej. Dar, din ceea ce „a transpirat”, încă de atunci am înțeles că trebuie să mă pregătesc pentru debarcare. **Încă de pe atunci doream să vin și**

să trăiesc în București. Am avut dosar pentru a urma Academia „Ștefan Gheorghiu” la zi și să devin „revoluționar de profesie”. Aici s-a întâmplat ceva și mai ciudat, dar până ce nu voi vedea documentele de la cadre nu pot să relatez nimic despre asta. Am ajuns până la urmă în București, prin transfer la Canalul Dunăre – București; doar așa se mai putea intra atunci în capitală. Mi-am făcut stagiul locuind timp de un an cu ai mei la bariera Chitilei, după care mi-am rezolvat și problema cu mutația și locuința în București. N-a fost deloc simplu, nici ușor, dar a meritat.

O mare dezamăgire a reprezentat-o pentru mine faptul că în rândul membrilor de partid nu se regăseau și adevărații gospodari ai satului pe care-i știam și-i cunoșteam de când eram copil. M-am înțeles foarte bine cu ei și-am avut sprijinul lor întotdeauna. Au constituit mereu baza forței de muncă a comunei. Am constatat cu mare plăcere și surprindere că, ori de câte ori le-am călcat pragul invitat de ei, au fost de o atenție coplesitoare. Am sesizat acel obicei al țăranilor ca femeia să nu se amestece în treburile bărbaților. Aducea cele de trebuință, inclusiv tradiționala cană cu vin, și sub un motiv oarecare se retrăgea să-și îndeplinească îndatoririle gospodărești. Oamenii nu criticau stările de lucruri, dar găseau o formulă elegantă, dacă se poate spune așa, de a-mi arăta că nu prea se muncește cum trebuie, că lucrările se fac superficial și uneori de proastă calitate. Dacă nu erau prezenți în activitățile organizațiilor de partid, erau în schimb prezente active în adunările formațiilor de muncă (brigăzi și ferme) și la adunările generale care se țineau la cooperative. Cel care a condus conspirația care a dus la îndepărtarea inginerului Rusu din consiliul de conducere era un foarte bun gospodar, vecin cu părinții mei. Dacă mai este în viață, având în vedere că ne-am înțeles întotdeauna foarte bine, o să încerc să discut cu el, să-și amintească motivația pe care ei au invocat-o în mod real pentru această acțiune riscantă.

Un moment deosebit care putea să aibă consecințe tragice a fost recoltarea pentru prima dată a florii soarelui cu combina. Fiind o zonă fără păduri, aprovizionarea cu lemne se făcea la noi cu mare greutate și cu costuri foarte mari. Din acest motiv recoltarea florii-

soarelui se făcuse până atunci în două etape distincte. Mai întâi se tăiau „pălăriile” și se așezau în grămezi pe bețe la uscat, după care se încărcau în căruțe și se transportau la treierat. Bețele se strângeau în glugi și erau luate acasă în totalitate de cel care deținuse tarlaua de teren. Recoltatul cu combina însemna distrugerea parțială a bețelor prin turtirea cu roțile combinei sau sfărâmarea acestora cu organul mobil de recoltat. Se distrugeau și pălăriile de floare la trecerea prin combină. Oamenii nu erau de acord. Acolo, pe tarla, se aflau câțiva gospodari, înainte de începerea recoltatului. Mecanizatorul care lucra pe combină, cunoscând părerea cooperativelor, a refuzat să recolteze. Inginerul Rusu l-a obligat s-o facă și, ca să pornească combina, s-a urcat și el în cabină. Ca din pământ au apărut și alți cooperativiști care s-au postat în fața combinei și i-au cerut pe un ton violent să nu recolteze. Au strigat la inginer să coboare de pe combină, că altfel o va păți. Rusu a preluat volanul combinei și a încercat să înainteze, dar a fost în continuare împiedicat. Întâmplarea a făcut să ajung în acel moment acolo. Am strigat la ei și, datorită faptului că pe toți îi cunoșteam, dar cred că mai ales datorită cunoscutei temeri a țăranului în fața autorităților, s-au dat deoparte și au lăsat combina să înceapă recoltatul. Au constatat apoi că de fapt bețele nu se distrug așa de tare decât de pe urma roților, că pe celelalte le pot folosi inclusiv pentru gard. Da, se făceau și garduri din bețe de floarea-soarelui. Și apoi au înțeles că în acest fel scapă și de munca de recoltare a pălăriilor, pe care acum trebuiau doar să le adune în urma combinei. Am refuzat să dau orice altă interpretare acestui incident din care, după unii, s-ar fi putut face o problemă politică. N-am raportat nimic la județ și n-am dat voie nimănui s-o facă. Teoretic, nici șefului de post. Am primit doar niște observații mai aspre de la tata, care de altfel nu s-a amestecat niciodată în treburile mele. Doar pe mama o mai găseam așteptându-mă din când în când seara, când veneam acasă, ca să mai intervină pentru câte cineva care se ducea la ea să ceară ajutor. Mi-amintesc acum că o mare parte din bunii gospodari lucrau la ferma viticolă și la pomi, unde este adevărat că era muncă mai multă, dar și câștigurile erau cu mult mai mari decât în restul sectorului vegetal.

Să mai consemnez aici câteva exemple pentru ingeniozitatea de care dădeau dovadă bunii gospodari. La recoltatul grâului, o anumită tubulatură colectează și elimină pleava și grâul șiștav sau cu defecte. Ei au confecționat din pânză de sac o saltea pe care o legau la gura de evacuare, colectând în acest fel pleava. Sigur, cotizau la mecanizator ca să le permită așa ceva. Majoritatea aveau acasă o șâșcorniță cu care tocau cocenii de porumb (hrana de bază pentru vite) pentru a fi consumați mai ușor de animale. Datorită spiritului de economie, erau consumați în totalitate, ba îi mai amestecau și cu tărâțe. Oricum, cât le-ar fi fost de greu, fiecare ținea animale în curte. Mi-amintesc că într-o adunare obștească un bătrân mai hâtru mi-a propus să observ și eu care este contribuția membrilor de partid la fondul de stat, ca să văd cât erau aceștia de gospodari. Știam și eu, i-am dat dreptate, dar am primit pentru asta un ghionț și apoi observație severă de la reprezentantul județului.

Un alt lucru pe care l-am învățat de la ei a fost **ieșirea la pășunat a oilor primăvara**. Bunul gospodar știe că oaia, când a simțit mirosul de iarbă, nu mai mănâncă altceva. Comuna era – mai este – situată la intersecția a două artere județene, traversată pe o lungime foarte mare de bandă asfaltată, iar dacă se întâmpla cumva ca cei ce treceau de la județ să vadă oile păscând pe marginea șoselei județene, aveam clar necazuri. Gospodarii m-au sfătuit, iar eu am acceptat, să organizăm stănilile în niște vâgăuni unde era fânațul cooperativei și să ținem oile acolo până pot să iasă legal la pășune. Și ieșirea la pășunat era stabilită prin decizia Consiliului Județean... Care era în fapt marele câștig? Oile ieșeau la pășunat la vreme, nu mai pierdeau nici lâna, dădeau și lapte, creșteau și mieii în bune condițiuni și nu mai apărea nici o oaie pe marginea șanțului să ne strice imaginea. Deci la rapoartele de la județ nu mai eram ridicat în picioare, ba acum eram prima comună care preda lapte la fondul de stat. Am avut plăcuta surpriză să constat că la județ nu s-a aflat. Sau, dacă s-a aflat, fiind toată lumea mulțumită – și gospodarii, și fondul de stat – nu mi-a reproșat nimeni nimic.

Mai primeam reproșuri doar de la primarii din comunele vecine, care efectiv mă invidiau că am reușit să am gospodari așa de disciplinați și nu-mi apar oile pe marginea șanțului să le vadă mai-marii de la județ.

Un capitol aparte se referă la modul în care privea primăria principalele momente din viața omului: nașterea, botezul, cununia, nunta, înmormântarea. Aceste evenimente se desfășurau conform tradiției. La dispensarul medical era o asistentă, specialitatea ginecologie; când apăreau probleme deosebite, paciențele erau trimise cu Salvarea la Spitalul județean. Certificatele de naștere erau eliberate de către secretarul primăriei. Botezul se făcea de obicei acasă la preot sau la biserică (vara, când era mai cald). Fiind bun prieten cu preotul de la Todireni, am avut ocazia, aflându-mă în casa lui deseori ca oaspete și când eram primar, să văd și botezuri. De obicei veneau părinții, nașii și uneori câțiva membri ai familiei. „Echipamentul” noului-născut era în funcție de rangul social al părinților și al nașilor. Da, în lumea satului, și la acea dată, exista o anumită stratificare a populației, funcție de venituri și de pregătirea școlară. Erau cooperatorii, năpăstuiți datorită veniturilor foarte mici realizate din munca în C.A.P. Erau apoi cadrele didactice, care formau colectivitatea cea mai omogenă și mai influentă. Salariații din celelalte unități economice și instituții erau, în concepția partidului, detașamentul muncitoresc din comună. Din rândul lor se recrutau secretarii comitetelor de partid și ai organizațiilor de bază. Așa am procedat și eu.

Căsătoria la starea civilă se făcea ca peste tot. Și aici era decisiv rangul social al tinerilor și al părinților. Rețin că, atunci când era posibil, secretarul primăriei îi sfătuia să vină sâmbăta după-masa sau la prânz, când în general, tinerii puteau rămâne mai mult cu invitații lor la un pahar de vorbă. Există în dotarea primăriei ceea ce trebuia pentru onorarea așa cum se cuvine a acestui moment cu valoare unică în viața unei perechi. Dacă printre miri era un coleg de-al meu, de-al soției, de-al unor prieteni, aveam ocazia să vin din câmp, să mă curăț de praf și de pleavă, să-mi pun costumul corespunzător și să mă prezint la

datorie. După oficierea căsătoriei se trecea la „partea a doua”. Se putea și cânta. Am avut și am o voce destul de bună și, când erau prieteni, dezbrăcam eșarfa și mă alăturam și eu tinerilor, uneori împreună cu soția. Mi-amintesc cu plăcere că au fost perechi pe care le-am însoțit cu cântec până acasă, unde am continuat petrecerea. A fost mai greu până să admită și unii dintre colegii de la primărie și chiar de la județ că acesta este un lucru cu totul și cu totul normal, că și primarul este om ca toți ceilalți și trebuie să se manifeste și să se comporte în consecință.

Pentru nunți existau condiții deosebite. La Căminul cultural, la cooperativele agricole erau spații amenajate special pentru nunți, unde se putea prepara și hrana și tot ceea ce ține de organizarea unei asemenea petreceri. Chiar în condițiile impuse de respectarea orei, cei de la miliție se făceau mai mereu că nu văd și totul se putea desfășura cât se poate de firesc. Sau se făcea nunta acasă la miri și atunci chiar nu mai erau probleme. Nunta are totuși un farmec deosebit, un ceremonial specific. Oricum, pentru sat era o sărbătoare trecerea alaiului unei nunți la cununie. La biserică – nunta se făcea de obicei duminică – mirii se cununau. Cât dura cununia, cei ce nu încăpeau în biserică (deși acestea aveau o capacitate foarte mare) jucau, glumeau, ascultau cântece. La ieșirea din biserică se încingea tradiționalul joc, după care alaiul se deplasa la locul unde se continua cu masa și dansul. Când se aprecia că spațiul destinat este prea mic pentru mulțimea nuntașilor, se mergea – așa cum am făcut și noi – la o cabană în afara localității. Înormântările erau după specificul zonei. Momente de tristețe pentru întreaga localitate. Și aici participarea era în funcție de rangul social al celui ce pleca în veșnicie.

Vorbind despre tradiții, recunoscute de toate comunele din jur și chiar în județ erau formațiile – multe și diverse – care se organizau de Anul Nou. Toate veneau la primărie să-și prezinte programul și să se întreacă între ele. Da, se întreceau și se alegea un câștigător, se stabilea formația cu cel mai frumos costum. Umblau apoi toată noaptea din casă în casă. De Anul Nou avea voie și primarul, ca toată lumea, să facă sărbătorile după cum îl tăia capul. La Crăciun, lucrurile

erau mai complicate, ca peste tot în acea vreme. **Crăciunul nu era o sărbătoare căreia să-i fie recunoscut statutul.** Trebuia să fim prezenți la serviciu dacă sărbătoarea se întâmpla să cadă în zilele săptămânii și nu duminica. Noi între noi, cei ai locului, sărbătoream Crăciunul după toate regulile, numai că nu era recunoscut oficial. În biserici se oficiau slujbele religioase așa cum erau ele statornicite de veacuri, fără nici un fel de probleme. Oficial nu puteau să participe la ele nici primarul, nici alți salariați din comună. Membrii de partid obișnuiți își vedeau de rosturile și de obiceiurile lor în relația cu biserica fără ca vreodată primarul sau altcineva să facă un caz din asta.

O problemă dificilă era botezul. După regulile stabilite de partid, botezul nu-i privea și pe copiii membrilor de partid, mai ales ai celor cu funcții așa-zise de răspundere. Feciorul nostru cel mare a fost botezat acasă de o familie de prieteni din comuna vecină, fără nici un fel de ceremonial. Preotul, prietenul nostru, a venit la noi cu veșmintele preotești în geantă. După botez, am sărbătorit evenimentul cu nașii copilului și cu preotul. Nu am adus niciodată în discuție în nici o împrejurare această situație, indiferent de funcția sau rangul celui ce-și rezolva problema în acest mod.

O situație cu mult mai grea intervenea o dată cu **sărbătoarea Paștilor**, când de obicei eram în plină campanie de însămânțări. Și, ca un făcut, era un eveniment supravegheat de județ în mod special. Dar românul este înțelept, mai cu seamă în situațiile dificile. Pentru a putea rezolva faimoasa operativă, obligatoriu de transmis în campanie, și ca să putem raporta că am realizat planul, ne pregăteam din timp rezerva de suprafață semănată. De Paște, plecam dimineața la câmp, cu mult zgomot, cu toate utilajele de la secția de mecanizare – aveam un loc unde nu se putea intra cu mașina mică cu care veneau de obicei cei de la județ – așezam tractoarele între șirele de paie, să nu poată fi văzute de pe culmea unui deal din apropiere, și le asiguram paza. Împreună cu mecanizatorii și inginerul-șef ciocneam tradiționalele ouă roșii, beam câte un pahar de vin, mecanizatorii plecau cu mașina C.A.P.-ului care se afla acolo, ca nu cumva să

apară cu tractoarele în sat, se duceau la casele lor, își sărbătoreau Paștele, iar a doua zi erau la lucru. Curios, deși erau și la noi informatori, ca peste tot, n-am primit niciodată observații la județ pentru o astfel de practică. În fapt, ritmul de realizare a lucrărilor era real și era respectat, deci informațiile care se transmiteau erau corecte, și asta o știau foarte bine și cei de la Consiliul agroindustrial și de la județ.

Celelalte sărbători se desfășurau după regulile obișnuite ale ortodoxiei, fără nici un fel de restricții din partea primăriei. Primarul și ceilalți erau spectatori obișnuiți la astfel de sărbători. **Sărbătorile politice în schimb trebuiau să se desfășoare musai după regulile stabilite de județ.** Este vorba de 30 decembrie, 1 mai și 23 august. Ele se organizau în general la nivel local, dar uneori trebuia să participăm și la manifestări de la județ. În fiecare din aceste zile se ținea o adunare festivă în comună la care obligatoriu trebuia să cuvânteze primarul. Textul era trimis de la județ și se împăna cu exemple locale. Era obligatorie prezența tuturor cadrelor cu munci de răspundere din comună. Formațiile Căminului cultural și ale școlii prezentau obligatoriu un program artistic.

O sărbătoare care se bucura de atenție deosebită din partea partidului și statului la nivelul comunei era 8 martie. Și pentru aceasta se trimitea materialul de la județ și tot primarul trebuia să-l citească pentru a transmite femeilor muncitoare salutul Partidului. Cât am fost primar, am ținut ca în zilele de 1 martie și de 8 martie toți salariații primăriei să fie prezenți la sediu împreună cu soțiile lor ca să sărbătorim cu toții aceste zile. Mergeam cu o mașină la oraș și făceam rost de cuvenitele flori, strângeam din vreme bani și ofeream și niște mici cadouri, iar soția mea și cu alte câteva doamne – se spunea și pe atunci „doamnă” – pregăteau o masă. Se aducea tradiționala țuică și niște vin, iar restul se desfășura ca la orice întâlnire de acest gen. Mai greu a fost să-i conving să vină cu soțiile pe salariații ale căror neveste erau cooperatoare; au încercat să refuze, motivând că „nu se cade” – vorba țărănească – să se amestece la masa domnilor. Vorbind de zile de sărbătoare, trebuie să mai

spun că de onomastica fiecărui salariat de la primărie – de la primar la guard și invers – organizam sărbătorirea colegială a fiecăruia. Casierul primăriei avea grijă să aibă banii pregătiți și cumpăram un cadou după rangul fiecăruia și după gusturi. Se pregăteau toate cele necesare unui astfel de eveniment. După părerea mea, aceste lucruri au avut un efect benefic asupra atmosferei din colectivul primăriei. Oamenii se bucură atunci când sunt recunoscuți și apreciați pentru meritele lor, mai ales țăranii, care au o sensibilitate deosebită.

Un fapt grăitor: casierul primăriei, care era recunoscut de toată lumea ca un tip foarte inteligent, a propus – și noi ceilalți am acceptat – să-i facem o „surpriză” funcționarului de la registrul agricol, un om mai în vârstă și foarte serios. De Sfântul Dumitru – îl chema Dumitru – a venit la primărie la programul normal. Nu i-a spus nimeni nimic, nici măcar un simplu „La mulți ani!”. Casierul i-a comunicat că trebuie să ne deplasăm la un vecin pentru a pune un sechestru. Ei doi au plecat înainte, iar noi, toți ceilalți, am venit din urmă. Vice-primarul a venit direct acasă, că erau vecini. Când am ajuns în dreptul casei sărbătoritului, am cerut permisiunea să intrăm. Deja își alertase și soția, și fiica, le telefonase că nu trebuie să mai pregătească nimic, că se anulează totul fiindcă are treabă la primărie. După ce am realizat că am fost foarte aproape de o glumă proastă sau chiar o gafă, ne-am cerut cuvenitele scuze și l-am felicitat așa cum merita pentru munca lui. Era un om de o seriozitate și o conștiinciozitate remarcabile. L-am înmănat cadoul și, după ce a respirat liniștit și el, și toți ai lui, l-am sărbătorit așa cum se cuvenea.

O instituție mereu prezentă în activitatea comunei era **Căminul cultural**, care se ocupa de educația comunistă a tuturor categoriilor de cetățeni. Avea un sediu oarecum corespunzător pentru activități culturale: o sală de proiecții cinematografice, o scenă de mărime medie, pe care se puteau desfășura și formații profesioniste. Activau formațiile care în general existau în fiecare comună și la fiecare cămin cultural. Despre activitatea lui știam foarte multe, fiindcă în perioada

'69 – '71 am funcționat ca director acolo. După opinia mea – și nu numai în perioada la care mă refer – activitatea artistică nu s-a ridicat nici pe departe la nivelul celei din anii '69 - '71. Formații de dansuri, un taraf, o formație corală care în 1971 luase premiul I la faza județeană a unui concurs. Este vorba de o formație corală pe patru voci, care era dirijată cu deosebită măiestrie de profesorul Ștefan Noroc, azi un octogenar activ. Rolul primarului era să asigure finanțarea activităților care se desfășurau, ca și reparația și întreținerea spațiilor căminului. Eu zic c-am făcut-o bine.

O activitate în care m-am implicat – cu rezultate foarte bune – a fost **fotbalul**. Sprijinit și de primar, un grup de entuziaști a reușit să aducă echipa de fotbal în faza de a fi promovată în divizia „C” a campionatului. De fapt ce-am făcut? Am găsit resursele financiare pentru construirea unui teren de fotbal împrejmuț și bine amenajat, cu un gazon de foarte bună calitate, am sprijinit financiar aducerea unor jucători de valoare – sigur, la nivelul echipei locale. Toate unitățile și instituțiile din comună, pe bază de voluntariat, au sprijinit echipa de fotbal. Căpitanul echipei și unul dintre cei mai buni și constanți jucători era contabilul primăriei, un tânăr onest și civilizat cu care am fost și am rămas bun prieten, chiar și după ce a devenit familist. Cu sprijinul și înțelegerea mea, el avea grijă să facă tot ceea ce era posibil legal ca echipa de fotbal să aibă resursele financiare necesare. Pentru deplasări erau împrumutate mașinile de la cooperativele agricole. De fapt, se crease o atmosferă de mare simpatie în jurul echipei. Când aveam meciuri acasă, toată lumea era pe terenul de fotbal. În deplasare fotbaliștii erau în permanență însoțiți de simpatizanții din comună și de fiecare dată beneficiau și de ajutorul șefului de post, pentru a le asigura securitatea. O pățiseră într-o comună: după ce câștigaseră meciul, au luat bătaie de la simpatizanții echipei locale. Nu puteam fi prezent la meciuri în cele opt zile sorocite pentru recoltatul grâului, când nu aveam voie să mă întorc în comună decât după ce pleca ultimul transport la baza de recepție și nu se mai putea recolta. Da, în perioada

recoltatului la grâu, docarul venea să mă ia de acasă la orele 5.00. Plecam la câmp și reveneam acasă cam pe la orele 22.00-23.00. Se asigura o masă caldă în câmp pentru mecanizatori; luam masa cu ei. Așa era ordinul conducerii de partid la acea vreme. Aveam grijă ca seara, când ajung mecanizatorii în sat, să găsească la bufet o bere rece; cârciumarul avea obligația să o păstreze și să le-o asigure. La acea vreme nu erau frigidere în localuri, dar era o ghețarie foarte bine amenajată, care asigura răcirea tuturor categoriilor de lichide pe întreaga durată a verii.

Obligații mai mult decât dezagreabile pentru primar erau prezențele la județ în timpul vizitelor cuplului prezidențial. Așa-zisele „vizite de lucru” erau de fapt o mare pacoste și pentru oamenii de bun-simț de la județ, de asta sunt convins. Sigur, programul era stabilit la nivelul județului. Se hotăra „de sus” pentru fiecare comună și oraș în parte un număr de „roboți” care trebuiau să fie prezenți, locul în traseu unde urmau să se așeze, câte drapele și lozinci să aducă cu ei, ce lozinci trebuie să strige. Am trăit de mai multe ori această experiență – tristă și rușinoasă o socoteam noi – dar nu aveam ce face. Dădusem atâtea dovezi de lipsă de atașament încât ar fi fost de-a dreptul sfidător și mai mult decât riscant să nu particip la astfel de manifestări. N-aveai voie nici să te îmbolnăvești, nici să ai vreun necaz acasă care să te blocheze. Le sunt recunoscător – o spun acum cu glas tare – secretarului-adjunct cu propaganda (Dumnezeu să-l ierte, că s-a prăpădit de tânăr) și vice-primarului, care se implicau în mod real și conștiincios în astfel de acțiuni, cu toată răspunderea. Recunosc public, cum se zice, că în astfel de împrejurări dădeam dispoziții celor doi să se ocupe de pregătirea participării la înalta vizită de la județ.

Desigur, erau iar puși pe jar toți factorii de răspundere din comună, îndeosebi cei de la C.A.P., care trebuiau să asigure și transportul participanților cu mașinile cooperativei, pe cheltuiala lor, bineînțeles. Plecarea era de-a dreptul penibilă. Luam de acasă o cafea tare rece și una caldă și mă urcam în cabina primei mașini, dând semnalul de plecare. Vă mărturisesc tuturor că îmi era pur și simplu rușine de rușinea pe care ar fi

trebuit s-o simtă cuplul prezidențial pentru că supunea lumea la așa cazne. Chin era, și o situație penibilă pentru toată lumea. Înaintea fiecărei vizite oficiale, cei de la postul de miliție, care-i știau pe toți cei care erau împotriva regimului, trebuiau fie să-i rețină la sediul postului, fie să-i împiedice să plece din comună pe durata vizitei. Cunoscut personal un vecin de-al nostru, Emilian Timofticiuc, prieten al tatei, care nu se trecuse la colectiv – cum se spunea în limbaj curent – și căruia îi luaseră pământul și-l dăduseră într-o comună vecină, de unde nu putea să-l mai ia. De fiecare dată când era o vizită, omul încerca să plece la Botoșani să stea de vorbă cu Genialul. Spre deosebire de milițieni, care se pare că aveau informatori la nivelul comunei, primăria și Comitetul comunal de partid nu dispuneau de nici o rețea informativă, după câte știu eu.

Mi-amintesc că la vizita din '77 am întârziat puțin față de ora la care trebuia să ajungem și n-am mai putut să ne așezăm în sectorul care ne era rezervat. Am fost dirijați spre Piața Palatului administrativ, undeva în spate, spre norocul nostru, deci ne puteam mișca în voie. Manifestarea s-a desfășurat după procedura arhicunoscută. Oarecum riscant pentru mine a fost faptul că la un moment dat consătenii mei, treziți de cu noapte și care merseseră două ore pe drum înghesuiți în mașini (trebuiau să fie cât mai mulți), au părăsit piața și pur și simplu au plecat în oraș. Locul de întâlnire pentru întoarcere era la cabana Reditu, acolo unde am spus că-mi făcusem nunta. Vice-primarul, secretarul-adjunct cu propaganda și secretarii Comitetului de Partid au trebuit să-și umple brațele cu drapelele și lozincile abandonate. Mă uitam cu rușine și groază în balconul Palatului administrativ. Cu siguranță cuplul prezidențial și cei ce-l însoțeau au văzut scena, dar n-am dedus că ar fi fost deranjați în vreun fel. Probabil că dezertarea consătenilor mei a însemnat o palmă pentru Emil Bobu, care era omul locului și care răspundea de organizarea vizitei cuplului prezidențial la Botoșani, Suceava și Iași în acea vreme. Am apreciat faptul că cei din conducerea județului nu făceau nici un fel de observații după astfel de acțiuni, doar critici generale de genul „unii nu au înțeles așa cum

se cuvine sarcina deosebită pe care au avut-o ca activiști ai partidului”. Și cam atâta. Văzuseră ce-am pățit cu consătenii mei atât instructorul județean cât și ofițerul de la securitate care răspundea de comună. Am reușit să-l conving pe instructorul județean să nu facem nici un fel de analiză în comună despre acest moment penibil.

Că veni vorba de momente penibile... Mă aflu în sala teatrului din Botoșani, la o conferință județeană. Participa „de la centru” tovarășul Ion Ioniță, care era de fel de la Botoșani. La transmiterea telegramii din partea C.C.-ului, personal a secretarului general, toată sala s-a ridicat în picioare și a aplaudat minute în șir, strigând cunoscutele lozinci. Recunosc că nu băteam din palme. Și-am avut surpriza să constat că un amic de-al meu, primarul de la B., mi-a făcut observație foarte serios: „Mișule, dar tu nu aplauzi?” M-am uitat la el siderat și vă rog să mă credeți că nu am bătut din palme. Cu siguranță că și asta s-a aflat unde trebuia. Așa se petreceau lucrurile.

La prima conferință pe țară a primarilor la care am participat am rămas de-a dreptul surprins de ritualul de desfășurare, de modul în care nu puteai să-ți spui opinia. Am încercat să iau cuvântul într-o secțiune, dar n-a fost posibil. **Între ce se spunea acolo și situația din teren era o diferență ca de la cer la pământ. Între „atașamentul necondiționat” și ceea ce noi, strângând din dinți, spuneam în gând sau în cercurile intime era o diferență colosală.** Oricum, pentru mine, fostul dictator era cel vinovat. Ori nu cunoștea în mod real situația, și atunci era vinovat că nu era în stare să se informeze, ori știa – ceea ce înclin să cred – dar, bolnav de putere și megaloman, accepta situația care i se prezenta. La fel de vinovați sau poate chiar mai vinovați sunt cei din anturajul lui care n-au avut curajul sau n-au vrut să-i spună adevărul în față. Desigur, nu mă hazardez să judec lucrurile decât ca simplu cetățean și participant direct din interiorul sistemului la această sinistrală farsă și cumplită batjocorire a românilor de către un om care n-avea nici un drept s-o facă.

Revenind la comună și la problemele ei concrete cu care se confrunta primarul, trebuie să aduc în discuție **povestea planurilor de cultură pentru gospodăriile populației**. Fiecărui cetățean i se înmâna un document, „planul de cultură”, prin care era obligat ca în funcție de suprafața de teren pe care o deținea și de numărul și speciile de animale, să predea la fondul de stat anumite cantități de produse vegetale și animale: ouă, miei, păsări, porci, lapte de vacă, lapte de oaie, lână. Asta chiar dacă în fapt ele nu-i ajungeau nici pentru propria familie sau în realitate nici nu le avea. Ba mai mult, se stabilise obligația ca fiecare salariat din comună care avea gospodărie proprie să predea un porc. Începuse calvarul. Omul trebuia să aranjeze cu cel de la achiziții să-i procure un porc pe care să-l predea, chiar dacă pe el îl costa mai mult la cumpărare decât la predare. Trebuia să facă dovada că a predat porcul. Vice-primarul și secretarul primăriei se ocupau efectiv de aceste predări.

Comuna, privită ca unitate administrativ-teritorială, dispunea la acea dată de dotările strict necesare pentru a-și îndeplini obligațiile față de cetățeni. Sediul primăriei era într-un local vechi și a trebuit să facă repetate intervenții la județ pentru a obține finanțarea reparației și reamenajării. A fost reparat, interioarele au fost recompartimentate, peste scândura veche și roasă a fost pus parchet, am creat spații separate pentru fiecare compartiment de muncă. Ca mijloc de transport era un mini docar, un fel de șaretă mai mare pe patru roți, cu un cal jigărit. Într-o zi de sâmbătă, veneam cu soția din comuna vecină. Era aproape ora prânzului și era zi de salarii. Ca să se facă plățile, trebuiau aprobate statele de către primar. Calul mergea așa cum mergea. Am vrut să-l las în câmp, dar soția nu mi-a dat voie. Erau cadre didactice care mai plecau sâmbăta la Iași, tineri fiind, să se distreze, și riscau să piardă singurul tren existent pentru că primarul nu aprobase plata salariilor.

Am învățat imediat două lucruri: trebuie să aprob plățile la plecarea la bancă și să procur un mijloc de transport ca pentru primar. Docarul cu pricina l-am dat a doua zi în grija guardului, să-l ducă la fierăria cooperativei. l-am spus

fierarului, care era un țigan, să-i dea drumul în Sitna, râul care trecea pe lângă fierărie și pe lângă baza zootehnică a C.A.P. M-a rugat cu toți sfinții să i-l las, lucru pe care l-a făcut guardul. A luat de pe docar tot ce mai era bun de folosit, a plecat spre gârlă și dus a fost. M-am deplasat la Botoșani și-am obținut aprobarea pentru confecționarea unui docar (care pe atunci se făceau numai la Săveni, un oraș cam departe de noi) și cumpărarea a doi cai de rasă de la herghelia de la Lucina. Era o sumă foarte importantă și probabil mi-au aprobat-o având în vedere vârsta pe care o aveam, 29 ani. Eram, probabil, printre cei mai tineri primari din județ! Până am adus docarul și caii, am făcut deplasările în teren cu o căruță de la C.A.P. În anul următor, spre surprinderea colegilor de muncă și a primarilor din comunele vecine, am mai obținut o aprobare pentru aducerea unui al treilea cal, ca să aibă cu ce se deplasa și ceilalți funcționari de la primărie. Probabil că tot datorită vârstei am câpătat această nouă aprobare.

Datorită poziției geografice, am avut marele noroc ca cele două artere ale drumului județean să se întâlnească pe teritoriul comunei, având astfel beneficiul asfaltului de calitate pentru cea mai mare parte a drumurilor. Centrala telefonică se afla în comuna vecină, dar datorită insistențelor celor dinaintea mea, aveam un număr suficient – vorba vine! – de telefoane în comună. Am avut și eu unul acasă. Era și nu era un avantaj. Nu era un avantaj pentru că uneori, abia ajuns acasă, adesea venind tocmai din câmp, eram sunat de câte unul care venise la primărie de la județ și voia să discute neapărat cu mine. Un obicei nenorocit pe care n-am reușit în nici un fel să-l schimb, deși am făcut o propunere în acest sens și la județ, în plenul unei conferințe.

Toți cei care veneau de la județ, indiferent de domeniul de activitate, cereau să fiu de față la începutul și la sfârșitul activității sau controlului pe care-l efectuau. Era musai să stea de vorbă cu primarul. Trebuia deci să mă conformez acestui ritual. Ba mai mult, am avut reclamații de la unii că nu am vrut să-i primesc sau, primindu-i, i-am cam expediat și n-am manifestat destul interes pentru activitatea pe care au desfășurat-o ei în

comună, pentru binele acesteia. Cei care conduceau unitățile și instituțiile din comună erau oameni de ispravă, așa cum am mai spus, și n-am avut probleme deosebite. Probabil că tot datorită vârstei am reușit să rezist cu bine în toate situațiile.

Niște oameni chinuți erau **instructorii județeni** care, după canoanele vremii, trebuiau să vină în comună de luna și – mai ales în campanii – să plece acasă sâmbăta. Nu conta că și ei aveau familie, soție, copii, alte obligații... Am luat măsurile de rigoare și am construit la primărie o anexă cu două încăperi. Uneori erau și câte doi-trei inși care trebuiau să rămână peste noapte în comună. Eram și departe de Botoșani, nu era nici autobuz seara mai târziu, mașini personale nu prea erau. În plus, erau urmăriți de la județ de ofițerul de serviciu de la Comitetul Județean, care verifica câteodată dacă „inspectorii” se află sau nu în comună. Mai trecea uneori seara târziu și reprezentantul Biroului județean care răspundea de zonă; și trebuia să-i găsească la datorie. Pentru aceștia se asigura mașină pentru transportul de la și la județ.

Apropo de membrii Biroului județean de partid care răspundeau de activitatea din comună: mulți ani a răspuns de zonă inspectorul general al Inspectoratului școlar județean, un om de o civilitate rară. Era obligat, deși era profesor, să știe cum se rezolvă toate aceste lucruri despre care am pomenit și multe altele, să urmărească cum, când și cât se ară, se seamănă, se recoltează, cum se furajează și se îngrijesc animalele, cum își achită gospodarii obligațiile față de stat. Da, multe ciudățenii ale modului de a vedea și a realiza munca administrativ-gospodărească în teritoriu. Mai mult, acești oameni erau obligați să participe la ședințele de rapoarte și de analiză, să dea socoteală în fața „superiorilor” despre modul în care se realizează politica partidului în teritoriile de care răspund, fiind criticați sau chiar admonestați pentru lenea și incompetența noastră, a primarilor, care nu ne făceam treaba așa cum trebuie. Am avut ocazia să-l văd pe domnul profesor inclusiv punând capul în pământ, admonestat sever că cei din zona lui de responsabilitate n-au predat la fondul de stat întreaga cantitate

de grâu sau de porumb stabilită în balanță și raportată deja la centru. Penibilă situație! Probabil că secretara Inspectoratului școlar județean trebuia să aibă și operativă din teritoriul repartizat domnului profesor.

Pentru legătura comunei cu județul existau autobuze într-un număr suficient, cu care circulau navetiștii sau cei ce plecau cu treburi la județ. Legătura cu Iași-ul era asigurată prin gara care se cheamă Todireni, deși stația se află pe teritoriul comunei vecine, Hlipiceni. Explicația stă în faptul că Todirenii sunt comună mai veche decât Hlipiceni.

Comuna noastră n-a intrat în vizor pentru strămutare sau demolare, dar fiecare comună a fost obligată să-și restrângă vatra de sat, astfel încât să fie scoase în afara acesteia casele, gospodăriile care nu mai erau în perimetrul constructibil. La o consfătuire la județ am ridicat problema aceasta, în sensul că nu este posibil ca o bătrână singură și fără posibilități materiale, fără nici un ajutor, să fie lăsată de izbeliște fiindcă nu se poate muta în vatra de sat sau nu i se dă voie să-și repare casa, așa cum era. Mi s-a răspuns, pentru a nu știu câta oară, că eu sunt pus acolo de partid să fac politica partidului, nu a țăranului. Scurt, clar și precis! Institutul Județean de Proiectări elaborase proiecte-tip pentru fiecare zonă și localitate în parte și autorizarea se făcea numai pe baza acestor schițe. Nimeni nu spunea însă și de unde să facă rost de bani tinerii care voiau să-și construiască o casă. Puteau să facă acest lucru – și-au și făcut-o – cei ce lucrau pe diferite șantiere; veneau acasă cu bani și reușeau să-și construiască o casă după standardele vremii.

Comuna dispunea de o suprafață de 91 ha de pădure, care avea o vegetație specifică zonei. Se făceau anual tăieri și lemnul se repartiza după anumite reguli, stabilite de județ. Începând cu anul 1976, am hotărât ca acea cotă parte care se acorda prin lege bătrânilor să se dea în mod real și am stabilit ca cei care le duceau lemnul la domiciliu, căruțașii – un fel de mafie locală în domeniul transportului – să facă acest lucru gratuit, nu contra cost ca până atunci. Le-am spus într-o ședință specială, în prezența șefului de post, că cel care nu va respecta

dispoziția va fi amendat și i se vor lua căruța și caii. Adâncind puțin acest aspect al transportului, trebuie să adaug faptul că terenurile comunei sunt într-o zonă de deal, distanța între ele este foarte mare, chiar de peste 15 km, și nu existau alte mijloace de transport în afară de mașinile C.A.P. și tractoarele cu remorcă ale secțiilor de mecanizare. Și bineînțeles căruțele.

Căruțele cu cai erau mijlocul de transport cel mai la îndemână. Căruțașii – deși căruțele și caii erau ai C.A.P., furajarea cailor și reparatul căruțelor se făcea pe socoteala cooperativei, iar ei erau normați pentru muncile pe care le prestau – luau bani pentru transportul cocenilor, al paielor, al bețelor de floarea soarelui sau pentru transportul sacilor la moară. Și nu puțini. Aveau tarife pentru fiecare prestație și n-o efectuau dacă nu-și primeau banii. Mai mult, când ajungeau cu transportul acasă la beneficiar, acesta trebuia prin tradiție să ofere căruțașului o masă și să-l cinstească. Este evident cam ce cheltuială trebuia să suporte cel care apela la serviciile lor, dar nu era altă soluție. Am încercat să fac ceva să schimb lucrurile, dar trebuie să recunosc că n-am reușit mare lucru. Au mai micșorat prețurile puțin și cam atât. Gospodarii n-aveau încotro, trebuiau să-și aducă acasă resturile vegetale și produsele sau să-și macine grânele. Și moara era în comuna vecină, la 5 km! Atât doar știu c-am reușit: cele 150 kg de grâu și porumb care li se cuveneau bătrânilor să le fie duse acasă, stabilind un traseu obligatoriu pentru căruțe. Și atunci, ca dintotdeauna, era foarte greu să fii bătrân și singur. Măcinatul grâului era și el o problemă. În comună existase o moară de grâu și de porumb foarte bună, făcută de un neamț. Dintr-o neglijență gravă a mecanicului, a luat foc bazinul de la motorină, clădirea din scândură a luat și ea foc. Pompierii erau departe, la 50 de km, așa că moara s-a făcut scrum. Situația era oarecum rezolvată prin C.A.P. Se strângea grâul la sediul cooperativei, se transporta la o moară din localitățile vecine, se aducea făina și târâta înapoi și se plătea transportul. Altă soluție nu exista. Acum „Tofan Grup” a construit o moară modernă.

Nu era deloc ușoară viața în comună în acei ani. Activități recreative erau puține și nu prea diversificate. Mă refer la cele publice: cinematograful, fotbalul (când era campionat și echipa juca acasă), balurile pentru tineret de sâmbătă seara și de sărbători. La Crăciun și la Paști nu, că nu era voie de la stăpânire! Mai organizau spectacole formațiile artistice ale Căminului cultural și ale școlilor, în cadrul diverselor etape ale concursurilor din „Cântarea României” și foarte rar formații profesioniste (asta pentru că eram relativ departe de Centrul județean). Cei care aveau posibilități mai fugeau sâmbăta și duminica la Iași, Suceava sau Botoșani, dar erau foarte, foarte puțini cei ce puteau face asta. Eram obligați, datorită sărăciei, să ascultăm emisiunile de radio și televiziune, ca de altfel toată suflarea românească.

Exista o **bibliotecă comunală**, dar fondul de carte era cam subțire. Și, așa cum trăiau cooperatorii atunci, nu le mai ardea și de carte. Citeau cadrele didactice, elevii, tineretul. Existau, după aprecierea mea, destui abonați la presa locală (pentru anumite categorii de personal abonamentul era obligatoriu) și presa centrală. Noi citeam „Magazin istoric”, „Contemporanul”, „România Literară”, „Flacăra”, „Manuscriptum” – o publicație extraordinară (oare mai există?). Dacă e să spun drept, pe unele le mai citesc și acum, dar la sala de lectură a Bibliotecii Metropolitane „Mihail Sadoveanu”. A! Uitasem o revistă foarte bună la acea vreme: „Lumea”. Sigur, „Scânteia”, o perioadă și „Săptămâna” sau „Informația Bucureștiului”. N-am exagerat cu nimic când am afirmat că **lectura mi-a fost cel mai bun prieten și cel mai credincios sfetnic**. Aveam, ca orice familie de condiția și de vârsta noastră, o bibliotecă. În plus eu aveam acces și la biblioteca preotului, în care găsea oricând o carte bună. La publicațiile de care vorbesc era și el abonat, ca și alții. Aveam posibilitatea să purtăm discuții pe marginea celor publicate.

În timpul meu liber mă întâlneam în casa preotului cu inginerul Rusu, adesea și cu alți amici, jucam uneori nopți întregi așa-zisul „21”. Un joc de cărți pe care, dacă aș găsi parteneri, mi-

ar plăcea să-l joc și acum. Bineînțeles beam un pahar de vin „descântându-l” cu multă vorbă. Mi-amintesc cu plăcere cum după o zi toridă la recoltatul grâului mă întâlneam cu inginerul seara la preot la o carte și la un pahar de vin. Și nu de puține ori plecam de acolo amândoi acasă, ne spălam, luam o gustare și ne întâlneam apoi la combine, la recoltat. Îmi vine foarte greu acum, când scriu aceste rânduri, să admit că inginerul Rusu a trecut în lumea celor dreپți. Dacă am realizat niște lucruri de calitate și am rezistat cu mai multă ușurință în funcție o datorez lui, precum și celui alt inginer agronom de la fosta cooperativă Iurești, pe care l-am obligat să preia funcția de președinte, deși era grav bolnav de inimă. Când mă gândesc la asta acum, după atâția ani, mă simt oarecum vinovat că poate, fără să vreau, i-am grăbit sfârșitul. Duminica sau în zilele de sărbătoare când mă duc la biserica Domnița Bălașa aprind o lumânare pentru odihna sufletului lor zbuciumat, cu regretul sincer că n-au apucat aceste vremuri în care s-ar fi descurcat, cred, foarte bine ca buni specialiști agricoli ce erau. Și poate că ar fi avut și proprietăți acolo, acasă, de unde sunt ei. Cam asta era viața publică și privată a unui primar de comună la acea vreme.

În fiecare sat era o biserică. Cea de la Todireni este o construcție monumentală, de dimensiuni foarte mari, încăpătoare; are și obiecte de patrimoniu. Consătenii mei se duceau des la biserică, ca toată lumea din satele Moldovei. E drept, nu în număr chiar așa de mare duminica, dar erau arhipline bisericile la sărbătorile de Paști și de Crăciun. Era și un hram al bisericii – culmea, chiar de ziua mea - dar nu știu din ce cauze el nu se sărbătorea așa cum se face în alte locuri. Spre exemplu, în comuna Broscăuți, de unde este de loc soția, ziua de hram – 21 mai – este cea mai mare sărbătoare în comună. Există chiar obiceiul să se adune la părinți și cei plecați pe alte meleaguri pentru a fi împreună și a petrece de hramul bisericii satului. Este adevărat că ei sunt la doar trei km de orașul Dorohoi și posibilitățile lor materiale sunt cu totul altele față de ale celor de la Todireni, pentru care cel mai apropiat oraș, Botoșani, este la 45 de km, iar Iașiul la 85 de km.

Spun acest lucru gândindu-mă că și cei de la Todireni mai aveau uneori surplus de produse, creșteau păsări și animale, cultivau legume, dar n-aveau unde să le valorifice. Majoritatea salariaților aveau casă și grădină, care rezolvau problema aprovizionării. Apoi erau grădinile de legume de la C.A.P., iar cooperativa avea dreptul să-și vândă printr-un chioșc din centrul satului produsele solicitate de salariați.

În comună exista o sectă de penticostali, foarte bine dotată și organizată, dar nu mi-au creat niciodată nici un fel de probleme. Erau oameni harnici și muncitori. Marea majoritate erau navetiști, lucrând pe diferite șantiere. La origine erau un grup de bucovineni colonizați la reforma agrară din 1921; li se dăduseră locuri de casă și se statorniciseră acolo. Când eram copil, știam că satul lor se chema Satul Nou, denumit oficial Ceir. Așa a rămas până la reforma administrativă din 1968, când a fost încorporat satului Todireni. S-a putut raporta stăpânirii că a mai fost șters un sat de pe harta țării!

Școlile, așa cum am arătat, aveau localuri proprii în fiecare sat. La Satul Nou era o clădire foarte veche. Pe timpul cât am fost primar s-a construit o școală nouă și acolo. Se aduna o anumită sumă din contribuția bănească a populației (40 %) și, când era adunată suma, diferența se dădea din fondul județului. Cu niște artificii și cu tot felul de aranjamente locale – mă refer la materiale – am reușit să construiesc o anexă și pentru locuința directorului, care nu era din comună. Și de data aceasta am scăpat de cei de la județ. N-au știut despre ce este vorba și n-am primit nici un fel de observații. Trebuie să spun acum public că meseriașii din sat, lucrătorii pe șantiere au contribuit semnificativ la înălțarea clădirii și astfel costurile pentru manoperă au fost foarte mici. Contribuția în muncă a fost importantă în economia comunei. Se efectuau lucrări de reparații și întreținere la drumuri și podețe, alte lucrări de mici dimensiuni necesare în fiecare localitate satească. În general, zic eu (și o să judece și consătenii mei), drumurile și podețele au fost bine întreținute în acea perioadă. Cu posesorii de animale se făceau lucrări de curățare a pășunii și de fertilizare.

Și nu se făceau doar pe hârtie. Așa cum am mai afirmat, fostul vice-primar era un om harnic și bun gospodar (este și acum un simpatic și chibzuit pensionar).

Trebuie să mai fac o mărturisire de suflet pentru buna mea prietenă, d-na Graur, care nu mai este. Era vecină cu primăria. Locuia în casa care cândva îi fusese rechiziționată. Familia Graur fusese trecută la chiaburi, deși soțul fusese doar subofițer de jandarmi. Ea absolvise școala de arte și meserii și practica croitoria autorizată legal. Când am crescut eu mare și am intrat prima oară în casa lor, soțul era deja paralizat de ambele picioare. A trăit așa 16 ani, îngrijit cu un devotament extraordinar de soție. Și ei erau prieteni cu preotul și ne întâlneam deseori cu toții la un pahar de vorbă. Când simțeam că nu mai pot – erau și astfel de momente în viața de primar – treceam drumul la d-na Graur, unde venea și părintele să-și ia ziarele. Luam o gură de oxigen discutând cu ei până simțeam că mi-am revenit și mă pot întoarce. Colegii de la primărie știau totdeauna unde sunt, iar cei care mă căutau erau invitați în mod politicos să aștepte că vin într-o jumătate de oră. Dacă tot mă confesez, trebuie să spun că am mers în casa părintelui și cu unii musafiri sus-puși de la Botoșani, mai ales în timpul campaniilor agricole, când unii trebuiau să rămână și peste noapte în comună. Mai erau și oameni adevărați printre ei, nu toți erau niște activiști exemplari, așa cum și-i dorea partidul și mai cu seamă „alesul aleșilor”. Ba unii dintre ei chiar au revenit în repetate rânduri. Preotul era un excelent partener de conversație și un om foarte bine informat. Dacă mă gândesc bine, au recunoscut acest lucru și niște amici de la județ: era foarte bine informat, mult mai bine decât unii dintre ei care erau plătiți pentru asta (mă refer la cei ce lucrau în presă și în domeniul propagandei).

Când privesc în urmă, îmi dau seama că mulți dintre cei pe care i-am cunoscut și cu care am lucrat erau unde erau nu din convingere, ci din multe motive pe care nu le puteau mărturisi, dar care erau de fapt cele adevărate: promovarea în carieră, un loc de muncă bine plătit, un loc

sigur pentru copii, posibilitatea de a circula și în afara granițelor. Eu am mărturisit și reafirm că am acceptat funcția ca pe o posibilitate de a face ceva deosebit pentru consătenii mei. Că a ieșit altcumva până la urmă... Îngrădirile erau atât de puternice încât, în fapt, nu aveai posibilitatea să te strecoari printre prevederile legilor și instrucțiunilor ca să faci ceea ce de fapt doreai să faci. Dacă o să citiți aceste rânduri, o să înțelegeți că la acele dimensiuni și din acel loc primarul, care era și secretarul Comitetului Comunal de Partid, avea niște atribuțiuni deosebite și niște prerogative extinse. Dacă nu știai să folosești această putere, puteai să distrugi efectiv existența unor oameni, să-i mutilezi sufletește pentru întreaga viață. O spun aici, o voi spune și public, în comună, că vreau să văd un singur om cinstit care poate spune că a suferit în vreun fel sau altul de pe urma mea. Mă refer la cei care aveau darul muncii și înțelegeau să-și facă datoria la locul de muncă. Am fost și am rămas necruțător cu prostia, incompetența, lipsa și fuga de răspundere, imoralitatea.

Ca fiecare comună aveam și noi ȕigani. Cei de la Todireni erau lăutari, cântau chiar și în formația Căminului cultural. În vremea când am fost director la Cămin, taraful de la Todireni a ajuns la faza finală a concursului județean. Un fost coleg de clasă și bun amic este și astăzi acordeonist la orchestra „Doina Moldovei” de la Iași, un altul este instrumentist (tot acordeonist) la o altă formație. A absolvit liceul de muzică, avea la un moment dat și compoziții proprii, dar, fiind băiat simpatic, l-a „furat” o ȕigăncușă de la Iași și a renunțat. Am participat odată chiar la un bal al ȕiganilor. Ei fac balurile altfel decât le facem noi, românii. Și-au adus orchestră de la Iași, vestită în Moldova, au adus toate cele de trebuință pentru a se distra și trebuie să mărturisesc, ca unul care am participat efectiv la bal, că știu să se distreze de minune. Au dansuri pentru care trebuie să ai o condiție fizică foarte bună dacă vrei să le faci față. A trebuit să dansez și eu cu o ȕigancă care era de fapt studentă la Conservatorul din Iași și nici nu era deloc urâtă. În mod sigur, amicul meu Verdișan a trimis-o să mă invite la

dans. Au cântat un vals pe care știau că-mi place să-l dansez și când au apreciat că este de ajuns, au încetat. Mai rețin fumul gros să-l tai cu cuțitul care era în sală (vorba unui amic cu care eram la bal: „La ei fumează de la cel cu țâța-n gură pân' la cel cu barba sură!”). Așa le este felul, dar, repet, ei se bucurau de simpatia locuitorilor comunei. Am trecut recent pe la unii dintre ei: sunt într-o stare jalnică, n-au primit deloc pământ, iar cei care au rămas în sat se descurcă foarte, foarte greu. Ca să nu-i jignesc, a trebuit să accept să mă cinstească cu un rachiu (ei nu prea beau vin) și să-mi pregătească o mică gustare. Eram de pe drum, și chiar dacă sunt țigani, musafirul este musafir.

Am mai afirmat și reafirm că n-am avut probleme cu oamenii din comună. Au fost cazuri când am reușit, datorită consătenilor mei, să scap fără sancțiune. Le mulțumesc și pe această cale. Un exemplu: în decizia Consiliului Județean referitoare la recoltatul porumbului se specifica în mod expres să nu se desfacă la glugi, de teama că porumbul desfăcut astfel va rămâne seara pe câmp, netransportat, și în primejdie să fie furat. Stăpânirea hotărâse că porumbul se va tăia, se va face grămezi și, pe niște platforme, va fi transportat cu tractoarele la marginea lanului. O muncă titanică. Majoritatea celor care lucrau în sectorul vegetal erau femei și unele nici nu mai erau tinere. Ele trebuiau să urce porumbul pe aceste platforme, să facă grămezi mari (ca să nu se consume multă motorină), să-l descarce apoi și abia după aceea să desfacă porumbul. Cred că funcționa același principiu de a-i avea pe oameni grămadă pentru a-i putea supraveghea mai ușor. Acolo se mai vorbea, se mai spuneau bancuri, se știa tot timpul cine și ce face fiecare și cu siguranță organele informative puteau să-și facă datoria fără eforturi. Am îndrăznit să solicit ca pentru niște tarlale să mi se aprobe să desfac la glugi, angajându-mă că în aceeași zi voi încheia și desfăcutul și transportarea porumbului la baza de recepție. La ora 5.00, când am ajuns eu în câmp, oamenii erau deja la desfăcat la glugi, în marea lor majoritate.

Soția mea n-a fost membră de partid. În numeroase împrejurări am primit observație că n-am fost în stare s-o

conving. Cu toate acestea, fiind un foarte bun profesionist, s-a bucurat de un respect cu totul și cu totul deosebit în rândul consătenilor mei, deși nu era localnică. Vă mărturisesc fără exagerare că atunci când trecea pe lângă un grup de bătrâni, aceștia se ridicau în picioare și își scoteau căciula, la propriu. Era și este un bun educator, dar și un om de lume, în stare să fie, dacă este nevoie, animatorul unei agape amicale cu prietenii. Și în vremea cât am fost primar casa noastră a fost mereu deschisă amicilor.

Întrebându-mă cu sinceritate de ce am fost ajutat, respectat și înțeles de consătenii mei, cred că a contat în primul rând faptul că părinții mei au fost niște gospodari serioși, oameni respectabili, care și-au văzut de casa și de problemele lor, de o cinste și o ținută morală ireproșabilă, încadrându-se în ritmul vechi al satului în care au văzut lumina zilei și au trăit până la moarte. Părinții mei locuiau undeva la mijlocul satului. N-au fost membri de partid, n-au făcut nici în tinerețe nici un fel de politică. Le sunt recunoscător și acum, când nu mai sunt de mult, că m-au crescut așa cum trebuie. Nu s-au amestecat în treburile mele ca să dea de lucru gurii satului, exceptând cazul acela cu intervenția mamei. Vice-primarul a avut mai multă grija de ei decât mine... Atunci când s-au dat lemne de la pădure, i-a trimis și tatei și s-a dus chiar el să i le ducă acasă, fiindcă exista riscul ca tata să nu le primească.

La un moment dat fiecare salariat avea obligația să lucreze la câmp, fiindcă – așa cum am menționat la început – era o lipsă de forță de muncă. Noi reușiserăm totuși să ne descurcăm, nu era nevoie să chinuim salariații din comună să iasă în câmp la prășit. Poate unii nici nu știau cum să o facă, dar ordinul era ordin. Într-o toamnă am fost anunțat de tata să mă duc urgent până acasă, fără să-mi spună pentru ce. M-am speriat, deși ei stăteau bine cu sănătatea, în ciuda vârstei înaintate. Ce se întâmplase? Un vecin de-al nostru, care era brigadier și avea terenul în teritoriul unde locuiau părinții mei, îmi lucrase o suprafață de teren, o și recoltase, și venise să-i spună tatei că-i aduce porumbul acasă. Tata nu știa nimic

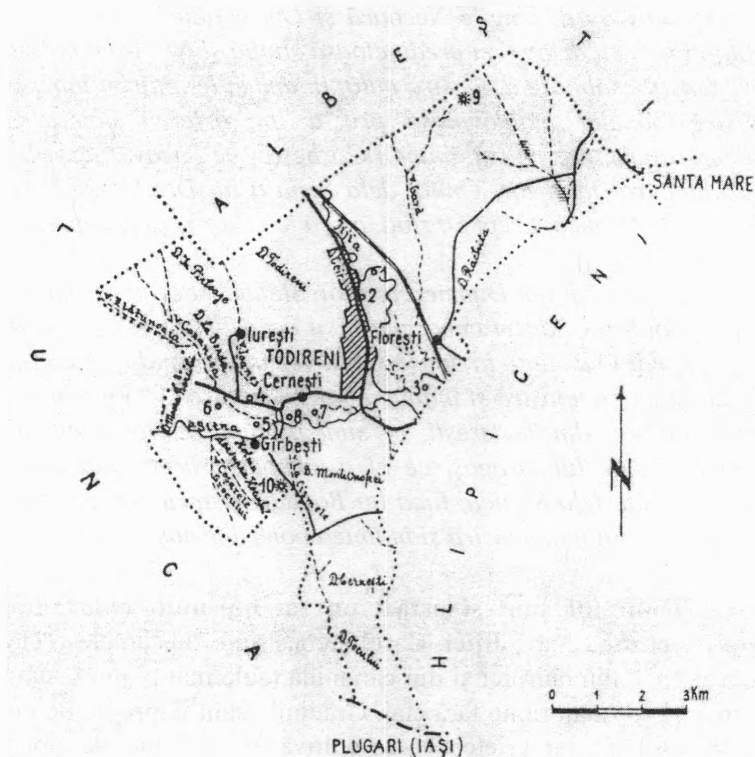
despre asta, așa cum nu știam nici eu. Am zâmbit vecinului, i-am mulțumit, l-am întrebat cum a reușit să facă asta, mi-a răspuns „cu grijă și cu atenție”. Am cinstit amândoi un pahar de vin (la tata găsea-i un pahar de vin bun sau de țuică în orice perioadă a anului) și i-am spus să facă ce vrea cu porumbul. Oricum, tata nu l-a primit. Da, proverbiala cinste și corectitudine a țăranului. Nea Sandu, vecinul cu porumbul, mai trăiește.

Părinții mei au plătit și ei tribut orânduiri, ca multe din familiile de țărani care voiau să-și dea copiii la școli. Eram în anul întâi la Școala pedagogică de la Suceava; așa se chema atunci. M-au anunțat colegii că mă caută tata. Nu știam ce se întâmplase, tata nu fusese cu mine nici la examen, darămite să vină în timpul anului! Venise să-mi spună că a fost obligat să se treacă la colectiv, că altfel cei de la comună trimiteau adresă să mă dea afară din școală. Și era adevărat. Țăranul care era tatăl meu venise să-i spună feciorului că a rămas un nimeni fără punctul lui de sprijin, pământul. Îi luaseră și calul, căruța, plugul și grapa. Sora mea – fiindcă mama s-a încăpățânat și n-a fost de acord să se treacă la Întovărașire, așa cum era obligatoriu atunci – deși reușise la examen la Iași, a fost trimisă acasă, unde a și rămas. Ca elev am fost cel mai bun din promoția mea. N-o spun ca să mă laud. O recunoaște toată lumea și probabil că acesta a fost cel mai important element care mi-a asigurat creditul din partea concetățenilor și a colegilor de generație rămași în comună, cât am fost primar. M-au ajutat efectiv în munca mea.

Așa a fost...

Todirenii, înainte și după colectivizare

Harta comunei Todireni

1.Malul Negru; 2. Vatra satului Ceir; 3.Curtea Veche sau La Curte sau Lutăria de la Școală; 4.Marginea de sud-est a satului; 5.Vatra satului Siliștea; 6.Borcila; 7. Dealul Curții; 8.Lutăria lui D. Neamțu; 9.Movila Jumătățeni; 10. Movila lui Cișmele. Puncte necartate

„Era și în veacul al XV-lea, Satul Todirești, pe Jijiea, este Todirenii, din județul Botoșani. Își are numele dela un Toader. Este arătat în zapodie, care cred că înseamnă loc de trecere, pod, peste un râu”

„Suret dela Ștefan Vvod, 1483, Avgst 14. Înștiințare pentru adivaratili slugile Necoară și Once, ficiorii lui Oniță, slujind noă cu driaptă și credincioasă slujbă și Noi i-am miluit predânșii, osăbit de a noastră milă, li dăm și le întărim întru a nostru pământ moldovinăsc pre a lor driaptă ocină și cumpărătură, pre un sat, anumii Gârbeștii, pe Șacovăț, cari li-au cumpărat tatăl lor, Oniță, dela Sima a lui Dragoș și di la ficiorul lui Danco, drept 80 zloți, ca să le fii lor uric și nepoatei lor, Marinii [...]”

„Cu mila lui Dumnezeu, Noi Ștefan Voevod, Domnul Țării Moldovei, facem cunoscut și cu această carte a noastră tuturor, care va căuta la dânsa sau o vor auzi cetindu-se, că au venit, înaintea noastră și înaintea boierilor noștri [...] și a treia parte de sat, din Toderești, ce sunt în zăpodie, la Jijiea, în potriva viilor lui Dragoș, ce el a cumpărat această a treia parte de sat dela Sofiica, fiica lui Bogdan, pentru 200 de zloți tătareștii, înaintea noastră și înaintea boierilor noștri [...]”

Todirenii sunt și astăzi un sat obișnuit, cum sunt multe în zona Văii Jijiei. Casele, construite din nuiiele (cele mai vechi), din chirpici și din cărămidă (cele mai puține), sunt în marea lor majoritate fără etaj. Grădinile sunt împrejmuite cu gard și au un aer prietenos. Se cultivă multe feluri de flori. Ulițele sunt cele mai multe nepietruite și, acolo unde se termină casele, se transformă în drumuri de țară. **Din comună fac parte satele Cernești, Florești, Gârbești, Iurești și Todireni.** Până la reforma administrativă din 1968, mai erau satele **Ceair** (încorporat la Todireni sub denumirea de Todireni 2, dar în vorbirea curentă locuitorii comunei îi spuneau tot Satul Nou așa cum probabil se chemase pe vremuri) și **Siliștea**, încorporată la Cernești. Despre Todireni, **prima mențiune documentară este de la 4 ianuarie 1523.** Astfel că, în acest an, satul va aniversa

60

481 de ani de la prima atestare documentară. Pentru **Gârbești**, prima mențiune documentară este de la **14 august 1483**; deci, tot în acest an (2004), „împlinește” **521 de ani**. Satul Iurești este atestat documentar la 5 aprilie 1598. Cerneștii sunt mai noi, menționați abia la recensământul din 1772-1773. **O vechime respectabilă au și bisericile din comună. La Todireni biserica a fost construită în 1829 de Săndulache Sturza, fostul proprietar al moșiei, cu denumirea „Sfinții Voievozi”. La Iurești, biserica a fost construită în 1839, iar la Cernești în 1884, din lemn.**

Suntem o comună de oameni gospodari, harnici chiar atunci când trebuie să asigure cele necesare traiului unei familii care are adesea și un număr apreciabil de copii. Dacă strămoșii noștri ar fi fost înzestrați dintr-u început cu mai mult pământ, situația ar fi fost astăzi cu siguranță alta. Documente scrise despre proprietate și proprietarii din Todireni există din anul 1890. În componența comunei Todireni intrau atunci satele Cobiceni, Hlipiceni și Todireni. Satele Cernești, Gârbești și Iurești aparțineau comunei Zlătunoaia. Todirenii țineau de Plasa Jijia, împreună cu comunele Comăndărești (Răusenii de azi), Bumăceni, Dingeni, Trușești și Ungureni, deci toate pe Valea Jijiei. Comuna Zlătunoaia făcea parte din Plasa Miletin. Însușind datele pe care le-am putut aduna pentru fiecare localitate care intră în componența actuală a comunei Todireni rezultă că la acea dată 456 familii (cu 1580 suflete) dețineau 9556 ha. Ceea ce înseamnă – atenție ! – aproximativ 21 ha/familie. Desigur, fără a analiza structura proprietății, adică pășunea și fânețele, plus pădurea. Calculând, per total, reiese că, în aproximativ 90 de ani, au fost înstrăinate 2600 ha din proprietatea gospodarilor comunei, de vreme ce, în 1975, comuna mai avea o suprafață de 6809 ha. Nu este deloc o suprafață mică. Se pare c-au fost înstrăinate și terenuri de cea mai bună calitate și cu o așezare foarte bună.

Dacă aruncăm o privire asupra **stării materiale a locuitorilor comunei în anul 1891**, așa cum rezultă ea din documentele vremii, putem avea o imagine de ansamblu a

situației economice de atunci. Pe sate, situația se prezenta după cum urmează: în Todireni existau 229 familii, cu 679 suflete. Funcționa atunci o școală de băieți cu 38 de școlari, din 197 copii de vârstă școlară. Gospodarii dețineau 7278 ha de teren. Existau 2262 ha de imaș, 348 ha de fânețe și 72 ha de pădure. Moșia Todirenilor aparținea Epitropiei Spitalului „Sf. Spiridon” din Iași, fiind vândută de fostul proprietar, vistiernicul Sturza. Gospodarii aveau în proprietate 992 capete bovine, deci o medie de 4,3 capete/familie, 3691 ovine (16 capete pe familie), 280 de porci (peste un porc de familie) și 200 de stupi (aproape unul de familie). Funcționau în sat doi negustori (cu cârciumi) și trei meseriași. La Cernești, 81 de familii cu 324 suflete dețineau 610 ha de teren (din care 386 ha erau ale proprietarului mare și 224 ale locuitorilor), 110 bovine, deci o medie de 1,3 capete de familie, 120 de oi (aproximativ 1,4 capete de familie) și 24 stupi cu albine. În Gârbești trăiau 56 de familii cu 212 suflete; 160 ha de teren erau ale locuitorilor, care dețineau 60 capete bovine, deci aproximativ unu de familie, 250 ovine (circa 14 capete de familie), 40 capete porcine. La Iurești, 90 de familii cu 347 de suflete dețineau 1508 ha de teren (din care 1251 erau ale proprietarului mare și 257 ale sătenilor), 340 bovine, deci o medie de 3,7 capete de familie, 1000 de oi (o medie de 11 capete de familie), 60 de porci și 30 de stupi cu albine.

Cred că ar fi util să prezint situația proprietății pământului, structura culturilor însemănțate și numărul de animale – cel puțin la nivel de comună – și pentru anul 1944/1945, când și cei din Todireni, ca toți românii, au suportat consecințele războiului. Suprafața totală de teren era de 3989 ha, din care 914 semănate cu grâu, 139 cu orz, 79 cu ovăz, 657 cu floarea-soarelui, 2098 cu porumb, 4 ha cu diferite legume și 22 ha rămăseseră neînsemănțate. La animale și păsări, situația se prezenta astfel la recensământul din martie 1945: 1442 capete bovine (vacii, boii și tineret bovin), 284 capete cabaline, 1643 capete ovine, 89 porcine, 1564 găini, 193 găște, 215 rațe,

37 curci, 71 stupi sistematici și 84 stupi vechi. Pentru lucrul pământului gospodarii foloseau 357 boi și 228 cai.

Cât privește evoluția numărului locuitorilor comunei, pentru perioadele pentru care există date, situația este următoarea:

Anul	Nr. de suflete
1890	1580
1930	3689
1941	4189
1944	4429
1975	5673

Poate celor din zilele noastre le este mai puțin cunoscut faptul că în comună au trăit de-a lungul timpului și evrei. Este adevărat, un număr foarte mic de evrei comparativ cu numărul total al locuitorilor, dar ei au existat chiar în fiecare sat. Conform datelor recensămintelor din 1930, respectiv 1941, în fiecare sat situația se prezenta astfel:

1930			1941	
Localitatea	români	evrei	români	evrei
Todireni	1779	23	2005	12
Cernești	577	10	618	-
Iurești	597	4	710	-
Gârbești	386	8	419	-
Ceir	300	5	425	-
Total	3639	50	4177	12

Deci, românii au realizat un spor în valoare absolută de 538 de suflete, iar numărul evreilor a scăzut de la 50 la 12. Nu exista un recensământ al ȝiganilor care, și atunci ca și acum, nu se grăbeau să-și recunoască „nația”. Dar, după evidența din registrele agricole, se poate reconstitui și situația lor exactă.

Nu voi face nici un fel de referiri la colectivizare, la modul efectiv în care a fost realizată în comună, la consecințele ei asupra proprietății și la relațiile noi pe care le-a generat. Fac doar mențiunea că Gospodăriile Agricole Colective au fost înființate încă din anul 1950 în satele Iurești (prin H.C.M. 795/7 iulie, numită „9 mai”) și Todireni (prin H.C.M. 848/26

iulie, numită „Așa s-a călit oțelul”). În același an a avut loc reforma administrativă prin care s-a impus formula sovietică: comună – oraș – raion – regiune. Comuna Todireni făcea parte din Raionul Trușești, regiunea Botoșani (din septembrie 1952, regiunea Suceava). Comuna era compusă din satele Ceir, Cernești, Florești, Gârbești, Iurești, Movileni (sub zece case), Siliștea și Todireni.

În anul 1975, populația totală a comunei Todireni era de 5673 persoane, aparținătoare satelor componente astfel: Todireni 3350, Cernești 1004, Iurești 767, Gârbești 449, Florești 103. În 85 de ani, populația comunei a crescut cu 4093 de persoane, deci cu o medie anuală de 47 de suflete. Tot atunci – când în urma „alegerii” mele ca primar am fost obligat să iau cunoștință în detaliu de viața economică prezentă a comunei, dar și de evoluția ei în timp – am constatat următoarele: în întreaga comună existau 1635 de gospodării, din care 1042 aparțineau membrilor cooperatori, 354 cooperatorilor pensionari, 129 salariaților din comună și 108 pensionarilor de stat. Deci, din totalul gospodăriilor, doar în 237 dintre ele exista o singură sursă de venit: un salariat sau un pensionar de stat. Pentru toți ceilalți gospodari, unica sursă de venit era munca în cele două cooperative agricole de producție – Todireni și Iurești – care concentrău și cea mai mare parte din pământul comunei. C.A.P. Todireni deținea 2250 ha de teren și avea înscrși 3698 de membri cooperatori, din care 845 activi. C.A.P. Iurești avea 1985 ha de teren și 2167 membri cooperatori, din care 884 activi. Cooperativa din Todireni includea satele Todireni, Florești și fostul Ceir, iar de cooperativa din Iurești aparțineau satele Cernești, Iurești și Gârbești. La începuturile colectivizării, satele Cernești și Iurești fuseseră unități separate. În cele două C.A.P.-uri funcționau 11 formații de muncă – ferme și brigăzi – distribuite între sectorul vegetal și cel zootehnic. Munca la C.A.P. se făcea după plan. Conform acestuia, suprafețele medii pe culturi în 1975 arătau cam așa: grâu și orz 870 ha, porumb boabe 1445 ha, floarea

soarelui 500 ha, sfeclă de zahăr 287 ha, viță de vie 102 ha, livezi pe rod 64 ha, legume 30 ha, pășuni 670 ha, fânețe 319 ha.

Gospodăriile populației mai însemnau doar 500 ha, pe care oamenii le cultivau tot conform „planurilor de cultură” stabilite de primăria comunei. În schimb, la efectivele de animale situația pare să fie mai bună:

	Total comună	C.A.P.	Gospodăriile populației
Bovine	2631	1216	1415
Ovine	6418	3311	3107
Porcine	726	363	363

Din tot ceea ce se obținea de pe urma cultivării pământului și din creșterea animalelor în comună, aproape totul mergea la stat. Livrările la „fondul centralizat al statului” erau cuprinse într-un plan, principala ocupație și obligație a primăriei. Pentru C.A.P.-uri, acest plan însemna, în 1975: grâu 1439 tone, porumb boabe 253 tone, floarea-soarelui 476 tone, sfeclă de zahăr 7133 tone, cartofi de toamnă 372 tone, struguri 325 tone, fructe 143 tone, legume 260 tone, carne în viu 58 tone, lapte de vacă și oaie 6439 litri. Gospodăriile populației, care trebuiau și ele să-și predea „producția” la stat, erau datoare cu : cartofi de toamnă 253 tone, legume 10,5 tone, carne în viu 152 tone, lapte de vacă și oaie 617 hl, lână 2850 kg, ouă 87 000 bucăți. Poate că cititorului de astăzi acestea îi par doar niște cifre seci, dar ele presupuneau atunci un efort permanent al celor de la conducerea comunei pentru a le materializa, fiindcă altfel atât cei de la primărie cât și cei de la cooperative nu aveau liniște tot anul. În cartea de față vor apărea mereu referiri la această sarcină esențială: „fondul de stat la produsele agricole vegetale și animale”. Am cam abuzat de date statistice.

Un alt obiectiv este încercarea de a demonstra cititorilor că Todirenii erau în 1975 o comună reprezentativă pentru Valea Jijiei, din toate punctele de vedere. Comuna este într-o zonă cu pământ bun, dar cu ploi în general puține în perioada de vară și,

în consecință, cu producții mici la hectar, fiind așezată și pe un teren deluros cu puține rezerve de apă. Nici până în prezent nu s-a găsit soluția realizării unor irigații în sistem local. Structura de proprietate a pământului pe familie până la colectivizare nu permitea realizarea unor rezerve financiare pentru dezvoltarea proprietății gospodarilor reprezentativi (mari) ai comunei. Satele comunei se află la mare distanță de orașe, centre de consum și valorificare a surplusului de produse agricole. Repet, cel mai apropiat oraș, Botoșani, se află la 45 de km, fără cale ferată directă. Linia ferată care trece prin comună duce la Iași, oraș situat la 85 km de Todireni. În sprijinul afirmației că Todireni erau o comună reprezentativă pentru valea Jijiei aduc situația unităților economice și a instituțiilor comunei la acea dată. Cele două cooperative agricole de producție erau deservite fiecare de câte o secție de mecanizare care avea dotarea necesară executării lucrărilor mecanice specifice zonei. Cooperativa de consum dispunea de spațiile strict necesare comerțului socialist cooperatist și prestărilor de servicii pentru locuitorii comunei. Nu la nivelul nevoilor reale ale populației, dar cel puțin pentru satisfacerea consumului strict.

Asistența medicală a locuitorilor era asigurată de personalul dispensarului medical, compus dintr-un medic generalist, o asistentă medicală, o soră de ocrotire, o moașă, un ofician sanitar, trei infirmiere și, bineînțeles, vizitiul pentru cai. Activitatea lor se desfășura într-un local nou, dotat așa cum era dotat orice dispensar medical comunal la acea vreme. Asistența sanitar-veterinară revenea medicului veterinar și celor doi tehnicieni. Personalul veterinar era insuficient pentru numărul relativ mare de animale și păsări ale cooperativelor agricole și gospodăriilor populației. Dar schema de încadrare cu personal și dimensiunile acesteia pentru fiecare circumscripție sanitar-veterinară erau stabilite „de sus”. Veterinarii aveau local propriu, nou.

Ca în toate comunele de aceeași mărime, erau asigurate spațiile pentru școli și grădinițe, la nivelul posibilităților vremii. Căminul cultural și biblioteca dețineau sedii proprii. Sediul

primăriei, unde funcționa și Comitetul Comunal de Partid, era o clădire construită în 1950, cu spații mici, total neadecvate și insuficiente pentru desfășurarea unei activități cât de cât normale. Se impunea nu numai repararea, ci și extinderea spațiului, dar fondurile necesare se obțineau cu foarte mare greutate. Și când nu numai în glumă aduceam vorba despre această necesitate stringentă, mi se răspundea că de fapt munca primarului trebuie să se desfășoare pe teren, în câmp, nu la sediul primăriei. Bisericele, așa cum am arătat, au o vechime apreciabilă. Despre ele se păstra o anumită tăcere, dar își făceau datoria așa cum se cuvine, fără grija primăriei și a primarului. Gospodarii comunei știau să respecte biserica și slujitorii ei și n-aveau nevoie pentru aceasta de aprobarea comitetului de partid sau a primarului.

Revenind la oamenii comunei, cei pe care urma să-i conduc, ei își vedeau de viața lor, fiecare după posibilități. Dintre locuitorii satelor din zona Jijiei, **un număr mare de gospodari plecau pe șantierele din țară** pentru a obține niște venituri corespunzătoare nevoilor, nu sumele ridicole care erau oferite de cooperativele agricole. „**Răspândirea**” celor din Todireni, cu aproximație, se prezenta astfel:

Suceava	250
Iași	310
Constanța	160
Vâlcea	185
București	177

din care femei aproximativ 105 (SV), 122 (IS), 65 (VL), respectiv 75 (B). În total, plecaseră din comună 1082 persoane, din care 367 femei. Desigur, fenomenul nu era specific numai văii Jijiei. El se manifesta într-o formă mai mult sau mai puțin accentuată în fiecare zonă a țării. Mecanizarea impunea în fapt reducerea substanțială a forței de muncă necesare agriculturii. Totuși, în comună rămăseseră încă un număr destul de mare de persoane până în 50 de ani (1143), care-și câștigau existența numai din munca în C.A.P.-uri. Sintetic, pe categorii de vârstă, situația se prezenta astfel:

Grupa de vârstă	total	bărbați	femei
16 – 24 ani	235	63	172
25 – 39 ani	451	132	319
40 – 49 ani	487	157	270
peste 50 ani	370	190	180
Total	1483	542	941

Este evidentă diferența foarte mare între bărbați și femei: numărul femeilor care rămăseseră să lucreze în cooperativă este aproape dublu. Această stare de lucruri a creat probleme în permanență în ceea ce privește asigurarea cu necesarul de brațe de muncă pentru suprafețele cu culturi prășitoare, îndeosebi la Todireni. **Prin ce erau cunoscuți cei din Todireni? Pare neverosimil, dar în primul rând sunt vestiți constructori. O parte lucrau munci necalificate la șantierelor Întreprinderilor Județene de Construcții Montaj din Botoșani și Iași. O altă parte erau oameni calificați și au lucrat în echipe devenite cunoscute pe marile șantiere ale centralelor electrice Vidraru, Motru, Voineasa, Șugag sau Mărișelu, cunoscuți ca buni artificieri. O a treia categorie, specialiști cu înaltă calificare, lucrau în Algeria și R.F.G., fiind angajați prin ARCOM (cf. ziarului local „Clopotul” din mai 1977).**

Ceea ce-i lipsea comunei era o personalitate locală care să reușească „minunea” de a-i aduna pe toți în jurul ei și de a trece de la „munca pentru întreținere la munca de performanță”.

Cum am fost „ales” primar

Așa cum se proceda în practica politică a vremii, mai întâi am fost „ales” secretar al Comitetului comunal de partid într-o plenară a acestuia, în noiembrie 1974. Treburile au decurs fără nici un fel de dificultăți. Secretarul de până atunci al Comitetului comunal era activist al partidului de la județ. Reprezentantul secretariatului Comitetului județean de partid,

care a condus lucrările plenarei, a arătat că Negură Aurel – fostul secretar – urmează să primească alte sarcini, motiv pentru care este eliberat din funcție. A fost depusă candidatura lui Marcu Mihai, pe care membrii Comitetului comunal de partid îl cunoșteau, fiind născut/crescut în comună, unde și lucra efectiv din septembrie 1966, după terminarea stagiului militar. Atunci lucram ca profesor suplinitor la Școala generală Todireni, predând matematica. Fiind unicul candidat, am fost „votat” în unanimitate de membrii prezenți ai Comitetului comunal de partid. Și astfel am fost „instalat în funcție”, cum se spunea la acea vreme.

Ca secretar al Comitetului comunal de partid, trebuia să-mi desfășor activitatea în conformitate cu normele generale înscrise în Statutul partidului, modificat la Congresul al XI-lea al P.C.R., care își ținuse lucrările în perioada 25-28 noiembrie 1974. Reprezentantul Comitetului județean arăta plenarei Comitetului comunal de partid că vechiul secretar este eliberat din funcție urmând să primească alte însărcinări. Era formula consacrată a vremii. Făcea apoi noi propuneri. Ca nou propus, în privința mea n-au fost dificultăți: eram om de-al locului, cunoscut de participanții la plenară, și cum exista și un anume „patriotism local”, ei chiar voiau ca cel care urma să îndeplinească această funcție să fie în sfârșit localnic. Prin alegerea mea dorința le era satisfăcută și n-au fost nici un fel de probleme. Această alegere pregătea terenul, simplificând lucrurile și în perspectiva numirii mele ca primar. De ce secretar al Comitetului comunal de partid și primar al comunei? Până la acea dată, fuseseră două persoane diferite care îndepliniseră aceste funcții în comună. Secretarul era activist plătit de P.C.R. și avea numai sarcini politice. Primarul era activist de stat și se ocupa de administrația locală, ca președinte al Comitetului executiv al Consiliului popular comunal (așa cum prevedea legea 57/1968 de organizare și funcționare a consiliilor populare). În multe comune se făcuse deja cumulul celor două funcții, nu și la Todireni. Mi-a revenit mie această

cinste. Deja fusesem ales secretar. N-a fost deloc complicat să fiu „ales” primar.

Ce știam atunci despre socialism și viitorul comunist al României? Ce știa, în general, orice tânăr de vârsta și de condiția mea. Sursele de informare și formare erau cele care ți se puneau la dispoziție prin grija partidului și statului, în orice comună românească: presa, radioul, televiziunea, o carte bună (care se întâmpla să mai ajungă și la Todireni). Rareori un spectacol de teatru la Botoșani sau la Iași, sau un concert. Aveam și noi un cerc de prieteni cu care discutam mersul vremii, și cu asta rămâneam. Acolo unde ne aflam și așa cum trăiam de unde să știm că există și o altfel de viață, o altfel de lume, că există și alte moduri de a trăi și de a munci? Idealul de atunci al generației mele din lumea satului – atâta cât l-am identificat și cum l-am perceput eu – era să facem ceva pentru cei din jur, ca să trăiască mai bine și ei, și noi. Afirmația nu este cu nimic exagerată. Am senzația că acum chiar și cei din generația mea au uitat cum trăiau atunci cooperatorii, cum munceau, cât câștigau și cum reușeau uneori numai să supraviețuiască.

Când stau acum și mă gândesc la acele vremuri, îmi vine tot mai greu să înțeleg și să admit acel mod de existență. Obligațiile zilnice ale funcției de primar îți impuneau să muncești tot timpul, să-ți storci vлага fizică și intelectuală până la epuizare. Mă întreb – pentru a câta oară? – ce credeau cei din jurul meu despre mine, fiindcă sunt convins că uneori nici nu mai aveam forță să gândesc suficient. Uneori nici nu mai gândeam, de fapt. Acționeam ca un robot. Am rezistat totuși un cincinal, datorită forței tinereții. Cea mai mare presiune o reprezenta totalitarismul ideologic, imposibilitatea de a concepe o cât de mică modificare a dogmelor, o cât de mică adaptare la realitățile concrete ale vieții. Voi aminti în aceste pagini. câteva intervenții pe care le-am avut la Comitetul Județean de Partid și la care am primit mereu același răspuns: sunt pus acolo de partid să fac politica partidului, nu politica țaranului. După cum glăsuiau documentele de partid, acesta își exercita rolul conducător în primul rând prin comuniștii care făceau parte din

conducerea organelor locale. O influență pozitivă o avea în acest sens exercitarea simultană de către aceeași persoană a unor funcții de partid și de stat la nivelul organelor locale în județe, orașe, comune. La județ, primul secretar al Comitetului județean de partid era și președintele Comitetului executiv al Consiliului Popular Județean. La comună, secretarul Comitetului Comunal de Partid era și primarul comunei. Motivația politică a cumulului de funcții (de partid și de stat) consta în faptul că era în concordanță cu necesitățile vieții (sau cel puțin așa era văzută), determina o mai deplină angajare în procesul muncii practice, asigura un control permanent și efectiv al administrației locale (cu siguranță că așa se întâmpla!), determina o mai judicioasă coordonare a forțelor și o mai bună distribuție a colectivului. Prin cumulul de funcții se realiza un transfer, o asimilare a metodelor înaintate din munca de partid în stilul de muncă al cadrelor din administrația de stat. Și, în plus, asigura atribuții mai largi și răspunderi sporite. Asta, într-adevăr, așa era.

La Todireni, secretarul Comitetului Comunal de Partid fusese, până la alegerea mea în această funcție, un activist al Comitetului Județean. Era de formație muncitor forestier. Își făcuse studiile liceale și, bineînțeles, cele politice. Era devotamentul pentru partid și conștiinciozitatea întruchipate, dar era la origine bucovinean și n-avea nimic de-a face cu specificul muncii și al vieții țăranului din Stepa Jijiei, cu toată îndelungata lui experiență în ale muncii politice. Cum să înțeleagă el în 1972, când a venit în comună, de ce nivelul de trai era foarte scăzut, de ce veniturile erau foarte mici, de ce comuna nu-și putea realiza planul la fondul centralizat al statului? Primarul de atunci, Hemen Gheorghe, era dintr-o comună vecină, Luca. El știa cum se trăiește în zonă. Știa și ce are de făcut, dar era conștient de posibilitățile reale ale locuitorilor comunei. Pentru Negură Aurel era normal și firesc să-i ceară primarului ca indicatorii de plan să fie realizați în totalitate, îndeosebi planul la fondul de stat de la gospodăriile populației, fără să-l preocupe prea mult și cum se putea face

acest lucru. Pentru că nu era direct și efectiv implicat – cu răspunderi și obligații – în administrația locală, dădea doar prețioase indicații politice și trasa sarcini în ședințe. Indicațiile erau ușor de dat, mai greu cu practica...

Mai erau – cum de altfel este firesc între oameni care lucrează împreună – și anumite incompatibilități între cele două personaje, nu numai diferențe foarte mari în înțelegerea stărilor de lucruri din comună. O caznă permanentă pentru secretarul Comitetului comunal de partid era obligația de a locui în comună în timpul campaniilor agricole, care în fapt țineau din martie până în noiembrie. Așa-zisa cameră oficială era amenajată în spațiul în care, cândva, fusese grajdul comunal pentru tauri. Pe vremea aceea se practicau înșămânțările artificiale, de către operatori specializați, plătiți de stat. Condițiile erau cele care erau. Primarul n-avea nici o vină că se ducea acasă și trăia în condiții omenești (și Hemen Gheorghe era un bun gospodăruș și acasă!), iar Negură Aurel rămânea să locuiască în camera oficială. Doar el acceptase munca politică, de bunăvoie! Cu un spirit de orientare mai bun și fiind un bun cunoscător al muncii administrative locale, al lucrului cu oamenii, Hemen Gheorghe a reușit să evite divergențele și chiar conflictele care s-ar fi putut ivi în munca pe care trebuiau să o desfășoare împreună.

Dar să vedeți efectiv cum am fost ales primar. La 23 ianuarie a avut loc ședința comună a biroului Comitetului comunal de partid și a Biroului Executiv al Consiliului popular comunal, când s-a întocmit:

„Proces verbal

Ședința comună este condusă de Marcu Mihai în calitate sa de secretar al Comitetului comunal de partid și are pe ordinea de zi prezentarea și aprobarea materialelor ce vor fi prezentate și dezbătute în sesiunea Consiliului popular comunal (care urma să se desfășoare în continuare). Hemen Gheorghe, în calitate sa de președinte al Biroului executiv, prezintă materialele. Se înscriu la discuții doi participanți care fac unele observații pe marginea materialelor prezentate.

La cuvântul Marcu Mihai care arată unele realizări și lipsuri manifestate în activitatea Consiliului popular comunal și scoate în evidență unele sarcini care revin deputaților, tuturor organizațiilor de masă și obștești (U.T.C., sindicate, femei). Drept pt. care s-a încheiat prezentul proces-verbal semnat de Marcu Mihai din partea Comitetului comunal de partid și Hemen Gheorghe ca președinte al Biroului executiv al Consiliului popular comunal.”

Toți cei care au participat la ședință intră în sala Căminului cultural, în care se aflau deputații și invitații la sesiune. Prezența deputaților: convocați 55, prezenți 42, 8 absenți motivat și 5 nemotivat. Au fost prezenți în sală și 55 de invitați. S-a supus la vot ordinea de zi a sesiunii de către Hemen Gheorghe, votată în unanimitate. S-au prezentat materialele, s-au purtat „discuții”, s-au adoptat hotărârile pentru proiectele prezentate sesiunii. S-a trecut apoi la punctul fierbinte al ordinii de zi. S-a constituit comisia de numărare a voturilor, formată din trei deputați: Domnișoru Dumitru, învățător, Noroc Georgeta, învățătoare și Panțiru Mihai, cooperator. Comisia a fost votată în unanimitate. S-a supus la vot revocarea lui Hemen Gheorghe din funcția de președinte a Biroului executiv. S-a exprimat votul, care a fost prezentat sesiunii: 42 voturi pentru revocare. Deci toți deputații prezenți. Așa disciplină ca la deputații de atunci, mai zic și eu! Reprezentantul județului a arătat că, „în conformitate cu indicațiile conducerii superioare de partid și de stat, toți primarii trebuie să fie localnici”. În numele Comitetului executiv al Consiliului popular județean a propus pentru funcția de președinte al Biroului executiv al Consiliului popular comunal și primar al comunei Todireni pe subsemnatul. S-a constituit comisia de numărare a voturilor formată din trei deputați. S-a votat în unanimitate componența ei. Președintele comisiei a explicat tehnica votării (ca și cum cei prezenți ar fi votat pentru prima oară!). S-a votat și s-a prezentat rezultatul: propunerea a fost votată în unanimitate. Și așa am ajuns primar la Todireni!

Hemen Gheorghe a fost ales în funcția de vicepreședinte al Biroului executiv al Consiliului popular comunal. Adică vice-primar, așa cum era apelat și de locuitorii comunei. Au mai luat cuvântul doi deputați care au urât încă de atunci succes în muncă noilor „aleși”. A luat cuvântul și Hemen, care a mulțumit pentru ajutorul primit de la deputați în perioada cât a fost primar și s-a angajat să-și îndeplinească în continuare cu conștiinciozitate sarcinile ce-i vor reveni ca vice-primar. Apoi a luat cuvântul și noul primar, conform protocolului, care a mulțumit pentru încrederea acordată și s-a angajat ca împreună cu deputații să-și îndeplinească în bune condițiuni sarcinile ce-i vor reveni. Dacă ar fi știut ce-l așteaptă! În finalul sesiunii a vorbit reprezentantul județului, care i-a felicitat pe noii aleși, le-a urât succes în muncă și și-a exprimat convingerea că noua echipă va face din comuna Todireni o comună fruntașă în județul Botoșani. Nu mai adaug decât că toate acestea erau dinainte aranjate. Hemen știa ce-l așteaptă, e vorba de revocare, și a acceptat noua formulă. Dovadă că a și luat cuvântul. Cât s-o fi bucurat, numai el știe. Eu doar bănuiesc. Cam așa se petreceau lucrurile.

Poate că ar fi corect să amintesc aici numele deputaților care m-au ales primar în acea sesiune: Didii Dumitru, Noroc Georgeta, Domnișoru Dumitru, Țurcanu Eugenia, Țipilescu Emilia, Gireadă Maria, Sava Mihai, Turcuman D. Natalia, Bazarcă Sarmiza, Petrovici Eugenia, Rohatcă I. Emilia, Noroc Ștefan, Moisiu Costache, Pălimaru Virginia, Aluțoaie D. Maria, Andrei Maria, Didii Ioan, Nichifor E. Aurica, Nechifor V. Dumitru, Panțiru Mihai, Gâscă Mircea, Ivanov Nichita, Popovici Alecu, Apăvăloaie Petru, Iliescu Maria, Iftimiciuc Dumitru, Hemen Gheorghe, Blănuță Mihai, Cirimpei Simion, Negură Aurel, Florean Petru, Alexa Natalia, Alexa Vladimir, Drumea Gr. Ioan, Turcu Ana, Ipatov Grigore, Caia Vasile, Gâlcă Mihai, Hrițcu Ioan, Timofte Gheorghe, Hlatcu Tudora, Gâscă Alexandru, Nichițelea Constantin, Roșu Mihai, Chireac Petru, Șeremet Gh. Maria, Popovici Agripina, Șeremet I. Alecu, Șeremet D. Emil, Șeremet M. Mihai, Maței Gh. Petru, Mascan

Mircea, Croitoru Vasile, Hanachiuc P. Emil, Isaincu Gheorghe. Dintre aceștia, șapte erau cadre didactice, doi ingineri agronomi și șaptesprezece salariați la unitățile economice și instituțiile din comună. Așa cum cerea practica vremii, componența respecta procentul de 30 % femei.

Și, după ce a fost aleasă/numită noua echipă la primărie, să vedem și care erau responsabilitățile concrete ale celor trei „locotenenți” ai administrației comunale: primar, vice-primar și secretar:

1. **Primarul:** planificarea dezvoltării economico-sociale a comunei; agricultura; activitatea sanitar veterinară; reproducția și selecția animalelor; sistematizarea și disciplina în construcții; financiar – contabil; învățământul de stat; ocrotirea sănătății populației; cultura; personal învățământ; rezolvarea cererilor, reclamațiilor, sesizărilor și propunerilor oamenilor muncii; consiliul local al apărării; apărarea civilă; comisia locală de sistematizare; comandamentul agricol comună; comisia locală de evaluarea producției agricole; comisia comună pentru organizarea participării la întrecerea socialistă între consiliile populare; comisia comună pentru apărarea împotriva inundațiilor și efectelor fenomenelor meteorologice periculoase; comisia comună pentru recensământul animalelor; comisia de recepția școlilor, grădinițelor, dispensarelor umane, căminelor culturale, alimentărilor cu apă și a altor obiective construite din fondurile statului și cele din contribuția bănească a populației;

2. **Viceprimarul:** munca organizatorică de masă și îndrumarea activității obștești; comerțul cooperatist și prestările de servicii către populație; realizarea fondului de stat cu produse agricole vegetale și animale de la gospodăriile populației; coordonarea activității aparatului de contractări și achiziții; gospodăria comună și locativă (inclusiv curățenia, salubritatea și înfrumusețarea localităților); întreținerea drumurilor locale; administrarea pădurii comunale și sprijinirea activității comitetului de gospodărire a pădurii comunale; întreținerea și gospodărirea pășunilor comunale și sprijinirea activității comitetului asociației de pășunat; comisia de impunere la cote de

lână; comisia de impunere la impozite și taxe; comisia de impunere la obligațiile de predarea vinului și rachiurilor naturale; comisia de sprijinire a activității CEC; comisia de recepția lucrărilor de întreținerea și modernizarea drumurilor și podețelor locale, a lucrărilor de pășuni, de îmbunătățiri funciare și gospodărirea apelor, de reparații capitale și curente la localurile din administrarea biroului executiv;

3. **Secretarul primăriei:** activitatea de popularizare a legislației în rândul cetățenilor; administrația locală de stat; starea civilă; autoritatea tutelară și asistența socială; activitatea notarială; registrul agricol; paza obștească; prevenirea și stingerea incendiilor; lucrări de secretariat; activitatea de statistică și organizarea sistemului informațional; sprijinirea activității comisiilor de judecată; comisia de selecționarea arhivei; comisia de inventarierea bunurilor din administrare; comisia tehnică de prevenirea și stingerea incendiilor; comitetul de sprijin pentru autoritatea tutelară și asistența socială; administrarea și gospodărirea sediului consiliului popular comunal și a bunurilor din dotare.

Deci exista o delimitare a competențelor și răspunderilor pe sectoare și domenii de activitate.

Acei din comună care mă cunoșteau mai bine, mai ales cei din Todireni, știau că noul primar era bun prieten cu preotul Miluță Petrovici, care a avut o influență deosebită în formarea și dezvoltarea mea ca om. În nici un caz nu trebuie să se înțeleagă de aici că el m-a pregătit să devin primar. Trebuie să recunosc însă că, în perioada aceea, mi-a fost de mare ajutor în vremuri grele sau de mare cumpănă. Și n-au fost puține. La el și soția sa, învățătoarea Eugenia Petrovici, am găsit un sfat sincer și dezinteresat, spre mai binele celor din comună. Era necesar și chiar benefic să poți spune cuiva și ceea ce gândești cu adevărat, fiindcă în activitatea „oficială”, în foarte multe împrejurări, una gândea-i și alta trebuia să spui. Nu numai eu făceam așa, cu siguranță. Mărturisesc ceea ce cei din comună știau: în casa lui am fost și cu destule „mărimi” de la județ și nici unul nu mi-a spus că nu s-ar fi simțit bine. Dar nu cred că

acest lucru se întâmpla numai la Todireni. Cu siguranță că în multe alte comune din România oamenii civilizați și bine-crescuți au găsit posibilități să comunice și să se înțeleagă unii pe alții, să-și înțeleagă și să-și accepte rosturile. De altfel funcția de primar nu era veșnică, „rotația cadrelor” se aplica peste tot. Puteai să-ți păstrezi „scaunul” o perioadă mai îndelungată numai dacă dovedeai atașamentul necesar cauzei partidului, dacă dovedeai că acționezi pentru punerea în practică, zi de zi, a indicațiilor Genialului fără nici un fel de comentariu. Pentru că exista acest dirijor „genial” la București, posesorul unei baghete magice cu ajutorul căreia conducea concomitent 40 de orchestre, câte una în fiecare județ și București. După cum cântau aceste orchestre așa trebuia să joace hora cei din orașe și comune. Iar cine nu juca după cum i se cânta era eliminat, întotdeauna cu consecințe neplăcute sau chiar dramatice uneori și pentru familie. Desigur, aceasta nu este o scuză. Este experiența tristă pe care am trăit-o noi, generațiile de după război. Când fac această afirmație nu mă refer numai la cei care au deținut, ca și mine, o funcție publică. Sunt convins că, într-un fel sau altul, toți cei care au trăit în acele vremuri au fost în suferință, cu excepția celor care au fost în grațiile cuplului prezidențial și clanului lor, care au deținut funcții repartizate de ei și care au dovedit un atașament fără margini față de ideile Genialului, acționând „neabătut pentru transpunerea lor în practică”. Un primar într-o comună era un simplu funcționar politic, pus acolo de partid să transpună în fapt prevederile hotărârilor de partid și ale actelor normative. Și nu erau deloc puține sau simple. Era necesar un efort permanent în primul rând ca să le cunoști conținutul. Ce să mai spun de aplicarea lor la viața de zi cu zi a unei comune!

Cu siguranță că atmosfera de acasă și modul de viață al unei familii obișnuite de țărani, munca din fragedă copilărie, alături de cei vârstnici, mi-au influențat fără putință de tăgadă formarea caracterului și comportamentul personal. Născut și crescut în sat, cunoșteam bine situația reală a țăranului – nu cea oglindită în mass-media vremii, aflată sub strictul control și

supravegherea partidului – și refuzam să închid ochii în fața ei. Trebuie să recunosc că m-am bucurat atunci când am fost ales primar. Am socotit că-mi revine o obligație deosebită, aceea de a face dreptate și bine consătenilor mei. Rețineți că aveam atunci doar 28 de ani! Însă între ceea ce am presupus eu și ce-am descoperit privind lucrurile din interior era, după cum aveam să constat cu amărăciune, o diferență colosală.

Campanii și „campanii”

Anul 1975 era an electoral. Deja comuna, ca întreaga suflare românească, se afla în campanie electorală pentru alegerile de deputați în Marea Adunare Națională și în consiliile populare. La sate campania trebuia să însemne asigurarea condițiilor pentru obținerea unor recolte cât mai mari.

Conform prevederilor noii legi electorale, durata mandatului aleșilor locali se reducea acum la doi ani și jumătate. Justificarea, potrivit „documentelor” vremii, era ca, în perioada celor cinci ani ai mandatului deputaților M.A.N., un număr important de „oameni ai muncii” să poată fi aleși în organele locale ale puterii de stat. În acest mod puteau participa „direct” la conducerea și coordonarea întregii vieți economico-sociale a tuturor localităților din județ.

Eram atunci și președintele Consiliului comunal al Frontului Unității Socialiste, singurul abilitat de lege să facă propuneri de candidați pentru alegeri. F.U.S. (prescurtare simbolică, echivalentă pentru mine cu „frontul umilirii societății”) era un organism politic care cuprindea obligatoriu toate organizațiile de masă și obștești, profesionale, cooperatiste, uniuni ale creatorilor, asociații și societăți științifice, culturale și sportive, culte. Președintele F.U.S. era, evident, Genialul. Nu-i erau suficiente funcția de secretar general al partidului și de președinte al țării; a mai fost inventată și această structură organizatorică atotcuprinzătoare pentru întreaga societate românească! Pentru a vedea concret în

ce a constat activitatea acestuia în cele trei funcții, vă invit să lecturați Anexa 2.

În comună, F.U.S. avea la bază organizațiile sătęști – for al obștii care-i putea cuprinde pe toți locuitorii satului, condus de comitetul sătęsc – care țineau adunări semestriale. Comitetul sătęsc avea la rândul lui un birou executiv care se întrunea trimestrial. Era oarecum mai ușor decăt la organizațiile de partid, care se întruneau obligatoriu lunar. Consiliul comunal al F.U.S. se întrunea tot semestrial, iar biroul său executiv, trimestrial. Președintele consiliului comunal F.U.S. era primarul, iar la județ funcția similară o îndeplinea prim-secretarul Comitetului județean de partid. Ședințele Biroului executiv al Consiliului național F.U.S. și ale Consiliului se țineau cu regularitate conform prevederilor statutare; atunci se emiteau „ordonanțele” pentru organizațiile subordonate din județe, orașe și comune. Căt privește ținerea ședințelor la comună, locotenența politică comunală avea grijă ca adunarea organizației de partid să se transforme, când era nevoie, în adunare a organizației sătęști a F.U.S. sau în adunare cetățenească și viceversa. Important era să existe un dosar cu planurile de muncă, tematica ședințelor, materialele prezentate și procesele verbale. Asta pentru că erau și „controlori de calitate” ai muncii politice și organizatorice. Prin grija membrilor locotenenței sus-pomenite n-am primit niciodată observații pentru nerealizarea acestei sarcini... **Principalele organizații componente ale F.U.S. la Todireni** erau comitetul comunal al femeilor, organizația de tineret și de sindicat. Comitetul comunal al femeilor avea în subordine comisiile de femei de la cooperativele agricole. Femeile reprezentau mai mult de jumătate din numărul alegătorilor din comună, dar și majoritatea covârșitoare a forței de muncă în C.A.P.-uri (mai ales la culturile prășitoare). Erau și mame și gospodine, și semnau zilnic condica muncii pe câmp, pentru o plată de mizerie. Președinta comitetului, aflată la început de activitate, era asistentă medicală; un om deosebit și o foarte bună gospodină. S-a retras de bună voie din această funcție la scurt

timp. Cea care i-a urmat era de asemenea un om harnic și priceput în munca cu femeile, un bun organizator; era și membră a Biroului executiv al Consiliului Popular. Pentru „întărirea” muncii a fost „promovată” ca secretară a comitetului comunal soția mea (nu era neapărat obligatoriu să fie membră de partid pentru această funcție).

U.T.C.-ul, care era rezerva principală de cadre a partidului, ajutorul său în „educarea comunistă a tineretului”, se afla sub conducerea nemijlocită a Comitetului comunal de partid. Secretarul acestui comitet, foarte bun profesionist și gospodăru, era pentru mine modelul învățătorului din lumea satului. Din păcate, s-a prăpădit de tânăr, răpus de o boală necruțătoare. El s-a ocupat cu multă răspundere de activitatea tineretului din comună, nu în sensul îndoctrinarilor acestuia, ci găsind în mod concret formule și mijloace, atâtea câte se puteau găsi atunci, pentru ca tinerii să se poată bucura de frumusețea vârstei.

Organizația sindicală comunală era scriptic mică, circa 120 de salariați, dar deosebit de importantă pentru activitatea comitetului comunal și a primăriei. De toate comitetele, comisiile și colectivele organizate la toate nivelele trebuia să răspundă cineva, trebuiau conduse. Membrii de sindicat erau cei mai potriviți pentru asta, adică cei mai obligați politic. Președintele comitetului sindical era foarte tânărul contabil șef al C.A.P. Iurești. Sarcina lui era dintre cele mai ușoare: când dădea ordin partidul, salariații trebuiau să răspundă prezent, indiferent de motivul convocării, care putea fi la fel de bine curățatul străzilor sau prezența în capitala de județ pentru vre-o vizită a înalților oaspeți de la București.

Dacă în conducerea atâtor și atâtor organizații care funcționau în comună n-ar fi fost niște oameni competenți, noianul de ședințe obligatoriu de făcut ne-ar fi sufocat. Nu pot spune că n-am știut să-mi aleg colaboratorii, că nu m-am descurcat cu „politica de cadre”. Afirmatia are iz de glumă amară, dar conține o mare doză de adevăr. Ce gândeau atunci și ce gândesc astăzi cei care au fost obligați să facă muncă politică pot spune numai ei.

La 25 februarie 1975 am prezidat ședința de lucru a Biroului Comitetului comunal de partid și a Consiliului comunal al F.U.S., la care au fost invitate să participe toate cadrele cu munci de răspundere din comună. Obiectivul: desfășurarea alegerilor în comună și pregătirea participării la întâlnirea din 26 februarie cu candidații la deputație pentru M.A.N. Nu era uitată nici campania agricolă de primăvară, cu tot ce presupunea pregătirea acesteia. Pe atunci încă nu înțelesesem bine nici ce înseamnă de fapt campania electorală și nici campania de primăvară. Un singur lucru mi-era deja foarte clar: activitatea mea se va desfășura în permanență în campanii. Trei campanii agricole (de primăvară, de vară și de toamnă) și „campania” de ședințe, iarna. La fiecare doi ani și jumătate la acestea se mai adăuga și o campanie electorală. Presiunea politică și controlul permanent exercitat de județ era atât de puternic încât nu era o altă posibilitate decât să te adaptezi la această atmosferă și să te supui, cu sau fără voie. De la județ venea în permanență în comună instructorul teritorial al Comitetului județean de partid. Dacă nu chiar zilnic, aproape zilnic. Se mai adăuga „inspectorul” din Biroul Comitetului județean de partid care răspundea de Consiliul unic și care, la fel, era obligat să treacă mereu și să afle ce se întâmplă în orice moment în comună. **În cazul campaniilor agricole**, controlul exercitat de județ se concretiza în diabolicul sistem al „operativelor” care trebuiau transmise la Consiliul unic și la județ. Pentru fiecare campanie ni se cereau o serie de date despre realizarea „operativă a planului campaniei”, începând cu însămânțările de primăvară și încheind cu recoltarea și arăturile de toamnă. Un capitol special era destinat informării concrete cu privire la realizarea planului la fondul de stat. Practic, toată activitatea era reglementată prin mecanisme legale foarte bine precizate! Legea 6/1974 privind principalele atribuții ale consiliilor populare în domeniul agriculturii stabilea ce trebuie făcut în județ și în comună pentru campaniile agricole. Comitetul executiv al Consiliului Popular Județean stabilea printr-o decizie termenele pentru executarea lucrărilor din

fiecare campanie. Biroul executiv al Consiliului Popular comunal, tot printr-o decizie, stabilea termenele detaliate pentru fiecare lucrare sau activitate care se desfășura pe teritoriul comunei. C.A.P.-urile, prin planuri proprii, prevedeau măsurile concrete pentru încadrarea în aceste termene, măsuri pe care erau obligate să le întreprindă împreună secțiile de mecanizare. Pe scurt, primarul și primăria trebuiau să știe dacă la secțiile de mecanizare tractoarele, semănătorile și toate celelalte utilaje erau pregătite pentru însămânțări, dacă la cooperative erau asigurate sămânța și îngrășămintele necesare pentru fiecare cultură. Pentru suprafețele care nu puteau fi lucrute mecanic existau atelaje; și acestea trebuiau repartizate planificat pe formație de muncă, tarla și cultură. Asta când deja campania se muta „pe tarla”. Până la acel moment era în plină desfășurare campania de ședințe la nivelul cooperativelor de producție și al formațiilor de muncă. C.A.P.-urile primeau indicatorii de plan de la Direcțiile generale județene pentru agricultură. Inginerul-șef al cooperativei, împreună cu contabilul-șef, împărțeau aceste sarcini de plan pe formațiile de muncă: ferme și brigăzi. Sarcinile erau discutate, într-o primă fază, cu șefii acestor formații. E un fel de-a spune, pentru că indicatorii de plan nu se comentau. Se discutau doar măsurile concrete care trebuiau întreprinse pentru realizarea lor. Protocolul politic pretindea însă ca aceste cifre din plan să fie discutate și aprobate și de către comitetul de partid din cooperativă. Numărul ședințelor a fost oarecum redus după aplicarea Hotărârii Plenarei C.C. al P.C.R. cu privire la noua structură organizatorică a organizațiilor de partid de la sate. Despre aplicarea acestei hotărâri în comună, la timpul potrivit.

Cu siguranță ați observat că deocamdată vreau să vorbesc despre activitatea mea ca primar, fiindcă aceasta era mai solicitantă. Trebuie să mărturisesc că activitatea de secretar al Comitetului Comunal de partid n-a fost partea mea cea mai tare. Veți deduce și singuri de ce.

În continuarea pregătirii pentru campania agricolă de primăvară, planul fermei era prezentat în adunarea generală a

cooperatorilor din fermă sau brigadă. De obicei, în acea adunare se făcea și analiza modului în care a fost realizat planul din anul precedent. Șeful formației de muncă anunța indicatorii de plan și măsurile tehnico-economice necesare pentru realizarea lor. De regulă, la aceste adunări generale participau președintele C.A.P., inginerul-șef și contabilul-șef, care aveau și obligația de a răspunde întrebărilor puse de cooperatori, indiferent de natura acestora. După încheierea adunărilor, se făcea încă o verificare a indicatorilor de plan pe formații de muncă, apoi se pregătea adunarea generală la nivelul cooperativei. Planul era aprobat de comitetul de partid, după care era prezentat adunării generale de către inginerul-șef, dimpreună cu toate măsurile planificate. Era „discutat” de către cooperatori; apoi se aproba, în general, în unanimitate. Vreau să înțelegeți bine că în 1975 cooperatorii erau deja convinși de „eficiența” acestor adunări, de rostul și locul lor. Știau foarte bine că ori cu votul, ori fără votul lor, planul rămânea neschimbat și trebuia dus la îndeplinire. La aceste adunări la nivel de cooperativă participau obligatoriu fie primarul, fie vice-președintele Consiliului Popular local. Neapărat participa și cineva din partea județului, de la Uniunea Județeană a C.A.P.-urilor, Consiliul unic și S.M.A. Planurile cooperativelor se transmiteau la Direcția Agricolă și la Uniunea Județeană a C.A.P.-urilor, unde se centralizau. Apoi erau trimise Consiliului Popular Județean, ca părți componente ale planului anual al județului. De multe ori aceste planuri nu rămâneau așa! Interveneau diferite evenimente politice sau se mai găseau brusc resurse suplimentare nedescoperite în momentul adoptării planului, care trebuiau neapărat valorificate, așa încât întotdeauna se adăugau sarcini suplimentare la planul deja aprobat. Aceste suplimentări se făceau atunci când era nevoie de suprafețe în plus la anumite culturi la nivel de județ, mai cu seamă când începea recoltatul la grâu și orz, pentru suplimentarea planului la fondul de stat. Vă mărturisesc că doar în timp am înțeles că este mai bine ca încă de la întocmirea planului inițial să-ți lași ceva „rezerve”, ca să poți avea cu ce

plusa la solicitările suplimentare, mai ales când era vorba de asigurarea planului de predări la fondul de stat!

Situația era cu totul alta în gospodăriile populației, unde fiecare își săpa sau își ara grădina și avea grijă să o cultive așa cum credea că este bine pentru a-și asigura cele necesare familiei. De la cooperativă oamenii primeau cantități de cereale în funcție de numărul normelor prestate efectiv. Și pentru gospodăriile individuale se întocmeau planuri de cultură, ba se țineau și adunări pe sate și chiar pe circumscripții electorale când era necesar. Dar știam cu siguranță că fiecare știe prea bine ce are de făcut în propria grădină, principala sursă de aprovizionare cu legume, cartofi, fructe, struguri și chiar porumb. Despre posibilitățile de creștere a animalelor și păsărilor pot spune mai puține lucruri, fiindcă erau mici.

Termenele pentru executarea lucrărilor pentru însămânțările de primăvară erau un obiectiv politic încă de la primul „Plan de stat”, din anul 1949. Am citit în presa vremii că locuitorii comunei Todireni au rămas în urmă cu însămânțările pentru că muncile n-au fost intensificate din vreme, la 4 mai rămânând o restanță de 161 de ha. Asta în timp ce Gospodăria Agricolă de Stat Todireni (Odaia Veche) terminase însămânțările încă din 29 aprilie, având astfel posibilitatea să vină în ajutorul gospodăriilor de stat codașe. Fără comentarii! Iată extrasul din scrisoarea adresată de directorul Gospodăriei Agricole de Stat Todireni redactorului responsabil al ziarului „Clopotul”, care a publicat-o în numărul din 9 ianuarie 1950:

„Cu nespusă bucurie a fost primită legea Planului de stat pentru anul 1950 – al doilea plan anual al României – și de către muncitorii din Gospodăria de Stat Todireni. Noul Plan prevede o dezvoltare și mai mare a sectorului socialist din agricultură, din care face parte și Gospodăria de Stat Todireni. În anul 1949 producțiile planificate au fost depășite astfel:

- la grâu au fost realizate 1400 kg/ha față de 1200 kg planificate

- la orz au fost realizate 1400 kg/ha față de 923 kg planificate

- la ovăz au fost realizate 1450 kg/ha față de 1200 kg planificate

Aceasta se datorește aplicării în muncă a metodelor agrotehnice sovietice. Țărănimea muncitoare din împrejurime abia a obținut 400-600 kg/ha, convingându-se de superioritatea lucrării pământului cu mijloace mecanizate pe suprafețe mari."

Foștii mei concetățeni pot să zâmbească! Pe vremea mea cel puțin nu ne mai cereau să trimitem și astfel de scrisori, iar metodele agrotehnice sovietice nu mai erau de mult cele mai avansate...

* *

Să revenim la campania electorală din 1975 și la activitatea F.U.S. Biroul executiv al Consiliului Comunal a stabilit planul organizatoric pentru alegerile de la 9 martie. Mai întâi s-a decis **componența comandamentului comunal pentru desfășurarea alegerilor**: subsemnatul, Hemen Gheorghe (vice-primarul), Noroc Constantin (directorul Căminului Cultural), Ipatov Grigore (secretarul primăriei) și Asofroniei Mihai (șeful postului de miliție). Votarea avea să se desfășoare în două secții de votare: 217 Todireni (în localul Căminului Cultural) și 218 Cernești (în localul școlii generale din sat), unde trebuiau să voteze locuitorii satelor Cernești, Iurești și Gârbești. Am stabilit ca agitatorii să-și înceapă activitatea la ora 5.00 dimineața, astfel: 21 dintre ei la secția 217 și 15 la secția 218. De asemenea, s-a repartizat la nivelul fiecărei circumscripții electorale câte trei agitatori care să acționeze pe durata întregii zile pentru mobilizarea alegătorilor la vot. Mare noroc am avut că s-a redus numărul acestor circumscripții – conform prevederilor noii legi electorale – de la 55 la 15!

Un aspect cu totul nou era posibilitatea depunerii mai multor candidaturi în unele circumscripții electorale. Demonstrativ, iată lista cu situația depunerii de candidaturi pe circumscripții electorale, în ordinea numerotării: 1. Didii Costache Dumitru, Spinosu Dumitru Ilie; 2. Hemen Costache Gheorghe; 3. Noroc Ioan Constantin, Drughi Alexandru Sidor;

4. Noroc Ioan Ștefan, Moisii Gheorghe Costache; 5. Andrei Gheorghe Maria, Aluțoaie Costache Maria; 6. Marcu Costache Mihai; 7. Rotariu Dumitru Alecu, Moisii Costache Gheorghe; 8. Iftimiciuc Ioan Dumitru; 9. Agachi Gheorghe Ilie; 10. Toma Catinca Maria, Hanachiuc Mihai Elena; 11. Ursăchianu Ioan Maria, Butnaru Mihai Elena; 12. Popovici Ioan Constantin, Roșu Costache Mihai; 13. Gireadă Virgil Gherghina, Alexa Petru Silvia; 14. Grădinaru Radu Mihai, Tereblecea Gheorghe Mihai; 15. Croitoru Adam Vasile, Breșug Gheorghe Vasile.

În circumscripțiile electorale în care candidau primarul, vice-primarul, președintele cooperativei agricole de la Todireni și secretarul Comitetului Comunal U.T.C. a fost un singur candidat. Nu era loc pentru nici un fel de surprize și nici un fel de riscuri. Rezultatul votării trebuia să fie cel scontat.

Pentru prezentarea candidaturilor exista un material scris de la județ în care se arăta cu precizie cum trebuie procedat:

„La depunerea candidaturilor cuvântările vor dura 15-20 de minute, iar la întâlnirile cu alegătorii circa 30 de minute. Cuvântarea va cuprinde: 1-2 minute despre însemnătatea momentului pentru candidat; 2-3 minute despre semnificația alegerilor de la 9 martie; 3-4 minute despre semnificația documentelor adoptate de Congresul al XI-lea al PCR (care constituie programul electoral al Frontului Unității Socialiste) și însemnătatea lor pentru viitorul țării și al poporului; 10-12 minute despre realizările din țară, județ, comună. În încheiere candidatul va aduce mulțumiri pentru cinstea ce i s-a făcut și se va angaja să militeze cu hotărâre, împreună cu alegătorii, pentru îndeplinirea programului adoptat de Congresul al XI-lea.”

În continuare urma o listă cu 11 materiale care puteau fi consultate de candidați pentru întocmirea cuvântărilor și o altă listă cu zece titluri de materiale bibliografice. De fapt, ele se adresau mai puțin candidaților și mai mult celor care le pregăteau cuvântările. Oricum, se înțelege că nu era nici atunci ușor să candidezi pentru un loc de deputat, fie și într-o circumscripție electorală dintr-o comună oarecare! Acum pot să glumesc. Însă atunci cu siguranță era suficient de lucru. Trebuie să-i mulțumesc și acum vice-primarului din acea

vreime, Hemen Gheorghe, care avea o abilitate deosebită în a întocmi aceste materiale și, în general, o mulțime de hârtii și documente oficiale legate de activitatea primăriei. Scrisul a fost toată viața și a rămas și acum pentru mine o mare pacoste.

Ca să vă dați seama cum se manifesta atunci democrația în alegerile comunale, să vedem rezultatul votării, așa cum a fost consemnat în documentele oficiale:

Circumscripția electorală	Nume și prenume candidat	Voturi pentru	Voturi împotriva
1.	Didii Dumitru	168	1
2.	Hemen Gheorghe	201	17
3.	Noroc Constantin	86	31
4.	Noroc Ștefan	87	24
5.	Andrei Maria	168	68
6.	Marcu Mihai	132	5
7.	Rotariu Alecu	98	41
8.	Iftimiciuc Dumitru	168	4
9.	Agache Ilie	155	8
10.	Toma Maria	146	31
11.	Ursăcheanu Maria	122	51
12.	Popovici Constantin	111	50
13.	Gireadă Gherghina	165	57
14.	Grădinaru Mihai	136	54
15.	Croitoru Vasile	150	45

În continuare, vă rog să urmăriți cam cum se desfășura o **sesiune de constituire a Consiliului Popular Comunal**. Prima la care am participat a avut loc la 27 martie 1975. În aceeași zi s-a ținut și plenara Comitetului Comunal de partid, împreună cu ședința Consiliului Comunal al F.U.S., la care au fost convocate 62 de persoane. Scopul acesteia a fost să propună Sesiunii, în numele F.U.S., deputații care vor fi aleși în funcțiile de primar, de vice-primar și membri ai Biroului executiv. Sesiunea, conform procedurii generale, este condusă la început

de deputatul cel mai în vârstă, asistat de alți doi deputați. Era propusă comisia de validare, formată din trei deputați. Odată aleasă, comisia se retrăgea în biroul secretarului Biroului executiv pentru a verifica documentele și a-și întocmi raportul. În acest răstimp, deputații luau o pauză. Urma prezentarea raportului comisiei de validare, după care se supunea aprobării ordinea de zi a sesiunii de constituire. Pe ordinea de zi se afla: depunerea jurământului de către deputați; alegerea Biroului executiv al Consiliului Popular; depunerea jurământului de către deputații aleși în Biroul executiv; alegerea comisiilor permanente; adoptarea planului de măsuri cu privire la principalele sarcini care reveneau Consiliului Popular Comunal. După adoptarea ordinii de zi, deputatul cel mai vârstnic (președintele sesiunii) citea jurământul, deputații stând în picioare. Se făcea apoi apelul nominal al deputaților, în ordine alfabetică. Fiecare deputat, când își auzea numele, se ridica în picioare și rostea cuvântul „JUR”. Apoi deputații erau invitați să semneze jurământul în fața decanului de vârstă. Se aducea tuturor la cunoștință că, în conformitate cu prevederile legale, Biroul executiv urma a fi format din președinte (primarul), vice-președinte (vice-primarul) și membri. Alegerea membrilor se făcea prin vot deschis, direct pe funcții. Se anunța că înaintea sesiunii de constituire a avut loc plenara comună a Comitetului Comunal de Partid și a Consiliului Comunal al F.U.S., care a recomandat să fie propus pentru funcția de președinte al Biroului executiv deputatul Marcu Mihai. Nefiind discuții, a fost supusă la vot propunerea și votată în unanimitate. Apoi a luat cuvântul deputatul Marcu Mihai pentru a prezenta propunerile pentru ceilalți membri ai Biroului executiv. Pentru funcția de vice-președinte era propus Hemen Gheorghe, propunere supusă la vot și aprobată tot în unanimitate. Ca membri au fost propuși deputații Iftimiciuc Dumitru, Popovici Constantin și Gireadă Gheorghina. Propunerile erau făcute individual, supuse votului și votate în unanimitate. Președintele sesiunii anunța componența Biroului executiv, apoi citea jurământul și făcea apelul nominal, la care

membrii Biroului executiv pronunțau cuvântul „JUR” și semnau jurământul. Potrivit prevederilor art. 22 din legea 57/1968 de organizare și funcționare a Consiliilor Populare, după alegerea membrilor Biroului executiv, atribuțiile președintelui de vârstă încetau, precum și cele ale asistenților săi. Pentru aducerea aminte a consătenilor mei, precizez că la această sesiune de constituire – când de fapt am fost „ales” primar – decan de vârstă a fost Noroc Ștefan, asistat de deputații Rotariu Alecu și Ursăchianu Maria. După protocol, președintele de vârstă a felicitat în numele său și al deputaților noul birou executiv și i-a urat spor în muncă și succes în îndeplinirea importantelor sarcini care le reveneau. Apoi a rugat Biroul executiv să preia conducerea lucrărilor sesiunii.

În conformitate cu prevederile art. 27 alineat I din aceeași lege, s-au propus și au fost alese trei comisii permanente: comisia permanentă economico-gospodărească, construcții și sistematizare (compusă din Croitoru Vasile, Ursăchianu Maria, Didii Dumitru, Gireadă Gheorghina și Popovici Constantin); comisia permanentă de agricultură, silvicultură și cooperatie (în componența Rotariu Alecu, Toma Maria, Grădinaru Mihai, Andrei Maria și Iftimiciuc Dumitru); comisia permanentă de învățământ, sănătate și social-culturală (compusă din Agachi Ilie, Noroc Constantin și Noroc Ștefan).

Pentru pregătirea și desfășurarea sesiunilor erau suficiente materiale trimise de la județ, care trebuiau completate și adaptate la particularitățile comunei. Cât de bine mi-am îndeplinit sarcinile la organizarea primelor alegeri se poate deduce din situația rezultatului alegerilor de deputați, așa cum a fost comunicată oficial:

- numărul total al circumscripțiilor electorale: 15
- numărul circumscripțiilor în care au fost depuse mai multe candidaturi: 11
- numărul total al candidaților propuși: 26
- numărul alegătorilor după listele electorale: 2565
- numărul de voturi exprimate - cifre absolute: 2565

- numărul total al voturilor exprimate „pentru” candidații F.U.S.: 2476

- numărul voturilor „contra” exprimate prin ștergerea numelui tuturor candidaților: 89

- numărul total al deputaților nou aleși: 9

Pentru a fi scutit de orice comentariu, menționez că aceste rezultate au fost constatate de comisia electorală, compusă din subsemnatul, Didii Dumitru (vice-președinte), Ipatov Grigore (secretar), Noroc Constantin și Focariu Neculai (membri). În comunicatul comisiei electorale centrale se preciza că, pentru alegerile de deputați în Marea Adunare Națională, au fost prezenți la urne 99,96 % dintre alegători, din care pentru candidații F.U.S. au votat 98,8 %. (pentru detalii privind alegerile generale din martie 1975 și 1980 la Botoșani puteți lectura Anexa 4).

Desigur, după sesiunea de constituire am putut să „respir” cu mai multă ușurință. Se încheiase prima etapă maraton a ședințelor de toate categoriile, nu numai electorale, ci și de aprobare a planurilor anuale pe formații de muncă și cooperative agricole. Am presupus că mă voi putea apuca în sfârșit și de munca propriu-zisă de la primărie. Dar n-a fost să fie așa! De la 1 aprilie – nu-i nici o păcăleală – am fost trimis la Bacău la „studii”: Școala interjudețeană de partid în domeniul administrației publice locale. Nu mult, doar pentru două luni. Trebuie să recunosc că mi-a fost utilă în cunoașterea legislației specifice activității consiliilor populare. Și asta nu numai datorită temelor predate la cursuri și studiului la sala de lectură a bibliotecii, ci mai ales discuțiilor cu colegii de grupă și de cameră despre aspectele concrete ale activității. Cazarea și masa erau asigurate în incinta școlii, în condiții corespunzătoare.

„Politica Partidului” și „Politica Țăranului”

Din păcate, la cursuri am avut parte nu doar de probleme de legislație ci, așa cum era normal la o școală de acest gen, și de documentele partidului. Dintre acestea, le-am studiat temeinic pe cele adoptate de Congresul al XI-lea al P.C.R. din noiembrie 1974, având în vedere că nu erau puține, ba chiar unele erau de o importanță capitală. Tocmai se adoptase Programul Partidului, care anunța viziunea partidului unic – de fapt a Genialului său conducător – asupra societății românești în următorii 20 – 25 de ani. Și cum nu mi-a plăcut niciodată să mă prezint cu lecția neînvătată în fața colegilor de grupă, am purces cu creionul în mână și înarmat cu răbdarea necesară la studiul aprofundat al documentelor.

Abecedarul politic – teoretic și practic – după care trebuia să-mi desfășor activitatea consta în documentele adoptate de acest congres. După părerea mea, ele marchează trecerea definitivă în stăpânirea Genialului a conducerii efective a întregii activități politice. Numai din ordinea de zi a Congresului se poate deduce asta cu ușurință. Astfel, la punctele 1 și 2 erau tradiționalele rapoarte despre activitatea C.C. și a comisiei de revizie, la punctul 4 proiectul de directive cu privire la planul cincinal, la punctul 7 alegerea C.C. și a comisiei centrale de revizie. Punctele 3, 5 și 6 erau dedicate „problemelor deosebite”. Să le luăm pe rând.

La punctul 3 figura (transcriu titulatura în întregime, cerându-mi scuze pentru efectul asupra cititorului) „proiectul **Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism**”. Ce a însemnat acesta pentru viața politică din România, odată adoptat, este treaba specialiștilor în politologie. Ca practician al muncii politice ce-am fost, eu cred că **acest proiect a însemnat impunerea punctului de vedere al Genialului asupra interpretării tuturor aspectelor vieții românești**, începând cu viziunea asupra istoriei și încheind cu previziunile despre viitorul luminos – comunist, desigur – al

societății românești. Punctul 6 se referea la proiectul de norme ale vieții și muncii comuniștilor în spiritul eticii și echității socialiste. Deci nu mai era de ajuns Statutul, cu prevederile lui destul de largi și cuprinzătoare despre ceea ce reprezenta partidul și cum se realiza rolul conducător al partidului în societate! Se impuneau norme mai clare, mai concrete, vizând înseși aspectele delicate ale existenței, comportamentul zilnic al membrilor de partid, al tuturor oamenilor muncii. De altfel așa și sunt definite în preambulul Codului: *„aceste înalte norme și principii trebuie să devină codul muncii și vieții, îndrumar de conduită în societate al comuniștilor, al tineretului revoluționar, al tuturor oamenilor muncii din patria noastră.”* Înclin să cred că acest Cod nu este numai creația Genialului. La conceperea și punerea lui în operă au avut o contribuție importantă și cei de la cadre, care aveau astfel un instrument politic practic și eficient pentru întocmirea faimoaselor dosare de sancționare a celor care nu respectau canoanele după care concepeau ei politica. Punctul 5 – de altfel tot un punct consacrat – privea modificarea unor prevederi ale Statutului. Noile prevederi aduceau „contribuții” importante. Iată-le, pe scurt:

1. Stabilirea modului de constituire și a atribuțiilor Biroului Permanent, format din membri ai Comitetului Politic Executiv și condus de secretarul general al P.C.R. (cf. art. 24 alineat 3 din Statut, Biroul Permanent asigura coordonarea operativă a activității partid și de stat și adopta hotărâri în limita competențelor stabilite de Comitetul Politic Executiv al C.C. al P.C.R.).

2. Introducerea în Statut a articolului referitor la semnarea Angajamentului solemn.

3. Consacrarea prin Statut a faptului că F.U.S. are la baza întregii activități Programul partidului.

4. Introducerea în Statut a noilor reglementări privind alegerea organelor de partid, cum ar fi:

- înnoirea, cu prilejul alegerii organelor de partid, a unei părți dintre membrii acestora, promovarea de noi cadre care s-

au evidențiat în lupta pentru înfăptuirea liniei politice generale a partidului;

- asigurarea unui raport corespunzător din punct de vedere al vârstei membrilor organelor de partid, promovarea, alături de cadrele cu o bogată experiență, a unor cadre tinere, corespunzătoare din toate punctele de vedere;

- stabilirea de criterii privind vechimea minimă în partid și în diferite funcții a candidaților propuși să fie aleși.

5. Modificarea periodizării adunărilor și conferințelor organizațiilor de partid pentru dări de seamă și alegeri, după cum urmează: convocarea conferințelor județene de partid la un interval de 5 ani, iar a conferințelor organizațiilor de partid municipale, orășenești și comunale, ale organelor de partid conduse de comitete și a adunărilor organizațiilor de bază la 2 ani și jumătate.

6. Alegerea mai multor secretari adjuncți ai birourilor organizațiilor de bază sau ai comitetelor de partid.

7. Menționarea faptului că organizațiile de partid din învățământul superior conduc nemijlocit organizațiile Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România.

Probabil că de prevederile de la punctul 4 alineatul 2 am beneficiat și eu atunci când am fost „promovat” în munca de partid la doar 28 de ani! De ce am reprezentat, probabil, o mare dezamăgire după „investiția de încredere” care s-a făcut în mine, rămâne să spun mai bine după lectura documentelor de arhivă ale perioadei. Astfel că, în loc să devin „revoluționar de profesie” am ajuns revoluționar de ocazie!

Stabilirea de criterii privind vechimea minimă în partid și în diferite funcții a candidaților propuși să fie aleși este cu siguranță opera celor de la cadre, organizatoric și propagandă, care aveau astfel posibilitatea să-și promoveze și să-și mențină în funcții oamenii lor, devotați cu trup și suflet partidului, adică cei care au dovedit că respectă cu strictețe linia politică. Prin aceste prevederi, pătrunderea tineretului în eșaloanele superioare ale partidului era riguros controlată. Treceau prin

filtru numai cei bine verificați și care, eventual, mai erau și „relația” cuiva sus-pus. Din când în când, mai pătrundea și câte unul ca mine, care trebuia să asigure „compoziția”. Numai că nu se ținea cont de un lucru esențial: în activitatea publică, relația zilnică cu oamenii produce o uzură permanentă a forțelor fizice și mai ales intelectuale. De asemenea, se produce o deteriorare lentă, dar sigură a imaginii publice, mai ales în condițiile în care nu intervin elemente noi în activitatea de zi cu zi. Cred că reușita în activitatea publică reclamă în mod obligatoriu o dotare intelectuală peste medie, un anume „fason”, o statură fizică corespunzătoare, o prezență agreabilă, o mare ușurință în a comunica și stabili relații cu cei din jur, indiferent de nivelul lor profesional și politic. În plus, sunt necesare temeinice cunoștințe de cultură generală și de legislație, o familie exemplară și posibilitatea de a-ți alege „echipa”. Ori, pentru partid, esențiale erau dosarul și relațiile...

Un alt lucru deosebit de important pentru reușita în viața publică este vârsta! Sunt convins că cei care au trecut de 50 de ani și au curiozitatea să parcurgă aceste rânduri se vor simți mai mult decât lezați de această afirmație. Le cer cuvenitele scuze și îi rog să admită și o astfel de părere, pentru că este a unuia care a deținut o funcție de răspundere în condițiile de atunci și a avut curiozitatea să privească cu atenție în jur, atât la principalii lui colaboratori, cât și la locuitorii comunei în general. Am putut înțelege astfel că am rezistat în primul rând datorita vârstei, repet, mai ales în condițiile de atunci. Ca să reușești să menții interesul colaboratorilor, al locuitorilor, trebuie să fii mereu foarte atent în relațiile cu ei.

Oamenii din jurul meu – mă refer la cei din lumea satului – aveau deja în 1975 suficiente probleme personale și familiale la care nu găseau o rezolvare favorabilă. În primul rând, veniturile erau foarte mici în raport cu nevoile. Familiile care aveau copii – unele chiar mulți – erau preocupate în permanență să găsească soluțiile cele mai potrivite pentru a le asigura existența și educația în condiții decente. Și nu era deloc simplu! Cred că în situația lor, oamenii nu aveau nevoie să se întâlnească cu o persoană cu funcții

de răspundere în vârstă, obosită, chinuită de nevoi și insomnii, care poate nici nu mai avea răbdare să asculte până la capăt expunerea unor probleme pentru rezolvarea cărora i se cerea ajutorul. O persoană care încerca să scurteze dialogul și eventual să amâne comunicarea răspunsului nu putea fi de nici un folos. Cu tot respectul pentru vârsta înaintată și experiența îndelungată, care în viața publică își au importanța lor, socotesc și acum că în fapt, la acea dată, lucrurile așa stăteau. În plus, cred că mai mult de două mandate succesive în orice funcție publică reprezintă o eroare. În general oamenii, după o anumită perioadă de timp, simt nevoia schimbării; altfel munca nu mai este eficientă. Poate că unele rezultate se mențin în virtutea unei obișnuințe, a unor „mecanisme” care funcționează perfect și fără un efort deosebit. Ca în orice situație, și aici pot fi excepții, dar, așa cum se spune, excepțiile nu fac decât să întărească regula. Făcând aceste afirmații, presupun că celelalte condiții, de competență, sunt întrunite. Când vârstei i se asociază și lipsa darului muncii, schimbarea se impune de la sine. Și nu fac afirmații gratuite, ci vorbesc în numele experienței proprii. La Todireni am avut norocul ca secretarul-adjunct cu propaganda să fie de aceeași vârstă cu mine, iar vice-primarul și secretarul primăriei erau cu zece ani mai „bătrâni”. O echipă tânără la acea dată. Cu siguranță că unii vor spune, da, dar chiar și eu am îmbătrânit. E adevărat, numai că n-am încercat să mai revin în viața publică. Experiența vârstei este utilă în viața publică, dar în postura de consilier, de sfătuitor, nu în funcții de decizie de care depinde existența cotidiană și viitorul unei localități și al unei comunități mai mari sau mai mici.

*

*

*

Modificările periodizării adunărilor și conferințelor organizațiilor de partid pentru dări de seamă și alegeri veneau să pună de acord prevederile Statutului cu legislația care modificase durata mandatului deputaților aleși în consiliile populare. Cred că este necesară o lecturare a „angajamentului solemn” care se semna la primirea în partid:

„Intrând în rândul PCR, mă angajez solemn în fața tovarășilor mei de luptă, a partidului și a întregului popor să servesc cu credință cauza Partidului, să militez cu întreaga mea capacitate și putere de muncă pentru înfăptuirea politicii sale de transformare revoluționară a societății, de edificare a socialismului și comunismului pe pământul României. Mă oblig să îndeplinesc fără șovăire însărcinările date de Partid, să respect în toate împrejurările Programul și Statutul Partidului Comunist Român, linia politică generală a PCR. Mă angajez să nu întreprind nimic care să dăuneze Partidului, patriei, poporului, să fac totul pentru întărirea unității Partidului, pentru creșterea rolului său conducător în societate.

Conștient de răspunderile ce-mi revin ca membru Partidului Comunist, îmi voi consacra întreaga viață slujirii devotate a intereselor poporului, voi pune întotdeauna mai presus de orice cauza înfloririi patriei, a bunăstării și fericirii națiunii noastre socialiste, a apărării independenței și suveranității Republicii Socialiste România, voi acționa neobosit pentru înfăptuirea idealurilor nobile ale socialismului, pentru solidaritatea oamenilor muncii de pretutindeni, prietenia, colaborarea și pacea între popoare.”

Cu siguranță, după cum rezultă din text, rolul esențial în conceperea lui l-au avut ilegaliștii. Scopul angajamentului era să creeze în finalul adunării de primire în partid un moment solemn. Însă am avut ocazia la multe adunări să surprind zâmbetul „înțeleghător” al participanților la adunare, probabil însoțit de întrebarea lor nerostită: „Ce rost o mai fi având și asta la sărăcia noastră generală?”

Prevederea care stipula modul de constituire a Biroului permanent și atribuțiile acestuia vine să întărească afirmații pe care am făcut-o mai devreme, că prin documentele Congresului al XI-lea conducerea efectivă a întregii activități politice a trecut în mâinile „șefului statului”. Probabil că abia atunci acesta și-a atins idealul din 1965 când, dovedind abilități deosebite în „a lucra” oamenii, a reușit să pună mâna pe puterea politică ca secretar general al C.C. al P.C.R.!

Secțiunile Congresului al XI-lea au avut următoarea tematică:

1. politica de dezvoltare a bazei de materii prime și industrializarea socialistă a țării;
2. construcții, transporturi, industrie locală, gospodărie comunală și cooperatie meșteșugărească;
3. agricultură, silvicultură, industrie alimentară și ape;
4. învățământ, pregătirea forței de muncă și a cadrelor;
5. cercetare științifică și proiectare;
6. politica de formare și folosire a venitului național, de planificare și finanțare a economiei naționale;
7. probleme sociale și de ridicare a nivelului de trai al întregului popor;
8. relații economice și cooperare internațională;
9. problemele dezvoltării orânduirii sociale și de stat și a democrației socialiste;
10. problemele ideologice, ale activității politico-culturale și de educație socialistă;
11. problemele organizatorice ale vieții interne de partid și ale organizațiilor de masă și obștești;
12. activitatea internațională a partidului.

Am expus titulatura tuturor secțiunilor pentru a reieși de aici, o dată în plus, obsesia diabolică a „partidului” de a îngrădi prin reglementări politice orice domeniu al vieții economice și sociale, până la cele mai mici amănunte. Era, poate, și o chestiune de tactică politică: toți orgolioșii trebuiau să se simtă importanți, să facă parte din prezidiul unei secțiuni, iar cei mai merituoși să conducă lucrările. Oricum, primii-secretari ai comitetelor județene de partid făceau neapărat parte din prezidiul unei secțiuni. Actualul președinte al României, care atunci era prim-secretar la Iași, a făcut parte din secțiunea pentru învățământ și chiar din comisia de examinare a apelurilor. A fost „ales” de Congres și membru supleant al Comitetului Politic Executiv.

Dacă e să mă refer strict la Statut, existau anumite lucruri în conținutul lui care s-au menținut neschimbate de la un

congres la altul. Structura pe capitle și ordinea acestora este cam aceeași: despre partid, membrii de partid, structura partidului, organele superioare (organele regionale, raionale și orășenești la cel din 1965, organele județene, municipale, orășenești și comunale la cel din 1969), partidul și organizația de tineret, organizațiile din armată, partidul și organizațiile de masă și obștești, partidul și organele de stat, mijloacele bănești. Deosebirea importantă care intervine se referă chiar la statutul partidului. Dacă potrivit Statutului din 1965 (primul statut conceput de Genial), „partidul era cea mai înaltă formă de organizare a clasei muncitoare, detașamentul ei de avangardă”, începând cu Congresul al X-lea partidul a devenit „conducătorul tuturor oamenilor muncii din patria noastră în lupta pentru construirea socialismului și a comunismului, forța politică conducătoare în R.S.R.”.

După cum se știe, prin legea 1/1974 s-a instituit funcția de președinte al R.S.R. Cine altul putea să candideze? Genialul. Cu siguranță că acest lucru era proiectat politic de multă vreme, doar că trebuia realizat și în fapt. Lucram atunci ca suplinitor la școala generală din Todireni, unde predam matematica. Aveam ore și l-am rugat pe director să mă învoiască să văd și eu – așa cum am numit-o – „încoronarea”. Directorul, om în vârstă și cu frică de Dumnezeu, dar mai ales de partid, mi-a cerut imperativ să nu mă mai exprim în nici o împrejurare în acest mod. Recunosc acum, după atâția ani, că n-am mai făcut-o, nici atunci și nici după aceea. Pentru aducere sau luare aminte, redau aici textul jurământului pe care președintele nou ales de Marea Adunare Națională l-a rostit la „încoronare”:

„Jur să slujesc cu credință patria, să acționez cu fermitate pentru apărarea independenței, suveranității și integrității țării, pentru bunăstarea și fericirea întregului popor, pentru edificarea socialismului și comunismului în Republica Socialistă România!

Jur să respect și să apăr Constituția și legile țării, să fac totul pentru aplicarea consecventă a principiilor democrației

socialiste, pentru afirmarea în viața societății a normelor etice și echității socialiste!

Jur să promovez politica externă de prietenie și alianță cu țările socialiste, de colaborare cu toate națiunile lumii, fără deosebire de orânduire socială, pe baza deplinei egalități în drepturi, de solidaritate cu forțele revoluționare, progresiste de pretutindeni, de pace și prietenie între popoare!

Jur ca îmi voi face întotdeauna datoria cu cinste și devotament pentru strălucirea și măreția națiunii noastre socialiste, a Republicii Socialiste România!"

Jurământul astfel formulat avea mai mult o structură politică, semănând – nu numai prin dimensiuni – cu jurământul care se rostea la primirea în partid. Genialul tovarăș nu a putut să înțeleagă și nici să admită vreodată că sunt momente și împrejurări în care sunt necesare cuvinte puține.

Revăzând atribuțiile președintelui așa cum erau ele stipulate în Constituția de atunci, remarc că sunt în general cele obișnuite pentru un șef de stat într-o republică parlamentară. Potrivit Constituției, Marea Adunare Națională, organul suprem al puterii de stat, era unicul organ legiuitor. Asta doar teoretic! În fapt, așa cum știam cu toții, lucrurile nu se petreceau deloc așa. Ce hotăra Genialul – pentru cei neavizați, Partidul – aceea vota M.A.N. **Deci, după alegerile din martie 1974, ca șef al statului, Genialul dispunea de puterea absolută pe linie de stat. Din mai același an, după alegerea ca președinte al FUS a dispus de puterea absolută și asupra „societății civile”. A urmat încununarea puterii absolute și pe linie de partid, „certificată” de Congresul al XI-lea, prin adoptarea Programului partidului, a Codului etic și a modificărilor la Statutul partidului. Cum a folosit această putere, am simțit fiecare în acei ani.**

*

*

*

De munca propriu-zisă la comitetul comunal de partid se ocupa instructorul de la județ (știa că sunt nou în munca asta și așa era regula, să fie ajutați începătorii) și fostul vice-primar, care

era și secretar-adjunct cu probleme organizatorice. Desigur, mai erau secretarii organizațiilor de bază, care își făceau treaba așa cum prevedea Statutul. Și dacă eu eram plătit pentru munca pe care trebuia s-o fac, acești secretari făceau efectiv muncă voluntară, în condițiile în care erau multe sarcini de îndeplinit. Conform prevederilor statutare organizația de bază asigura legătura strânsă a partidului cu masele: „muncitori, țărani și intelectuali”. Pe scurt, ea avea următoarele sarcini:

„Art. 46. - asigura activitatea organizată a comuniștilor în vederea îndeplinirii programului partidului și a liniei politice interne și externe, a hotărârilor și directivelor partidului, unificând eforturile maselor pentru dezvoltarea multilaterală a orânduirii socialiste;

- *asigura continua întărire a rândurilor partidului, primirea de noi membri și educarea lor comunistă, ținând evidența membrilor de partid;*

- *repartiza membrii de partid în funcție de nevoile muncii specifice organizației, încredințându-le sarcini concrete, controlându-i și ajutându-i în îndeplinirea lor;*

- *asigura îndrumarea permanentă a organizațiilor de masă și obștești;*

- *organiza învățământul de partid;*

- *educa membrii de partid în spiritul intransigenței față de lipsuri și abateri, al vigilenței revoluționare și al combativității împotriva manifestărilor antipartinice și ale ideologiei burgheze;*

- *veghea ca problemele interne de partid să fie discutate numai în cadrul organizat al partidului;*

- *se îngrijea de educarea revoluționară a tineretului;*

- *se îngrijea de îmbunătățirea condițiilor de muncă și de viață ale oamenilor muncii.”*

Atribuțiile Biroului organizației de bază erau stipulate în Statut și trebuiau respectate ca atare:

„Art.43: Organul superior al organizației de bază a partidului este adunarea generală, care se convoacă, de regulă, o dată pe lună. Adunarea generală a organizației de

bază a partidului alege, o dată la doi ani și jumătate, ca organ executiv biroul, care conduce întreaga activitate curentă a organizației.

Art.44 : Biroul organizației de bază sau comitetul de partid alege câte un secretar și locțiitorii acestuia.

Art.45: Biroul organizației de bază și comitetul de partid prezintă anual dări de seamă asupra activității lor în fața organizațiilor respective. În adunarea generală de partid, biroul aduce la cunoștința organizației modul în care au fost îndeplinite hotărârile adunării generale precedente.”

(Pentru detalii despre alte prevederi ale Statutului, lecturați Anexa 1). Principalele atribuții ale Biroului organizației de bază, ca organ executiv al acesteia între adunări, constau în întocmirea planului de muncă, cu obiective concrete în toate domeniile muncii de partid, organizarea muncii pentru „transpunerea în viață” a hotărârilor adunării generale și concentrarea forțelor în direcțiile prioritare, asigurarea studierii și însușirii conținutului documentelor de partid și de stat (desprinzând din acestea sarcinile specifice și organizând munca pentru îndeplinirea lor), urmărirea sistematică a îndeplinirii sarcinilor de plan și stabilirea măsurilor ce se impun (împreună cu conducerea administrativă și biroul grupei sindicale), repartizarea de sarcini membrilor de partid, controlarea și sprijinirea acestora pentru a duce la bun sfârșit misiunile încredințate, asigurarea bunei desfășurări a învățământului politico-ideologic, instruirea și coordonarea activității agitatorilor, a colectivelor de redacție a gazetelor de perete și satirice, ținerea evidenței la zi a muncii de partid și a încasării cotizației, raportarea modului în care au fost îndeplinite hotărârile adunării precedente și pregătirea desfășurării în bune condiții a adunării generale următoare.

Mă întreb și acum, după douăzeci și cinci de ani, cum înțelegeau și apreciau acei oameni munca mea? Activitatea concretă a Biroului, mai ales a secretarului și a locțiitorilor acestuia, nu era deloc simplă și nici ușoară. La începutul fiecărui an trebuia întocmită „tematica orientativă”, adică

problemele care urmau a fi analizate în anul respectiv; în medie, cam 12 teme. Trimestrial se întocmea planul de muncă, cu capitole precise, în care erau cuprinse toate obiectivele muncii pentru acel trimestru, în acord cu sarcinile menționate în Statut. Lunar, se încasa cotizația de la membrii de partid, după normele statutare. Perioada în care mi-am îndeplinit sarcina de secretar al comitetului comunal, stabilită de partid, a fost destul de agitată. Erau mulți membri de partid care plecau din comună să lucreze pe alte meleaguri și nu-și făceau forme de mutare. Pe lângă celelalte obligații, secretarul trebuia să pună cotizația și pentru cei plecați. Știu destule situații în care secretarii organizațiilor de bază puneau din buzunar sume importante de bani pentru a nu apărea cu restanțe la plata cotizației. Nu dădeau bine la județ listele de cotizație cu mulți restanțieri! Și acesta era un criteriu de apreciere a muncii unui secretar.

Dacă celelalte sarcini statutare se puteau împlini cât de cât, primirea de noi membri în partid a fost o piatră de moară permanentă în munca mea și a secretarilor organizațiilor de bază. Tineretul pleca din comună, nu prea mai rămăseseră tineri care să poată fi făcuți membri. Pe cei foarte în vârstă nu mai îndrăzneam să-i convingem să solicite primirea în partid. Pentru acest aspect am fost mereu criticat la județ. Nu-mi îndeplineam una din sarcinile esențiale: creșterea rândurilor partidului. Ce-i drept, nici n-am exclus pe cineva, dar rândurile organizațiilor de bază se subțiau pe rând, o dată cu cei plecați la cele veșnice sau cu cei, deloc puțini, care-și găseau un loc de muncă mult mai bine remunerat pe șantiere sau în orașe. Am mai spus câți erau plecați din comună și cam pe unde. Avea și obligația lunară de a-i convoca pe membrii organizației de bază și de a pregăti materialele. Nu mai spun că adunările de primire în partid aveau un caracter cu totul deosebit, începând cu prezența statutară la adunare. La aceasta se adăuga obligația Biroului de a asigura prezența membrilor de partid la învățământul politico-ideologic, activitate nu lesne de împlinit, ba chiar mai dificilă decât desfășurarea adunării generale lunare. Au fost dificultăți de care m-am lovit tot timpul. **Ceea ce se clama în forurile județene și naționale nu prea avea legătură cu**

munca concretă din comună! Mă întrebam atunci și mă întreb și acum cu te alegi când te prefaci că nu vezi realitatea? Fiindcă de fapt eu – și alții ca mine – ne prefăceam a nu înțelege că utilitatea acestor adunări lunare „există, dar lipsește cu desăvârșire”, acceptându-le ca pe un rău necesar. Este drept că erau singurul loc unde omul își mai putea spune păsul, oful, necazul; pe măsură ce creștea „înălțimea” organelor de partid (județene, ca să nu mai vorbim de cele centrale), aerul se rarefia, „cota de oxigen” scădea, astfel că participarea la o adunare se reducea la „Am înțeles, să trăiți!” sau la urale și ovații.

Pe lângă toate celelalte, am avut un alt mare „noroc” la „ungerea” mea ca secretar al Comitetului Comunal de Partid. La Congresul al XI-lea s-a introdus în Statut (art. 5) obligativitatea semnării angajamentului solemn la primirea în partid. N-ar fi fost mare lucru. Numai că n-a rămas așa. La inițiativa „mărețului conducător” s-a stabilit ca birourile organizațiilor de bază să poarte discuții individuale cu toți membrii de partid și să se facă o analiză amănunțită a activității fiecăruia, după care să se declare din nou atașamentul față de politica și programul partidului. La încheierea discuțiilor trebuia să se țină în fiecare organizație de bază o adunare generală cu caracter special în care se analiza aceasta acțiune, subliniindu-se importanța ei deosebită în viața fiecărui membru de partid (cum se spunea în presa vremii, „un eveniment major în viața comuniștilor”). Atunci se semna și angajamentul solemn. Ca și cum nu erau destule adunări și acțiuni! Mai lipsea acest moț care trebuia pus pe capul fiecărui membru de partid. Dar sarcina era sarcină și, ca în armată, nu se discuta. Ca să nu zică nimic foștii mei colaboratori întru ale muncii politice, vreau să le aduc la cunoștință faptul că, pe vremea când Adam Isaincu era secretar la organizația de bază P.M.R. din Gospodăria de Stat Todireni, adunările se țineau și de două ori pe săptămână; iar eu mă plâng și deplâng soarta celor ce trebuiau să le țină o dată pe lună! Ce-i drept, asta se întâmpla în iunie 1950, deci cu 25 de ani mai înainte...

Am detaliat munca desfășurată în organizația de bază fiindcă am apreciat întotdeauna – și așa cred și acum – că acolo era munca cea mai grea. Secretarii organizațiilor de bază erau și ei oameni ai locului. N-aveau alte „privilegii” decât cel al muncii pentru partid. Să nu vă închipuiți că se înghesuiau la astfel de funcții cei ce aveau un loc convenabil și venituri corespunzătoare! Nici vorbă! Foștii activiști nu erau băștinași și nu cunoșteau starea reală de lucruri din comună; ei știau ce le spuneau cei care dețineau funcții de conducere și care, pentru a respecta indicațiile partidului, aveau grijă să propună în aceste posturi oameni care lucrau direct „în producție”. Acesta era sloganul vremii. De aceea nu-și încărcau ei agenda de lucru cu astfel de sarcini. Trebuie să recunosc că în acest sens partidul mi-a fost de mare ajutor prin Hotărârea Plenarei C.C. al P.C.R. din iulie 1975, care stabilea noua structură a organizațiilor de partid de la sate. Ce spunea „Hotărârea”?

„În vederea creerii condițiilor organizatorice ca membrii de partid din mediul rural să contribuie efectiv la realizarea programului partidului în agricultură, comuniștii care își desfășoară activitatea în secțiile SMA, consiliile populare, cooperativele de consum și meșteșugărești, școli generale, dispensare umane și veterinare, oficii PTTR, posturi de miliție și alte instituții comunale, precum și cei care sunt pensionari și femei casnice vor fi incluși în organizațiile de partid din cooperativele agricole de producție.”

Și prin această măsură m-a ajutat partidul să reduc numărul organizațiilor de bază și al ședințelor, să sporesc „calitatea muncii politice” prin promovarea ca secretari și membri ai birourilor organizațiilor de bază a unor oameni cu venituri lunare sigure, și nu mici. Am discutat în principiu cu fiecare în parte și i-am rugat – da, chiar i-am rugat – să înțeleagă și să primească o funcție pe care pot s-o îndeplinească fără mari dificultăți. În general, am reușit. De ce spun aceasta? Pentru că cei promovați erau, așa cum am arătat deja, persoane cu venituri lunare sigure, care nu depindeau în nici un fel de conducerea C.A.P., și au acceptat sarcina pentru că trebuia s-o

facă cineva și pe asta. Și, de ce să nu recunosc, toți erau și buni gospodari, destul de orgolioși ca să-și îndeplinească singuri sarcinile, fără a aștepta să fie controlați în permanență. Nu știu cum au reacționat ceilalți colaboratori politici apropiați, dar eu am simțit o mare ușurare. Scăpasem de o presiune teribilă privind munca politică „la bază”. Era asigurată acum de oameni competenți politic, care au învățat cu ușurință ce aveau de făcut ca secretari ai organizațiilor de bază sau ai comitetelor de partid și care, fără prea multă vorbă, și-au intrat repede în atribuțiuni. Un alt mare avantaj era că tuturor le plăcea să fie informați, știau să citească în presă și rândurile, dar și printre rânduri, și aveai cu cine să porți o discuție „cu cheie”. Chiar dacă nu toți erau dezlegători de rebus, cei mai mulți pricepeau și textul și subtextul unui articol sau al unei emisiuni de radio sau TV.

Noua structură era compusă din comitetul comunal, comitetul de partid al C.A.P. Todireni (care avea în subordine două organizații de bază, ferma nr. 1 Todireni și ferma nr. 2 Todireni) și comitetul de partid al C.A.P. Iurești (având în subordine trei organizații în cele trei sate: Cernești, Iurești și Gârbești). Cei aproape 300 de membri de partid erau conduși la nivelul comunei de comitetul comunal, format din 27 de membri și opt membri supleanți, a cărui activitate era coordonată de **Biroul comitetului comunal** compus din Marcu Mihai (secretar), Noroc Constantin (locțiitor cu probleme de propagandă), Hemen Gheorghe (locțiitor cu probleme organizatorice) și Noroc Ștefan, Seremet Mihai, Gâlcă Mihai, Iftimiciuc Dumitru, Grădinaru Mihai, Roșu Mihai, Asofroniei Mihai, Bazarca Sarmiza. Plenara comitetului comunal se convoca cel puțin o dată la trei luni. Comitetul prezenta anual dări de seamă în fața activului de partid asupra activității desfășurate. De asemenea, trebuia să informeze periodic organizațiile de partid din subordine despre activitatea desfășurată și să le consulte asupra principalelor măsuri privind desfășurarea activității economice și social-culturale care urmau a fi luate în comună. Conferința ordinară a organizației comunale se convoca de comitetul comunal o dată la doi ani și jumătate.

La nivelul județului, cei aproximativ 40 000 de membri de partid erau conduși de comitetul județean format din 71 de membri și 31 de membri supleanți. Teritorial, comitetul județean avea în subordine directă comitetul municipal Botoșani, comitetele orașenești Dorohoi, Darabani și Săveni, precum și comitetele comunale ale celor 66 de comune. Organul executiv al comitetului județean, biroul, era format atunci din 19 membri și șase membri supleanți. Din biroul comitetului județean făceau parte de „drept” (nu numai la Botoșani) membrii secretariatului (primul secretar, secretarii cu organizatoricul, propaganda și probleme economice), primul vicepreședinte al comitetului executiv al consiliul popular județean, conducătorii organizațiilor de sindicat, femei, tineret, conducătorii unităților județene de la învățământ, sănătate, cultură și educație socialistă, direcția agricolă, inspectoratul de interne, centrul militar, conducătorii unităților cooperatiste județene, primarii principalelor orașe, secretarii comitetelor de partid sau directorii întreprinderilor reprezentative ale județului. Comisia județeană de revizie era formată din șapte membri din care unul era ales președinte. Colegiul județean de partid era format din cinci membri din care unul era ales președinte. Plenara comitetului județean se convoca cel puțin o dată la trei luni, conferința ordinară a organizației județene se convoca de comitetul județean de partid o dată la cinci ani. Comitetele județene prezentau în fața „activului de partid” dări de seamă asupra activității desfășurate o dată la doi ani și jumătate (despre alegeri la organizația județeană de partid, lecturați Anexa 3).

Și înainte cu 30 de ani, când gospodarii mai erau încă proprietari, campania de însămânțări era urmărită de autoritățile de plasă (comuna rurală Todireni aparținea de plasa Sulița). Pretoratul Sulița comunica prin actul oficial din 3 martie 1945 „în atenția primarului, notarului, șefului de post, învățătorilor, preoților, delegaților sătești, gospodarilor” obligația participării la convocarea pentru conferința administrativă din 18 martie orele 9.00. Aceasta avea la ordinea de zi „măsuri pentru însămânțările de primăvară”. Primarul și agentul agricol aveau

de prezentat proiectul de cultură, situația vitelor trăgătoare (cai și boi), situația uneltelor agricole, situația tractoarelor. În 1975, programul concret de desfășurare a campaniei de primăvară, care se referea la activitatea din cooperativele agricole și gospodăriile populației, trebuia stabilit prin decizia Biroului executiv. Lucrurile evoluaseră, pământul nu mai aparținea proprietarilor, ci cooperativelor agricole de producție, care, după statutul propriu, erau „proprietate obștească”. Cu toate acestea, planificarea muncii, a veniturilor și a cheltuielilor se făcea de către stat, în baza prevederilor Legii 6/1974.

Printr-o circulară din luna februarie 1945, împluternicitul Președinției Consiliului de Miniștri pentru Moldova preciza că, în conformitate cu „dispozițiunile Ministerului Agriculturii și Domeniilor, Comitetul de însămânțări”, în vederea „urgentării pregătirii și executării campaniei agricole din primăvara anului 1945”, se aplică prevederile **Legii 624/1941** pentru mobilizarea agriculturii, publicată în „Monitorul oficial” nr. 61 din 13 martie 1943. În consecință, s-au luat măsuri pentru **constituirea și funcționarea efectivă a comitetelor agricole comunale**. Conform procesului verbal de constituire, comitetul agricol pentru îndrumarea și controlul însămânțărilor era format din primarul Gh. Bădăluță, secretarul Cauneac Mihai, agentul agricol Turca Dumitru, președintele Frontului Plugarilor D. Bădăluță, preoții Emilian Petrovici și Andrei Iancu, învățătorul Vasile Caia. Acest act este semnat și de reprezentanții Camerei Agricole Botoșani, Brumă Segal și Dorin Gireadă. La un hectar cultivat urmau să fie predate la INCOOP 800 kg de grâu, 600 kg de orz și tot atâtea de ovăz. Erau scutiți cei ce au cultivat sub 1/2 ha, invalizii, vădulele și orfanii de război care au cultivat mai puțin de 1 ha. După cum se vede, atunci mai erau și scutiți. Pe vremea mea, la fondul de stat trebuiau să facă predări toate cooperativele, indiferent de situația lor economică reală... În 1975 aplicam prevederile Legii 6/1974 privind atribuțiile Consiliilor Populare în domeniul agriculturii, stabilind prin decizie a Biroului executiv al Consiliului Popular comunal programul de desfășurare a campaniei de primăvară.

Anterior, la **23 martie 1945**, se cerea primăriei, prin ordinul prefecturii, ca, întrucât legea reformei agrare fusese aprobată, în întreaga țară să se organizeze mari manifestații de bucurie. În acest scop, primăria era rugată să ia măsuri ca „duminică, 25 martie 1945, în toate satele din comună să se organizeze asemenea manifestări, în unire cu preoții, învățătorii și Frontul Plugarilor. Să se arate în aceste adunări că pământul aparține de acum încolo celor ce-l muncesc, că guvernul poporului, sub conducerea dr. Petru Groza, a legiferat exproprierea și împrăștierea țăranilor și că întreaga plugărimă trebuie să-și unească forțele pentru munca agricolă, astfel ca nici o brazdă să nu rămână nearată”. Semna „ordinul” pretorul Agavriloaie... Noi, în 1975, la acea dată ne puteam deja odihni, ne exprimasem deplina adeziune la programul F.U.S., la 9 martie, mai puțin preoții... Alte vremuri, alte cerințe! Rămăsese să continuăm campania de primăvara.

*

*

*

Ca activist plătit al partidului trebuia să mă ocup și de sărbătorile „oficiale”: 1, 7, 24 și 26 ianuarie, 8 martie, 1, 8 și 9 mai, 23 august, 1 și 30 decembrie. Fiind începător și plecat din localitate adesea, n-am participat prea des la aceste evenimente. Dar 23 august 1975 n-a putut fi ocolit. Cândva, când eu încă nu apărusem pe lume, sărbătoarea asta se desfășura altfel, după cum atestă un act găsit în arhive:

„Proces-verbal

privind desfășurarea sărbătoririi zilei de 23 august 1946

La ora 9.00 s-a desfășurat TE-DEUM la bisericile din Cernești și Todireni unde au cuvântat preoții, s-au făcut rugăciuni de sănătate Regelui și șefilor de stat ai marilor puteri aliate, au luat parte autoritățile și șefii instituțiilor din comună.

În fața primăriei învățătorul Constantin Dănilă a vorbit despre însemnătatea actului Regelui de la 24 august 1944 – a rupt legăturile cu dușmanul nostru de veacuri – Germania – alăturându-se marilor puteri URSS, SUA, Anglia, luptând pentru instaurarea democrației. A arătat lupta dusă de Armata

Română fără cruțare, alături de aliații sovietici, pentru distrugerea fascismului și hitlerismului, a adus elogii victorioasei Armate Roșii, arătând camaraderismul cu care ne-a tratat pe noi, foștii lor inamici, arătându-ne numai prietenie, dându-ne materialele necesare pentru continuarea războiului.

Gheorghe Bădăluță, primarul comunei, a arătat cât am câștigat alăturându-ne marilor puteri și mai ales URSS, care ne-a ajutat cu zeci de mii de vagoane cu cereale, bumbac și alte articole de care aveam absolută nevoie în urma secetei din 1945. Cu ajutorul marilor puteri ni s-a garantat și înapoiat Ardealul răpit pe nedrept în urma mișelescului Diktat de la Viena.

Echipele căminelor culturale au prezentat programe artistice.

Au luat parte la toate manifestările primarului, notarul, preoții și învățătorii din comună.

Semnează primarul și notarul. Asta după ce, la 23 august 1944, primarul din Todireni semna următoarea ordonanță:

„Ordonanța nr. 1

Noi, Gheorghe Bădăluță, președintele Comisiei Interimare a comunei Todireni din plasa Sulița, județul Botoșani, conform ordinului 633 din 22 august 1944 al preturii Sulița județul Botoșani, urmat de al Comandamentului Armatei Roșii prin care se atrage atenția că din partea populației noastre se constată o mare lipsă de bunăvoință față de Armata Roșie, ofițeri și soldați, ORDONĂM:

Toată populația acestei comune trebuie ca în orice împrejurare să păstreze cea mai cuviincioasă atitudine față de Armata Roșie și a saluta respectuos.

Semnează, aceeași. Datat 23 august 1944, actul este autentic și se păstrează în arhive. Trebuie să admiteți că pentru mine a fost cu mult mai ușor!

Am văzut pentru prima oară în luna iulie '75 cum trebuie să acționezi la vizita în județ a cuplului prezidențial. Pentru comună, acest lucru presupunea prezența unui număr de

locuitori într-un sector dinainte stabilit, cu glasul dres pentru a striga lozincile comandate și cu palmele curățate pentru aplauze. Nu prea m-am descurcat. Am ajuns cu întârziere și sectorul în care trebuia să ne instalăm, ceva mai în față, fusese ocupat de alții. Pentru noi n-a fost nici o pagubă. Am avut ocazia să asist la un spectacol de-a dreptul penibil. În timp ce Genialul cuvânta din balconul Comitetului Județean, consătenii mei, obosiți de drum și nedormiți – pentru că se sculasera de la 3.00, chiar dacă n-am ajuns la timp – s-au strecurat ușurel, ușurel. Ba unii au abandonat portretele și steagurile pe care le aveau, și-au plecat în târg. A salvat situația vice-primarul, care, cu spiritul lui practic binecunoscut, a găsit niște bărbați mai tineri cu ajutorul cărora a colectat „materialul” abandonat și l-au dus la locul de parcare al mașinilor, undeva în apropiere. Acum zâmbesc, gândindu-mă că atunci cei ce trebuiau informați asupra faptului chiar au fost informați, dar probabil că totul a fost pus pe seama lipsei mele de experiență.

Tot în luna iulie s-a petrecut un alt eveniment major în viața partidului și a întregii națiuni: Plenara comună a C.C. al P.C.R. și a Consiliului Suprem al dezvoltării economice și sociale. Atunci s-a hotărât și noua structură a organizațiilor de partid sătești care, așa cum am recunoscut, pentru mine a însemnat reducerea numărului de organizații și a numărului lunar de ședințe. Sigur, sarcinile politice erau tot timpul altele. Probabil, se considera că după campania electorală urma o pauză cam mare în munca ideologică – până la începerea învățământului politic – și trebuia găsită o modalitate de a ține mereu trează atenția membrilor de partid, a „întregului popor” la programul partidului. Fac această afirmație întrucât după apariția documentelor Plenarei din iulie, în toate localitățile județului au avut loc dezbateri cu comuniștii, cu „toți oamenii muncii”, pe marginea lor și a indicațiilor cuprinse în cuvântarea rostită de Genial cu acest prilej.

Și la Todireni lucrurile s-au petrecut la fel. A fost convocată o ședință a Biroului Comitetului comunal de partid la care au fost invitate și birourile organizațiilor de bază, adică

toți factorii cu munci de răspundere din comună. Bineînțeles că era prezent și instructorul Comitetului Județean de partid. A fost prezentată și aprobată noua structură organizatorică, graficul desfășurării ședințelor organizațiilor care își încetau activitatea și al adunărilor generale ale noilor organizații. La aceste adunări se prelucra Hotărârea Plenarei C.C. al P.C.R., Hotărârea Comitetului județean de partid privind aplicarea acestei hotărâri și un plan de măsuri pentru îndeplinirea sarcinilor reieșite din documentele Plenarei. Se stabileau de asemenea colectivele pentru întocmirea materialelor care urmau să fie prezentate în adunări. Trebuie să admit că cei de la Cabinetul județean de partid și de la Secția organizatorică trimiteau întotdeauna materialele orientative necesare. Era suficientă doar concretizarea lor în organizațiile de bază. **Cel mai greu era să aduni oamenii și să îi adunarea.**

În munca politico-ideologică n-aveai dreptul la pauză, ordinul era să se lucreze la foc continuu. Trebuia să punem în practică ceea ce ni se cerea în programul partidului. Adică să demonstrăm că marxism-leninismul nu este o colecție seacă de dogme ci, în „realitate” (aceea pe care ne făceam că n-o observăm, în ciuda evidențelor) el *„permite descătușarea gândirii, sensibilitatea la impulsurile vieții sociale, puterea de a renunța la judecăți perimate, la prejudecăți, de a supune totul focului critic al minții, îndrăzneala de a schimba, de a prevedea schimbarea, de a privi înainte.”* (am citat din cuvântarea lui Dumitru Popescu-Dumnezeu, președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, la Congresul al XI-lea al P.C.R.). Suna frumos, nu? Și fiindcă eram totuși foarte tânăr pentru acea vreme și pentru o astfel de funcție, pentru că mă bucuram de oarece simpatie din partea unor activiști de la județ și jurnaliști (socotiți activiști ai partidului cu sarcini speciale în domeniul informării membrilor de partid și al propagandei), în numărul din 15 august a apărut în gazeta locală articolul intitulat *„Progresul satului e legat de muncă”*. Așa era, așa a fost dintotdeauna și așa va fi, zic eu! De fapt articolul făcea publică întrebarea pe care o rostisem la

întâlnirea din iunie cu cooperatorii pensionari în legătură cu cauza rămânerii terenului pârloagă. Cauza reală era plata insuficientă a muncii la culturile prășitoare raportată la efortul uriaș care trebuia făcut. **Îmi amintesc și acum răspunsul unei cooperatoare care nu voia sub nici o formă să mai lucreze: „decât să muncesc degeaba, mai bine stau degeaba!”** Ea avea dreptate, dar țăranul din mine nu voia să înțeleagă. Eu credeam că și pentru mult, și pentru puțin, pământul trebuie lucrat. Este foarte adevărat că în acel moment habar nu aveam de mecanismele modului în care se făcea plata. Știam ce-mi spusese partidul și ce citisem în documentele de partid și în actele normative. După primul an de muncă și după primul bilanț al cooperativelor, după discuții concrete cu inginerii și contabilii șefi de la C.A.P.-uri am văzut fața adevărată a lucrurilor. **Eu nu mă prefăceam că nu văd realitatea, ci chiar n-o vedeam așa cum era!**

Referindu-mă la sărbătoarea de 15 august, trebuie să menționez că în timp ce oficial se sărbătorea Ziua Presei, noi prăznuiam în comună Sfânta Maria. Da, să știți că se sărbătorea așa cum se cuvine. Sigur, după punga fiecăruia.

*

*

*

Luna octombrie a anului 1975 m-a pus în fața unei situații noi pentru mine. La începutul lunii a avut loc ședința Biroului Comitetului Județean de partid cu toți primarii din localitățile județului. Au participat toți cei implicați și s-au analizat probleme ale organizării teritoriului și ale sistematizării rurale, de „așezare a planului în profil teritorial”. **Acțiunea „sistematizarea”** s-a derulat pe baza unui program complex întocmit de comenduirea județului – Comitetul Județean al P.C.R. și Consiliul Popular județean – intitulat **„Ghid pentru desfășurarea acțiunii de definitivare a planului în profil teritorial și a schițelor de sistematizare la comune”**. Potrivit acestui document, scenariul sistematizării conținea mai multe etape, astfel:

1. Discuții cu președinții birourilor executive (adică primarii) consiliilor populare comunale la Botoșani, în care se vor prezenta și discuta planul în profil teritorial, indicatorii din agricultură, planul de organizare teritorială a comunei. Accentul cădea pe discutarea propunerilor din schițele de sistematizare a localităților, pe modul de restrângere a perimetrului construibil și de conturare a centrului civic, pe amplasarea obiectivelor corelate cu planul de investiții și amplasamentele locuințelor individuale pentru 1976-1980, respectiv parcelarea viitoarelor terenuri care vor fi atribuite noilor construcții.

2. Fixarea datei (zi și oră) când se vor dezbate în comună materialele discutate la județ de către colectivul județean, urmând să fie stabilite în acest context activitățile concrete la nivelul comunei.

3. Primăria trebuia să procedeze la: constituirea colectivelor comunale de studiu, analiză și propuneri la materialele prezentate; analiza materialelor cu deputații și consultări cu populația, pe sate; deplasarea în teren a comisiei comunale pentru stabilirea perimetrului, a centrului civic, a zonelor de parcelat și a viitoarelor amplasamente ale obiectivelor de investiții; întocmirea tabelelor cu nominalizarea perimetrului, cu gospodăriile care vor rămâne în afara vetrei de sat și cu nominalizarea amplasamentelor obiectivelor de investiții; propuneri de îmbunătățire a planului de investiții din contribuția bănească, pe baza bilanțului încasărilor și a lucrărilor de muncă patriotică; întocmirea listei de propuneri pentru îmbunătățirea indicatorilor de plan și a schițelor de sistematizare; discutarea și adoptarea planului în profil teritorial și a schițelor de sistematizare în ședința comună a comitetului comunal de partid.

4. La finalizarea întregii acțiuni, la comună se prezenta din nou colectivul de la județ pentru preluarea documentelor, nu înainte însă de verificarea acestora și discutarea propunerilor de modificare a indicatorilor de plan și a schiței de sistematizare.

5. Materialele centralizate de la nivelul comunelor erau pregătite la nivel de județ pentru a fi prezentate spre analiză

secretariatului comitetului județean de partid. Bineînțeles, după pregătirea documentației grafice și după operarea eventualelor modificări propuse de comune. După ce materialele erau discutate și aprobate de acest for, se operau ultimele modificări stabilite în ședință și se pregăteau pentru a fi prezentate la conferința județeană a deputaților.

Totul se desfășura conform programului impus de secretariatul comitetului județean de partid Botoșani.

Revenind la sistematizare, în continuarea acțiunii din octombrie și în conformitate cu directivele stabilite de organul județean de partid, în toate comunele din județ s-au desfășurat „vii dezbateri cetățenești” pe tema dezvoltării localităților „pe calea progresului și a civilizației”. Pe primul plan s-au aflat problemele legate de aplicarea „schitelor de sistematizare” a teritoriului comunelor și schițele de sistematizare a localităților componente. Principalele teme ale dezbaterii au fost: utilizarea superioară a fondului funciar, raționalizarea rețelelor de drumuri, restrângerea vetrelor de sat, asigurarea unei densități optime, care să se apropie de 40 loc/ha, crearea unor centre civice puternice, care să concentreze principalele instituții ale comunei, cu restrângere de la 6-8 ha la 2-4 ha, amplasarea în teren a obiectivelor viitorului cincinal, stabilirea unui program de strămutare a gospodăriilor rămase în afara vetrei de sat, eşalonat pe ani.

În a doua parte a lunii noiembrie, premergătoare adunărilor populare pe comune, în întregul județ s-au desfășurat ședințe comune ale Birourilor Comitetelor Comunale de partid și ale Birourilor executive ale Consiliilor Populare, în prezența secretariatului Comitetului județean de partid și a unor colective de specialiști. În dezbateri au fost planurile de dezvoltare economico-socială a localităților și schițele de sistematizare, adică „viitorul” fiecărei comune. Au fost analizate toate propunerile făcute, în corelație cu sarcinile sporite privind producția agricolă, creșterea aportului cetățenilor la livrările la fondul de stat, diversificarea prestărilor de servicii către populație. Aceste acțiuni aveau la bază prevederile legii 58/1974 privind sistematizarea

teritoriului și a localităților urbane și rurale și prevederile legii 59/1974 privind fondul funciar. Vă cer din nou îngăduința de a expune esența acestor legi. Astfel, **Legea 58/1974** prevedea:

*„Art. 14. În cadrul acțiunii de sistematizare se va urmări gruparea gospodăriilor din satele mici și dispersate în satele care au perspective de dezvoltare și care vor fi stabilite prin lege și aprobate o dată cu perimetrele construibile. În satele mici și dispersate se interzice să se construiască clădiri noi. Se vor stabili programe pe termen lung pentru mutarea treptată a gospodăriilor din satele în care este interzis să se mai construiască **clădiri noi...** precum și a celor rămase în afara perimetrului construibil al satelor cu perspective de dezvoltare.”*

La rândul ei, **Legea 59/1974** prevedea că pământul nu se mai putea dobândi decât prin moștenire legală. Astfel, art. 44 al. 1 preciza că dobândirea de teren se poate face numai prin moștenire legală, fiind interzisă înstrăinarea sau dobândirea prin acte juridice a acestor terenuri. Dar, conform prevederilor art. 46,

„preluarea terenului agricol moștenit, precum și împărțirea între moștenitori se autoriza de către Birourile executive ale Consiliilor Populare pentru terenurile situate în perimetrul construibil al localităților. Acordarea autorizației se face cu îndeplinirea uneia dintre următoarele condiții: asigurarea cultivării terenului prin forțe proprii (inclusiv familia); moștenitorul să fi urmat o formă de învățământ agricol sau să posede cunoștințele necesare cultivării pământului”.

Biroul executiv al Consiliului local de la domiciliul celui în cauză elibera o dovadă că suprafața ce revine acestuia nu-i depășește posibilitățile de muncă. Deci rezulta cu destulă claritate cine și în ce condiții mai putea dobândi teren agricol.

Cum s-au desfășurat lucrurile la Todireni? Componenta comisiei comunale care coordona acțiunile de delimitare a vetrelor de sat și a perimetrului construibil și de amplasare a construcțiilor particulare și socialiste era următoarea: subsemnatul (președinte), Hemen Gheorghe (vicepreședinte), Ipatov Grigore (secretar) și membrii Rusu Vasile (inginer șef la Todireni), Iftimiciuc Dumitru (președintele C.A.P. Todireni),

Șeremet Mihai (președinte C.A.P. Iurești), Roșu Mihai (inginer șef la Iurești), Asofroniei Mihai (șeful postului de miliție), Micșa Ana Axenia (medic șef la Circumscripția medicală Todireni), Popovici Constantin (director la Școala generală Cernești), Banciu Silviu Corneliu (medic veterinar), Noroc I. Constantin (directorul Căminului cultural), Didii Dumitru (funcționar la Consiliul Popular), Grădinaru Mihai (președintele Cooperativei de consum), Croitoru Vasile (cantonier la primărie), Ursăchianu Adrian (șef de fermă în satul Cernești), Noroc Victor (șef fermă la Todireni).

În date statistice, lucrurile stăteau astfel (conform situației centralizate cu suprafețele perimetrelor vetrelor de sat; pentru anul 1975, prima cifră reprezintă propunerea comisiei județene, iar a doua propunerea comisiei din comună):

	X	1969	1973	1975	populație	densitate
Todireni	174	140	156	147-137	3350	22,7-24,4
Cernești	80	40	48	52 40	1004	19,3-25,1
Iurești	73	73	60	44 44	767	17,4-17,4
Gârbești	27	x	x	x x	449	x
Florești	15	x	x	x x	103	x

Populația rămasă în afara vetrelor de sat, după aprobarea propunerilor comisiei:

Localitatea	Nr. familii	Nr. persoane
Todireni	212	802
Cernești	82	288
Iurești	49	144
Gârbești	86	449
Florești	26	103
Siliștea	27	105
Total	482	1891

Centralizatorul privind programul de eşalonare a mutării gospodăriilor din afara perimetrului construibil, întocmit la 01. 07. 1979:

eşalonarea mutării pe etape

Localitate	Nr. gosp	Nr. pers.	'79/'80	'81/'83	'84/'85	'86/'90	'91/'95
Todireni	196	687	19	28	25	56	68
Todireni 2	21	97	2	5	7	4	1
Cerneşti	105	370	9	19	27	22	28
Iureşti	42	133	5	14	11	7	5
Gârbeşti	87	317	10	17	22	20	18
Floreşti	18	51	2	11	5	x	x
Total	469	1655	47	94	97	109	122

programul de reducere a perimetrelor construibile, pe localităţi:

Localitate	Suprafaţa existentă	Suprafaţa propusă
Todireni	101	14
Cerneşti	35	9
Iureşti	42	11
Total	178	34

Adică, cumulat pe etape: 1980=4 ha, 1990=13 ha, 1995=17 ha. Pentru fiecare localitate exista o situaţie nominală a eşalonării mutării în perimetrul construibil a tuturor celor rămaşi în afara vetrei de sat, cu precizarea concretă a anului când vor fi strămutaţi.

La 7 decembrie 1975 a avut loc adunarea populară a locuitorilor din Todireni în care a fost prezentat şi adoptat planul de dezvoltare economico-socială a comunei pentru cincinalul 1976-1980 şi schiţele de sistematizare a satelor şi a centrului civic al comunei. Toţi participanţii la discuţii au fost de acord cu propunerile pe care le-am prezentat adunării. Au luat cuvântul mai mulţi cetăţeni: învăţătorul Domnişoru Dumitru, Marghiol Vasile (contabil la ferma vegetală nr. 1 Todireni),

Popovici Alecu (cooperator și gospodar de frunte din Todireni), Aicoboae Petru (cooperator și totodată operator la cinematograful Cernești), Costruș Trifan (cooperator din Iurești), Gâlcă Mihai (șeful fermei zootehnice de la C.A.P. Iurești), Toma Costache (pensionar din Cernești). Aceștia s-au declarat pe deplin de acord cu prevederile legii sistematizării, cu reducerea perimetrului construibil, arătând chiar că exista mult teren nefolosit care se risipește nefiind nici cultivat. Supuse la vot, materialele discutate în adunare au fost aprobate în unanimitate! Concret, ce obiective economice, social – culturale și edilitar – gospodărești erau prevăzute pentru Todireni în cincinalul 1976 – 1980 și nu numai? Brutărie, centru de răcirea laptelui, magazin universal cu etaj în Todireni, grajduri de vaci la cele două cooperative, secție tăiere animale la Todireni, baie comună, cămin cultural la Cernești, grădinița de copii pentru 4 grupe la Todireni și extinderea celei de la Iurești, extinderea alimentării cu apă la Cernești. N-am menționat sursele de finanțare fiindcă ele erau stabilite prin plan.

În sesiunea din septembrie 1976 a Consiliului Popular a fost analizat modul în care s-au aplicat prevederile legii nr. 58/1974 privind sistematizarea. Așa cum rezulta din materialul prezentat sesiunii, în anul 1975 au fost eliberate un număr de 121 de autorizații, din care șapte pentru construcții de case noi, 47 pentru refaceri și înveliri de case și 67 pentru construcții de grajduri și anexe gospodărești. În anul 1976, până la data analizei, fuseseră eliberate 69 de autorizații, din care două pentru construcții de case noi, 22 pentru schimbarea acoperișului la construcțiile existente și 38 pentru construcții și refaceri de grajduri și anexe gospodărești, plus o autorizație pentru construire de gard. Din discuțiile purtate de către cei care au luat cuvântul la sesiune rezulta că, în comparație cu anul 1974, numărul construcțiilor de case noi a scăzut, ca urmare a reținerii locuitorilor în fața prevederilor legii sistematizării privind respectarea regimului de înălțime și a evitării construirii în limita celor 250 mp cât se atribuia atunci pentru o construcție nouă. Solicitățile de autorizații de

construcție din partea locuitorilor rămași în afara perimetrului construibil primeau drept răspuns o adresă ca aceasta:

„Consiliul Popular Comunal Todireni. Adresa nr. 952/28. 04. 1978.

Locuitoarei Șurubaru Agripina din satul Iurești.

Sistematizarea teritoriului țării și a localităților are ca scop organizarea pe baze științifice a cadrului în care trăiesc și muncesc cetățenii patriei noastre, în vederea creșterii bunăstării materiale și spirituale a tuturor oamenilor muncii.

Marea Adunare Națională a adoptat legea nr. 58/1974 privind sistematizarea teritoriului și a localităților urbane și rurale, pe baza căreia au fost delimitate și aprobate perimetrele construibile ale localităților.

Gospodăria dv. este în afara perimetrului construibil și, potrivit art. 12 din legea 58/1974, nu mai puteți executa nici un fel de construcții noi, reconstrucții, reparații, amenajări la construcțiile existente. Construcțiile noi sunt permise numai în perimetrul aprobat.

Semnează/Președinte/Marcu Mihai/ Secretar/Pricop Victor.”

Ce pot să mai adaug? La bilanțul județean al întrecerii între comune pentru anul 1978 am fost menționați în rândul primăriilor care n-au respectat prevederile legii sistematizării. Și n-a fost singurul capitol la care n-am respectat prevederile legale!

*

*

*

La sate, întregul tineret (uteciști, pionieri, elevi) era angajat în analiza muncii, în **„întâmpinarea Congresului al X-lea al U.T.C. și a celei de-a treia conferințe a organizației pionierilor”**. În comună, în unitățile economice și în școli se desfășurau adunările de dare de seamă și alegeri în organizațiile de bază și apoi în organizația comunală. Capitolul al VII-lea din Statutul partidului avea un titlu elocvent: „Conducerea de către partid a U.T.C. și a organizației de pionieri”. La art. 49 se preciza:

„Educarea revoluționară a tineretului, formarea tinerei generații de constructori ai socialismului și comunismului este o îndatorire de onoare a întregului partid. Partidul își

desfășoară activitatea în rândurile tineretului din R.S.R. prin U.T.C., organizația revoluționară a tineretului de la orașe și sate". La rândul lui, art. 53 afirma: „*P.C.R. conduce în mod nemijlocit organizația de pionieri din R.S.R.*”.

La nivelul comunei, primarul răspundea nemijlocit de activitatea organizației locale de tineret și pionieri. Din fericire, secretarul Comitetului Comunal U.T.C. era cadru didactic și-și făcea treaba cum se cuvine. Despre președinta Consiliului Comunal ce să mai spun? A fost aleasă membră a Biroului Consiliului Județean și a Consiliului Național. Sunt convins că nu s-a bucurat ca mine, când am fost ales primar. Dar, fiind cadru didactic, primise de la partid o sarcină pe care trebuia s-o îndeplinească. Este adevărat că era și este o foarte bună profesoară, că iubea copiii și-i plăcea să lucreze cu ei. Așa se explică și calitatea muncii, ba poate chiar pasiunea. Și atunci, ca și acum, elevii români erau pe primele locuri la olimpiadele internaționale. Atunci li se cerea să facă parte din organizațiile U.T.C. și de pionieri, însă pentru asta ei n-aveau nici o vină. Finalul apoteotic al acțiunilor tineretului a fost desfășurarea în capitală, la începutul lunii noiembrie, a lucrărilor adevăratului forum politic al tineretului: cel de-al X-lea Congres al U.T.C., a celei de a X-a Conferințe a U.A.S.C.R. și a celei de-a III-a Conferințe Naționale a Organizației Pionierilor. Bineînțeles în prezența Genialului, care a rostit o importantă cuvântare. Deci sarcina mea nu se încheiase. Trebuia să urmăresc ca documentele adoptate de aceste forumuri, îndeosebi cuvântarea Genialului, să fie aduse la cunoștința întregului tineret din comună.

Cu toate astea sarcinile politice erau abia la început. Din 1 octombrie se redeschidea învățământul politico-ideologic. Și, în premieră cred, trebuia organizat pe durata a patru ani, în trei secțiuni: cursuri și dezbateri pe probleme ideologice (șapte forme), universități de marxism-leninism (cinci secții) și seminarii pe teme politico-ideologice (șase forme). Această formă de învățământ avea la bază programe anuale. Grupele erau organizate cu câte 30-40 de cursanți. Este adevărat că erau deja publicate programele orientative pentru toți cei patru ani.

Nu fac nici un comentariu cu privire la „*modul în care presa centrală va veni în sprijinul învățământului politico-ideologic*”; adică publicațiile „Scânteia”, „Munca de partid”, „Revista economică”, „Agricultura socialistă”, „România Liberă”, „Lupta CFR”, „Comerțul modern”, „Revista de statistică”, „Contemporanul”, „Era socialistă”, „Lumea”, „Revista de istorie”, „Anale de istorie”. Televiziunea și radioul aveau emisiuni dedicate acestui subiect. La televizor se transmitea bilunar, miercurea de la ora 18,55, „Tribuna TV – consultații pentru învățământul politico-ideologic de partid”; joia, tot bilunar, de la 18,45, rubrica „Amfiteatru politic – consultații”. Radioul difuza bilunar, miercurea de la 16,40, „Radiocabinetul de informare și documentare”. „Indicațiile prețioase” sunau astfel: „*Se va urmări în programul radio-TV tematica consultațiilor difuzate*”. Mai trebuia să și am timpul necesar să urmăresc emisiunile recomandate! Pe atunci nu era încă un secretar-adjunct cu probleme de propagandă și până la urmă trebuia făcută și această activitate, împreună cu toți ceilalți.

*

*

*

A venit, în fine, și momentul prezentării bilanțului pentru primul an de muncă, în plenara cu activul a Comitetului Comunal de partid. Desigur, cifrele erau oarecum estimative, era la începutul lunii decembrie, unii indicatori, îndeosebi la fondul de stat, se mai puteau îmbunătăți, dar per ansamblu situația nu era deloc roz. Ce-mi închipuisem eu că voi putea face ca primar era foarte departe de realitatea concretă. Am conștientizat probabil, dar nu în totalitate, că sunt neputincios, că mersul lucrurilor nu depinde de mine, că eu nu sunt, oricât aş vrea, decât un slujbaş politic, că sunt pus de partid să fac – așa cum mi se spunea în repetate rânduri – politica partidului și nu a țaranului. Ca fiu de țărani, ca fiu al satului, aş fi vrut ca treburile să meargă altfel și viața consătenilor mei să se fi îmbunătățit. Ori eu eram mult prea departe de împlinirea acestui deziderat... Deh, intrasem în horă, trebuia să joc! Ca să puteți zâmbi, așa cum încerc să fac și eu, mai bine vă prezint

bilanțul din decembrie 1949 al lui Petru Dădăcuș – pe atunci președintele Comitetului Provizoriu al comunei Todireni – care raporta cu mândrie că prin muncă încordată și cu ajutorul Partidului, membrii comitetului au reușit să obțină rezultate deosebite. Astfel, a fost încheiată campania de însămânțări la vreme, au fost asigurate lemnele de foc pentru școli, a fost amenajat internatul pentru ciclul II de gimnaziu, a fost repusă în funcțiune moara, iar ca urmare a muncii depuse de agitatori, planul la colectări („puiul” fondului de stat din vremea mea) a fost depășit cu 1363 kg la grâu, 5369 kg la orz, 7921 kg la ovăz și 3352 kg la cartofi! Prin „munca noastră încordată”, rezultatele anului 1975 nu erau pe măsură. Așa a fost să fie! Să vedem ce va aduce cu el anul 1976...

Partidul s-a îngrijit ca acei pe care îi alesesem în fruntea organizațiilor de bază în august să aibă pentru ce să-mi mulțumească! În zilele de 21, 22, 23 și 24 decembrie 1975 a avut loc instruirea secretarilor organizațiilor de bază și ai comitetelor de partid din unitățile economice și instituțiile de la sate. Și, pentru ca propagandiștii să nu se supere, a fost organizată și pentru ei o instruire, în zilele de 26 și 27 decembrie, la care au participat inclusiv profesorii care predau științe sociale. Asta ca să-și petreacă oamenii sărbătorile Crăciunului cum nici n-au visat! Atunci când i-am trimis pe cei mai sus pomeniți la județ probabil că n-am avut timp suficient să mă gândesc. Mă gândesc acum: oare ce-or fi zis ei despre această minunată convocare?

*

*

*

Pe prima pagină a tuturor ziarelor era publicat mesajul pe care „geniul Carpaților” l-a adresat „tuturor românilor” cu prilejul Anului Nou. Și acesta trebuia citit cu atenție și adus la cunoștința oamenilor. Din fericire, 1976 nu mai era an electoral, deci scăpasem de o campanie. Va continua campania de ședințe pe formații de muncă la cooperativele agricole, organizațiile de partid, de masă și obștești. Nu trebuie uitat învățământul politico-ideologic de partid, U.T.C. și sindicat, nici învățământul agro-

zootehnic la cooperative. În luna ianuarie, în organizațiile de partid, de sindicat, U.T.C. și femei urma să se dezbată, ca punct pe ordinea de zi, „Programul ideologic al partidului”, să se prezinte și să se adopte graficul cu desfășurarea pe zile, ore și locuri a adunărilor. Ni s-a reamintit să fie întocmite tematicile anuale (cel puțin 12 teme) și planurile de muncă (de partid) pentru primul trimestru al anului 1976.

*

*

*

În general, pentru ca membrii administrației de stat să nu-i invidieze pe cei de la partid că se întruneau periodic în foruri județene și naționale, s-au inventat astfel de foruri și pentru ei. În 1976 am avut „privilegiul” să particip, împreună cu cei 14 deputați din Consiliul popular comunal Todireni, la prima conferință județeană a deputaților, programată duminica, pe 18 ianuarie, la Teatrul „Mihai Eminescu” din Botoșani. Pe lângă autoritățile județene, la lucrările conferinței au luat parte și deputații de Botoșani din Marea Adunare Națională: Emil Drăgănescu, care ne-a transmis și mesajul Genialului, Aldea Militaru și Ioan Ceterchi. Au fost prezenți 1200 de deputați din consiliile populare municipale, orașenești și comunale de pe întreg cuprinsul județului. Ordinea de zi a conferinței cuprindea: planul de dezvoltare economico-socială a României în cincinalul 1976-1980 în profil teritorial; sarcinile ce revin consiliilor populare în perioada 1976-1980 în agricultură și industria alimentară; sarcinile consiliilor populare în domeniul investițiilor, construcțiilor, sistematizării localităților și edilitar-gospodăresc; programul pentru conservarea și dezvoltarea fondului forestier în perioada 1976-2010 și programul amenajării bazinelor hidrografice; planul pregătirii forței de muncă și principalele măsuri de îmbunătățire a activității în domeniile învățământului, culturii și sănătății publice; măsuri pentru perfecționarea activității consiliilor populare, pentru dezvoltarea democrației și participarea maselor la conducerea vieții economico-sociale (am prezentat lista completă întrucât ea se va regăsi, în aceeași formă și pe ordinea de zi a congresului consiliilor populare din februarie). La propunerea prezidiului, ordinea de zi a fost aprobată în unanimitate, ca și

componenta celor opt secțiuni ale conferinței. La lucrările în plen au luat cuvântul 20 de deputați, printre care primarii de Botoșani, Dorohoi, Darabani și Săveni, precum și cei din comunele Ripiceni, Stăuceni, Tudora și Ștefănești. De asemenea, au mai vorbit directorul Direcției generale pentru agricultură, șeful Inspectoratului silvic județean, directorul S.M.A. Darabani, directorul Întreprinderii de industrie locală Dorohoi, președintele C.A.P. Roma (erou al muncii socialiste!) și un deputat în consiliul comunal Corni. La dezbaterile din secțiuni s-au înscris la cuvânt 15 deputați. Și, ca orice forum care se respectă, Conferința județeană a adoptat următoarea hotărâre:

„1. Conferința județeană își declară deplinul acord cu planul de dezvoltare economică și socială a României în cincinalul 1976-1980 și adoptă planul de dezvoltare economică și socială a județului în profil teritorial pentru perioada 1976-1980.

2. Conferința declară deplinul acord cu măsurile privind dezvoltarea agriculturii și industriei alimentare din RSR în cincinalul 1976-1980 și adoptă planul de dezvoltare a agriculturii și industriei alimentare a județului în perioada 1976-1980.

3. Pe baza analizelor și dezbaterilor ce au avut loc în toate localitățile județului, Conferința adoptă măsurile cuprinse în planul de sistematizare a teritoriului și a localităților din județ și schițele de sistematizare a localităților.

4. Conferința își declară deplinul acord cu programul de conservare și dezvoltare a fondului forestier în perioada 1976-2010 și adoptă măsurile pentru conservarea și dezvoltarea fondului forestier al județului în perioada 1976-2010.

5. Conferința adoptă programul de pregătire a forței de muncă necesară economiei județului conform planului de dezvoltare economică și socială a județului în profil teritorial pentru perioada 1976-1980.”

Conferința constituia, în viziunea partidului,

„o formă de participare efectivă a maselor la conducerea și rezolvarea treburilor obștești, la elaborarea și înfăptuirea

politicii partidului, o demonstrație convingătoare că în România socialistă poporul este făuritorul propriului său destin.”

Pentru a putea face o comparație, voi prezenta sintetic și ceea ce s-a petrecut la un alt forum, **primul congres al consiliilor populare, care s-a desfășurat în prima decadă a lunii februarie 1976.** Marele forum popular și-a ținut lucrările în pavilionul central al complexului expozițional din Capitală. Au fost prezenți 6700 de deputați ai consiliilor populare județene și președinții consiliilor populare din toate unitățile administrativ-teritoriale ale țării. Când am plecat din Botoșani spre București, vremea era destul de friguroasă, majoritatea drumurilor erau înzăpezite, dar aceasta nu avea nici o importanță; eram transportați cu trenul către „marele congres”. Ei, aici lucrurile s-au petrecut cu totul altfel, nu fiindcă veneam noi din provincie, de fapt din întreaga țară, ci pentru că lucrările s-au desfășurat în prezența Genialului. În consecință, atmosfera trebuia să fie adecvată acestui moment deosebit. Nu știu dacă mai este necesar să adaug că, împreună cu deputații, în sala congresului se aflau ca invitați membri marcanți ai C.C. al P.C.R., ai Consiliului de Stat și ai Guvernului, deputați în M.A.N., reprezentanți ai instituțiilor centrale și ai organizațiilor obștești, activiști de partid și de stat, șefii misiunilor diplomatice și corespondenți ai presei românești și străine. La intrarea Genialului în sală, întreaga asistență trebuia să-și manifeste entuziasmul specific vremii și unor astfel de evenimente. Cum noi eram un județ mai mic, eram plasați prin sală undeva departe de prezidiul Congresului. De aceea, am putut să privesc în liniște totul; cei din rândurile din față beneficiau de supravegherea mai mult decât atentă a celor ce se ocupau de atmosfera din sală. Încă de la început s-a propus și s-a aprobat în unanimitate ca Genialul să fie președintele Congresului: propunerea a fost primită cu „profundă satisfacție” exprimată zgomotos prin urale și ovații. Regret că n-am cronometrat cât au durat!

Din prezidiul Congresului au făcut parte și reprezentanți ai județului Botoșani, președintele Consiliului popular județean și primărița de la Leorda. Au fost adoptate ordinea de zi (identică cu cea de mai sus) și cele opt secțiuni ale Congresului: pentru

problemele activității în industrie; pentru agricultură și industrie alimentară; pentru silvicultură și gospodărirea apelor; pentru investiții și construcții, sistematizarea localităților, transporturi și telecomunicații; pentru nivelul de trai, aprovizionarea populației și prestările de servicii; pentru pregătirea forței de muncă, învățământ, cultură și sănătate; pentru bugetul local, administrația locală de stat și problemele edilitar-gospodărești; în fine, secțiunea pentru perfecționarea activității consiliilor populare, dezvoltarea democrației și participarea oamenilor muncii la conducerea întregii vieți economico-sociale. Am dat din nou o listă completă, conștient că forțez răbdarea cititorului, dar sperând că numai așa pot evidenția, o dată în plus, obsesia Genialului de a reglementa politic orice activitate pe care o desfășurau locuitorii acestei țării, dar și inutilitatea zecilor, sutelor de întruniri de același fel, în care se reluau la infinit aceleași probleme, până la completa îndobitocire.

Întâmpinat cu urale și ovații îndelungate de asistența ridicată în picioare, Genialul și-a ținut discursul, redat ulterior pe aproape cinci pagini din „Scânteia”. N-am să vă pun din nou răbdarea la încercare insistând pe atmosfera din sală din două motive, cred, întemeiate: cei ce au trăit acele vremuri nu vor să-și mai aducă aminte, iar pe ceilalți probabil că nu-i interesează. Pe „curioși” pot să-i ajut spunându-le că în 8 februarie 1976 cuvântarea cu pricina apăruse deja în broșură. Pe atunci editurile nu duceau lipsă de comenzi când era vorba de cartea politică și, în special, de operele Genialului.

Pentru a fi cunoscut poate că este necesar să consemnez ce s-a petrecut în secțiunile Congresului. Secțiunea întâi, condusă de Manea Mănescu, pe atunci prim-ministru, a întrunit 1853 de participanți, din care au luat cuvântul patruzeci. Secțiunea a doua, condusă de Ilie Verdeț, secretar al C.C., a avut 1400 de participanți. Secțiunea a treia, cu 704 participanți, a fost condusă de Emil Drăgănescu, membru al Comitetului politic executiv al C.C. și vice-prim-ministru al guvernului. Secțiunea a patra, cu 973 de deputați și 97 de invitați, a fost prezidată de Iosif Uglar, președintele Comitetului pentru

problemele consiliilor populare. La secțiunea a cincea, condusă de Gheorghe Pană (președintele Consiliului Central al Uniunii Generale a Sindicatelor din România), m-am numărat și eu printre cei 667 participanți. Rețin ca pe un aspect deosebit faptul că cel care a condus această secțiune a cam spus lucrurilor pe nume, invitându-i insistent pe vorbitori să treacă repede peste partea de adeziune la cuvântarea Genialului și să-și prezinte propunerile concrete. Secțiunea a șasea, condusă de Cornel Burtică, secretar al C.C., a numărat 549 de deputați și 50 de invitați. Secțiunea a șaptea, cu 600 de deputați și invitați a fost condusă de Gheorghe Rădulescu, vice-prim-ministru al guvernului, iar ultima secțiune, condusă de Emil Bobu, vice-președintele Consiliului de Stat, a avut 800 de deputați și invitați. În plen, din partea județului Botoșani, a luat cuvântul Lucia Lungu, muncitoare la Întreprinderea textilă Botoșani. În total, au luat cuvântul 423 de participanți care au făcut 1500 de propuneri! Evident, ele au rămas literă moartă. Și cum principala ocupație a Genialului erau discursurile, a luat cuvântul și în încheierea lucrărilor, apreciind utilitatea congresului prin amplele dezbateri pe care le-a ocazionat, urmărite cu „viu interes” de întreaga țară....

*

*

*

Anul 1976 a fost anul Marelui Congres al educației politice și al culturii socialiste. De altfel, practica vremii cerea ca în fiecare an să se întâmple un eveniment deosebit care să antreneze tot partidul, toate organizațiile, de toate categoriile și să capteze atenția „întregului popor”. Se știe că începând de la echipele de cooperatori care alcătuiau ferma, brigada sau cooperativa și secțiile de mecanizare până la cooperativa de consum și instituțiile din comună, toate erau organizate politic și trebuiau să fie active. Adică să funcționeze consilii, comisii, comitete, în care să fie cuprinse „reprezentativ” toate categoriile de oameni ai muncii! N-avea importanță că era un organism cu caracter deliberativ ori consultativ, natura organizației nu avea mare însemnătate. Oricum, ele n-aveau menirea de a decide, ci de

a simula participarea la luarea hotărârilor. Cu sau fără acestea hotărârile tot se luau, în forme și cu un conținut determinat de o forță exterioară lor. Toate aceste organizații doar iroseau un fond imens de timp, prețios mai ales pentru cei ce trebuiau să le organizeze și să le regizeze. Da, se regizau în foarte multe situații! Și toate aveau înalta calitate de a fi extenuante. Am descris în amănunt modalitatea de adoptare a planului la cooperativele agricole. Din ianuarie au început deja adunări la toate nivelele, începând cu organizațiile de bază ale partidului. Într-o ședință a Biroului Comitetului Comunal de partid s-a stabilit graficul desfășurării acestor adunări, inclusiv pentru organizațiile de pionieri. La aceste adunări era neapărat necesar să fie prezenți toți cei convocați.

În perspectiva aceluiași congres, la Botoșani s-a desfășurat Plenara Consiliului Județean al Organizației pionierilor, care a stabilit sarcinile organizației „revoluționare” a copiilor „în lumina” cuvântării Genialului la a III-a Conferință a pionierilor. Citez: *„În perioada vacanței de primăvară (care în 1976 a fost în perioada 3-18 aprilie – n.n.) se vor organiza manifestări care au ca obiectiv a 55-a aniversare a creării partidului, Congresul educației și, în perspectiva lui '77, Centenarul glorios al independenței României”*. Deci se considera că munca politică era foarte bine-venită în rândurile pionierilor, chiar și în vacanță...

Și iată c-a venit și 1 mai, „ziua muncii, ziua frăției muncitorilor de pretutindeni”, și totodată aniversarea a 55 de ani de la crearea PCR, „eveniment de însemnătate istorică, epocală în viața poporului nostru”, după cum titra presa vremii. Ce-aș avea eu să mai adaug? Să zicem următoarele, petrecute cu vreo 30 de ani mai înainte:

„Dare de seamă

privind sărbătorirea zilei de 1 Mai 1946

Ora 9,30. Pe o vreme care parcă sărbătorea și ea ziua de Mai, autoritățile, în frunte cu școlile și tineretul din comună cu drapelele s-au îndreptat spre biserica din sat, în cântecul școlarilor și al muzicilor din comună.

Ora 10,00. În toate bisericile din comună s-au oficiat TE-DEUM-uri pentru slăvirea muncii. După terminarea TE-DEUM-ului, preotul Emilian Petrovici a dat binecuvântarea bisericii noului an de muncă ce se începe și indemnuri la muncă.

Ora 11, 00. După TE-DEUM, toată asistența încolonată, în sunetele muzicilor, s-au îndreptat spre troița din centru comunei unde autoritățile au primit defilarea școlilor, tineretului și invalizilor.

Ora 11,30. Pe o scenă improvizată în fața primăriei, a avut loc o frumoasă serbare organizată de tineretul din comună, sub conducerea d-lui R. Covalciuc compusă din coruri, dansuri, recitări, scenete toate adecvate zilei de 1 Mai. În cursul acestei serbări a conferențiat preotul Iancu Andrei, care prin exemple potrivite a comparat munca din țările aliate, unde este organizată și dirijată, dând sfaturi de îndreptare.

D-l învățător Dumitru Domnișoru a vorbit școlarilor, îndemnându-i la muncă atât la școală cât și în familie, copii de astăzi fiind speranța țării de mâine. La sfârșitul serbării d-l primar Gheorghe Bădăluță a arătat în câteva cuvinte însemnătatea zilei de 1 Mai, aducând plugarilor indemnul guvernului, arătând realizările de până acum și a dat lămuriri asupra legii reformei agrare.

Serbarea a ținut până la orele 14,00 și în continuare s-a dat tineretului hora iar seara bal unde aceștia s-au distrat până la miezul nopții.”

Documentul este semnat de primar și notar. Da, am motive să-l invidiez pe primarul de atunci pentru o astfel de acțiune și o așa bună organizare! Și, dacă tot vorbim de acțiuni bine organizate, să mai vedem un exemplu:

„Dare de seamă

privind sărbătorirea zilei de la 10 Mai, Ziua Victoriei.

La ora 10,00 a avut loc la toate bisericile din comună un TE-DEUM la care au luat parte autoritățile, șefii instituțiilor din comună și un numeros public.

La terminarea TE-DEUM-ului preotul Iancu Andrei a vorbit participanților despre însemnătatea zilei de 10 mai.

D-l primar Gheorghe Bădăluță a arătat că ziua de 10 mai are mare însemnătate sărbătorindu-se totodată și ziua victoriei.

După TE-DEUM elevii școlilor frumos îmbrăcați în costume naționale și cu steaguri în mâini au defilat prin fața autorităților. După-masă au fost serbări și jocuri pentru tineretul din comună, care au ținut până seara.

Ziua de 10 Mai s-a sărbătorit în comuna noastră și participanții au făcut o înălțătoare manifestație guvernului și aliaților de ziua victoriei.”

Semnează aceiași.

În 1976, deci după 30 de ani, școlarii nu mai erau trimiși să defileze în frumoasele costume naționale – care nici nu prea mai existau – ci la muncă pe tarlalele C.A.P.-urilor. Iar ziua victoriei împotriva fascismului se aniversa cu o zi mai devreme, pe 9 mai. Anterior, în 1946, conform ordinului Președinției Consiliului de Miniștri nr. 950/1946, cu prilejul onomasticii Majestății Sale Regina Mamă, s-a organizat un serviciu religios în toate bisericile din comună la ora 11.00, la care au participat și autoritățile civile și militare, iar la biserici s-au arborat drapelurile naționale. Și noi sărbătoream în 1976 Sfinții Constantin și Elena, dar fără s-o recunoaștem, sau mai bine zis fără a ni se recunoaște oficial.

Dar avea și anul 1976 sărbătorile lui... Participanții la Adunarea populară din Botoșani consacrată sărbătoririi zilei de 1 Mai și celei de-a 55-a aniversări a partidului, „dând glas celor mai înalte sentimente ale comuniștilor, ale tuturor oamenilor muncii din județ”, au adresat Genialului tradiționala „telegramă”. În Piața Republicii, unde se aflau peste 6000 de pionieri din municipiu, a avut loc – în prezența primului secretar al Comitetului Județean de partid – lansarea acțiunii republicane „albumul-ștafetă Căpitan Romano”, omagiu adus dorobanților care „prin sacrificiul de sânge au consfințit pe câmpul de bătălie neatrănarea patriei”. În capitală, cuvântarea la grandioasa manifestare prilejuită de sărbătorirea P.C.R. a fost apreciată drept „o mare și înflăcărată lecție de istorie”... În

comuna Todireni însă, toți sătenii trebuiau să se afle în câmp, în frunte cu primarul și cu cadrele de bază. Așa suna ordinul! Biroul Comitetului Județean de partid a trimis o telegramă la centru raportând nici mai mult nici mai puțin decât încheierea înșămânțării porumbului în județ și, o dată cu ea, a campaniei de primăvară. Cei ce lucrau atunci la poștă nu se puteau plânge că partidul nu le aduce venituri! Duminica, în toate unitățile de pionieri din județ aveau loc adunări deschise cu ceremonial. La Todireni, pionierii s-au întâlnit cu veteranii de război.

Trebuia să fii prezent, o dată în plus, și la analizele de la județ. În pregătirea Congresului Educației, o amplă și cuprinzătoare analiză asupra activității politico-ideologice și cultural-educative a făcut Plenara cu activul a Comitetului Județean de partid, găzduită de Teatrul din Botoșani. Cu acest prilej a fost adoptat și *„Programul de măsuri cu privire la munca organelor și organizațiilor de partid, de masă și obștești, a instituțiilor de cultură și educație pentru îndeplinirea sarcinilor reieșite din Programul PCR și hotărârile Congresului al XI-lea în domeniul activității politico-ideologice și cultural-educative”*. N-am găsit o formulă mai scurtă. Cam așa sunau toate documentele vremii. În holul teatrului a fost organizată expoziția intitulată *„Programul ideologic al partidului în acțiune”*. După tipic, adunarea s-a încheiat cu o „telegramă”, al cărei text a fost citit participanților. Aceștia, în picioare, trebuiau să aplaude și să ovaționeze minute în șir „partidul și pe genialul său conducător”. Mă întrebam atunci, cum mă întreb și acum: câți dintre cei prezenți o făceau din convingere?

Și a venit în sfârșit și ziua marelui congres, care s-a desfășurat în Sala Palatului Sporturilor și Culturii, în perioada 2 – 4 iunie 1976. Au fost prezenți peste 6500 de cadre de bază din „frontul educației și culturii”. În deschiderea congresului, Genialul a rostit cuvântarea *„Cu privire la activitatea politico-ideologică și cultural-educativă de formare a omului nou, constructor conștient și devotat al societății socialiste multilateral dezvoltate și al comunismului în România.”* Din

acest titlu, se pot deduce cu ușurință obiectivele congresului. Printre alții, în plen au luat cuvântul: Ștefan Pascu (rectorul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca), Virgil Teodorescu (președintele Uniunii Scriitorilor), Radu Beligan (directorul Teatrului Național „I.L. Caragiale” din București), Nichita Stănescu (scriitor), Letay Lajos (scriitor), Ion Dumitrescu (președintele Uniunii Compozitorilor), Dumitru Popescu – „Dumnezeu”, (autorul romanului „Pumnul și palma”, apreciat în epocă), Titus Popovici (scriitor), Ion Vlasiu (artist plastic), Ion Dodu Bălan (scriitor), Ion Traian Ștefănescu (ministru pentru problemele tineretului), Draga Olteanu Matei (actriță), Ion Sasu (președintele Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România), Suto Andras (scriitor), **Ion Iliescu (membru supleant al C.P.Ex, prim – secretar al Comitetului Județean al P.C.R. Iași)**, Constantin Boștină (președintele Consiliului Național al Organizației pionierilor), Vasile Potop (director general al RadioTVR) și Mihnea Gheorghiu (președintele Academiei de științe sociale și politice).

Anterior, programul ideologic al partidului a fost adoptat de faimoasa Plenară a C.C. din 3-5 iulie 1971, care a însemnat începutul „mini revoluției culturale” în România. Din cei care au luat cuvântul atunci, pot fi remarcați: Mircea Malița (ministru învățământului), Aurel Baranga (dramaturg), Zaharia Stancu (președintele Uniunii Scriitorilor), Letay Lajos, Eugen Jebeleanu, Titus Popovici (scriitori), Dumitru Popescu – „Dumnezeu”, Dan Hăulică (revista „Secolul 20”), Constantin Pârvolescu (comunist ilegalist) și Miron Constantinescu (Academia de științe sociale și politice).

În perioada respectivă, fiind cursant la școala de partid, am urmărit „cu deosebită atenție” desfășurarea lucrărilor Congresului educației și documentele adoptate. Studiul acestora a fost aprofundat la orele de cursuri și seminarii. În septembrie 1976 a fost publicat în presă, pentru „dezbateri publice” proiectul Programului de măsuri pentru aplicarea hotărârilor Congresului al XI-lea al P.C.R. și ale Congresului educației politice și culturii socialiste, în domeniul muncii ideologice și cultural-educative.

Obiectivele acestuia cereau exigențe sporite pe frontul ideologic și o conducere unitară a întregii activități educative:

„1. Îmbunătățirea organizării și conducerii unitare a activității politico-ideologice și cultural-educative se va realiza prin crearea de consilii de educație politică și cultură socialistă ca organisme de partid și de stat la toate nivelele structurii administrative (comună, oraș, municipiu) și la nivel național. Activitatea acestor consilii se va desfășura pe baza planului unitar anual și vor fi conduse de secretari sau secretari adjuncți la comune.

2. În vederea cuprinderii din fragedă vârstă a copiilor în procesul de educație comunistă, se va constitui organizația „Șoimii patriei” pentru copiii în vârstă de 4-7 ani din grădinițe și clasa I a ciclului primar. La nivelul Consiliului Național al Organizației pionierilor și respectiv al consiliilor județene, orașenești și comunale ale pionierilor se vor constitui comisii pentru îndrumarea și coordonarea activității organizației „Șoimii patriei”.

3. Învățământul politico-ideologic de partid se organizează pe durata a trei ani (1976-1979) în următoarea structură: probleme fundamentale ale a activității de partid și de stat; socialismul științific și problemele dezvoltării economico-sociale ale României; probleme ale materialismului dialectic și istoric și ale rolului științei și tehnicii în progresul economico-social al țării; universitatea politică și de conducere ca formă superioară de pregătire a activului de partid.

4. Învățământul politico-ideologic UTC se organizează diferențiat pe categorii de tineri. În rândul elevilor se va asigura cunoașterea problemelor legate de rolul, locul și sarcinile tineretului, ale organizației sale revoluționare în lumina Programului PCR. Pentru tinerii din unități economice și instituții, probleme fundamentale ale făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării României spre comunism, politica externă a partidului și statului. Pentru cei necuprinși în aceste forme, se va organiza învățământul politico-ideologic de către sindicat sau FUS.

5. Informarea politică a comuniștilor și a uteciștilor se organizează de către comitetele sau birourile organizațiilor de partid sau UTC o dată pe lună, ca punct distinct la ordinea de zi a adunării generale de partid sau UTC. Pentru ceilalți oameni ai muncii, informarea politică se va realiza lunar, cu prilejul învățământului politică-ideologic de masă. Pentru a veni în sprijinul celor ce fac informarea politică săptămânal și lunar, se vor publica în presa centrală sinteze ale evenimentelor politice interne și internaționale.

6. Cabinetele județene de partid se transformă în cabinete județene pentru activitatea ideologică și politico-educativă, care vor avea ca obiective esențiale îndrumarea activității politico-ideologice a cadrelor de partid și de stat și activitatea de educație politică și materialist-științifică a maselor. Activitatea concretă va fi organizată în șapte colective, astfel: colectivul pentru probleme de propagandă și ale învățământului politico-ideologic de partid, colectivul pentru problemele Universității politice și de conducere-catedre, colectivul pentru problemele învățământului politico-ideologic UTC, colectivul pentru problemele predării științelor sociale, pentru problemele educației materialist-științifice, pentru problemele politicii externe a partidului și statului, pentru probleme de metodică și informare documentară și material didactic.

7. Pregătirea practică și educarea patriotică, revoluționar socialistă a preșcolarilor, elevilor și studenților. În întregul învățământ, în perioada 1976-1978 se vor revizui și îmbunătăți în mod substanțial programele, manualele și cursurile tuturor disciplinelor de învățământ, se va încheia acțiunea de asigurare a tuturor disciplinelor cu manuale și cursuri.

8. Căminele culturale sunt organizate în fiecare comună în subordinea consiliilor populare. Ele desfășoară activități cultural-educative permanente și organizează filiale în satele componente ale comunei. În căminele culturale funcționează formații artistice și cercuri de creație, se fac de două-trei ori

pe săptămână proiecții cinematografice și se organizează principalele acțiuni cultural-educative din comună și sate.

9. Bibliotecile aparțin consiliilor populare și sunt publice, școlare și cu caracter special. Activitatea bibliotecilor comunale va fi îndrumată de conducerile școlilor coordonatoare. În satele aparținătoare comunei, servirea populației cu carte urmează să fie preluată de bibliotecile școlilor de cultură generală. Lunar, căminele culturale vor organiza sub directa îndrumare a comitetelor de partid informarea politică a cetățenilor.

10. În scopul stimulării creației și interpretării artistice în rândul maselor, al intensificării și diversificării vieții spirituale a țării și participării tot mai largi a oamenilor muncii la activitatea culturală, se va organiza într-un sistem unitar „Cântarea României”. Primul festival național se va organiza în perioada octombrie 1976 - iunie 1977, cu etapele de masă, județeană, interjudețeană și republicană. Pe parcursul a câteva zile se va organiza la București gala laureaților.

11. Presa locală va depune eforturi pentru îmbunătățirea substanțială a întregii sale activități, pentru o mai activă și eficientă reflectare a problematicii economice, sociale, educative specifice fiecărui județ, pentru promovarea cu mai mult curaj a criticilor constructive. Comitetele județene de partid, birourile acestora sunt direct răspunzătoare de conținutul și orientările tuturor publicațiilor care apar pe teritoriul județului respectiv; vor asigura conducerea nemijlocită, îndrumarea de zi cu zi a activității gazetelor județene, a revistelor culturale.

12. Organele și organizațiile de partid vor lua măsuri pentru activizarea gazetelor de perete și satirice, cu tot ceea ce presupune realizarea acestei importante sarcini.

13. Răspândirea cunoștințelor științifice și tehnice se va realiza prin intensificarea coordonării activității de către FUS. Căminele culturale își vor intensifica activitatea de răspândire a cunoștințelor științifice. Universitățile cultural-științifice se vor generaliza în toate localitățile urbane și centrele rurale și

vor cuprinde obligatoriu în programele lor cursuri științifice, cursuri de istorie, cultură și civilizație românească, cursuri tehnice. Brigăzile științifice vor asigura informarea operativă a populației cu privire la problemele majore ale progresului științific și tehnic, ale legislației și filozofiei.”

Imediat s-a trecut la punerea în practică a obiectivelor. Așa a apărut la comună un al doilea activist al partidului plătit special pentru munca politico-ideologică, care a avut serios de lucru pentru aplicarea prevederilor programului de măsuri. Erau foarte multe, dar ele trebuiau să-și găsească locul convenit în programul anual unitar al Consiliului Comunal. Nu aveam nici un motiv să-l invidiez pe proaspătul meu coleg. Mai mult, eu fiind la Iași în timpul numirii lui, a trebuit să preia din mers și sarcinile ce-mi reveneau mie ca secretar al Comitetului Comunal, deși nu mai desfășurase o astfel de activitate până la acea dată. Și, luați bine aminte, asupra acestui Program de măsuri aflat în centrul cercului ideologic veghea Genialul însuși, cu grija permanentă de a-l vedea transpus întocmai în practică.

Pentru analiza modului în care au fost aplicate „îndicațiile”, la începutul lunii septembrie 1977 a avut loc la Botoșani consfătuirea județeană a cadrelor din domeniul științelor sociale și al învățământului de partid și U.T.C. Au participat profesorii de științe sociale, propagandiștii de la învățământul de partid și U.T.C., lectorii Comitetului județean de partid, activiști ai C.C. al P.C.R., ai Ministerului Educației și Învățământului. Consfătuirea s-a desfășurat în plen și pe trei secțiuni: științe sociale, istorie, învățământ de partid și U.T.C. În încheierea lucrărilor a fost adresată Genialului tradițională „telegramă”.

*

*

*

Arătam undeva că planul nu era același pentru întreaga perioadă, putând fi modificat oricând „de sus”. De exemplu, la 15 iunie 1976, s-au întrunit Comitetul politic executiv al C.C. al P.C.R., Biroul permanent al Consiliului Suprem al dezvoltării economico-sociale și Consiliul de Miniștri, pentru a aproba planul „îmbunătățit” al cincinalului 1976-1980. Firește, cu

consecințele de rigoare pentru județe, orașe și comune: alte ședințe, alte angajamente. Moment deosebit pentru agricultura botoșăneană și nu numai. Conform măsurilor stabilite de „conducerea superioară de partid și de stat”, la nivelul Comitetului județean de partid s-a instituit funcția de secretar cu probleme agrare. Ca urmare, la 26 iulie 1976, plenara Comitetului județean de partid Botoșani a hotărât „alegerea tovarășului Teodor Melinte ca membru al Biroului și secretar al Comitetului județean de partid”. De asemenea, plenara a recomandat Consiliului Uniunii județene a C.A.P. să-l aleagă ca președinte. Prin hotărâre „de sus” s-a constituit Consiliul județean de coordonare a activității organizațiilor cooperatiste, format din 21 de membri. Din acest consiliul făceau parte Uniunea județeană a C.A.P., cea a cooperativelor de consum, precum și cea a cooperativelor meșteșugărești. Președinte a fost „ales” T. Melinte, iar vicepreședinți Vasile Pălimaru (președintele cooperativelor de consum) și Constantin Onceru (președintele cooperativelor meșteșugărești). În perioada 29 iulie – 5 august au urmat constituirea Consiliilor locale la municipiu, orașe și comune. Alte dosare, planuri de muncă și ședințe!

La Congresul al X-lea al U.T.C., uteciștii „au hotărât” (după exemplul fraților mai mari, membri de partid), **să semneze și ei un angajament solemn la intrarea în organizație.** Evident, înaintea desfășurării adunărilor generale pentru semnarea acestuia aveau loc „discuții individuale” cu fiecare utecist în parte. Birourile organizațiilor de bază U.T.C. purtau discuții cu organizațiile de partid, cu organizațiile de masă și obștești și cu conducătorii locurilor de muncă pentru a cunoaște cât mai bine activitatea depusă de fiecare tânăr. Fără greutate oricine poate înțelege ce efort organizatoric și câtă birocrație presupuneau toate aceste ședințe și întruniri. Norocul nostru că secretarul Comitetului Comunal U.T.C. știa să-și facă treaba singur și mai ales noroc că numărul uteciștilor din comună nu era prea mare.

În conformitate cu instrucțiunile C.C. al P.C.R., cercurile învățământului politico-ideologic organizate în întreprinderi,

instituții și sectoarele zootehnice ale cooperativelor agricole trebuiau finalizate într-un mod cât mai palpabil. Se făcea „închiderea”. Alte ședințe, alte materiale, alte situații statistice de întocmit și de trimis la județ. Un scurt bilanț la sfârșitul unui an de studiu de la nivelul Cabinetului județean de partid arată că, dintre cursanții Universității serale de marxism-leninism, peste 75% au obținut note de peste opt. În ceea ce-i privește pe cursanții din comună, care au absolvit anul la învățământul politico-ideologic, cea mai dificilă problemă era să reușești să-i aduci la predarea temei și la seminarii, având în vedere numărul foarte mare de ședințe de toate categoriile care se desfășurau la sate în perioada de iarnă.

*

*

*

La un moment dat a venit și scadența unei sarcini foarte importante care nu fusese realizată: **primirile în partid**. Pregătirea unei adunări de primire în partid, ca și desfășurarea ei, era un lucru complicat. „Candidatul” trebuia să prezinte un set de documente, care cuprindea o cerere tip în formular tipizat (completată cu ajutorul secretarului organizației de bază), autobiografia scrisă personal și recomandări de la doi membri de partid cu un stagiu de cel puțin trei ani în organizație. Dacă cel care „solicita” intrarea în partid era membru U.T.C., una din recomandări urma să-i fie dată de organizația U.T.C. din care făcea parte. Sarcinile care reveneau Biroului organizației de bază în acest caz erau multiple. Mai întâi pregătirea solicitantului: era desemnat un membru de partid „cu experiență” care să se ocupe îndeaproape de pregătirea politică a acestuia, de încadrarea lui în învățământul politico-ideologic de partid, de încredințarea unor sarcini obștești. Candidatul era invitat la adunările generale deschise și era sprijinit în întocmirea documentelor. Tot Biroul examina calitățile celui ce solicita primirea în partid (activitatea profesională și obștească, comportarea în viața personală și în societate, activitatea politică în trecut), studia cererea, autobiografia și recomandările prezentate de acesta și formula o concluzie (dacă acesta întrunea condițiile admiterii în partid).

Apoi toată bucătăria pregătirii adunării generale: convocarea acesteia, cunoașterea cu cel puțin cinci zile înainte a ordinii de zi și a numelor celor care urmau a fi puși în discuția adunării generale, invitarea la adunare a membrilor de partid care au dat recomandări solicitanților (dacă nu făceau parte din organizație).

Adunarea generală se desfășura conform unui algoritm bine stabilit. Procedura specifică se consemna întocmai în procesul verbal. În deschiderea adunării era anunțată prezența, apoi era propusă și aprobată ordinea de zi. Secretarul, sau un alt membru al biroului, citea cererea candidatului, prezenta aprecierile celor care i-au dat recomandări, precum și concluziile Biroului organizației de bază în legătură cu cererea. Solicitantul își expunea verbal autobiografia, după care urmau întrebări ale membrilor de partid la care trebuia să răspundă. Cererea de primire se supunea votului deschis al adunării. Apoi noul venit în partid citea și semna angajamentul solemn. La citirea angajamentului, toți cei prezenți se ridicau în picioare. Dosarul candidatului, la care se adăugau angajamentul solemn și procesul-verbal al adunării erau înaintate „mai sus” (adică Biroului Comitetului comunal de partid) pentru confirmarea hotărârii adunării generale privind primirea în partid a candidatului. La adunările de primire participa obligatoriu cineva din Biroul Comitetului comunal de partid care răspundea de respectiva organizație de bază.

Ședința de confirmare se putea desfășura numai în prezența instructorului teritorial al Comitetului Județean de partid. Secretarul organizației de bază anunța hotărârea adunării generale, în prezența proaspătului primit în partid și propunea Biroului Comitetului Comunal de partid confirmarea acesteia. Membrii Biroului adresau novicelui întrebări din Statutul partidului, din cuvântările recente ale Genialului, din politica internă și internațională. Acesta trebuia să răspundă. O întrebare obligatorie pentru împricinat era „de ce solicită primirea în partid?” Urmu discuții în care, în general, cei care-l cunoșteau mai bine vorbeau despre activitatea lui. Inutil, solicitantul era întrebat dacă este de acord cu confirmarea

hotărârii adunării generale. Într-un final, hotărârea se supunea la vot și era „confirmată în unanimitate”. Secretarul Comitetului Comunal mai făcea câteva recomandări noului membru de partid, iar acesta trebuia să mulțumească pentru încrederea acordată, angajându-se că-și va duce la îndeplinire toate sarcinile încredințate.

Dacă era foarte greu să găsești candidați la intrarea în partid, nu era deloc ușor nici să pregătești și să faci o adunare de primire conform prevederilor statutare. În total, în 1975 fuseseră primiți în partid doar doi membri. Eram pe ultimele locuri în județ la acest capitol și trebuia făcut ceva în acest sens. Existau tineri disponibili, dar nu aveau nici șapte clase terminate. Reprezentantul Biroului județean a acceptat să putem primi și tineri cu patru-cinci clase, cu condiția să-și completeze studiile la învățământul „fără frecvență”. A fost adoptat un plan de măsuri în care se preciza, pentru fiecare organizație de bază, ce se va face concret pentru a duce la capăt această sarcină. Am mai spus că la capitolul „primiri de noi membri” am rămas mereu corigent. Și nu numai la acesta. Totuși, efectul mobilizării a fost vizibil: organizația de bază din Iurești a primit în partid doi tineri. Primul pas fusese, deci, făcut. În ședința din februarie a Biroului comunal au fost nominalizați cei ce vor fi pregătiți (și de către cine) în vederea primirii în partid. În iunie 1976 am mai dres busuiocul în privința întăririi rândurilor partidului. A fost făcută membră de partid o tânără cooperatoare cu șapte clase care era nu numai fruntașă în muncă, ci chiar șefă de echipă la organizația de bază din ferma nr. 2, sat Todireni. În septembrie, organizația de bază din ferma nr. 1, sat Todireni, a primit în partid două surori, cooperatoare active.

*

*

*

Tot în septembrie, în ședința comună a biroului și Biroului executiv, a fost analizată *„realizarea măsurilor stabilite de unitățile de învățământ pentru aplicarea în viață a hotărârilor Plenarei CC al PCR din iunie 1973 privind modernizarea învățământului preșcolar și școlar”* și *„asigurarea condițiilor*

pentru buna desfășurare a învățământului politico-ideologic în 1976/1977". S-au menționat ca „probleme deosebite” dotarea insuficientă a școlii Todireni pentru treapta I de liceu, faptul că peste 50% dintre elevi nu se pregătesc acasă, nefiind supravegheați de părinți, faptul că mulți lipsesc de la școală participând la muncă în cooperative, alături de părinți. Adică atunci când erau duși „în mod organizat” la munci de către școală, nu „lipseau”! Dimpotrivă, participau cu „voioșie” la strânsul recoltei, răspunzând cerinței formulate de Genial, care suna cam așa: „de la elev până la cel mai vârstnic locuitor al satului, în câmp, la strânsul recoltei!” Și se preconiza generalizarea învățământului de 12 ani... Între timp avusese loc Congresul educației, prezidat de Genial în virtutea funcției de președinte al F.U.S. Se impunea și la comună intensificarea muncii politice în acord cu importanta cuvântare rostită la congres. A fost prezentat și adoptat planul de pregătire a cadrelor de la nivelul comunei privind cunoașterea documentelor de partid, a instrucțiunilor C.C. al P.C.R. care se referă la activitatea comunei, legile și hotărârile corespunzătoare.

Am reușit, după toate astea, să obțin aprobare pentru efectuarea concediului de odihnă. La cârma comunei a rămas vice-primarul. Trebuie să punctez acest moment, fiindcă în următorii ani nu mă voi mai întâlni cu el decât sporadic, în perioadele când nu erau campanii.

Asigurarea brațelor de muncă necesare activităților cuprinse în planul C.A.P.-urilor a devenit o preocupare și pentru organizațiile de partid. La nivelul fiecărei cooperative, îndeosebi la Todireni, unde erau foarte mari probleme, șefii de echipe urmau să-i identifice pe cei care nu s-au înscris să participe la munci și să aducă faptul la cunoștința conducerii C.A.P. Aceasta înștiința Comitetul Comunal și primăria, care trebuia să ia măsurile necesare. De asemenea s-a decis ca fiecare cooperativă să organizeze un program de pregătire politică a șefilor de echipă. Trebuia să fim în ton cu vremea, „dezvoltarea conștiinței socialiste a țăranimii cooperatiste” fiind un obiectiv principal al muncii de educare.

În luna noiembrie a avut loc în comună plenara cu activul, la care am participat. Instrucțiunile C.C. al P.C.R. cu privire la activul de partid indicau componența activului comitetului comunal: membrii comitetelor de partid și ai birourilor organizațiilor de bază, deputații Consiliului popular, propagandiștii, membrii organizațiilor de sindicat și femei, secretarii organizațiilor U.T.C., președintele, inginerul șef și contabilul șef al C.A.P., fermierii și brigadierii, președintele Cooperativei de consum, directorii școlilor, șefii circumscripțiilor sanitare, cooperatori frunțași și specialiști din diverse unități economice și instituții ale statului. Activul de partid putea fi invitat la plenarele comitetului comunal, la discutarea planurilor anuale de dezvoltare economico-socială, la adunări și consfătuiri importante, fiind antrenat în colective de lucru. Biroul comitetului comunal de partid și comitetele de partid din C.A.P.-uri aveau datoria să revadă anual componența și să facă modificările ce se impuneau, prevăzând totodată în planurile de muncă și tematica anuală, acțiunile cu activul. Din cadrul activului se constituia rezerva de cadre. Anual se organiza la comitetul comunal instruirea activului timp de 3-10 zile, în prezența unui reprezentant al Biroului județean de partid.

*

*

*

S-a stabilit modalitatea concretă de desfășurare a adunărilor de dare de seamă și alegeri la organizațiile de bază și comitetele de partid. Marele Congres al educației și Hotărârea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. mi-au venit într-un fel în ajutorul muncii politice pe care trebuia s-o desfășor. Atunci **a fost instituită la nivelul comitetelor comunale funcția de secretar adjunct cu problemele politico-ideologice și cultural educative. Activist al partidului, ca și mine, scos din producție și plătit de partid.** Nu știu ce a însemnat această reglementare pentru alții, dar mie mi-a fost de un real folos. Exista acum cineva plătit pentru a face munca de propagandă la nivelul comunei conform cerințelor vremii. În decembrie, s-a desfășurat plenara Comitetului Comunal de

partid, la care a fost ales în această funcție Lău Dumitru. N-am participat, dar chiar dacă aș fi fost prezent n-aș fi schimbat cu nimic alegerea făcută de Comitetul județean. Existau criterii precise pentru cei care erau selecționați și aleși să îndeplinească această muncă. Componenta primului Consiliu comunal de educație politică și cultură socialistă „ales” a fost: Lău Dumitru (președinte), profesorii Iliescu Neculai, Popovici Constantin (vicepreședinți), Noroc Ștefan, învățătorii Cojocariu Constanța, Secară Eugen (directorul Școlii cu clasele I-IV Iurești) și contabilele C.A.P. Bartoș Floarea și Pavâl Maria (membri).

*

*

*

În toamna anului 1976 am fost și eu trimis de partid la „școlire” pentru completarea cunoștințelor politico-ideologice la **Școala interjudețeană de partid de la Iași**. Așa se chema atunci forma de pregătire organizată a primarilor și în general a tuturor categoriilor de activiști ai partidului. Clădirea în care funcționa școala era situată pe bulevardul Karl Marx – nici nu se putea un nume mai potrivit – stradă care urca spre Dealul Copoului, la mică distanță de Piața Unirii, centrul istoric al Iașiului. Cursanții erau organizați în grupe de studiu de aproximativ 20 de persoane. În seria mea am fost aproximativ o sută de cursanți. Fiecare grupă avea o sală proprie de studii, seminarii și dezbateri. Cursurile se predau în sala mare. Ca în orice unitate de învățământ, cu toate că aceasta avea un caracter deosebit, activitatea era programată pe zile și ore: orele de predare, de seminarii, dezbateri, dar și alte activități. Cazarea era asigurată în incinta școlii, într-un cămin nou, câte patru în cameră. Condițiile de cazare erau bune, iar masa se servea la cantina școlii. Colegii mei de cameră au fost Agafiței Mihai (primar în comuna Broscăuți-Botoșani), Chihaiia Mihai (vice-primar în comuna Stăuceni-Botoșani) și Farcaș Corneliu (maistru la „Cimentul” Bicaz). Despre ceilalți cursanți nu știu mare lucru, destul că erau de toate categoriile, proveniți din toate domeniile. Am avut și colege. De, trebuia asigurată o compoziție „democratică”!

Pentru mine au contat timpul suficient alocat pentru lectură și biblioteca școlii, cu un fond de carte foarte valoros. Tematica cursurilor, specifică, se referea la construcția de partid, legislație, filosofie. Însușirea cunoștințelor n-a reprezentat o dificultate. Dimpotrivă, am reușit cu ușurință să le asimilez, astfel încât să-mi rămână un timp important și pentru lectură. Am făcut greșeala de-a afirma acest lucru și în public; consecințele puteau fi mai mult decât „rele”. La un seminar la care șeful nostru de gupă – profesorul Ciubotaru, care conducea dezbaterile – s-a prezentat cu un document vechi, am avut curajul să-i spun că n-are dreptate și, în văzul tuturor, am plecat în dormitor și-am adus documentul în cauză. Sigur, poate nu aceasta era soluția cea mai potrivită, dar așa am considerat că trebuie să procedez. Este adevărat, eu veneam din sat, mergeam cu căruța și apoi cu docarul, dar asta nu însemna că acceptam să mi se „servească” orice și să mai și înghit, fie el și document de partid! Consecința a fost că m-au urmărit întreaga perioadă cât am stat în școală, dar ar fi putut urma altele mai rele dacă nu m-aș fi descurcat la dezbateri sau seminarii fără probleme. Acum regret gestul „teribilist” de atunci; profesorul avea, cred, mai mulți ani decât am eu acum și cu siguranță a fost afectat profund de acest „afront”.

Și n-a fost singura „boacă” pe care am comis-o! La un moment dat s-a organizat un schimb de experiență cu alte școli de partid din țară. Trebuia să prezinte cineva un material și din partea cursanților. Pentru că mă descurcam ușor, am fost desemnat eu să întocmesc materialul și să-l prezint în plen. Sunt totuși o persoană disciplinată, așa că am făcut ce mi s-a cerut. Și-a venit momentul „cenzurii”: prezentarea materialului la catedra de specialitate (construcția de partid) în plenul colectivului catedrei. N-am putut să observ reacția celor prezenți în timp ce citeam materialul, dar când am terminat s-a lăsat o liniște deplină. M-au privit cu toții consternați și mi-au spus că ceea ce am scris eu acolo nu poate fi prezentat sub nici un motiv, pentru că prin materialul meu îi desființez pur și simplu. Am înțeles rapid cum stă treaba, a doua zi materialul trebuia prezentat în plen, așa că i-

am întrebat – rețin foarte bine expresia – „Vreți să miroase a tămâie? Măine dimineață va fi gata după cum îl vreți!” Am purces în noaptea cu pricina la lucru și a doua zi materialul refăcut a putut fi expus, așa cum mi se ceruse. Dar, cum bine spune piesa lui Dragomir Hormnea „Cer cuvântul”, și eu am făcut la fel, ridicând verbal în plen o serie de probleme pe care le omisese în materialul „curățat”. Mi s-a promis că mi se va răspunde după pauză, dar n-am primit răspunsurile nici până astăzi... N-am povestit acest incident ca să-mi impresionez cititorii; pur și simplu așa se rezolvau întrebările incomode, dar care se refereau la fapte și aspecte reale ale muncii.

O problemă pe care am pus-o în plen, argumentând atât cât se putea, se referea la faptul că învățământul politico-ideologic nu era necesar, oricum nu în forma canonică în care era structurat; am spus că erau suficiente adunările lunare ale organizațiilor de bază, că presa, radioul, televiziunea transmiteau mai mult decât suficiente activități politice la toate nivelele, ca și cuvântări și hotărâri de tot felul, că nu consideram necesar să-i mai scot pe gospodari de la munca lor sau de acasă ca să-i aduc să-l asculte pe propagandist citind o conferință trimisă de la județ sau compilată din „documentele de partid”. Rețin reacția unuia dintre profesori – mă abțin să-i dau numele – care a venit și mi-a strâns mâna discret, spunându-mi că eu încă pot să-mi permit să pun întrebări incomode, dar el nu, el este profesorul școlii, are acasă o familie, și nu poate face așa ceva.

Cum se desfășura efectiv activitatea la școala de partid? Se predau mai întâi cursuri în sala mare, după care se organizau, pe grupe, dezbateri și seminarii la care contribuia fiecare dintre cursanți, după nivelul de cunoștințe, ceea ce reținuse din cursuri și după timpul acordat pregătirii pentru dezbateri. Erau destule diferențe, pentru că și nivelul cunoștințelor era diferit. La acestea se adăuga și naveta săptămânală pe care o făceam noi, cursanții. Eu, spre exemplu, plecam din sat pe la orele 4.00 dimineața, chinuind guardul să mă ducă cu docarul la gara care, deși se numește Todireni, este

situată pe teritoriul comunei vecine, Hlipiceni, la distanță de 6 km. Apoi făceam cu trenul aproximativ o oră până la Iași, după care intram direct la cursuri și seminarii.

Pe lângă orele de studiu, se organizau și alte tipuri de activități: de exemplu, întâlniri cu personalități. **Îmi amintesc de întâlnirea cu actualul președinte al României, Ion Iliescu, care era atunci prim-secretar la Iași. Îi sunt recunoscător pentru că la întrebarea cu învățământul politico-ideologic mi-a răspuns că, dacă am fi fost doar noi doi în sală, mi-ar fi dat dreptate, dar cum suntem activiști ai partidului, trebuie să ne facem datoria de activiști...** O altă activitate din care în mod real am avut ce învăța au fost excursiile de studii în alte localități: puteam vedea „pe viu” cum descurca treburile un primar de comună sau de oraș, că de teorie nu duceam lipsă!

Un moment deosebit, dar de care-mi amintesc bine, a fost 4 martie 1977. Eram în camera de cămin și citeam împreună cu colegii pentru a doua zi. Am auzit acel vuiet puternic și, fără să-mi dau seama, am zis „vin rușii!”. Se voia o glumă, dar imediat am realizat ce se întâmpla de fapt. Am coborât cu toții în hol și cu greu am mai îndrăznit să urcăm în camere din nou. Am mers apoi în centru să vedem ce-i cu blocurile turn: nu căzuse nici unul. Eu am plecat acasă cu un tren de noapte care mergea până la Todireni. Am fost singurul care a plecat. A trebuit să parcurg drumul până acasă pe jos, căci telefonul de la primărie nu mai funcționa. Revenind la școală, a urmat o lungă perioadă de timp cu nopți de coșmar, până am reușit să mai uităm efectele cutremurului și să putem dormi.

Activitatea de cursanți și-a urmat drumul. Circula o glumă la acea vreme printre colegi: că nu absolvi școala de partid decât dacă, Doamne ferește, te calcă tramvaiul! Au venit în cele din urmă și examenele finale. Ni s-a dat din timp o tematică sintetică și astfel am putut absolvi cu rezultate foarte bune cursurile școlii de partid... Practic, la sfârșitul acestor cursuri trebuia să fii pregătit temeinic pentru îndeplinirea celor două funcții, cea de secretar al Comitetului comunal de partid și

cea de primar al comunei. Ca secretar, trebuia să știu să lucrez efectiv cu hârtiile, începând de la completarea fișei personale a fiecărui membru de partid, a dosarului de primire în partid, la tematica anuală cu problemele de analiză, planul de muncă al comitetului, notele de relații care erau solicitate comitetului de partid sau informări pentru comitetul județean. Majoritatea acestor lucruri le învățasem până să ajung la școala de la Iași, din instrucțiuni, de la instructorul județean, din documentele care existau la comitetul comunal. Învățasem multe lucruri și din ședințele de rapoarte de la județ, de la instruirile județene, din relațiile cu superiorii, pe care începusem să-i cunosc și din activitatea pe linie politică, dar și ca oameni. La Iași toate aceste aspecte mi s-au clarificat în structura și forma lor mai elevată de exprimare, de exprimare politică. Acolo am înțeles că în viziunea politică a vremii se gândea și se acționa organizatoric ca într-adevăr comitetul comunal să conducă întreaga activitate din comună. Am înțeles toate acestea „cu un ceas mai devreme”, din iarna când încă mai eram cursant la Iași. Am gândit o variantă pentru secretarii organizațiilor de bază și ai comitetelor de partid, care să le asigure a celor care vor fi „aleși” autoritatea politică reală și „independența materială” față de conducerea administrativă a C.A.P.-urilor. „Aleșii” trebuiau să fie persoane cu venituri sigure: salariați care să nu depindă material de cooperativele agricole. Sigur, posibilitățile de manevră erau îngădite de prevederile instrucțiunilor, care te obligau să menții o anumită componență a birourilor organizațiilor de bază și a comitetului de partid, dar cu grijă cred că am găsit și soluții potrivite. Era viziunea mea, dar i-am întrebat și pe cei din biroul comitetului comunal, care au fost în principiu de acord cu această viziune. Una dintre soluții a fost alegerea ca secretari-adjuncți cu problemele organizatorice ai comitetelor de partid din cooperativele agricole a președinților acestora. Din acel moment domnii președinți nu mai puteau spune că nu-i interesează munca politică sau că nu-i privește pe ei prezența membrilor de partid la adunările generale și la ședințe; acum răspundeau direct de

această sarcină. Știu că n-au sărit în sus de bucurie pentru asta, eram convins, dar nici nu puteam admite ca secretarii comitetelor de partid, care făceau efectiv muncă voluntară, să nu fie ajutați și de președinții care de bine de rău încasau o indemnizație lunară de la primărie ca să facă și muncă politică (câte 400 de lei). Că toate acestea i-au deranjat pe mulți, și de la comună și de la județ, asta-i altă poveste!

Nominal, care erau „comandanții politici” ai organizațiilor: la comitetul de partid de la cooperativa agricolă Todireni – Nichifor Constantin, la ferma nr. 1 – Iurescu Petru și la ferma nr. 2 – Șovan Luca; la cooperativa Iurești, secretarul comitetului Iancu Andrei; la organizația satului Iurești – Grădinaru Adrian; la Cernești – Gîlca Mihai iar la Gîrbești Croitoru Vasile. Și **componenta „statului major politic al comunei”**, biroul comitetului comunal: subsemnatul – secretar, Lău Dumitru – secretar adjunct cu propaganda, Nechifor Constantin – secretar adjunct cu organizatoricul, Bartoș Floarea – secretar adjunct cu probleme economice, precum și membrii Hemen Gheorghe, Iliescu Neculai, Roșu Mihai, Iancu Andrei, Drughi Isidor, Agache Ilie, Popovici Constantin, Ifimiciuc Dumitru, Asofroniei Mihai.

Ca primar am învățat temeinic legislația la zi, modalități și soluții concrete de aplicare a acesteia la nivelul comunei. La primărie existau suficiente acte normative, cu prevederi pentru fiecare sector de activitate. Vice-primarul și secretarul primăriei aveau experiență și nu făceau muncă voluntară ca cei de la organizațiile de bază și comitete. La primărie era mai greu deoarece existau obligații materiale precise pentru gospodarii din comună, fie ei membri sau nemembri de partid, iar sursele de venit erau mici. Amărăciunea venea din faptul că te vedeai în postura celui care mai mult îi obliga să dea decât să-i ajute cu ceva concret. Ce-i drept, nu numai la Todireni veniturile erau așa; pe întreaga vale a Jijiei situația era aceeași, și în general situația comunelor din județ. Erau și comune cu situații mai bune, cele aflate în proximitatea orașelor: majoritatea bărbaților lucrau în oraș, făcând zilnic naveta, se mai descurcau cu pontajul și-și mai

ajutau și soțiile la munca câmpului, iar veniturile se rotunjeau. Aveam și noi navetiști, dar puțini și la distanțe mari.

După cum am afirmat, în timpul școlii am avut posibilitatea să studiez serios, beneficiind de timpul pe care-l aveam la dispoziție. Și la Iași, dar și la Botoșani, am constatat că cei care conduceau dezbaterile nu se bucurau să fie „încolțiți” cu probleme, fie ele și teoretice. În general, am avut grijă să studiez documentele de partid și actele normative cu creionul în mână și, fără exagerare, nu m-am dus niciodată cu lecția neînvățată la nici un fel de dezbateri sau seminarii, chiar dacă a trebuit să învăț pentru asta și ziua și noaptea, să consult dicționarele, să merg în sala de lectură a bibliotecii și să citesc ce nu aveam acasă. Cred că acesta a fost un fel de „punctul meu forte” în disputele pe care le-am avut în activitatea mea de primar. Urmăream cu atenție presa, nu doar „Scânteia” și „Munca de partid”, ci și „Magazinul istoric”, „Contemporanul”, „România literară” sau „Manuscriptum”. Regret că datorită „vieții nomade” pe care am fost obligat s-o duc n-am putut păstra colecțiile acestor ziare și reviste. Aveam în permanență un interlocutor de mare calibru în persoana preotului Miluță. Cred că cei care citeau și gândeau în mod corect nu prea reprezentau o soluție pentru activitatea politică care avea mai ales un caracter practic și nu-ți prea lăsa timp pentru lectură, dar pentru asta aveam nopțile. Cred că singurul efect pozitiv până la urmă a fost faptul că am reușit să-i determin pe principalii mei colaboratori de atunci să studieze și să fie cu informația la zi. Am putut astfel să angajăm uneori discuții de adâncime și după epuizantele ședințe la care ne întâlneam în permanență.

*

*

*

A trecut parcă destul de repede marea vacanță de care am beneficiat pe parcursul anului școlar 1976/1977. Se impunea să dovedesc în practică utilitatea cunoștințelor primite și însușite la cursuri. Și am purces – nici nu se putea mai bine – la „instruirea activului comitetului comunal de partid” în conformitate cu instruirea mea la județ. Trebuiau luate măsuri politico-

organizatorice și cultural-educative deosebite în vederea pregătirii alegerilor de deputați în consiliile populare, a Conferinței naționale a partidului și, bineînțeles, a celei de-a 30-a aniversări a proclamării Republicii. Din fericire, acum în comună exista omul care se ocupa în mod distinct cu munca de propagandă. A nu se înțelege de aici că secretarul adjunct cu propaganda era scutit de celelalte corvezi din agricultură care reveneau primarului și vice-primarului. Dar, pentru mine, era mult mai ușor la capitolul muncii politice. Sarcinile noi au venit la sfârșitul lunii septembrie 1977, când la C.C. s-a desfășurat „Consfătuirea de lucru cu activiștii și cadrele din domeniul educației politice, al propagandei și ideologiei”. Au participat prim-secretarii comitetelor județene de partid, secretari cu probleme organizatorice și alți activiști. Trebuiau pregătite „alegerile” și conferința națională. Și mai aveam o campanie suplimentară, campania electorală cu tot ce presupunea ea, de la listele de alegători la votarea propriu-zisă. Între timp apăruseră Decretul Consiliului de Stat și Decizia județului cu privire la alegeri. Mai adaug: documentele discutate la ședința Comitetului politic executiv referitoare tot la alegerile de la 20 noiembrie 1977, „Apelul F.U.S.” și „Tezele F.U.S. pentru alegerile de deputați”. Odată cu acestea, hora electorală a început. S-a trecut la delimitarea circumscripțiilor electorale, desemnarea membrilor comisiilor electorale pe circumscripții și actualizarea listelor de alegători. La județ a fost organizată la începutul lunii octombrie instruirea președinților și a secretarilor comisiilor electorale comunale. Și, ca cercul ideologic să se închidă foarte bine și precis, a fost elaborat „Programul de măsuri pentru aplicarea hotărârilor Congresului al XI-lea al P.C.R. și ale Congresului educației politice și culturii socialiste, în domeniul muncii ideologice, politice și cultural-educative”.

*

*

*

La 5 noiembrie 1977, am fost prezent împreună cu delegații din comună la **Conferința extraordinară a organizației județene de partid**. La ordinea de zi obișnuită

Dare de seamă... și alegerea delegaților la Conferința națională a partidului. Au luat cuvântul 18 delegați printre care primarii de Botoșani și Dorohoi și comuna Ungureni, reprezentanții de la sindicat, femei, tineret, inspectoratul școlar, sănătate, educație și cultură, directorii de la direcția agricolă, comercială și a I.A.S. Dorohoi, secretarii comitetelor de partid de la „Electrocontact” și Întreprinderea județeană de construcții-montaj, președintele cooperativei agricole Miorcani. Au fost aleși 35 delegați pentru Conferința națională și a fost adoptat „Apelul adresat de către toți comuniștii către toți cetățenii județului cu prilejul alegerilor de deputați în consiliile populare de la 20 noiembrie 1977”.

Anul 1977 fiind an electoral, deja din septembrie, prin decizia Comitetului executiv al Consiliului popular județean, a fost stabilită delimitarea circumscripțiilor electorale, astfel: Botoșani – 45, Dorohoi – 25, câte 19 la Darabani și Săveni și 1088 în comunele județului. A fost stabilită și componenta comisiilor electorale din orașe și comune: 72 comisii, cu 376 membri.

La Todireni au fost stabilite 19 circumscripții electorale, repartizate pe sate astfel: Todireni și Florești – 11, Cernești – 4, Iurești – 3, Gîrbești – 1. Numărul locuitorilor și al alegătorilor nu se modificase prea mult: la Todireni și Florești 2516 locuitori/1546 alegători, Cernești 822/534, Iurești 676/408 și Gîrbești 253/173.

Fiind alegeri numai pentru consiliile populare din orașe și comune, adunările s-au limitat doar la numărul circumscripțiilor electorale stabilite pentru fiecare localitate, desigur, în cele două reprize: depunerea candidaturilor și întâlnirea între candidați și alegători. La începutul lunii octombrie au fost publicate „Manifestul” și „Apelul F.U.S. către alegători”. Și campania electorală a fost intens colorată de adoptarea și publicarea legii privind normele de adresare în relațiile dintre cetățenii R.S.R. Deci adio „Dom. Nicu”... Tovarășul Nicolae! Aceasta, fiindcă în zâmbetele asistenței a trebuit ca legea sus-zisă să fie prezentată tuturor alegătorilor pentru a înțelege că atunci când se vor prezenta la urne vor vota

nu un „Domn” ci un „Tovarăș!” Chiar dacă li s-a spus că cei pe care-i vor vota sunt „tovarăși”, alegătorii de la Todireni au fost prezenți la vot de la primele ore ale zilei. Pentru ei, formula de adresare a rămas cea veche.

Așa cum consemna săptămânalul județean „Clopotul”, la Todireni printre primii la vot se aflau și membrii Sectorului mecanic unic Iurești. „Vrem să votăm printre primii pentru a porni cât mai repede la muncă!”, a exprimat dorința întregului colectiv Andrei Iancu – șeful secției. Alături de el se aflau mecanizatorii Constantin Gorcea, Dumitru Hanachiuc, Mircea Aniculăesei, Constantin Bercea, Ioan Gireadă și Constantin Chiriac. Tot printre primii la vot s-a aflat și echipa pomiviticolă de la Todireni. La temelia votului dat, Țarcă Dumitru, Gheorghe C. Murgoci, Mihai Heros, Gheorghe N. Murgoci și Neculai Rohatcă au pus realizări meritorii: depășirea sarcinilor la fondul de stat pe ferma cu 144 tone de struguri.

*

*

*

La nivelul comunei, comisia electorală comunală, care a vegheat la bunul mers al pregătirii și desfășurării alegerilor din 1977, a fost alcătuită din Nechifor V. Constantin (președinte), Butnarașu Vasile (vice-președinte), Pricop Victor (secretar), Ursăchianu Adrian, Gavril Constantin (membri). Au fost stabilite, ca de obicei, două secții de votare: nr. 215, cu sediul în localul Căminului Cultural și nr. 216, cu sediul în localul Școlii generale Cernești. Din comisia secției nr. 215 făceau parte Noroc I. Ștefan (președinte), Vlad Vasile (vice-președinte), Pricop Doina (secretar), Constantin P. Gheorghe, Olariu C. Alecu, Țurcanu Eugenia, Drughi Georgeta (membri). Comisia secției nr. 216 era compusă din Gavril Silvia (președinte), Șaramet C. Mihai (vice-președinte), Macovei M. Dumitru (secretar) și Lebădă Costică, Tudose Gr. Gheorghe, Gâlcă Gh. Mihai, Popovici Nicolae (membri).

Ca un fapt deosebit, care merită menționat, este stabilirea în prima variantă (când erau doar 15 circumscripții) a câte trei candidați la deputăție, exceptând – nu se putea altfel, nu? –

circumscripția primarului! Propunerile nominale au fost: Zaharia Florica, Gireadă Maria, Bartoș Floarea (1), Hemen Gheorghe, Didii Dumitru, Nechifor Aurel (2), Nechifor Constantin, Apăvăloaie Constantin, Butnarașu Vasile (3), Didii Ion, Turcuma Alexandru, Ureche Dorin (4), Aluțoaie Maria, Andrei P. Maria, Andrei C. Maria (5), subsemnatul (6), Iftimiciuc Dumitru, Rotariu Alecu, Nechifor V. Constantin (7), Agache Ilie, Tapalagă Costică, Noroc I. Constantin (8), Alexa Natalia, Bălan Maria, Iftimiciuc Eva (9), Lău Dumitru, Șlincu Dumitru, Iurescu Petru (10), Butnaru Elena, Toma Maria, Hanachiuc Elena (11), Gavril Radu, Roșu Mihai, Secară Mihai (12), Iancu Rodica, Tereblecea Viorica, Gireadă Gheorghina (13), Iliescu Neculai, Popovici Constantin, Grădinaru Mihai (14), Lebădă Constantin, Șlincu Gheorghe și Croitoru Vasile (15).

Conform procesului-verbal al comisiei electorale comunale, rezultatul „alegerilor” de la 20 noiembrie 1977 dovedește o victorie zdrobitoare a candidaților F.U.S. la Todireni:

- număr total de alegători după liste: 2826
- număr total al voturilor exprimate: 2826
- număr total al voturilor exprimate pentru candidați: 2812
- numărul voturilor exprimate prin ștergerea numelui tuturor candidaților: 14
- numărul voturilor nule: 0

Deputații „aleși” prin vot au fost următorii:

Nr. circ.	Nume și prenume	Voturi pentru	Voturi împotriva
1	Gireadă Maria	101	37
2	Didii Dumitru	117	30
3	Hemen Gheorghe	196	4
4	Apăvăloaie Constantin	97	38
5	Rotaru Gheorghe	96	19
6	Andrei P. Maria	94	43
7	Butnarașu Vasile	102	26
8	Marcu Mihai	145	3
9	Iftimiciuc Dumitru	126	35

10	Șovan Maria	128	31
11	Alexa Natalia	134	49
12	Șlincu Dumitru	105	30
13	Mascan Elena	117	34
14	Rotaru Toader	136	34
15	Roșu Mihai	99	25
16	Gorcea Viorica	118	22
17	Grădinaru Mihai	110	25
18	Iliescu Nicolae	136	13
19	Șlincu Gheorghe	155	27

Din deputații „aleși”, paisprezece erau membri de partid, unul membru U.T.C., iar patru „fără partid”. Asta pentru că venise ordin „de sus” ca la alegerile din '77 numărul celor fără de partid aleși pe liste să crească „în mod vizibil” în comparație cu alegerile anterioare...

La 28 noiembrie 1977 a avut loc sesiunea de constituire a consiliului nou „ales”. Potrivit procedurii, deputatul cel mai în vârstă, Rotaru Toader, a fost asistat de deputații Hemen Gheorghe și Iliescu Neculai. Comisia de validare a fost alcătuită din Butnarașu Vasile, Didii Dumitru și Șovan Maria. Procedura de conducere a sesiunii a fost scurtată: după raportul comisiei de validare, conducerea a fost preluată de un prezidiu format din subsemnatul, Hemen Gheorghe și Gireadă Maria. Pe ordinea de zi se aflau: depunerea jurământului de către deputați; alegerea biroului executiv; depunerea jurământului de către membrii acestuia; alegerea comisiilor permanente; alegerea delegaților satești și adoptarea programului de măsuri îmbunătățit pentru îndeplinirea integrală a sarcinilor economico-sociale ce reveneau comunei în perioada 1977-1980. A fost stabilită componența biroului executiv (subsemnatul, președinte, Hemen Gheorghe vice-președinte, Iftimiciuc Dumitru, Gireadă Maria și Șlincu Gheorghe membri) și a comisiilor permanente: comisia economico-gospodărească, construcții și sistematizare (Iftimiciuc Dumitru, Grădinaru Mihai, Apăvăloaie Constantin, Rotaru D. Gheorghe, Rotaru A. Toader, Gorcea D Viorica, Andrei N.

Maria), comisia pentru agricultură, silvicultură și cooperatie (Roșu Mihai, Șlincu Gheorghe, Didii Dumitru, Alexa Natalia, Mascan Elena) și comisia pentru învățământ, sănătate și social-culturală (Iliescu Neculai, Șlincu Dumitru, Butnarașu Vasile, Gireadă Maria, Șovan Maria). Campania electorală fost dusă la bun sfârșit cu mai puține eforturi, iar campania de toamnă bătea la ușă, cu cerințele ei stringente. Trebuiau, într-un fel sau altul, rezolvate toate problemele ei specifice, deloc puține. Este drept, eram acum doi activiști plătiți la Comitetul Comunal, și asta nu era puțin lucru. Secretarul adjunct cu propaganda avea acum și el experiență. Recunosc că am găsit în Lau Dumitru un om cu spirit de echipă, foarte conștiincios în îndeplinirea sarcinilor multiple ce-i reveneau în munca politico-ideologică. Un alt avantaj, imens pentru mine, a fost că avea un scris foarte citeț, caligrafic chiar, și nu-i plăcea – spre deosebire de mine – să lucreze cu hârtiile.

Dar ne-am bucurat pentru scurt timp că hora electorală se terminase! Ca să sfârșim anul '77 „în triumf” și să nu ne ieșim din mână, în toate circumscripțiile electorale trebuiau alese comitete de cetățeni, conform recomandărilor Conferinței Naționale. Și nu oricum, ci după niște norme bine precizate și după tematica trimisă de la județ special pentru această acțiune, respectând întocmai *„hotărârile Conferinței Naționale a partidului cu privire la participarea largă a cetățenilor la conducerea și rezolvarea treburilor localităților”*. **Comitetele de cetățeni pe circumscripții electorale, ajutoare prețioase în rezolvarea pe plan local a „treburilor de stat și obștești”**, se alegeau pe întreaga durată a mandatului consiliului comunal, fiind compuse din cinci până la nouă membri (președinte, vice-președinte, secretar și membri). Sarcinile acestor comitete, în semestrul I al anului 1978, constau în sprijinirea acțiunilor birourilor executive pentru realizarea sarcinilor din agricultură (planurile de cultură trebuia înmânate până la 15 ianuarie '78, iar înscrierea datelor în registrul agricol avea ca termen limită 20 ianuarie '78), urmărirea achitării la timp a tuturor taxelor și impozitelor către stat de către toate familiile din circumscripție, potrivit prevederilor legale, și mobilizarea cetățenilor pentru

executarea de lucrări edilitare, de bună gospodărire și înfrumusețare a comunei.

În fiecare circumscripție electorală s-a ținut adunarea reprezentanților familiilor. În circumscripția electorală nr. 1 Todireni, această adunare a avut loc la data de 11 decembrie 1977, fiind condusă de vice-primarul Hemen Gheorghe. S-a ales un prezidiu format din trei membri: Hemen Gheorghe (reprezentantul Biroului executiv), Didii Dumitru (deputatul circumscripției) și Gireadă Iulian. Pe ordinea de zi figurau alegerea comitetului de cetățeni pe circumscripție și o informare cu privire la activitatea comitetului silvic și alegerea delegaților împuterniciți pentru adunarea pe comună. Comitetul de cetățeni ales avea cinci membri: Constantin Gheorghe (președinte), Noroc I. Victor (vice-președinte), Gireadă Viorel (secretar), Ivanov Nichita, Ciobănică Dumitru (membri). Pentru adunarea pe comună au fost votați Didii Dumitru, Ciobănică Gh. Dumitru și Noroc Victor. În finalul ședinței, vice-primarul a prezentat sarcinile comitetului de cetățeni pe anul 1978 și atribuțiile până la alegerile din 1980. Adunări identice au avut loc și în celelalte 18 circumscripții. Desigur, sarcinile lor puse pe hârtie sunau foarte bine, dar erau departe de realitate. Vice-primarul, secretarul și salariații primăriei știau cum se întocmeau de fapt planurile de cultură și toate celelalte obiective înscrise așa de generos în tematica trimisă de la județ! Totuși, ca sarcinile să fie îndeplinite, Biroul executiv al Consiliului Popular Todireni a hotărât:

„Decizia nr. 26/1978

Art. 1. În vederea realizării integrale a indicatorilor planului economic în profil teritorial de la gospodăriile populației, se stabilește sectorizarea pe factori de răspundere, după cum urmează:

1. Marcu Mihai, primar - circumscripțiile electorale 7 și 8 Todireni

2. Hemen Gheorghe, vice-primar - circumscripțiile electorale 2 și 4 Todireni

3. Pricop Victor, secretar primărie - circumscripțiile electorale 15 Cernești și 16 Iurești

4. Pricop Doina, funcționar primărie - circumscripțiile electorale 17 și 18 Iurești

5. Tapalagă Costică, contabil primărie - circumscripțiile electorale 5 și 6 Todireni

6. Nichifor Constantin, casier primărie - circumscripțiile electorale 10 și 11 Todireni

7. Croitoru Vasile, cantonier primărie - circumscripțiile 14 Cernești și 19 Iurești

8. Rotaru Constantin, muncitor primărie - circumscripțiile electorale 12 și 13 Cernești

9. Didii Dumitru, președinte Cooperativa de consum - circumscripțiile 1 și 3 Todireni

10. Iftimiciuc Dumitru, președinte CAP - circumscripția electorală 9 Todireni

Art. 2. Cei repartizați pe sectoare vor urmări realizarea următoarelor obiective:

- întocmirea planurilor de cultură

- realizarea activităților de înfrumusețare și gospodărire

- contractarea și predarea produselor contractate la carne, lapte, lână și ouă

Art. 3. Personalul repartizat va fi prezent în fiecare vineri la orele x la Consiliul Popular pentru informarea Biroului executiv și ai comandamentului comunal asupra situației din teren.

Semnează: primar, Marcu Mihai, secretar, Pricop Victor."

Așa rezolvam indicatorii de plan, nu după tematicile și indicațiile politice transmise de la județ.

Printr-o altă decizie, din 10 ianuarie 1978, întocmirea proiectelor de plan pentru cincinalul 1981-1985 (deja!) a fost dată ca sarcină unei alte comisii, stabilite tot de Biroul executiv și formate din subsemnatul (președinte), Hemen Gheorghe (vice-președinte), Pricop Victor (secretar) și următorii membri: Roșu Mihai (inginer șef), Banciu Silviu (medic veterinar), Didii Dumitru (președintele Cooperativei de consum), Ciorrea Aurel (medic șef Todireni), Iliescu Neculai (director de școală), Popovici Constantin (directorul Căminului cultural), Pricop

Doina (funcționar economic la Consiliul Popular), Tapalagă Costică (contabil la primărie), Ghionoae Milica (inginer șef la Todireni), Butnarașu Vasile (contabil șef la Todireni).

Au funcționat și alte comisii sau colective care au alinat suferințele unor locuitori ai comunei sau au ocrotit unele categorii de minori. Cu așa ceva s-a ocupat colectivul de sprijin al autorității tutelare, format din 17 persoane: Pricop Victor, Iliescu Neculai, Tapalagă Costică (reprezentant la comitetului sindical), Agachi Ilie (secretarul comitetului comunal U.T.C.), Popovici Constantin, Gavril Radu Constantin (directorul Școlii Cernești), Secară Eugen (directorul Școlii Iurești), Iftmiciuc Dumitru, Șeremet Mihai, Asofroniei Elena (asistentă medicală) Pricop Doina (delegat sătesc Todireni), Marcu Veronica (secretara comitetului comunal al femeilor), Șlincu I. Gheorghe (delegat sătesc Gârbești), Roșu Mihai (delegat sătesc Cernești), Asofroniei Mihai, Nechifor Constantin (delegat sătesc Todireni), Aparaschivei Elena (președinta consiliului comunal al pionierilor). În afară de anchetele sociale, această comisie efectua controale periodice la domiciliul persoanelor care necesitau ocrotire, ocazie cu care încheia procese-verbale care consemnau constatările. Apoi venea cu propuneri concrete privind măsurile de ocrotire care urmau a fi luate de către autoritatea tutelară. Cu prilejul deplasărilor în teren, membrii colectivului depistau toate categoriile de persoane care necesit ocrotire, pentru a fi luate în evidență într-un registru dedicat.

*

*

*

Anul 1978 a început cu tradiționalul mesaj al Genialului. Atunci **aniversa 60 de ani de viață și 45 de ani de „activitate revoluționară”**, după documentele „așezate” de istoricii partidului. La 26 ianuarie i-a fost conferit pentru a doua oară titlul suprem de „Erou al R.S.R.” și a fost decorat cu ordinul „Victoria Socialismului”. Prin grija lui Leonte Răutu (rectorul de atunci al Academiei „Ștefan Gheorghiu”), Mihnea Ghiorghiu (președintele Academiei de Științe Sociale și Politice), Gheorghe Dolgu (rectorul Academiei de Științe Economice) și a Suzanei

Gâdea (ministrul învățământului), i-au fost acordate titlurile de doctor în științe politice și doctor în economie. La omagierea sa de la Sala Palatului au prezentat onorul Ștefan Voitec (vicepreședintele Consiliului de Stat), care l-a și decorat, Constantin Pârvulescu (comunist cu stagii vechi în ilegalitate, dar care la Congresul al XII-lea a avut totuși o tresărare de demnitate), Ion Dincă (din partea organizației de partid a capitalei), primii secretari ai comitetelor județene de partid și primarii orașelor reședință de județ, comisia centrală de revizie, comitetul de partid din aparatul C.C. al P.C.R., consiliul național al oamenilor muncii, syndicatele, consiliul național al agriculturii și 20 de unități agricole socialiste fruntașe, consiliul național al femeilor, Academia Română, Academia „Ștefan Gheorghiu”, Academia de Științe Sociale și Politice, Uniunea Scriitorilor, Uniunea Compozitorilor, Uniunea Artiștilor Plastici, consiliile oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, Ministerul Apărării Naționale, U.T.C., pionierii și șoimii patriei. La masa tovărășească oferită cu acest prilej de „conducerea partidului și statului” au prezentat mesaje de felicitare Ilie Verdet și Ioan Popescu-Puțuri. Mesajul „curții” suna înălțător:

„Mult iubite și stimate tovarășe N.C., sărbătorim a 60-a aniversare a zilei dvs. de naștere și 45 de ani de activitate revoluționară. C.C. al P.C.R., Consiliul de Stat și Guvernul vă adresează cele mai calde felicitări și vă exprimă cea mai profundă și înaltă cinstire, admirație și prețuire pentru strălucita activitate pe care o desfășurați în fruntea partidului și statului, pentru contribuția inestimabilă ce o aduceți la făurirea destinului nou, socialist al României, la cauza progresului și civilizației epocii noastre.”

Vă invit să recitiți textul în întregime. Numai așa veți putea înțelege că de fapt „genial” a ajuns cu ajutorul și prin contribuția decisivă a celor din imediata sau mai îndepărtata sa apropiere, prin râvna celor care au creat, cultivat și întreținut la modul absolut acest unic fenomen al cultului personalității în România. Vă invit, iarăși, să faceți un efort și să recitiți cu

răbdare omagiile aduse „Conducătorului”, nu numai cu acest prilej, de mari personalități ale științei și artei din epocă.

„Cărturarii, scriitorii și artiștii – se spunea în mesajul prezentat de academicianul Mihoc la 25 ianuarie 1978 – sunt conștienți că tot ceea ce este mai valoros în creația lor se datorește în primul rând condițiilor favorabile și climatului fertil pe care le asigură societatea socialistă. Inițiind cincinalul afirmării plene în toate domeniile economiei naționale a revoluției tehnico-științifice și festivalul național Cântarea României, dvs. ați oferit un minunat cadru de manifestare cu forțe unite, pe planul inventivității și al creativității, atât pentru intelectualitatea muncitoare – savanți, cercetători științifici, artiști, scriitori, pictori și sculptori, muzicieni, cinești – cât și pentru masele largi de muncitori și țărani, izvor nesecat de talente, așa cum o demonstrează grăitor comorile milenare ale artei populare românești. Supremul omagiu pe care vi-l putem aduce este hotărârea noastră de a închina întreaga energie și capacitate de creație operei de propășire a țării, de înnoțire a conștiințelor, de promovare a valorilor moral-politice ale socialismului.”

O să admiteți, împreună cu mine, că **imensul soclu al totalitarismului ideologic și apoi al totalitarismului absolut** – dacă se poate numi astfel puterea absolută de care a dispus cuplul prezidențial în România – n-a fost instaurat de un singur om, ci **a fost creația colectivă a oportuniștilor vremii**, care astfel și-au creat condiții optime pentru a-și vedea în liniște de interesele lor.

„Întregul partid, întregul popor” trebuia să-și manifeste dragostea, stima și prețuirea pentru iubitul conducător. Nici botoșănenii nu puteau rămâne mai prejos! În timp ce la București era inaugurată o expoziție omagială, la teatrul din Botoșani a fost prezentat în premieră spectacolul omagial „Simfonia tinereții”, în regia lui Constantin Dinischiotu, după un text de Gheorghe Bărbulescu și Tiberiu Videu, din Scornicești. Iar la Todireni... De la Todireni au venit în semn de omagiu cu mesajul fostului președinte al cooperativei agricole timp de mulți ani, Mihai Sava, atunci un respectabil pensionar:

„Dintr-o inimă caldă de țaran care bate neconținut pentru dvs., pentru scumpa noastră țară, vă urez, iubite conducător, să fiți tare, cu multă putere de muncă, cu aceeași judecată dreaptă și curajoasă în folosul propășirii patriei noastre socialiste. Vă mulțumesc pentru viața fericită de care mă bucur, alături de ceilalți țărani cooperatori pensionari din țara noastră. Să ne trăiți mulți ani fericiți într-o tinerețe fără bătrânețe împreună cu întreaga dvs. familie, drag părinte al întregului popor român.”

Textul a fost publicat în „Clopotul”. Garantez că n-am avut nici o contribuție la ticluirea acestui mesaj. Toate paginile săptămânalului local erau înțesate de astfel de mesaje...

Lucrurile par să nu se fi schimbat prea mult față de anul 1949, când presa locală întâmpina cea de-a 70-a aniversare a lui Stalin cu același „avânt”:

„Tot mai puține sunt zilele care ne despart de măreața zi de 21 decembrie 1949. Fiecare zi nouă să ne găsească cu realizări tot mai mărețe.” sau *„Zeci de mii de oameni ai muncii din județ și orașul Botoșani au sărbătorit cu entuziasm cea de-a 70-a aniversare a marelui prieten și eliberator al poporului român, I. V. Stalin. La adunarea festivă desfășurată în Botoșani la sala „7 noiembrie”, unde a luat cuvântul delegata Comitetului Central al P.M.R., Mititelu, entuziasmul participanților a fost de nedescris. În picioare, ei scandau minute în șir numele lui Stalin, iar ropotele de aplauze cutremurau sala.”*

*

*

*

Tot la începutul anului erau publicate în presă de-acum tradiționalele chemări la întrecere adresate comunelor, orașelor și județelor și apăreau și răspunsurile autorităților comunale și județene la ele, cu angajamentele de rigoare pentru depășirea planului pentru anul 1978. Privesc cu tristețe un pasaj dintr-o astfel de chemare, prin care sătenii erau îndemnați să se străduiască să fie mai gospodari, astfel încât *„fiecare gospodărie din mediul sătesc să aibă cel puțin o vacă cu lapte,*

doi porci și un număr cât mai mare de oi și păsări". Regret, dar la Todireni acest lucru nu era posibil...

În comună era în plină desfășurare, după regulile deja știute, campania de ședințe de toate categoriile și la toate nivelele. O nouă temă pentru munca de propagandă venea să se adauge celorlalte (permanente): „10 ani de la înființarea județului – un viguros deceniu al dezvoltării”, o acțiune de prezentare a realizărilor județului de la reforma administrativă din 1968. În cooperativele agricole se desfășurau alegeri pentru comisiile de femei, urmând ca același lucru să se întâmple la nivel de comună, sub conducerea directă a partidului. Comisiile de femei își desemnau delegatele pentru adunarea pe comună, care trebuiau să aleagă comitetul comunal al femeilor; la rândul lui acesta urma să-și desemneze delegatele pentru conferința județeană, programată să se desfășoare pe 25 martie.

Anul 1978 reprezenta primul meu an de activitate „completă”, adică pe toate planurile (exceptând anul 1975, când experiența mea în ale muncii politice era sublimă, dar...). Participasem din 1977 la întocmirea proiectelor de plan pentru 1978. Desigur că influența mea în programarea cifrelor era nulă, ca a oricărui altcineva în funcție similară. Este adevărat că unii aveau o mai mare experiență sau o mai mare trecere la cei de la județ. Pentru mine singurul atu era vârsta, care până la urmă nici ea nu mi-a fost de prea mare folos, ca să nu zic mai mult... Campania de ședințe devenise suportabilă, pentru că am început să învăț s-o tratez așa cum se cuvine. Eram acum patru bărbați care ne ocupam de asta, toți cam tineri, toți cam orgolioși. În sensul bun al cuvântului, adică nu așteptam să fim împinși de la spate ca să ne facem treaba. Trebuie să recunosc că și secretarul adjunct, și secretarul primăriei, dar mai ales vice-primarul m-au sfătuit în repetate rânduri să „o las mai moale”. Nu că ei n-ar fi fost exigenți sau conștiincioși în munca lor! Dar erau mai înțelepți, și de fapt mă sfătuiau să admit că lucrurile stau într-un anume fel și că eu singur, oricât m-aș frământa, nu pot schimba regulile „etern” stabilite de alții. Continuam să cred că, atât cât sunt ce sunt, pot face ceva mai mult decât permiteau normele de atunci pentru consătenii mei.

Acum îmi dau seama, o dată în plus, că nu numai ei, ci și alții zâmbeau când vedeau modul în care înțeleg să-mi fac treaba.

*

* *

La 11 martie 1978, am fost prezent la Plenara Comitetului județean de partid, desfășurată împreună cu sesiunea Consiliului popular județean. Atunci, Petre Duminică (primul secretar al comitetului și președintele Comitetului Executiv al consiliului) „a predat ștafeta” lui Alexa Haralambie. Prezent a fost și Constantin Dăscălescu, membru C.P.Ex, secretar al C.C. Anterior, în noiembrie 1977, avuseseră loc alegerile de deputați în consiliile populare. Conform prevederilor legale, la 18 martie 1978 s-a desfășurat a doua conferință județeană a deputaților. Am arătat modul în care se desfășura o astfel de acțiune în 1976; procedura a rămas aceeași și în 1978.

În continuare, la **29-30 martie, am fost prezent la Conferința pe țară a primarilor.** Aceștia erau „conducătorii nemijlociți ai organizațiilor de partid și ai organelor locale de stat în cele aproape 3000 de municipii, orașe și comune ale patriei.” Lucrările în plen și cele opt secțiuni s-au desfășurat la Sala Palatului R.S.R. În plen a participat și Genialul. Merită subliniată doar prezența la tribună a simpaticei primărite de la Flămânzi, care a prezentat salutul și dorințele celor peste 11000 de locuitori ai comunei care a aprins flacăra răscoalei din 1907. După șapte decenii, li se promisese că simbolică lor comună va fi declarată oraș!

*

* *

Din păcate, ca și cum nu ne era de-ajuns activitatea organizațiilor de partid, la plenara C.C. din martie 1978 s-a hotărât **înființarea unor cercuri ale nemembrilor de partid, ca „sprijin de nădejde în munca organizațiilor de bază”.** Precizările secretariatului C.C. al P.C.R. privind metodologia de lucru cu aceste cercuri trasau limpede obiectivele pentru toate birourile organizațiilor de bază: întărirea tot mai puternică a legăturilor organizațiilor de partid cu masele; participarea

oamenilor muncii nemembri de partid la activitatea politică și obștească, la conducerea vieții publice (una din condițiile hotărâtoare pentru consolidarea unității poporului în jurul partidului, a Genialului) care va avea ca rezultat creșterea influenței și forței partidului în mobilizarea tuturor celor ce muncesc în lupta pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea României spre comunism. Regulile impuse erau următoarele:

„- organizațiile de bază, indiferent de domeniul în care își desfășoară activitatea, își constituie cercuri de nemembri de partid;

- numărul celor care compun cercurile de nemembri de partid se stabilește de către biroul organizației de bază, funcție de specificul activității sale și de mărimea organizației, de necesitățile concrete ale muncii de partid și de posibilitățile existente în unitatea economică sau socială (instituții, școli, cartiere, sate etc.);

- membrii U.T.C. nu vor fi cuprinși în cercurile de nemembri de partid;

- componența nominală va trebui confirmată de adunarea generală;

- birourile sau adunările generale vor examina cel puțin o dată pe an componența, având în vedere lărgirea și înprospătarea acestor cercuri;

- se va urmări asigurarea unei activități cu caracter permanent, repartizarea de sarcini concrete, antrenarea în colective pentru studierea unor probleme concrete;

- vor fi invitați să participe la adunările generale deschise;

- în planurile de muncă vor fi înscrise obiective concrete ale muncii cu aceste cercuri;

- se va urmări participarea la învățământul politico-ideologic și la informările politice, cunoașterea conținutului cuvântărilor secretarului general al P.C.R.;

- în principiu, de activitatea lor răspunde secretarul adjunct cu probleme organizatorice;

- în ședințe de birou sau în adunări generale se va analiza modul în care se desfășoară această activitate;

- o dată pe an comitetele județene de partid vor organiza schimburi de experiență cu secretarii organizațiilor de bază pe această temă, urmărind generalizarea experienței înaintate;

- comitetele comunale de partid au obligația să controleze sistematic modul în care se desfășoară activitatea cercurilor.”

Cei care nu puteau deveni membri de partid, dar „desfășurau activități în diferite domenii, aducându-și o contribuție activă și importantă la dezvoltarea generală a societății”, urmau să fie organizați în așa fel încât să ia „nemijlocit” parte la înfăptuirea politicii partidului. Munca acestora trebuia să se desfășoare continuu și multilateral într-un cadru organizat, ceea ce însemna ca planurile de muncă ale organizațiilor de bază să prevadă acțiuni concrete pentru aceste cercuri, nemembrii de partid să fie invitați la adunările deschise ale acestora, să li se încredințeze sarcini, să fie urmăriți dacă (și cum) le realizează; în plus, periodic, în adunările organizației de bază trebuia să facem și analiza activității lor. Concret, la nivelul fiecărei formații de muncă, asta însemna să fie „luate la mână” tabelele cu cooperatorii care nu erau membri de partid și să fie selecționați cei cu rezultate bune în muncă pentru a-i include în aceste cercuri. În planul de muncă trebuiau apoi inserate acțiunile care se vor organiza cu ei, pe o notă separată; pe baza evidenței nominale, era înscrisă în dreptul fiecăruia dintre cooperatori o sarcină concretă ce i se putea încredința și se stabilea o persoană din biroul organizației de bază care să se ocupe de fiecare dintre cei înscriși. Evident, din nou o foială generală în organizațiile de bază, în formațiile de muncă; cooperatorii luau cunoștință de noile schimbări. Pe bună dreptate oamenii se întrebau pe ce criterii se face selecția, de ce unii au fost aleși și alții nu. Scopul întregii mișcări era să fie din nou adus în atenția tuturor partidul și rolul său în comună, în societate. Și să nu vă închipuiți că pe cei incluși în aceste cercuri îi întreba cineva dacă sunt de acord. Cei care se ocupau

de ei le comunicau sarcinile de îndeplinit, ce trebuie să facă, foarte concret, și mai ales faptul că alegerea lor în cercul de nemembri de partid este o onoare pe care partidul le-o face pentru munca lor și comportamentul în societate și în familie. Pentru noi, alte evidențe, alte hârtii la comitetul de partid și organizația de bază, iar pentru presa locală alt subiect, alt pretext de a scrie despre o nouă sarcină trasată de Genial.

Cercurile de nemembri de partid trebuiau, în viziunea celor care le concepuseră organizarea, să constituie **a doua oaste politică a țării**. Se apreciasse probabil ca **prima oștire politică – Partidul Comunist Român** – deși devenise de multă vreme partid de masă, era insuficient numeric, procentul necesar când se acționa pentru îndoctrinarea populației. Sau poate începuse să fie vizibilă o anumită lipsă de entuziasm în executarea dispozițiilor politice. Poate! Dacă am avea acces la documentele organelor informative ale perioadei am putea afla câte ceva! Dar, trebuie să mai așteptăm până probabil vom renunța!

Oricum, proiectul n-a mers. S-a recurs până la urmă tot la F.U.S. Mărturisesc cu toată sinceritatea, pentru cine vrea să ia în seamă, că n-am înțeles și nu înțeleg de ce nu i se acordă acestei organizații locul cuvenit când se analizează prezența comunismului și a organizațiilor conduse de el în România perioadei 1945 – 1989! Concret, **la propunerea Genialului, a doua oștire politică a fost construită din decembrie 1979, când au fost înființate organizațiile proprii ale F.U.S.,** cu evidența nominală pe organizații, cu carnet individual de membru și bineînțeles – cotizația ca la P.C.R. Deja, la sfârșitul lunii decembrie 1979, număra peste 2,5 milioane de ostași politici. E drept, încă neinstruiți! Prima oștire politică număra, la sfârșitul anului anterior, 2,8 milioane de membri.

*

*

*

Una din noile prevederi ale Hotărârii Plenarei C.C. din martie 1978 se referea la modalitățile de rezolvare a propunerilor, sesizărilor, reclamațiilor și cererilor oamenilor muncii. Întreaga activitate trebuia să se desfășoare sub

conducerea nemijlocită a organelor de partid, fiind prevăzute și termene precise pentru soluționarea unor astfel de solicitări: 20 de zile pentru organele locale ale puterii de stat și 30 de zile pentru organele județene, pe baza unui grafic prestabilit pentru acordarea audiențelor. Existau, desigur, prevederi concrete și pentru comună. Secretarul Comitetului comunal de partid, în calitate de primar al comunei, trebuia să stabilească o zi de audiență pe săptămână. La sediul Consiliului popular trebuia să primească cetățenii care aveau de rezolvat probleme personale. Trebuia să-și alcătuiască în același scop și un program săptămânal de deplasări în teren pentru a-i primi în audiență pe locuitorii satelor componente:

„pentru toate problemele care privesc activitatea economică, politică și socială desfășurată în comună, primarul este obligat să-i primească pe cetățeni ori de câte ori este solicitat și se află la sediul Consiliului popular”. Bineînțeles că Biroul executiv al Consiliului popular trebuia informat lunar asupra scrisorilor primite, a sesizărilor făcute în cadrul audiențelor, precum și a modului de rezolvare a problemelor ridicate. Consiliul popular comunal avea de analizat semestrial, în sesiuni, activitatea de cercetare și soluționare a problemelor cetățenești ridicate în scris sau în audiențe, urmând să prezinte concluziile cu privire la problemele de interes general în adunările cetățenești din sate sau pe comună.

Da, teoretic suna frumos! În realitate, dacă nu erai vigilent, iroseai mult timp și energie pentru a citi sau a asculta „delațiunile” a tot felul de „neica nimeni” care n-aveau darul muncii, dar se străduiau din răpputeri să-i împiedice pe alții să muncească. Principalele subiecte ale scrisorilor și audiențelor erau neregulile – reale sau inventate – din munca conducerilor C.A.P.-urilor, a șefilor de ferme sau brigăzi, atribuirea loturilor în folosință, normarea și plata muncii, favorizarea unor rude, prieteni sau apropiați ai celor citați. Ca să nu intru într-o horă după muzica altora – deja jucam una cântată de alții – am stabilit ca regulă obligatorie, dar nescrisă, pentru cei din conducerea cooperativelor: în ziua de audiențe să stea, cât era posibil, la

sediu și atunci când sunt invitați la primărie să vină imediat. În general, în astfel de cazuri îl rugam pe petiționar să continue de unde rămăsese sau să repete ce-mi spusese mie mai devreme și lucrurile se clarificau de obicei pe loc, fără să mai fie nevoie de cercetări suplimentare.

Ca orice comună aveam și noi „jălbarii” noștri, cărora nimic nu le plăcea, pentru care totul mergea prost și care se adresau mai ales organelor centrale și județene. Profitând de noile prevederi, cu precauțiile necesare, i-am pus în discuția adunărilor satești. Riscul a fost mare, căci unul dintre ei era membru de partid cu vechi state de serviciu, dar cunoscut de toată lumea ca autor al scrisorilor care sesizau „organele centrale” și neapărat pe Genial, de la care aștepta mereu răspuns. Cam așa am scăpat de o pacoste care putea să-mi consume suficient timpul și energia fără nici o justificare căci, odată intrat în pânza de păianjen țesută de cei certați cu munca și buna-cuviință, era mai greu să ieși. De altfel, din acest punct de vedere trebuie să mărturisesc că n-am admis vreodată ca cineva să vină să-mi spună indiferent ce despre munca unui coleg sau a unui șef de orice fel fără să-l previn că reclamatul va afla de la mine cele puse pe seama lui, întocmai cum mi-au fost prezentate, dacă nu putea să fie de față. Din punct de vedere politic era probabil o mare greșeală, dar în practică era foarte eficientă această metodă.

*

*

*

Scrisori, sesizări și posibile consecințe!

Pe vremea școlirii la Iași, am aflat la un moment dat de la o mare doamnă de la județ, care mă simpatiza, ca niște binevoitori de la comună – profitând de lipsa mea – au ticluit o misivă la județ, prin care urmăreau decapitarea unui tânăr care avea și darul muncii, învățase, știind și carte. Era deja al unspezecelea ceas! Fusesse pus în discuția biroului județean de partid care hotărâse ca vinovatul – conform misivei – să fie pus în discuție și exclus din comitetul comunal de partid și din partid. Nu era vinovat, dar atunci, o mică greșeală – omenească

până la urmă – putea fi pusă într-un balon care se umfla de cei interesați până să crape!

Pe scurt, în ziua în care a fost programată plenara cu pricina, am mers în comună pentru a conduce „ostilitățile”. Pentru secretarul adjunct cu propaganda care trebuia să facă aceasta a fost o mare ușurare. Eu mai pocneam cu „biciul” când era nevoie, el era totuși un băiat mai înțelegător. De la județ fusese trimis cineva de la propagandă, care n-avea nici în clin nici în mână cu astfel de măsuri radicale. De data aceasta trebuie să recunosc că mi-am luat din vreme măsurile de prevedere necesare. Acum o pot spune public: m-au ajutat vice-primarul și secretarul primăriei, care au dat tonul discuțiilor. Una peste alta, plenara n-a aprobat excluderea vinovatului din comitetul comunal. La comună a fost simplu, dar nu știam ce mă așteaptă la județ. Când m-am prezentat cu dosarul la cei de la carnet nici n-au vrut să audă. Efectiv, n-au vrut să mi-l primească! Zâmbind, m-au sfătuit că cel mai bine este să mă întorc din nou în comună, să convoc din nou plenara comitetului comunal și să îndeplinesc hotărârea biroului județean. N-am procedat așa, m-am prezentat la secretarul cu organizatoric, care era singurul în măsură să soluționeze cauza. Mai mult decât surprinzător, m-a ascultat cu răbdare și a dat telefon celor de la carnet să-mi primească dosarul. Victorie! Când m-am reîntâlnit cu cei de la carnet unul din cei prezenți a făcut cu mâna semnul celui care bate un cui cu ciocanul. Am înțeles: cuiul îl bătușem eu la cosciugul propriu! Dar, în realitate, nici cei de la carnet, nici secretarul cu organizatoric (membru al C.C.) n-au realizat că eu condusesem lucrările plenarei comitetului comunal fără să am dreptul statutar s-o fac. La acea dată, eu eram membru al organizației de bază de la Școala de partid de la Iași. Deci totuși și pentru un membru al C.C. funcția de primar într-o comună „era funcție”. Vorba vine! Oricum, eu am tăcut chitic și presupusul vinovat după misiva celor de la comună a rămas viu și nevătămat la locul lui. Știam de la aceeași doamnă cine erau autorii misivei, mă abțin și acum să le fac public numele fiindcă așa i-am promis atunci!

Peste campania de vară s-a suprapus campania de ședințe ale sindicatelor: adunările de dare de seamă și alegeri pentru perioada iunie-august '78. Este adevărat că salariați aveam puțini în comună, puține erau și grupele sindicale. Nu conta, mai apăruse o suită de ședințe la care trebuia să participăm. Cum mai marilor de la propagandă și celor de la „organizatoric” li se părea că ducem lipsă de sarcini, ne-au mai pus un moț pe cap: **completarea studiilor membrilor de partid cu clase puține.** Misiva de la județ suna cam așa:

„PCR/Comitetul Județean Botoșani

*În atenția instructorului teritorial și a secretarului
Comitetului Comunal de partid.*

Vă trimitem două machete de situație statistică privind membrii de partid în vârstă de până la 50 de ani care nu au școala generală terminată, înscriși la cursurile serale și fără frecvență. Anexa nr. 1 va fi completată și trimisă la secția „probleme statutare” până la datele de 30 iunie, respectiv 30 septembrie 1978. Anexa nr. 2 va fi trimisă până la data de 30 octombrie 1978. O dată cu anexa nr. 1 va fi trimis și un tabel nominal cu toți membrii de partid care au până la 50 de ani și nu au școala generală terminată. Situația se va întocmi împreună cu școlile. Veți lua măsuri urgente pentru a înscrie la cursuri pe toți membrii de partid care nu au școala generală terminată. De școlarizarea acestor membri de partid răspunde secretarul adjunct cu propaganda al Comitetului comunal de partid.

Semnat,

prim-secretar

Haralambie Alexa.”

De fapt, prin acest ordin, mie mi-au făcut un mare bine. Secretarul adjunct și directorul coordonator au luat fișele de evidență și le-au completat cu toate datele, au întocmit tabelele pe organizații de bază și totalul pe comună. În total, au fost 77 membri de partid fără studiile gimnaziale încheiate. De acțiune, ca mai întotdeauna la români, au profitat și alții interesați de obiectiv. Pentru membrii de partid sarcina era clară și nu încăpea loc de discuții. Cea mai grea problemă era aducerea lor

la examene. Nemembrii de partid, care au fost la început în număr de 39, au venit de bună voie și nesiliți de nimeni, doar de interesele lor de a-și păstra locul pe care-l aveau sau de a fi promovați. Am avut ocazia ca uneia din cea de-a doua categorie să-i spun, într-o împrejurare oficială (neștiind că între timp se înscrisese și absolvise cele opt clase), că are „cu două clase mai mult ca trenul”. Mi-a răspuns pe un ton din schițele lui Caragiale: „Ba s-avem pardon, am absolvit deja opt clase!”

Trecând peste ridicolul situației, știu ce-a însemnat pentru secretarul adjunct cu propaganda (Lău Dumitru) ducerea până la capăt cu succes a acestei măsuri. În luna noiembrie, sub semnătura acestuia, a apărut în „Clopotul” un amplu articol sub titlul „Completarea studiilor”, dovadă că acțiunea fusese încheiată cu bune rezultate. Pentru sesiunea din decembrie, care se apropia cu pași repezi, au fost luate toate măsurile pentru aducerea la cunoștința „studioșilor” întârziați a modului de pregătire pentru examene. Fiecare candidat a primit acasă o notă scrisă prin care i se comunica programul consultațiilor și al meditațiilor, ca și data la care va trebui să se prezinte la examen. La sesiunea din decembrie urmau să funcționeze două comisii de examinare, una la Todireni, cealaltă la Iurești. Ca și la sesiunea din vară, pe lângă membrii de partid urmau să se prezinte la examene și peste 50 de nemembri.

*

*

*

Tot în iunie trebuiau să se desfășoare și discuțiile recapitulative la învățământul politico-ideologic. Aveam deja doi ani de experiență la acest capitol... Conform art. 16 din legea educației și învățământului, din decembrie 1978,

„personalul didactic din învățământul de toate gradele avea obligația să asigure un înalt nivel calitativ al întregului proces instructiv-educativ, să se preocupe de continua perfecționare a pregătirii sale profesionale, politice și pedagogice, să fie model de ținută și comportament în toate împrejurările, în școală, în familie și societate, să participe

activ la formarea și educarea comunistă, revoluționară a elevilor și studenților, a tuturor cetățenilor”.

Și, într-adevăr, așa acționau cei care lucrau în întregul învățământ, de la cel preșcolar la cel superior. Dependenți în totalitate de salariile acordate de stat, cadrele didactice erau obligate să execute „întocmai și la timp, necondiționat, sarcinile încredințate de partid”.

La nivelul comunei Todireni, în școală, funcționa o organizație de partid, până la formula organizatorică din iulie 1975. Exista și organizație de sindicat, organizație U.T.C. pentru cadrele didactice și, bineînțeles, pionierii și șoimii patriei (elevii și preșcolarii). Începând cu orele de informare politică pentru elevi și terminând cu cercul de învățământ politico-ideologic pentru cadrele didactice, totul se desfășura sub controlul partidului. În presa vremii, în toate publicațiile adresate școlii, erau prezentate în permanentă articole care evidențiau experiența pozitivă în materie de educație politico-ideologică a tineretului din școli și facultăți.

Dar, așa cum preciza legea învățământului, cadrele didactice aveau obligația să asigure educarea – politică – a tuturor cetățenilor țării. Cam așa și era. Marea majoritate a propagandiștilor la sate proveneau din rândul cadrelor didactice. În birourile organizațiilor de bază secretarii adjuncți cu propaganda erau tot cadre didactice. La Căminul cultural, instructorii și artiștii se recrutau în primul rând din personalul din învățământ. Cât privește procesul instructiv-educativ de toate gradele, prin întregul său conținut el trebuia să asigure (cf. art. 12, al. b din lege),

„însușirea de către elevi și studenți a politicii și ideologiei P.C.R., a socialismului științific, a concepției materialist-dialectice și istorice despre lume și viață, să formeze oameni înaintați, constructori activi ai socialismului și comunismului”. Clar!

Cadrele didactice erau țintele favorite ale tirului ideologic al propagandei oficiale. Și aceasta nu era de ajuns. La rândul lor, erau obligați să transforme în ținte ideologice propriii elevi prin

orele de informare politică, prin numeroasele activități „educative” susținute de către organizațiile de pionieri și șoimi ai patriei. Dacă nu existau destule, atunci se inventau tot felul de aniversări, comemorări și alte asemenea evenimente ca prilejuri de îndoctrinare ideologică a elevilor. În orice împrejurare, la orice manifestare cu caracter educativ sau artistic, trebuia preamărit Genialul și grija lui părintească pentru tânăra generație. Cabinetul de științe sociale din școală – numit și „laboratorul educației comuniste a elevilor” – trebuia să asigure condițiile în care aceștia să asimileze ideile Congresului al XI-lea, ideologia partidului, principiile politicii sale. La Forumul Pionierilor din august 1975, desfășurat la Reșița, fusese elaborat „Codul eticii pionierești”, carte de căpătâi în viața tuturor pionierilor români și ghid de comportament politic. Fratele cel mare, partidul, își adoptase propriul cod. Deci, și organizația pionierilor trebuia să aibă unul. Și partidul i l-a făcut. Desigur, urmarea previzibilă consta în alte și alte adunări și dezbateri în toate organizațiile locale de pionieri pentru luarea la cunoștință și însușirea prevederilor codului. La mare preț erau „științele sociale”, a căror studiu avea menirea

„să asigure asimilarea ideologiei și politicii partidului de către tânăra generație, să contribuie la cultivarea trăsăturilor conștiinței socialiste, a idealurilor și convingerilor comuniste în rândul acesteia”.

Iată și un extras din Hotărârea Plenarei C.C. al P.C.R. din iulie 1975, referitor la „activitatea organelor de partid și de stat cu privire la înfăptuirea politicii de cadre, prevede obligația comitetelor județene de partid și a Ministerului Educației și Învățământului de a sigura încadrarea în facultățile și catedrele de științe sociale a unor cadre didactice corespunzătoare”.

Adică a celor „care dovedesc prin fapte spirit revoluționar, devotament față de politica partidului, concepții înaintate despre lume și societate.”

Cei care au predat această materie în vremea respectivă își amintesc cu siguranță obligativitatea participării lor

periodice la „forme de pregătire” dintre cele mai diverse. Toate aveau un singur scop: însușirea temeinică și apoi propagarea cu devotament și convingere a politicii partidului, a cuvântărilor Genialului. Programul de măsuri pentru aplicarea hotărârilor Congresului al XI-lea și ale Congresului educației au ridicat aceste exigențe la cote nebănuite. Orice activitate a cadrelor didactice trebuia făcută cu programul de măsuri pe masă. Și pentru cei de la sate lucrurile s-au complicat mult. Înființarea Consiliului comunal al educației ca organ de partid și de stat a însemnat noi obligații, noi și numeroase activități, organizate acum separat de un activist al partidului plătit pentru munca de propagandă în comună. Un profesor care avusese nenorocul să se pregătească pentru a predă științele sociale într-o comună era acum obligat să cunoască în permanență litera tuturor documentelor de partid, îndeosebi a cuvântărilor Genialului. Acestea trebuiau citite cu creionul în mână, ca apoi să fie dezbătute în întâlnirile care se organizau la județ aproape lunar. Nimeni n-ar fi îndrăznit să se ducă la aceste dezbateri nepregătit; își risca situația, căci organizatorii dezbaterilor întocmeau informări amănunțite pentru organul județean de partid și cu siguranță nu se sfiau să nominalizeze toate aspectele, mai ales cele negative.

Principalele îndatoriri ale personalului didactic includeau (prin art. 142, ultimul alineat al legii mai sus-amintite) și *„obligativitatea participării la activitățile social-obștești și cultural-educative în scopul răspândirii cunoștințelor științifice și al ridicării nivelului de conștiință și cultură a maselor largi”*.

Numai cei care au trăit și au lucrat la sate pot înțelege cât de „cuprinzător” este acest articol în sensul acoperirii oricăror solicitări, de la „munca de lămurire” a celor care nu participau la munca în C.A.P. sau nu-și trimiteau copiii la școală, până la participarea efectivă la muncile agricole împreună cu elevii. Eram conștient de faptul că personalul din învățământ era uneori solicitat mai mult decât putea efectiv un om să muncească, dar n-aveam soluții alternative. Am menționat deja o parte din activitățile politice și obștești reprezentative la care

luau parte forțat, dar în realitate ele erau mai multe. Voi mai adăuga doar participarea cadrelor didactice la repetițiile uneori aproape zilnice în preajma concursurilor, în cadrul formațiilor artistice din comună (cor pe patru voci, grup vocal, dansuri, brigăzi artistice), ca instructori sau artiști. Am privit de multe ori cu strângere de inimă reacțiile unora cărora numai de cântat și dansat nu le ardea în anumite momente. I-am înțeles, dar n-aveam cum să-i ajut.

Și fiindcă, probabil, nu erau destul de implicați și umiliți, prin Decretul nr. 362 din 2 noiembrie 1976 al Consiliului de Stat au fost înființate comitetele cetățenești de părinți și consiliile comitetelor cetățenești de părinți. Având în vedere *„rolul decisiv al colaborării dintre școală și familie în înfăptuirea politicii partidului și statului în domeniul învățământului”*, prin aceste organisme se institua un fel de legătură permanentă între instituțiile de învățământ și familie. Comitetele cetățenești de părinți erau organizate pe clase de elevi și de preșcolari, la nivelul grădiniței, al școlii etc. Un noian de adunări în plus. Trebuiau să se țină alegeri pentru câte un comitet format din 5-7 membri, părinți și educatori. Alegerile se desfășurau din doi în doi ani, de fiecare dată în cel mult 15 zile de la deschiderea anului școlar, în cadrul organizat al adunărilor generale ale părinților. Comentariile sunt de prisos. În plus, pentru că nu erau suficiente adunările la nivel de comună, trebuiau desemnați reprezentanți și pentru adunarea comitetelor cetățenești de părinți la nivelul județului, care se convoca anual de către Comitetul executiv al Consiliului popular județean. În fața acesteia, inspectoratul școlar trebuia să prezinte darea de seamă pentru anul încheiat și planul de măsuri pentru anul următor. Și acțiunea continua apoteotic la nivel național, prin constituirea consiliului comitetelor cetățenești de părinți pe țară, format din câte 3-4 reprezentanți ai fiecărui județ, plus 20 din capitală. Convocarea acestui consiliu național o făcea Ministerul Educației și Învățământului. Practic, începând cu școala generală și încheind cu ministerul, s-a instituit un sistem stufos de adunări a căror utilitate era evidentă numai pentru autorii decretului.

„Conducerea superioară de partid și de stat” a considerat că educatorii și profesorii trebuie să dea seama de munca lor și sub această formă.

Comuna Todireni a fost elogiată în ziarul „Clopotul” pentru experiența pozitivă în munca comitetelor cetățenești de părinți. După cum aprecia în acel articol publicat în decembrie 1978 directorul coordonator, comitetele cu pricina reprezentau un organism cu mare randament în sprijinirea activității școlare. Președintele comitetului local era vice-primarul Hemen Gheorghe. La lectoratele educative participaseră peste 300 de părinți. Erau chiar evidențiați acei părinți care se ocupau cu deosebită grijă de copii: Floarea Bartoș, Elena Buciumanu, Dădăcuș Constantin, Șovan Luca, Bazarcă Domnica...

Sistemul de instruire al categoriilor de pionieri înregimentați în consilii și comandamente, precum și a cadrelor din organele alese și activul Organizației Pionierilor era extrem de riguros și bine pus la punct. Existau forme de pregătire diferențiate în funcție de vârstă și responsabilități.

Pentru activul pionieresc, indicațiile vizau:

„- pregătirea și instruirea trimestrială a pionierilor din comandamentele detașamentelor și a unităților, la nivelul școlii, de către comandanții instructori de unități;

- organizarea trimestrială, în forme specifice, de convorbiri, dezbateri și dialoguri pe teme politico-ideologice pentru membrii comandamentelor detașamentelor claselor V-VIII de către comandanții instructori de unități, cu sprijinul cadrelor didactice care predau științe sociale și a lectorilor comitetelor de partid;

- organizarea trimestrială (de regulă cu prilejul plenarelor – n.n.) a instruirii locuitorilor președinților consiliilor comunale, orașenești, municipale, județene și naționale;

- organizarea anuală, pentru pionierii comandanți de unități din școlile cu clasele I-VIII, a unor tabere de instruire cu o durată de 7 zile, la nivel județean, cu sprijinul ministerului de resort și al inspectoratelor școlare județene;

- cuprinderea pionierilor comandanți de unități din clasele gimnaziale membri ai consiliilor județene și ai Consiliului Național al Organizației Pionierilor în tabere anuale de instruire și odihnă și în forumuri pionierești cu durata de 7-14 zile, organizate la nivel județean sau republican în timpul vacanțelor școlare.”

Pentru comandanții instructori erau prevăzute:

„- organizarea trimestrială, în cadrul consiliilor comandanților instructori din școli, a unor dezbateri pe probleme ale politicii PCR în domeniul educării tinerei generații, cu sprijinul organizațiilor de partid;

- organizarea trimestrială de instruiți ale comandanților instructori de detașamente de către comandanții instructori de unități la nivelul școlilor, sub îndrumarea organizațiilor de partid; cu acest prilej vor fi instruiți și instructorii uteciști, ajutoare ale comandanților instructori;

- organizarea trimestrială, la nivelul comunelor sau pe grupe de comune, al orașelor și al municipiilor a instruirii comandanților instructori de unități; instruirea se face în zilele metodice, timp de 4-5 ore;

- pregătirea metodică și instruirea comandanților instructori de unități o dată la doi ani, în perioada vacanțelor școlare, în tabere interjudețene cu o durată de 7-10 zile, de către Consiliul Național al Organizației Pionierilor, cu sprijinul ministerului de resort.

Pregătirea politico-ideologică și metodică a președinților consiliilor comunale și orașenești care nu participau la cursurile de perfecționare de la școlile interjudețene de partid, precum și a președinților comisiilor comunale, orașenești, municipale și județene ale Organizației Șoimii Patriei urma să se facă o dată la doi ani, timp de 7 zile, de către Centrul de perfecționare a cadrelor care muncesc cu pionierii.”

Cred că nici armata n-avea un sistem de pregătire atât de bine structurat și organizat. Am fost pionier-comandant al organizației de pionieri din Școala generală Todireni, în clasele a VI-a și a VII-a. Nu mai am nimic de adăugat în acest sens!

Am în față textul omagial al pionierilor adresat Congresului al XI-lea. Cuprinde 39 de strofe, o însăilare de așa-zise versuri cărora pur și simplu n-am reușit să le descifrez nici sensul, nici mesajul. Bineînțeles că acest text nu este opera unuia sau a mai multor pionieri, ci a fost produs de unul sau mai mulți activiști ai Organizației Pionierilor...

*

*

*

La începutul anului 1979 – în vreme ce pe primele pagini ale tuturor ziarelor se lăfăia tradiționalul mesaj de an nou al Genialului, iar soția acestuia era sărbătorită cu fast ca unul dintre conducătorii de seamă ai poporului, înmânându-i-se „Steaua Republicii Socialiste România, clasa I”, împreună cu omagiul profund al oamenilor de știință – în Todireni continua campania de ședințe. Pe lângă adunările ordinare ale organizațiilor de partid, aveau loc adunările pe ferme și brigăzi pentru analiza planului pentru 1978 și adoptarea noului plan. Adunările generale la nivelul C.A.P.-urilor încheiau adunările formațiilor de muncă. La județ avea loc analiza activității desfășurate de gărzile patriotice, la care am participat în calitatea mea de comandant al gărzilor la nivelul comunei. La încheierea adunării, a fost adoptată și trimisă „telegrama” obișnuită către Genial, care era și „comandant suprem al forțelor armate”. Pentru organizațiile de partid trebuiau pregătite și organizate exemplar adunările de dări de seamă și alegeri, în cinstea Congresului al XII-lea al P.C.R.

La 6 februarie s-a desfășurat la județ ședința activului de partid din agricultură. Alături de mine au participat cei din conducerile cooperativelor agricole din comună. După ce ne-am întors de la ședință, am convocat și noi comandamentul agricol comunal în formula sa completă, pentru a comunica sarcinile primite la județ și a adopta planul propriu de măsuri.

Mai târziu, la 28 februarie 1979 ne-am întrunit în sesiunea Consiliului Popular comunal. Pe lângă cei 19 deputați, au participat și 46 de invitați. Pe ordinea de zi erau trecute: raportul cu privire la punerea în practică a indicațiilor cuprinse

în cuvântarea Genialului la conferința pe țară a președinților consiliilor populare din 29-30 martie 1978, proiectul de hotărâre pentru adoptarea angajamentului Consiliului Popular comunal ca răspuns la chemarea la întrecere socialistă lansată de Consiliul Popular al comunei Grindu (Ialomița), proiectul de hotărâre privind unele măsuri pentru îmbunătățirea administrării și folosirii pajiștilor și a stațiunilor comunale de montă, precum și proiectul de hotărâre privind alegerea comisiilor de judecată. La dosarul sesiunii exista o „tematică” trimisă de la județ pentru întocmirea raportului ce trebuia prezentat în sesiunile consiliilor populare din luna februarie. Angajamentul Consiliului Popular comunal propus ca răspuns la chemarea la întrecere lansată de Consiliul Popular al comunei Grindu a fost formulat astfel:

„Mobilizați de hotărârile Congresului al XI-lea al PCR și ale Conferinței Naționale, de chemările adresate întregului popor de secretarul general al partidului, președintele RSR, în anul 1978 s-au livrat suplimentar la fondul de stat 368 tone de grâu, 146 tone porumb și 36 tone de struguri, au fost realizate și depășite sarcinile la lucrările de îmbunătățiri funciare și gospodărirea apelor. De asemenea, planul la desfacerea de mărfuri prin cooperatie a fost depășit cu 20 000 lei, iar la prestări servicii cu 187 000 lei. Veniturile la bugetul local au fost depășite cu 156 000 lei.

Se vor da în folosință în 1979 două grajduri a câte 200 capete în cooperativele agricole de producție. Se va extinde rețeaua electrică de joasă tensiune cu 3 km. Se vor începe următoarele obiective: localul pentru grădinița de copii cu patru grupe, la Todireni, magazinul universal cu trei nivele în satul Todireni, o baie comunală la centrul de comună, extinderea grădiniței de copii din satul Iurești, ridicarea a patru locuințe proprietate personală cu două nivele. Vor fi ajutate un număr de 15 familii să se mute în vatra de sat.

În anul 1979 vom organiza încă trei formații artistice, numărul artiștilor amatori din rândul cooperativelor crescând astfel cu 60. Întreaga activitate cultural-artistică se va

desfășura sub egida Festivalului Național „Cântarea României”, iar activitatea sportivă sub semnul Daciadei.”

*

*

*

În cercurile de la învățământul politico-ideologic se pregăteau „**convorbirile de atestare**”, care trebuiau încheiate până la 10 aprilie. După aceea cursanților li eliberau diplome de absolvire, iar organizațiile de bază urmau să analizeze modul în care s-au achitat de această sarcină de o importanță deosebită...

„Ziua muncii” am sărbătorit-o ca de obicei, în haine de lucru, raportând la județ un succes remarcabil, încheierea însămânțării porumbului.

În perioada 7-20 mai, în toate comunele s-a desfășurat recensământul la pomi, vii și arbuști fructiferi. A urmat consfătuirea de lucru de la C.C. cu prim-secretarii, secretarii cu probleme economice și agrare și cu directorii direcțiilor agricole județe. Evident, cu sarcinile de rigoare care decurgeau de aici pentru comune și sate.

Organizația Pionierilor sărbătorea 30 de ani de la înființare. La forumul județean al organizației, primului-secretar i-au fost înmânate diploma și insigna jubiliare. Se împlineau 30 de ani și de la înființarea miliției. Și aici o adunare festivă la nivel de județ, încheiată cu o altă telegramă către Genial.

La începutul lunii iulie, Plenara C.C. al P.C.R. a hotărât convocarea celui de-al XII-lea congres al partidului. A fost aprobat și supus dezbaterii publice proiectul de directive care contura „strălucitele dimensiuni ale viitorului României socialiste”.

Pentru **Botoșani**, luna august a adus **schimbarea gărzii politice**. S-au desfășurat împreună plenara Comitetului județean de partid și Sesiunea Consiliului popular județean, în prezența secretarului C.C. Ilie Rădulescu. În locul secretarului cu propaganda, Emilian Popa, a fost „aleasă” Elena Graur. În locul secretarului economic Dumitru Breabăn, a fost „ales” Ioan Floareș. Cei doi au fost „aleși” și vice-președinți ai Comitetului Executiv al Consiliului popular județean. Prim-vicepreședinte al

Comitetului Executiv al Consiliului popular județean a fost „ales” Ștefan Panaitiu, în locul lui Octavian Cratchi. La plenara Comitetului județean de partid Botoșani, din 17 august, s-a stabilit convocarea conferinței județene la 27 octombrie. A doua zi a avut loc la județ consfătuirea cadrelor de conducere din unitățile agricole socialiste privind cultura grâului și orzului. Ca urmare, la comună s-au transmis sarcini și s-au stabilit măsuri.

Pentru pregătirea Congresului educației și învățământului, în toate localitățile, inclusiv la sate, trebuiau ținute în perioada 1-5 septembrie 1979 adunări ale personalului didactic în care să se analizeze pe larg,

„cu exigență comunistă, modul în care au fost îndeplinite hotărârile partidului și statului în domeniul învățământului, educarea tinerei generații și aplicarea măsurilor de perfecționare a procesului instructiv-educativ”.

La 10 septembrie avea loc adunarea județeană. Anterior, în perioada 6-9 septembrie, s-au desfășurat cursurile de pregătire a propagandiștilor de la sate. Să tot fii secretar adjunct cu propaganda!

La Plenara Comitetului județean de partid din octombrie, Gheorghe Ghinea a fost înlocuit din funcția de secretar cu probleme organizatorice de Bogdan Ion Băluță. Ulterior, **conferința organizației județene de partid s-a desfășurat la 5 noiembrie 1979, în prezența reprezentantei C.P.Ex Lina Ciobanu, ministrul industriei ușoare** (care a prezentat și mesajul Genialului). Ordinea de zi, cea obișnuită: dare de seamă a Comitetului județean și a comisiei de revizie; dezbateră proiectelor documentelor pentru Congresului al XII-lea și a planului județului pentru cincinalul 1981-1985; alegerea comitetului județean, a comisiei de revizie, a delegaților pentru congres și desemnarea candidaților pentru C.C. și Comisia centrală de revizie. Au luat cuvântul 23 de delegați, printre care: primarii de Botoșani, Dorohoi și Darabani; reprezentanții de la sindicat, femei, tineret, inspectoratul școlar, sănătate, educație și cultură socialistă; directorii de la direcția agricolă, întreprinderea textilă „Moldova”, stațiunea experimentală

zootehnică Popăuți; președintele C.A.P. Bucecea, comandantul Miliției județene. Au fost alese comitetul județean de partid, comisia de revizie și desemnați cei 43 de delegați la congres și candidații pentru „organele centrale”. Premiera absolută: Bartoș Floarea, președinta C.A.P. Todireni a fost aleasă membră a comitetului județean și desemnată delegată pentru congres. Comitetul județean a „ales” în prima plenară biroul, secretariatul și colegiul: biroul era format din 17 membri și 6 membri supleanți; secretariatul; primul secretar și cei cinci secretari (pentru probleme organizatorice, de propagandă, economice, agrare și sociale); colegiul format din 11 membri.

*

*

*

Prin decizia 39/1979 am stabilit **componenta Comisiei comunale pentru coordonarea activității de raționalizare a consumului de carburanți, gospodărirea judicioasă și reducerea consumului de energie electrică, termică și a gazelor naturale**: Hemen Gheorghe (viceprimar, președintele comisiei), Bartoș Floarea (președinta C.A.P. Todireni), Roșu Mihai (președintele C.A.P. Iurești), Iliescu Neculai (director coordonator școală), Noroc Domnica (contabil șef, cooperativa de consum), Lupașcu Radu (șeful secției de mecanizare Todireni), Iancu Andrei (șeful secției de mecanizare Iurești), Gireadă Dumitru (șef stație Raizen), Șlincu Gheorghe (delegat sătesc Gîrbești), Focaru Mihai (electrician la C.A.P. Todireni), Tapalagă Costică (secretar tehnic al comisiei).

Sintetizând, în urma analizei activității comisiei, Biroul executiv a constatat: în trimestrul 1, din planul de 45 600 kw s-au consumat 26 139 kw, adică la toate cele 11 puncte consumatoare de energie electrică finanțate de Consiliul Popular s-au realizat economii, excepție făcând dispensarul veterinar, care a depășit consumul cu 1026 kw. Se impuneau deci măsuri pentru economisire: creșterea numărului de atelaje la C.A.P.-uri, folosirea resturilor vegetale pentru încălzit, colectarea materialelor refofosibile (15 000 kg fier vechi, 400

kg deșeuri textile, 200 kg deșeuri hârtie, 46 350 sticle și borcane). Fără comentarii!

*

*

*

În „documentele de partid”, în presa vremii, se făceau dese referiri la modul în care se realiza rolul conducător al partidului. Obiectivele acestuia ar putea fi sintetizate astfel: elaborarea și îndeplinirea unei linii ideologice și politice „creatoare”, marxist-leniniste; desfășurarea activității politice prin organizațiile de partid în scopul îndeplinirii întocmai a hotărârilor partidului; ridicarea conștiinței socialiste a maselor și făurirea omului nou constructor al socialismului și comunismului; asigurarea unei strânse legături cu clasa muncitoare, țărănimea și intelectualitatea; lupta neostenită, prin exemplul personal al comuniștilor în producție, în societate, în viața familială, pentru aplicarea neabătută a Programului partidului. Primele două obiective erau întotdeauna atinse. După aprobarea Programului și a Codului P.C.R. la Congresul al XI-lea, întreaga existență a societății românești era cuantificată politic. Există un depozit de idei prefabricate, un depozit de înțelepciune politică consacrat definitiv, teze și dogme îndestulătoare pentru oricine, nu trebuia decât să apelezi la ele în orice împrejurare pentru a-ți „mobila” gândirea. Totalitarismul ideologic se instaurase nestingherit, pe deplin. Nimeni, cu nici un prilej, nu se putea abate de la dogmă pentru a o adapta la condițiile normale și firești ale vieții. Era imposibil! De la C.C. și până la biroul organizației de bază dintr-o comună oarecare totul trebuia să se încadreze în aceste „norme ideologice obligatorii”, care erau detaliate în Programele de măsuri la care am făcut adesea referire. Putea un prim-secretar de județ sau un primar dintr-o comună ca Todireni-ul să afirme în vre-o împrejurare că nu este de acord cu aceste „documente de o valoare excepțională”? Ar fi fost o ofensă la politica partidului și gândirea Genialului. Dimpotrivă, în orice luare de cuvânt, din orice plen, trebuia să-ți exprimi clar și răspicat doar adeziunea. Cu voia dumneavoastră, cred că se poate vorbi despre **terorism ideologic**. Dacă cineva apreciază că exagerez, îl rog să-și

argumenteze afirmația. Îi stau la dispoziție cu argumente și mai ales fapte concrete din care rezultă cu prisosință că spun adevărul. Nu-mi închipuiam nici eu, nici oricine altcineva dintr-o funcție similară că se pot face aprecieri critice la Program altfel decât în gând sau într-un cerc foarte restrâns de prieteni. Aprecieri care să aibă o urmare pozitivă.

Celelalte trei obiective erau, după părerea mea, simple fantasmagorii proiectate de mintea Genialului. Numai el își putea închipui că, folosind ca argumente primele două obiective, devin posibile și celelalte. În realitate, în acest sens și acționa prin luările de cuvânt în vizitele sale de lucru în comune sau orașe, la consfătuiri, plenare și congrese. Avea comportarea și atitudinea celui care crede în ceea ce spune, probabil închipuindu-și că solicitările pe care le adresează auditoriului sunt recepționate cu aceeași convingere și înțelese în sensul lor. Și, mai mult decât atât, că vor fi „transpuse în viață”. Nimic din ce era al realității nu reușea să străpungă cercul de idei nerealiste al cărui prizonier era.

*

*

*

Poate că ar fi necesar un **rezumat al „muncii de partid” în comună**. Dacă e să mă refer la membrii de partid cu funcții de răspundere, recunosc și acum că au făcut muncă voluntară pentru două generații. Membrii Biroului Comitetului comunal de partid, dacă scăpau numai cu o ședință (în medie) pe săptămână, era lucru mare! Era, o dată, ședința lunară de analiză conform prevederilor statutului; aveau organizația de bază de care răspundeau și la a cărei adunări trebuiau să fie prezenți; în campaniile agricole era ședință săptămânală a comandamentului comunal de la care nu puteau lipsi; ca să nu mai spun de campania de ședințe din iarnă, când aveau și câte două-trei pe zi. În realitate, nici nu-i întrebasese nimeni dacă vor să fie membri ai acestui birou. Unii erau în virtutea funcției pe care o dețineau în unitatea sau instituția în care lucrau, în organizația de masă sau obștească pe care o conduceau. De voie, de nevoie, m-au ajutat la îndeplinirea „înaltei misiuni

încredințate de partid” și le mulțumesc. Doar că eu am fost plătit să fac această muncă, nu ei! Membrii Comitetului comunal aveau obligația să participe la plenarele care se țineau o dată la trei luni. Sigur, mulți dintre ei – cei mai mulți – care lucrau în C.A.P.-uri, participau la ședințele săptămânale ale comandamentului, alții erau deputați și participau la sesiunile Consiliului popular. Oricum, de ședințe nu ducea nimeni lipsă și cred că tare le mai erau dragi, așa cum îmi erau și mie. Dar n-aveam încotro. Așa zicea la statut, așa erau indicațiile: cât mai multe ședințe, în scopul cunoașterii politicii partidului și a formării „omului nou”.

Instructorul Comitetului județean de partid, care răspundea de activitatea Comitetului comunal, era o prezență constantă în comună, ca reprezentant în teritoriu al județului. În acest sens, în documentele politice se specifica:

„în tot ceea ce întreprinde, instructorul trebuie să țină seama că el reprezintă efectiv Comitetul Județean de Partid în zona respectivă, că prin el se realizează în primul rând îndrumarea și orientarea politică, prin controlul și ajutorul permanent al acestuia.”

Așa era! De la fișele de evidență ale membrilor de partid până la rapoartele trimise Comitetului județean, el avea drept de control. Nu mai spun de materialele care se prezentau în ședințele de birou și plenarele Comitetului comunal de partid. Doar că la acest capitol, al conținutului materialelor, nu prea am fost de acord să mă supun indicațiilor. Aveam propriul meu cap și la urma urmei eu răspundeam în fața oamenilor de tot ce se întâmpla în comună. Eram naiv și-mi lua rolul în serios. Dar eram obligat să învăț abecedarul muncii de partid, și-am învățat de la el. Existau instrucțiuni pentru fiecare activitate, însă acestea stabileau cadrul general. Se iveau totdeauna aspecte concrete pentru care instrucțiunile nu erau suficiente.

Și nu era numai instructorul! Mai exista un membru al Biroului județean de partid care răspundea de comună și avea grijă să treacă în permanență pe la noi să ne verifice. Într-o comună – asta se întâmpla nu numai la Todireni – veneau zilnic

reprezentanți ai diferitelor foruri județene. Până să înțeleg eu mecanismul formelor de control din partea acestora, m-am pomenit în câteva rânduri în situații mai mult decât jenante. Găseam când veneam din câmp, uneori după orele 14.00, reprezentanți județeni care mă așteptau să-mi spună unde-au fost, ce-au controlat, ce-au constatat, ce măsuri am de luat. Unii erau oameni în vârstă. Deseori am găsit și femei. Ordinul de la comenduire spunea că toți cei care vin în comune în scop de „îndrumare și control” în final trebuie să treacă neapărat pe la primar, ca să-l informeze asupra vizitei. Slujbași disciplinați și oameni care țineau la locul și rostul lor, aceștia se supuneau indicațiilor. Dacă stau să mă gândesc bine, poate că aveau dreptate. Am auzit cu urechile mele, la ședințele de rapoarte de la județ, pe unii primari care se ridicau în plen ca să raporteze că reprezentantul nu știe cărui organism județean a fost în comuna lui, a controlat unitatea cutare și nu a trecut să-l informeze și pe el, pe primar, ce a constatat și cu ce concluzii se duce la județ.

Din când în când, primăria mai „beneficia” și de prezența reprezentanților Consiliului Popular județean, dar aceștia erau repartizați pe secții de specialitate și veneau mai rar. Mai stăteau „la primire” vice-primarul și secretarul, care aveau la rândul lor sarcini și sectoare precise de care răspundeau. Spre norocul meu, secretarul de atunci al primăriei, Pricop Victor, era un profesionist și știa să descurce lucrurile fără să-l aștepte pe primar să vină din câmp. Ce-i drept, nici nu l-am obligat să plece pe tarla. Am înțeles la timp ce muncă complexă are și l-am lăsat să și-o facă cu conștiinciozitate și profesionalism. De altfel, la începuturile ei, această carte a beneficiat și de sprijinul fostului secretar, care m-a ajutat să mă documentez.

Ședințele lunare de rapoarte care se țineau la județ cu primarii se voiau momente de analiză a activității lor și a comunelor în general, fiindcă rapoartele se refereau nu numai la activitatea comitetelor comunale de partid sau a primăriilor, ci la întreaga activitate din comune. Partea cea mai consistentă a analizei privea activitatea din agricultură și realizarea fondului de stat. La aceste ședințe, care se desfășurau într-o sală dedicată

a Comitetului județean de partid, participau conducătorii tuturor forurilor județene. Practica era utilă, în sensul că scurta uneori foarte mult soluționarea unor probleme ale comunei care altfel ar fi luat timp îndelungat sau n-ar fi primit răspuns. Unul afirmativ la o solicitare a unui primar echivala cu obligația forului județean de a o rezolva. Nici un conducător al vreunei unități județene nu risca ca, la următoarea întâlnire cu primarul respectiv, acesta să se ridice în plen, în prezența primului-secretar, și să raporteze că nu și-a onorat promisiunea. Sigur, nu toate problemele se puteau soluționa, unele chiar din motive obiective, dar drumul era mai scurt pe această cale.

Ca primar eram obligat să particip la plenarele cu activul ale Comitetului județean de partid și la sesiunile Consiliului popular județean ori de câte ori se analizau chestiuni care vizau activitatea din comune și sate, dar și la alte activități organizate de Comitetul județean dacă acesta considera că ele reclamă prezența primarului. În plus, trebuia să mă îngrijesc de prezența tuturor celor din comună chemați în diverse împrejurări la forurile județene. Cum în general am fost exigent nu numai cu munca mea, ci și cu a celorlalți – sau așa-mi place să cred – n-am prea înregistrat acte de indisciplină din acest punct de vedere. Dar am încasat destule priviri piezișe ale conducătorilor unor astfel de foruri când le-am adus la cunoștință, protocolar și civilizat, că „omul lor” nu prea are darul muncii. Mi s-a transmis, uneori pe căi ocolite, să fiu mai înțelegător, că nici eu nu sunt „veșnic”. Doar consătenii mei au dreptul să mă judece. Însă indiferent de opoziția celor de la județ – nu mică – cei care nu și-au făcut bine treaba în funcțiile de conducere în care s-au aflat la un moment dat au fost înlocuiți cu alții mai harnici și mai cooperanți. E drept că nu puteam eu face lucruri imposibile, dar să fii într-o funcție de răspundere și să-ți bați joc de munca altora mi s-a părut ceva de netolerat din partea nimănui, fie el mare sau mic.

Erau unele hotărâri „de sus” care te obligau să te pui singur în situații aproape penibile. Hotărârea C.P.Ex al C.C. al P.C.R., din 1976, referitoare la cunoașterea, aplicarea și controlul

înfăptuirii hotărârilor de partid și a legilor țării obliga întregul activ de partid și de stat, toate cadrele de conducere, să aibă un program propriu de studiu, iar comitetul de partid era forțat să organizeze un astfel de program pentru activul propriu. Dacă mai adăugăm și instrucțiunile C.C. al P.C.R. cu privire la activul de partid, rezultă că anual trebuia să dedicăm trei până la zece zile pregătirii activului la comitetul de partid. Chiar dacă nu ne ardea de asta, instructorul județean trebuia să participe și să raporteze îndeplinirea sarcinii la Todireni. Se alcătuia un program de pregătire pe zile și ore, se convoca activul, care venea cu mare bucurie să-și îmbogățească pe această cale cunoștințele politice. Oameni înțelepți, cu simțul măsurii și chiar al umorului, înțelegeau că trebuie făcută și asta. Reușisem performanța ca programul cu durata de trei zile să fie lichidat într-o singură zi și într-un interval orar cât mai scurt. Activul de la Todireni avea o bună pregătire politico-ideologică și nu-i era necesară multă dădăceală ca să priceapă. Sigur, instructorul strâmba din nas, dar spusese în nenumărate rânduri că, atâta timp cât eram în funcție, eu decideam cum să mă achit de sarcinile politice și de toate celelalte. Astăzi era el instructor, mâine putea fi altul, dar dacă eu deveneam caraghios în ochii celor din comună rămâneam pentru totdeauna cu această imagine de care instructorului probabil puțin îi păsa. El avea interes să bifeze o sarcină, în rest, Dumnezeu cu mila. Eu nu trebuia să fiu atent numai la instrucțiuni și hotărâri, ci să mă uit bine în jur, la cei cărora mă adresez și să știu să mă opresc la o anumită limită. Cei de la județ nu erau de acord cu o astfel de viziune.

Agricultură socialistă la Todireni

Început de mandat și în agricultură. Cele două luni „de studiu” în Bacău (un oraș curat și bine gospodărit atunci) au trecut foarte repede. Cu obligațiile școlare îndeplinite, m-am întors acasă hotărât să mă apuc cu toată seriozitatea de treabă. Ce spuneau documentele era una și ceea ce-mi propusesem eu

să fac, cu totul altceva! Mi-am închipuit – și cred că până la urmă așa a și fost – **că toți cei din Comitetul Comunal de partid și, îndeosebi membrii Biroului, deputații, membrii Biroului Executiv și personalul din primărie, erau dispuși să mă ajute, să mă susțină în dorința mea de a schimba în bine starea de lucruri din comună.** La întoarcere însă am și „dat de prima grindă mare”, nu doar cu fruntea, ci cu tot capul. La C.A.P. Todireni rămăseseră necuprinse cu brațe de muncă, deci nelucrate, aproape 100 de hectare de culturi prășitoare (porumb, floarea soarelui, sfeclă de zahăr) și, culmea!, în niște tarlale apropiate de sat. Dintre ele, Valea Gardul era cea mai mare, și cu pământ bun. Pentru cei din conducerea cooperativei, explicația era simplă: nu era forță de muncă suficientă. În plus, unii, sau mai ales unele, nu voiau să participe la munca în cooperativă. Situația, după spusele celor din conducerea acesteia, era fără ieșire.

Inginerul-șef al cooperativei, Paștiu Ilie – nașul meu de cununie – mi-a mai spus și alte lucruri care m-au pus pe gânduri. Am recurs la soluția care mi s-a părut atunci cea mai potrivită. Până la urmă chiar a mers. Am invitat la primărie toți cooperatorii pensionari și chiar pensionarii de stat care trăiau în comună și fuseseră și ei cândva proprietari de pământ. Pământul care în 1975 rămăsese pârloagă... În 1945, până la „reforma agrară”, pe primele pagini ale ziarelor stătea scris cu litere mari „noi vrem pământ!” În 1975 am constatat cu surprindere că, dimpotrivă, pământul căuta țărani. Roata istoriei! Am reușit să adun în sala Căminului Cultural un număr impresionant de pensionari. Așa cum afirmam mai devreme, în general oamenii au vrut să mă ajute. Și spun asta pentru că cei care i-au convins pe „bătrânii satului” – cum îmi plăcea să le spun, cu tot respectul cuvenit pentru experiența și vârsta lor – au fost colaboratorii mei apropiați. I-am invitat în sală și pe toți cei care răspundeau într-un fel sau altul de problemele din agricultură.

Cel mai greu lucru a fost să-i pornesc la vorbă. Având multe în spate și știind ce înseamnă critica – deși, așa cum se spunea în acea vreme, de critică și de somn n-a murit

nimeni! – invitații mei nu prea se înghesuiau să vorbească. I-am asigurat că nu notează nimeni nimic, că toate observațiile și propunerile lor vor fi reținute doar de cei prezenți, fiecare pentru „partea lui de vină”, dacă se putea spune așa. Până la urmă unul mai îndrăzneț a spart gheața, și dacă oamenii au văzut că este ascultat cu atenție, nu este întrerupt și nu-i face nimeni nici o observație, și-au luat inima în dinți și-au spus lucrurilor pe nume. În esență, era vorba de grave deficiențe organizatorice în munca conducerii cooperativelor. Mai exact, era vina celor doi președinți, prezenți și ei în sală. Au cam stat cu ochii în pământ și-au roșit de la un capăt la altul al discuțiilor. Am presupus că au tras și învățămintele de rigoare! Așa cum am promis, n-am comentat în nici un fel cele ce mi-au fost aduse la cunoștință. I-am rugat însă pe oameni, în calitatea mea de primar și de om al locului, să mă ajute să ies din necaz, luând să lucreze fiecare, după puteri, câte o suprafață de teren din culturile prășitoare. Trebuie să fac o observație de bun-simț: marea majoritate încă mai lucrau la câmp, deși unii aveau vârste destul de înaintate. Dar chiar și în aceste condiții, tot n-a fost acoperită întreaga suprafață cultivată la Todireni. De altfel situația aceasta – lipsa forței de muncă – mi-a dat bătaie de cap tot timpul cât am fost primar. Am lăsat-o moștenire celui ce mi-a urmat și probabil că și el a lăsat-o succesorului.

Cei de la săptămânalul „Clopotul” mi-au venit în ajutor publicând la 15 august, sub titlul „*Progresul satului e legat de muncă*”, un amplu material despre aceasta situație care nu era unică în județ. **Da, cred și acum că progresul real al satului românesc este legat de muncă, de efortul permanent al gospodarilor satului, făcut cu eficiență și chibzuință.** Articolul prelua și făcea publică prin presa vremii întrebarea pe care o pusesem la întâlnirea cu gospodarii pensionari din comună în legătură cu terenul rămas nelucrat (pârloagă). Rămăsese pârloagă una din marile tarlale ale comunei, Valea Gardului; un loc cu pământ bun, situat în imediata apropiere a satului. Ce-i drept, de curând fuseseră mari alunecări de teren în zonă și tarlăua cu pricina nu se putea lucra mecanic, toate prașilele trebuiau făcute numai

manual. Însă nu aceasta era cauza reală, ci plata insuficientă a muncii la culturile prășitoare, în raport cu efortul deloc mic care trebuia depus. Îmi aduc aminte de o discuție pe această temă cu o vecină, foarte bună gospodină de altfel, dar care nu voia să participe la lucru la câmp în cooperativă; soțul ei lucra pe un șantier la Iași, câștigând mai mult decât suficient pentru a-i întreține pe toți ai casei, așa că de ce să mai muncească ea la C.A.P.? Mi-a spus verde-n față: „decât să muncesc degeaba, mai bine stau degeaba!” Și avea, în fond, dreptate. Dar eu, fecior de țăran cu dragoste de pământ, nu puteam fi de acord cu un astfel de răspuns, știind că pământul trebuie lucrat și pentru mult și pentru puțin. Repet: în acel moment nu prea aveam habar de modul în care se plătea munca la culturile prășitoare. Eu știam ce-mi spuse partidul la școlirea de la Bacău, ce scria în documentele de partid și în actele normative. După discuții aprofundate cu inginerii-șefi și contabilii șefi din C.A.P.-uri și după lectura atentă a bilanțului contabil pentru anul 1975, m-am luminat și eu!

Lucrurile, așa cum am mai spus, evoluau într-o cadență precisă, foarte bine controlată de stăpânire. Dacă de campania de primăvară am scăpat, fiind trimis de partid la școlarizare, de prima campanie de vară m-am „bucurat” din plin. Campania avea termene precise, lucrări anume care presupuneau întreținerea și recoltarea păioaselor, eliberarea terenului, arăturile de vară, semănatul culturilor duble (da, pe atunci se mai făcea și așa ceva!), asigurarea masei verzi pentru însilozări și pășunatul de toamnă. A trebuit să învăț „din mers” cum se verifică pregătirea pentru recoltatul păioaselor la secțiile de mecanizare ca recoltarea să se facă în numărul de zile stabilit prin decizie. Mecanizatorii – în general oameni ai locului – știau ce-au de făcut și chiar își făceau treaba bine. Nu mi-au creat niciodată probleme, dimpotrivă. Este adevărat că erau urmăriți în permanență de inginerii-șefi ai cooperativelor agricole, care erau destul de exigenți în aprecierea calității lucrărilor. Pentru mecanizatorii care lucrau pe combine, la recoltatul grâului, se introdusese și un stimulent în natură pentru cei care depășeau media zilnică planificată.

Activitatea primarului nu se rezuma, cum s-a văzut, numai la preocuparea pentru muncile agricole. Însă acestea erau urmărite cu o consecvență politică teribilă de stăpânirea județului. În perioada recoltatului la păioase (orz, grâu, secară și ovăz), plecam de acasă în general dimineața în jurul orei 5.00 și mă întorceam uneori seara după orele 22.00. Aveam asigurată hrana caldă pe câmp: cooperativele agricole o pregăteau pentru mecanizatori.

*

*

*

Dacă de bine, de rău, problemele muncii politice reușisem să le așez cumva pe un făgaș, problemele economice erau departe de a fi rezolvate. În C.A.P.-uri munca mergea greoi, mai ales în sectorul vegetal. Fiind o zonă neirigată, cu ploi puține și nici acelea de cele mai multe ori la momentul potrivit, producțiile la hectar erau mici. La fel erau și veniturile cooperativelor și ale cooperativelor. Pentru mine – deși poate părea paradoxal ce spun – sarcina era mai puțin ingrată: toți cei ce lucrau la cooperativă înțelegeau că acestea sunt posibilitățile reale. Sarcina cea mai grea o avea vice-primarul, care răspundea efectiv de gospodăriile populației, mai ales de livrările la fondul de stat. Când trebuia să-l obligi pe gospodar ca din puținul pe care-l avea să mai și contracteze și să livreze produse la stat, n-aveai cum să fii prea fericit. Era o sarcină ingrată. Se instituisese la un moment dat obligația aberantă ca anumite categorii de salariați, fie că erau sau nu crescători de animale și păsări, să contracteze și să predea la fondul de stat porci, păsări, ouă. Trebuie să recunosc că n-am avut curajul să mă implic în această acțiune. Am lăsat-o pe seama vice-primarului și a achizitorilor păstoriți de acesta, să se descurce cum pot. N-ar fi fost exclus, dacă îl întrebam, să aflu că și pe numele meu au fost predați porci, păsări și ouă!

„Și medicul, și inginerul, și învățătorul, și profesorul trebuie să știe că pe lângă profesia lor sunt comuniști și trebuie să participe la activitatea de dezvoltare economică a satului. Să închidem magazinele și toată lumea, inclusiv soția

secretarului de partid și a primarului, soțiile muncitorilor, toți cei care locuiesc în comună să meargă la muncă.” (citată din cuvântarea Genialului la Plenara din iulie 1975).

Zâmbesc gândindu-mă că unii ar putea să creadă că am rămas cu boala citatelor din cuvântările acestuia. Nu! Doar că ele exprimă cel mai bine concepția politică a vremii. **În campaniile agricole** nimic nu mai conta, orice alte activități trebuiau lăsate deoparte. **Singura preocupare** trebuia să fie strânsul și depozitul recoltei, dar mai ales **asigurarea planului la fondul de stat și chiar depășirea lui**.

Eu nu m-am conformat acestei cerințe și sunt convins că nu eram singurul. Cred că nicăieri nu se putea așa ceva. Era o sarcină politică, specială pentru lumea satului, dar care în fapt nu putea fi realizată. Ceea ce am făcut în sensul acesta noi, cei din Todireni, a fost că am înființat două echipe, una la Consiliul Popular și alta la Cooperativa de consum, care participau în mod organizat la munca din cooperativele agricole. Din echipe făceau parte voluntari. N-am obligat pe nimeni să participe la muncile agricole. Ba, greșesc! Am obligat totuși pe cineva, chiar pe cei care aveau cele mai puține motive să se implice: elevii și cadrele didactice. Am arătat că erau probleme cu asigurarea forței de muncă, așa că mai ales la recoltatul culturilor de toamnă am solicitat și sprijinul elevilor. Bineînțeles că împreună cu ei munceau și cadrele didactice. Dar aceasta era o practică a vremii care deja nu mai mira pe nimeni. Cine va lectura presa de atunci va găsi numeroase articole despre contribuția elevilor și a dascălilor lor la muncile din agricultură.

*

* *

Referindu-mă mai concret la campania de toamnă din 1975, trebuie spus că programul ei complet era stabilit prin decizia Biroului executiv al Consiliului Popular comunal. Pe lângă termenele precise pentru toate categoriile de lucrări, mai era și un orar special al magazinelor, scris și afișat, ca să știe toată suflarea comunei că în campania de toamnă programul de lucru este pe câmp, de la 6.00 dimineața la 20.00 seara, cu o

pauză de prânz. Programul magazinelor cooperației de consum s-a modificat în consecință: dimineața de la 5.00 la 8.00, după-amiaza de la 12.00 la 21.00, iar duminica între orele 6.00-14.00. Alimentația publică avea program între orele 15.00-21.30, cu precizarea că băuturile alcoolice se serveau numai după orele 18.00; duminica era deschis dimineața de la 10.00 la 13.00, iar după-masă de la orele 16.00 la 22.00. Însuși primarul semna o astfel de decizie. Cum se respecta, asta este deja o altă poveste! Realitatea era că salariații care lucrau în magazinele cooperației de consum (Cooperativa de Producție, Achiziții și Desfacerea Mărfurilor) aveau și ei planul lor, aveau un fond de marfă care trebuia vândut, căci erau plătiți după vânzări/încasări. Să mai adaug că erau singurele magazine de unde se puteau cumpăra mărfurile alimentare și nealimentare de strictă necesitate.

Da, cam așa se manifesta „marea grijă a partidului și statului pentru oamenii muncii”. Rezultă din ce în ce mai limpede că nu era deloc ușor să trăiești în acea vreme la țară. După ce că veniturile erau mici sau foarte mici și se obțineau cu mare dificultate, nici măcar nu aveai posibilitatea să-ți procuri cele necesare traiului zilnic în condiții normale, fără privațiuni de tot felul. Dar, cu puterea de adaptare a țăranului și cu rezistența sa naturală, oamenii se descurcau, fiecare cum putea, fără să facă din asta o tragedie. Situația era de-a dreptul dramatică pentru cei care lucrau în comună fără să fi trăit înainte în lumea satului – erau câțiva – ca și pentru cei care aveau salarii foarte mici și nu mai beneficiau de sprijin financiar din partea familiei.

*

*

*

Un mare pietroi de gâtul C.A.P.-urilor la capitolul venituri erau sectoarele zootehnice. Zootehnia putea fi considerată loc de pedeapsă din punct de vedere al condițiilor de muncă și muncătoare de venituri pentru sectorul vegetal. Deși eu știam că în mod logic creșterea animalelor este profitabilă la casa omului gospodar, am constatat cu îngrijorare la cele două cooperative agricole o situație cu totul pe dos. După discuțiile avute cu

responsabilii C.A.P.-urilor și cu șefii fermelor zootehnice pe baza bilanțului din 1975, m-am convins că într-adevăr sectorul zootehnic era total neproductiv. Cauzele erau în esență două: slaba calitate a efectivului matcă la vacile de lapte și obligarea cooperativelor să construiască grajduri noi, moderne.

Datorită obligației de a realiza neapărat numărul de vaci și juninci înscrise în plan, erau menținute în efectiv animale tarate, neproductive, care erau furajate și îngrijite numai ca să iasă la număr. Nimeni de la Direcția Agricolă nu discuta și nu-ți primea pur și simplu planul de producție fără să aibă garanția că efectivul planificat este asigurat. În consecință, producțiile medii – care luau în calcul faptul că toate animalele sunt productive – erau mici, vițeii de slabă calitate și posibilitatea de a înlocui natural vacile îmbătrânite, aproape inexistentă. Dacă mai adăugăm că prețurile erau cele stabilite de „taica stat” conform planului și fără nici o legătură cu cheltuielile reale de producție, rezultanta era că veniturile erau cu mult mai mici decât cheltuielile.

La sfârșitul anului 1976 (când deja știam ce înseamnă întocmirea și realizarea unui plan anual de producție), C.A.P. Todireni avea un efectiv de 625 taurine, din care 375 vaci și juninci, reprezentând 60 %. Acest procent nu putea fi modificat sub nici un motiv. Era cunoscut de către toată lumea și se știa inclusiv la Direcția agricolă județeană – titulara planului pentru agricultură – faptul că există animale neproductive și totuși cifra de mai sus era bătută în cuie, iar planul nu putea fi clintit în nici una din datele sale. Aceste animale erau incluse în plan ca „normale”, iar producția de lapte și viței cuprinsă în plan nu se realiza niciodată. Mai mult, dintre viței 140 trebuiau predați la Asociațiile de creșterea și îngrășarea tineretului taurin. Așa prevedea planul care, nici el, nu putea fi modificat. De la o anumită vârstă, vițeii nu mai puteau fi alăptați, și cum cooperativele nu aveau totdeauna fonduri suficiente pentru furajele necesare, mortalitatea era foarte mare. Uneori nu erau suficiente furaje nici pentru iarnă: animalele aflate în stabulație slăbeau, producția de lapte scădea foarte mult, iar vițeii... erau cum erau. Toți erau la curent cu această stare de lucruri, dar

nimeni nu făcea nimic! Aveam, în acest caz, un corespondent al pierderilor planificate din industrie.

Totuși, chiar și în aceste condiții, cooperativele erau obligate să facă investiții. Grajdurile moderne erau într-adevăr necesare, dar în condițiile în care cooperativele aveau deja pierderi, ele nu făceau decât să încarce inutil capitolul cheltuieli. C.A.P.-urile se vedeau nevoite să ia credite pentru construcția acestor grajduri, evident cu dobândă. Se ajungea astfel în situația de a nu mai putea fi plătite munca cooperabililor și salariile celor cu contracte de muncă, iar soluția erau tot creditele. Așa încât C.A.P.-urile erau veșnic datoare la stat. Și asta în condițiile în care averea cooperativei era – după statut – proprietatea membrilor cooperabili, care nu aveau însă nici un drept să decidă asupra veniturilor și cheltuielilor, prerogativă exclusivă a statului. Odată intrate în acest cerc vicios, cooperativele nu reușeau să obțină beneficii decât pe hârtie. C.A.P.-urile care erau prezentate în presă și la TV ca realizând beneficii erau „programate” de sus și pentru ele existau condiții speciale de planificare și susținere financiară. Numai foștii contabili șefi de atunci pot spune cum reușeau să achite lunar salariile și avansurile bănești pentru cooperabili. Și culmea, pe lângă planul la laptele de vacă exista plan și la vițeei pentru îngrășătorii, însă cei care-i preluau nu primeau în nici o împrejurare animale subnutrite, sub greutatea planificată pentru preluare.

Sarcinile planificate la fondul de stat din zootehnie pentru același an prevedeau o producție (pentru cele 625 bovine) de 2925 hl lapte, la care se adăugau 300 hl lapte de oaie (la un efectiv total de 1800 oi, din care oi fătătoare 1350), 2,6 tone de lână și 440 de miei pentru îngrășătorii. Prețurile acestor produse erau cele stabilite prin plan, fără nici o legătură cu cheltuielile reale de producție și cu atât mai puțin cu realizarea de beneficii. Cam asta era în mod real existența și eficiența sectorului zootehnic. Era mai mult decât jenant să participi la adunarea de la ferma zootehnică, să asculți întrebările justificate puse de îngrijitorii de animale și să nu poți da nici un răspuns care să însemne clarificarea o dată pentru totdeauna a

unei stări de lucruri anormală. Cooperatorii care lucrau în zootehnie făceau eforturi deosebite în primul rând ca să fie prezenți la muncă și apoi să-și facă treaba în condițiile date. Sectoarele zootehnice erau amplasate la mare distanță de sat. Fie vremea bună sau rea, lucrătorul trebuia să fie la program. La C.A.P. Todireni, ferma de ovine se afla la aproximativ 15 km de sat. Vara și iarna ciobanii își făceau datoria așa cum trebuie, în condițiile în care plata pentru munca lor era ca vai de ea, ca să nu mai vorbim de condițiile grele de muncă și de trai.

Așa cum era stabilit de către județ (conform legii sanitar-veterinare nr. 60/1974), de activitatea sanitar-veterinară, ca și de reproducția și selecția animalelor, răspundea direct primarul. Dispensarul veterinar din comună avea un sediu propriu, nou. Exista chiar și o locuință corespunzătoare pentru medicul veterinar și familia lui. Medicul Banciu Silviu era un bun specialist și un om muncitor, dar condițiile pentru a-și desfășura activitatea profesională așa cum și-ar fi dorit nu erau dintre cele mai bune la cooperativele agricole. Greutățile cele mari erau legate de bovine, unde efectivul matcă era de slabă calitate și natalitatea mică, mai ales că art. 5 al legii mai sus-pomenite atribuia o răspundere specială în acest sens medicului veterinar. Grajdurile erau vechi, furajele insuficiente unei alimentații care să asigure producție și produși zootehnici conform normelor planificate. Nu este lipsit de semnificație nici faptul că, datorită unor ambiții nejustificate ale unui fost primar, sediul dispensarului veterinar era la marginea comunei și nu la centru, așa cum ar fi fost firesc. Distanța față de sectoarele zootehnice nu era deloc mică; cel de la Iurești se afla cel mai departe. Este adevărat, veterinarul avea docar, un vizitiu foarte bun și niște cai asemenea, dar era destul de greu să acopere necesitățile la randamentul cerut. Nu era singur, mai lucra împreună cu doi tehnicieni; însă la sectoarele zootehnice ale C.A.P.-urilor se adăugau și animalele din gospodăriile populației, ceea ce de fapt dubla efectivele. Ca să nu mai amintim că **în sezonul de vară animalele stăteau în tabere răspândite pe întreaga moșie a comunei.** Reponsabilitatea medicului veterinar

includea și activitatea operatorilor de la înșămânțări – doi la număr – care deserveau atât cooperativele agricole cât și gospodăriile populației. Trebuie să recunosc că nu mi-au creat probleme deosebite. Și primarul trebuia să se încadreze în acțiunea „ora 5” în zootehnie.

Numărul planificat al efectivelor de animale era o sarcină care nu se discuta; se executa, ca toate celelalte. Pentru a-și completa efectivele la ovine, C.A.P.-urile au fost nevoite să cumpere din județele din sud. Ieșirea la pășunat însemna salvarea pentru animale și îngrijitorii din zootehnie. Grija furajării cădea în sarcina conducerii cooperativelor și a primăriei. La taberele de vară pentru animale erau necesare reparații sau noi amenajări, iar materialul lemnos pentru construcții se procura cu mare greutate.

În martie 1976, într-o ședință a Biroului comunal de partid, a fost analizată activitatea din zootehnie. Au participat toți cei implicați din cooperative, de la circumscriptia sanitar-veterinară și operatorii de la înșămânțări. După o dare de seamă asupra situației din fiecare C.A.P., susținută de șefii fermelor zootehnice (Țurcanu Vasile la Todireni și Berejan Teodor la Iurești) și de medicul veterinar, s-a trecut la discuții. S-a subliniat că la Todireni îngrijitorii nu respectă programul de lucru și nu-și îndeplinesc cum se cuvine sarcinile. Datorită condițiilor foarte grele de muncă și a plății necorespunzătoare, amatori care să lucreze în zootehnie nu se prea găseau. A fost adoptat și un plan de măsuri, care nu putea nici să disciplineze lucrătorii din zootehnie, nici să îmbunătățească condițiile de lucru și plata, nici să facă rost de furaje.

În gospodăriile populației se creșteau multe oi. În privința asigurării unui pășunat corespunzător – lucru de care se ocupa vice-primarul – lucrurile nu stăteau de loc rău. Cu exigența ce-l caracteriza, nu admitea nici pentru gospodari, nici pentru cooperativele agricole să facă rabat de la „norme”. Trebuie să mărturisesc că, așa cum l-am cunoscut, „tovarășul” Hemen era un „coleric expresiv”; deși l-am rugat în repetate rânduri, ca între buni amici, să înțeleagă că adevărul trebuie

îmbrăcat, dacă nu într-o cămașă de in, cel puțin într-un voal, deși a recunoscut că am dreptate, nu reușea mai deloc să se stăpânească în această privință. Pentru el unu și cu unu făceau numai doi. Nu admitea ca tot ce-și „propunea” să nu se realizeze întocmai, indiferent de loc sau de persoană. Mă gândesc acum cu toată sinceritatea că nici eu chiar – deși în principiu ne-am înțeles întotdeauna bine – n-am reușit să-i valorific la maximum capacitatea organizatorică deosebită și mai ales cea practică. Au fost destule situații în care fostul vice-primar, și primar înaintea mea, a ajutat comuna să „iasă la liman” în situații dificile.

Comuna noastră este traversată de banda asfaltată a drumului județean Botoșani-Sulița-Hlipiceni care, în centrul comunei, se intersectează cu artera Botoșani-Trușești-Albești-Hlipiceni. Fără „voia noastră”, prin comună treceau aproape zilnic toți cei care veneau de la județ prin zonă. Și nu treceau puțini. Cum nici în gospodăriile populației furajele nu erau suficiente, animalele zbierau să iasă la pășunat și mai ales „la plimbare” după o iarnă de stat în țarc. Gospodarii erau tentați să le scoată pe marginea șanțului; nici nu se putea greșeală mai mare. Așa că am găsit o soluție „originală” pentru a asigura ieșirea oilor la pășunat fără a atrage atenția județului sau a vecinilor. Crescătorii de oi, împreună cu vice-primarul și cu acordul conducătorilor C.A.P.-urilor au stabilit ca stânilile să fie organizate mai devreme, oile să fie scoase la pășunat în niște văi unde n-avea cum s-ajungă nimeni de la județ și unde se aflau fânețele cooperativelor. După plecarea oilor la stâni, aceste suprafețe se regenerau și se recoltau astfel fânețe bogate, fiindcă fuseseră îngrășate natural în timpul cât fuseseră păscute de oile cetățenilor. Și, în plus, puteam fi astfel printre primii care predam lapte de oaie la fondul de stat, fiind considerați, măcar la acest capitol, disciplinați!

Trebuie să admit că vice-primarul avea grijă ca pășunea să fie pășune, curată și bine întreținută, pășunatul să se facă gospodărește astfel încât animalele gospodărilor cât și cele ale cooperativelor să aibă asigurate suprafețele necesare și să

beneficieze de ele. Un eșec „usturător” l-am încasat în contul pășunatului găștelor. Eu am cerut ca acestea să pască pe niște suprafețe limitate. Vice-primarul, băiat deștept și cu experiență, mi-a spus: „D-le primar, nu este bine să încercăm un astfel de act de forță!” A avut dreptate! „Am dat înapoi”, cum se spune, și-am lăsat gospodarii comunei să-și pască găștele împreună cu vacile și oile. Spun și acum ce i-am spus lui atunci, că așa ceva nu este normal din punctul de vedere al crescătorului de animale. Dar el avea dreptate, căci cei care aveau vaci sau oi aveau și găște. În plus, așa era obiceiul locului: găștele să meargă pe „șes” dimineața, iar seara să se reîntoarcă acasă. Recunosc că și eu, când m-am trezit acasă copil, vedeam cum mama dădea drumul dimineața la poarta cea mică pe unde găștele plecau la baltă, de unde se mai întorceau seara. Să mai adaug săpuneala pe care am primit-o de la mama într-o seară, când m-am întors de la recoltatul grâului pe la orele 22.30: „ce-ai cu găștele oamenilor?” Poate vă întrebați de ce erau găștele o problemă? Leșitul lor la păscut însemna de fapt că fiecare gospodărie care creștea găște trimitea la pășune între 10 și 50 de capete, adică „o turmă”! O cantitate impresionantă de carne cu pene... și de probleme. Prin decizia nr. 19/1976 erau stabilite taxele de pășunat pentru suprafețele administrate de Consiliul popular: 40 de lei pentru bovine și cabaline adulte, 20 de lei pentru tineret bovin și cabalin între 1-2 ani, 10 lei pentru tineret bovin și cabalin sub un an, 10 lei pentru ovine și caprine peste un an, 5 lei pentru tineret ovin și caprin sub un an... Găștele nu erau taxate.

Pentru efectuarea lucrărilor de întreținere a pajiștilor, fiecare crescător de animale era obligat să execute contribuții în muncă: pentru bovine și cabaline adulte câte o zi de fiecare animal, pentru tineretul bovin și cabalin câte o zi pentru două animale, iar pentru ovine și caprine câte o zi la fiecare cinci capete. Deci vice-primarul avea la îndemână mijloace legale și financiare pentru a gospodări eficient pășunea; o făcea cu bune rezultate.

Cât privește relația primăriei și a personalului sanitar-veterinar cu deținătorii de animale, n-am înregistrat incidente de nici un fel. Crescătorii de animale se prezentau întotdeauna

pentru vaccinările obligatorii. Sacrificările, inclusiv la bovine pentru stări de necesitate, s-au făcut mereu cu respectarea strictă a legii. Ieșirea la pășunat se făcea cu știrea și cu consimțământul primăriei. Chiar și vaccinările la câini s-au făcut totdeauna fără probleme.

Am zăbovit asupra acestor aspecte ale muncii celor din zootehnie pentru a vă zugrăvi realitatea așa cum o vedeam eu, nu cum era prezentată la conferințe și congrese, dar mai ales pentru a vedea cine deținea puterea reală în materie de planificare a veniturilor și cheltuielilor în cooperativele agricole unde, teoretic, așa cum am mai spus, proprietari erau cooperatorii.

*

* *

După „bucuria” de la 23 august, începea calvarul numit campania de toamnă. Aceasta însemna recoltarea porumbului pentru boabe, a florii-soarelui, sfeclei de zahăr, strugurilor și a fructelor și legumelor. Probleme deosebite apăreau la recoltatul porumbului și al sfeclei de zahăr, la care lucrările se făceau manual, iar forța de muncă era așa cum era. Mai mult, la aceste munci nu puteau fi folosiți elevii, întrucât principiile acordului global nu permiteau așa ceva. La recoltatul porumbului se introdusese o cerință de-a dreptul absurdă: să fie tăiați cocenii cu tot cu știuleți, luați în brațe, după care se transportau pe niște sânni mari la capătul tarlalei, unde se desfăceau știuleții și se legau cocenii. Motivația oficială (care avea și ceva adevăr la mijloc) era că așa se elibera mai ușor terenul pentru arat, dar motivul real era teama de „sustragere” din averea obștească. Majoritatea celor care lucrau la „cultura mare” (porumb, floarea-soarelui și sfeclă de zahăr) erau femei (unele chiar în vârstă) sau cooperatori pensionari. Închipuiți-vă ce efort trebuiau să facă să încarce cocenii cu știuleți cu tot pentru a-i transporta la marginea tarlalei!

Pentru a putea „desfăca la glugi”, în Tarna Veche a trebuit să cer aprobarea specială a secretarului cu probleme agrare de la județ, asigurându-l că lucrarea va fi terminată în aceeași zi, inclusiv transportarea întregii cantități la baza de

recepție. Mi-a rămas întipărită în minte imaginea șirului de cooperatori care la orele 4.00 dimineața mășăluiau pe șosea spre parcele ca să ajungă la timp și să termine în acea zi lucrarea, așa cum îi rugasem. Știau că dacă nu se întâmplă așa, nu vom mai căpăta altă dată aprobare. Cei de la fosta fermă nr. 1 Todireni probabil că își amintesc și acum acest episod. Și eu am plecat atunci de acasă „la timp” pentru ca la ora 5.00 să fiu pe tarla. Am avut noroc și de o noapte cu lună, așa că s-a putut lucra fără probleme.

Dacă la porumb mai era cum mai era, la recoltarea sfeclei de zahăr era deosebit de greu, fiindcă săpatul se făcea manual, cu tradiționala furcă de scos sfecla. Se curăța sfecla de frunze, de resturile de pământ, se așeza în grămezi, după care se încărca în mijloacele de transport și lua drumul către baza de recepție. Noroc că acestea se aflau în apropierea comunei și astfel se puteau face mai multe curse pe zi. Mari dificultăți ridicau tarlalele Podișul, Podul de Lut și chiar Caruzu, situate la mare distanță de sat, aproape 15 km. Conducerea cooperativei luase hotărârea înțeleaptă de a-i transporta la lucru pe cooperatori cu mașina sau remorca. Uneori trebuia să mă prezint personal la primul secretar al județului ca să-mi aprobe o cotă suplimentară de carburanți pentru aceste „lucrări neproductive”. Mi se spunea uneori – mai în glumă, mai în serios – că i-am cam învățat „boierește” pe cei de la Todireni. Halal boierie!

Comandamentul agricol județean urmărea în permanență ce se întâmpla în comună în timpul campaniei. La 3 octombrie 1975, prin săptămânalul „Clopotul”, ni se atrăgea atenția asupra faptului că porumbul a fost transportat la marginea lanurilor și așezat în arioaie în proporție de doar 20 %. Iar pe adresa primarului de la Todireni a venit ceva de genul:

„Aflați, tovarășe primar, că Oficiul județean pentru reproducția și selecția animalelor ne informează ca însămânțările artificiale la oi se desfășoară defectuos la cooperativa agricolă de la Iurești.”

Asta ca să vedeți cam ce sarcini reveneau primarului.

Ei, dar uneori s-au găsit și lăudători pentru primarul de la Todireni! Astfel, în același ziar, dar în numărul din 10 octombrie 1975, a apărut un articol în care se afirma:

„Prima condiție a eficienței muncii primarului este cunoașterea temeinică a realităților comunei. Primul gospodar al comunei trebuie să stăpânească bine tot ce privește comuna. În zori se afla pe tarlalele cooperativei Iurești, după ce fusese pe la sectorul de mecanizare, iar mai de dimineată prin sectorul zootehnic. În drum spre sat a mers, ca și cu o zi înainte, prin baza furajeră a cooperativei Todireni. - Nimic nu trebuie să-mi scape. Pentru o decizie bună trebuie o bună informare, ba încă una din interior, obținută cu participarea directă, nemijlocită la viața comunei.”

Cel care scrisese articolul era un bun amic de la redacția ziarului, pe care-l cunoșteam de pe vremea când nici nu-mi trecea prin gând că voi ajunge primar la mine acasă.

Campania de toamnă includea și pregătirea grajdurilor și a bazei furajere pentru animalele care traversau perioada sezonului rece. La cele două cooperative, „animale” însemna aproximativ 1200 capete bovine, 2500 capete ovine, 300 capete porcine. La acestea se adăugau animalele de muncă, cai și boi. Necunoscând foarte bine în ce constă în detaliu activitatea la nivelul fiecărei cooperative, am presupus că cei din conducere acordă grija cuvenită îndeplinirii acestei sarcini. Am înțeles mai bine cum stau lucrurile pe la jumătatea lunii februarie, când furajele erau cam pe sfârșite, iar resurse la gospodarii din comună sau la cei din comunele învecinate nu prea mai erau. Sigur, am aflat mai pe urmă că se respectau rațiile furajere înscrise pe hârtie și, în consecință, de ce producția de lapte de vacă era scăzută și mortalitatea foarte mare. Medicul veterinar îmi mai spusese câte ceva dar, prins cu alte sarcini – era campania de ședințe, despre care v-am mărturisit că era mai grea decât campaniile agricole – n-am realizat grozăvia situației; am conștientizat starea de fapt abia când am început să fiu prezent frecvent pe „linia grajdului”, la programul de dimineată de la ora 5.00. Am început să urmăresc în

permanență și această activitate. La primărie se întocmea un grafic lunar pentru modul în care era asigurată prezența în sectorul zootehnic a cadrelor cu munci de răspundere. Gândiți-vă ce ziceau îngrijitorii animalelor când, ajungând la program la ora 5.00, mă găseau în sector discutând cu cei care sosiseră mai devreme sau cu îngrijitorii din schimbul de noapte! De fapt ei nu de mine aveau nevoie acolo, ei aveau nevoie de furaje, fiindcă plata muncii se făcea după producție. Cu foarte mare trudă am reușit să ieșim din iarnă. Astfel, am primit încă o lecție despre ceea ce înseamnă cu adevărat să fii primar.

Legea 40/1975 privind creșterea animalelor preciza la alineatul 2 al primului articol că dezvoltarea creșterii animalelor se conformează *„Programului național de dezvoltare a zootehniei și creștere a producției animaliere, ale cărui prevederi sunt obligatorii pentru toți deținătorii de animale”*. La aceasta se adăugau și prevederile art. 21 din Legea 6/1974 privind principalele atribuții ale Consiliilor Populare în domeniul agriculturii:

„Comitetele executive ale Consiliilor Populare controlează realizarea planului privind creșterea animalelor, a efectivelor de animale și a producției animaliere din unitățile socialiste și răspund de îndeplinirea prevederilor de plan în domeniul creșterii animalelor în gospodăriile populației.”

Probabil, stăpânirea s-a gândit că nu sunt suficiente aceste prevederi. De aceea a fost elaborată încă o lege, nr. 41/1975 privind regimul tăierii animalelor. Câteva articole ale acesteia sunt foarte limpezi în privința limitelor pe care le impuneau:

„Art. 2. tăierea animalelor aflate în proprietatea persoanelor fizice pentru consumul familial se poate face numai în abatoare și în secțiile de tăiere ale acestora, ca prestări de servicii cu plată. Tăierea porcinelor, ovinelor și caprinelor proprietate a persoanelor fizice și destinate consumului familial se poate face la domiciliul deținătorilor, cu certificarea stării sănătății animalelor de către medicul veterinar de circumscripție.

Art. 5. bovinele de orice categorie se vor tăia numai de către întreprinderile de industrializare a cărnii.”

Deci cetățenii se „bucurau” doar de dreptul de a munci și a îngriji animalele crescute în propriile gospodării, căci de valorificarea lor se preocupa statul, cu cea mai mare grijă. Cel care, din motive de forță majoră, cuteza să sacrifice o vită, se putea trezi cu ditamai dosarul penal, prin grija unor vecini binevoitori. Dosar care era întocmit de lucrătorii postului de miliție. Spre norocul meu, am avut parte de un șef de post înțelept, care a soluționat „în interesul comunei” aplicarea acestei legi. În schimb, am asistat neputincios la spectacolul oferit de vitele în agonie transportate la Botoșani pentru a fi sacrificate conform legii, numai pentru a nu avea înregistrări mari la mortalități în scriptele locale.

Așa trebuie să vă explicați de ce, spre exemplu în 1978, după ce gospodarii comunei au învățat bine prevederile legii, au fost sacrificate cu acte în regulă” 12 bovine, 304 porcine și 1229 ovine. Vă reamintesc că în comună erau 1635 de gospodării, din care 1042 ale „membrilor „cooperatori”. Acuma, n-o fi crescut chiar fiecare familie câte un porc, dar nici n-au fost sacrificați numai 304 porci într-un an întreg! De altfel, nici cifra de 700 de porci care apare în scriptele recensământului din 1975 nu este mai aproape de realitate. Cei care făceau recensământul erau oameni din sat, cu capul bine înfipt pe umeri și cu simțul realității, care știau ce au de făcut. Secretarul primăriei, responsabil cu registrul agricol, era și el localnic și de altfel foarte bine orientat și hârșit în întocmirea de recensăminte și situații statistice solicitate de forurile județene.”

Dar ochiul vigilent nu doarme! Direcția generală pentru agricultură ne-a transmis printr-un act oficial sarcinile comunei privind creșterea porcinelor și asigurarea fondului de stat cu carnea celor crescuți în gospodăriile populației. Evident, sarcini extrase din programul aprobat de Biroul județean P.C.R. pentru perioada 1976-1977:

scroafe și scrofițe la 01.01.1976	96
total produși planificați să se obțină	768
pierderi	61
total porcei destinați pentru îngrășat	707
se rețin pentru nevoile proprii ale populației	537
disponibil pentru fondul de stat	170
plan fond stat 1977	500 capete
deficit porcei pentru fond stat	330
se asigură în 1976 de la C.A.P. Todireni	93 porcei
idem de la C.A.P. Iurești	237 porcei

Și pentru ca totul, dar absolut totul să fie sub control, a mai fost elaborată și Legea 42/1975 cu privire la producția de bunuri alimentare. Aceasta, prin art. 2 alineatul 2 prevedea următoarele:

„aprovizionarea populației cu bunuri alimentare se asigură pe baza programului anual, aprobat prin decret prezidențial la propunerea Consiliului de Miniștri”.

Se năștea „puiul” vieții raționale, premisa reglementărilor privind consumul de calorii și rațiile de mai târziu.

Ce se mai poate adăuga? Oamenii din comună se descurcau cum puteau, trăind efectiv cu ce le rămânea după predările pentru planul la fondul de stat. Deși animalele, pământul și roadele lui erau proprietatea obștii satești după prevederile statutului C.A.P.-urilor, nimeni era atât de naiv să-și închipuie că laptele de vacă sau de oaie, carnea sau lâna se puteau valorifica și pentru locuitorii comunei. Celor care lucrau efectiv în cooperativele agricole și cooperatorilor pensionari li se dădea doar grâu și porumb și, printre picături, legume și fructe. Cei care aveau grădini cu suprafață mică sau locuiau cu chirie erau nevoiți să cumpere de la ceilalți sau chiar de la oraș. Cel mai apropiat era la 45 km...

*

*

*

În preajma campaniei de vară din '75 a trebuit reorganizată **comisia comunală de evaluare a culturilor**. Noua componentă era următoarea: subsemnatul (președinte),

Rusu Vasile (secretar), Iftimiciuc Dumitru, Șeremet Mihai și Roșu Mihai (membri). Comisia comunală avea câte un „pui” la nivelul fiecărei cooperative agricole. La Todireni, subcomisia era alcătuită din Iftimiciuc Dumitru (președinte), Rusu Vasile (secretar), Noroc Victor (șef fermă), Rotariu Alecu (șef fermă), Hacman Dumitru (șef sector vegetal), Apăvăloaie Constantin (fermier pomi și vii), Balan Victor (brigadier legume). La Iurești, din subcomisie făceau parte Șeremet Mihai (președinte), Roșu Mihai (secretar), Gavril Constantin (șef de fermă Iurești), Hemen Pamfilia (brigadier), Ursăchianu Adrian (șef de fermă Cernești), Șlincu Gheorghe (brigadier Gârbești) și Berejan Teodor (șef fermă zootehnică).

Conform prevederilor Legii 6/1974, art. 20,

„Birourile executive organizează activitatea de evaluare a producției agricole și răspund de datele privind producția estimată de unitățile agricole socialiste și gospodăriile populației.” Asta însemna că înaintea începerii recoltatului, când specialiștii apreciau că plantele au ajuns la maturitate, fiecare subcomisie făcea evaluarea nivelului producțiilor la hectar care urmau a se vor realiza la nivelul cooperativei. Aceste evaluări se centralizau la primărie și se transmiteau la județ. De estimările noastre n-aveau habar nici plantele, nici maica natură! Se putea întâmpla să bată grindina, să cadă ploi torențiale care puteau strica recolta, să apară toamna brume sau înghețuri timpurii care să distrugă pur și simplu lanuri întregi. Adică să diminueze producția estimată. La evaluare se stabilea și cât va preda cooperativa la fondul de stat. După aceea evaluarea nu se putea schimba decât cu foarte mare greutate și numai în condiții deosebite. Cei de la județ cereau în mod imperativ ca predarea la fondul de stat să se facă conform respectivei evaluări. Ni se spunea pur și simplu: „Voi ați stabilit aceste cifre, acum aveți obligația să le respectați!” Asta deoarece în art. 13 al Legii 6/1974 scria:

„Birourile executive urmăresc și răspund de realizarea de către toate unitățile, precum și de gospodăriile populației de

pe raza administrativ-teritorială, a livrărilor la fondul de stat".
Scurt, clar și la obiect.

Și asta nu era totul. **După încheierea recoltării, se întocmea balanța pentru fiecare produs.** Aceasta însemna finalizarea activității începute cu evaluarea. După ce se achita „cel puțin integral” planul la fondul de stat, se lăsa și pentru cooperativă strictul necesar, adică un fond pentru plata în natură a muncii cooperabililor, inclusiv cantitățile de grâu și porumb care se dădeau cooperabililor pensionari. Foștii contabili șefi ai cooperativelor agricole sunt și acum în comună; numai ei ar putea să spună ce și cum făceau ca să asigure și fondul de stat și plata muncii în natură.

Apropo de pățania cu balanța din 1978! Dacă tot n-a fost aprobată în forma propusă de noi – era vorba și de cele 40 de tone – după plecarea musafirilor de la județ am refăcut-o. Gospodari pricepuți, inginerul șef și contabilul șef au procedat la reșezarea cifrelor pe coloane și au lăsat în afara strictului necesar și rezerva gospodărească. Și așa minunea se petrecuse! Nu știa întreg Consiliul Albești că nu ni se aprobase balanța grâului. Am arătat de cine a fost aprobată și cu ce consecințe.

În 1979 primăvara, când s-au solicitat pentru ajutorarea unor zone calamitate cantități de grâu de la cei ce mai au rezerve, am fost printre primii care ne-am oferit și-am și livrat imediat ceea ce am promis la județ. Deja ne rezolasem propriile necesități și cooperativa avea nevoie și de bani.

*

* *

A trebuit să învăț tot timpul lucruri noi. De exemplu: ce însemna „**comandamentul agricol comunal**” pe linia celor învățate teoretic la Bacău. La 26 august, în ședința C.P.Ex s-a hotărât constituirea comandamentului agricol central la județe și comune; probabil și ca efect al inundațiilor din vară, care au determinat instituirea stării de necesitate pe întreg teritoriul țării în perioada 4-18 iulie. La începutul lunii septembrie a fost convocată o ședință de lucru a C.C. cu participarea prim-secretarilor de la județe, a directorilor din Direcțiile agricole

județene și a personalului din Ministerul agriculturii. La sfârșitul acesteia, Genialul a precizat rolul comandamentelor agricole ca organizatori ai campaniilor agricole pe întreaga perioadă de desfășurare. La județe, primii secretari i-au convocat pe cei răspunzători de problemele agriculturii și pe primarii din comune, stabilind măsurile de luat în teritoriu. Primarii trebuiau să convoace la rândul lor cadrele cu munci de răspundere din comună și să constituie la nivel local comandamentul agricol. Așa a început istoria zbuciumată a acestui organism inspirat de prevederile legii pentru mobilizare agricolă din martie 1941!

Comandamentul agricol comunal se întrunea de obicei săptămânal sau, conform preceptelor vremii, „ori de câte ori era nevoie”. Participau: de la cooperativele agricole președintele, inginerul șef, contabilul șef, fermierii și brigadierii, uneori chiar și șefii de echipe; șefii secțiilor de mecanizare; medicul și medicul veterinar; directorul coordonator; președintele Cooperativei de consum; șeful postului de miliție; conducătorii organizațiilor de masă și obștești (sindicat, U.T.C., femei, pionieri) și, bineînțeles, vice-primarul, secretarul primăriei. Uneori mai erau invitați achizitorii de la industria cărnii și cooperația de consum; deh, planul la fondul de stat de la gospodăriile populației. Așa cum am mai arătat, pentru fiecare campanie, Biroul executiv al Consiliului Popular comunal stabilea prin decizie ce trebuie făcut la nivelul comunei.

Concret, ce făcea acest comandament agricol condus de primarul comunei sau de vice-primar? De obicei, înaintea începerii ședinței, vice-primarul sau secretarul primăriei făcea prezența celor convocați și o prezenta primarului. Luau apoi cuvântul inginerii șefi din cooperativele agricole care prezentau stadiul real al efectuării lucrărilor, conform planului. Nu lipsea prezentarea realizării fondului centralizat al statului, pe produse. Se discutau apoi eventualele „probleme deosebite”: participarea necorespunzătoare la munci, lipsa îngrășămintelor, a semințelor sau, la secțiile de mecanizare, a carburanților și a pieselor de schimb. Medicul veterinar, în funcție de sezon, informa asupra

stării asistenței zoo-veterinare în cooperative: mortalitate, asigurarea cu furaje, producții la fondul de stat. Periodic, vice-primarul comunica stadiul realizării fondului de stat de la gospodăriile populației și transmitea și măsurile ce se impuneau, pe unități și chiar pe sate. Tot el aducea la cunoștință, atunci când era nevoie, stadiul reparațiilor la unitățile de învățământ, pregătirea acestora pentru sezonul rece, realizarea contribuției bănești și în muncă, precum și alte probleme specifice fiecărui sezon. La unele ședințe, contabilii șefi din cooperative comunicau stadiul curent al plăților în bani și natură.

Primarul era obligat să răspundă solicitărilor, problemelor ridicate și transmitea sarcinile primite de la comandamentul județean. Atunci când existau avertismente ale stațiilor meteo sau hidrologice, comunica participanților la ședințe măsurile care trebuiau luate. În general, aceste ședințe nu durau mult: cam o oră. Reușisem să-i obișnuiesc pe toți să fie prezenți la timp, punctualitatea fiind un aspect la care am ținut în întreaga mea activitate. Și acum consider mai mult decât nepoliticos faptul de a nu fi prezent la timp la o întâlnire, indiferent de scopul și caracterul ei.

*

*

*

Ca să vă conving, dacă mai este nevoie, de caracterul eminamente politic al asigurării fondului centralizat al statului pot să vă spun despre încă o instruire. Astfel, în prima jumătate a lunii iunie 1975, la Casa Agronomului din Botoșani, a fost organizată timp de șase zile – nici mai mult, nici mai puțin – instruirea valorificatorilor și a contabililor-șefi din C.A.P.-uri în vederea recepționării, depozitării și valorificării produselor agricole. În ultima decadă a lunii următoare, s-a desfășurat tot la Botoșani, timp de două zile, „Consfătuirea grâului”, la care erau obligați să participe președinții, inginerii șefi, fermierii și brigadierii din sectorul vegetal de la toate cooperativele agricole din județ. Ce legătură aveam eu ca primar cu asta? Aveam, că trebuia să asigur prezența celor din partea comunei. Scopul principal al consfătuirii era să analizeze modul în care a

fost îndeplinit planul la culturile de grâu și orz și planul la fondul de stat, ca și eventualele angajamente suplimentare, și să dezbată planul pentru anul viitor.

*

* *

La 4 septembrie cadrele didactice începeau noul an școlar, când aveau loc tradiționalele consfătuiri anuale ale educatorilor, învățătorilor și profesorilor. Dar, până la acestea „Școala se mută în câmp”. Așa suna chemarea politică pentru cadrele didactice și elevi, să contribuie la strângerea recoltei. Puteam eu să mă abat de la punerea în practică a acestei nobile chemări? Nicidecum! Așa că, în fiecare an, înainte de începerea propriu-zisă a cursurilor, elevii și profesorii începeau anul școlar făcându-și ucenicia la muncile agricole. Indiferent de vreme, pe jos sau cu mașina, participau efectiv la strânsul recoltei. În fapt nu exista nici o limitare în timp a acestei acțiuni. Oricând era nevoie, elevii erau scoși de la ore și duși în câmp, sub supravegherea cadrelor didactice, să suplinească deficiențele în munca organizatorică a celor de la C.A.P.-uri. Familia unui bun amic a plătit tribut greu acestor acțiuni. Fiul lor, care era în clasa a VI-a mi se pare, și care a participat la astfel de munci, s-a accidentat grav cu o seceră în mașina care transporta elevii la câmp și n-a mai putut fi salvat.

*

* *

Duminică, 26 octombrie, cu prilejul Zilei Recoltei, Genialul a rostit la Alexandria o măreață cuvântare transmisă pe postul național de televiziune în jurul prânzului. Mi-amintesc că am venit acasă de la câmp special ca s-o urmăresc la televizor. Mi-am făcut calculul că era mai simplu s-o ascult direct decât s-o citesc luni în „Scânteia”. Bineînțeles că se trasau sarcini noi și clare pentru comandamentele agricole și nu numai!

Ziua Recoltei însă nu era invenția Dictaturii Roșii. Începând din 1939, în urma unui decret regal din noiembrie anul anterior, s-a stabilit un sistem organizat de sărbătorire a acestui eveniment. Începutul îl făceau comunele, care serbau încheierea recoltei în duminica care urma începerii anului

școlar; urma o sărbătoare la nivel de județ, ținut și „o fază națională”. În vremea aceea exista chiar și o sărbătoare a primăverii, într-o duminică din martie. Singura diferență importantă era că pe atunci bunii gospodari erau premiați cu această ocazie în mod real (bani), nu cu diplome de hârtie!

*

*

*

La 1 decembrie se redeschideau cursurile învățământului agrozootehnic. În prima etapă trebuiau parcurse cele 12-14 teme (zootehniștii erau mai „harnici” decât cei de la învățământul de partid!), iar în a doua etapă urmau acțiuni practice, în campaniile agricole și în perioada altor lucrări agricole importante.

„Specialiștii din agricultură sunt direct răspunzători de bunul mers al procesului de perfecționare a lucrătorilor din agricultură. În vederea desfășurării în bune condițiuni a învățământului agrozootehnic de masă, în aceste zile la Casa Agronomului se desfășoară instruirea lectorilor.”

Așa scria în presa vremii și chiar așa se și petreceau lucrurile în comună... Inginerii șefi Rusu Vasile și Roșu Mihai răspundeau, potrivit aliniatului de mai sus, de perfecționarea pregătirii profesionale a lucrătorilor agricoli din cele două cooperative, Todireni și Iurești. Erau – regret că trebuie să vorbesc despre ei la trecut, căci s-au prăpădit de tineri – niște oameni de toată isprava. Ne cunoșteam bine dinainte de a fi uns primar. Acești oameni desfășurau în condiții imposibile o muncă aproape eroică. Campaniile se țineau lanț, atât cele agricole, cât și cea de iarnă, a ședințelor. Și n-aveau pe cap numai învățământul agrozootehnic, erau și propagandiști la învățământul de partid. În realitate, când începea anul calendaristic, de când porneau cu lucrul la planurile de producție și până predau la sfârșitul anului, împreună cu contabilul-șef, „bilanțul activității economice a cooperativei”, trebuiau să fie în permanență activi. Inginerul șef răspundea de respectarea integrală a obligațiilor asumate de C.A.P. față de stat prin contractele de valorificare a produselor, de asigurarea bazei

materiale a contractelor și de livrarea întregului volum de produse la termenul și la calitatea stabilite. Ca reprezentant al statului, avea obligația să contribuie și la activitatea desfășurată de Consiliul popular pentru realizarea planului agricol în profil teritorial și mobilizarea tuturor resurselor locale în vederea sporirii aportului gospodăriilor populației la constituirea fondului de stat. Și, ca și cum toate responsabilitățile care le reveneau nu erau destul de împovărătoare, prin faimosul articol 23 al legii 4/1974, inginerii agricoli (ca și medicii veterinari, inginerii mecanici agricoli, ceilalți specialiști cu studii superioare din agricultură) erau obligați să locuiască în localitatea unde își desfășurau activitatea. Câte drame a declanșat aplicarea nesăbuită a acestui act normativ nu va ști nimeni niciodată!

Totuși, inginerii erau specialiștii care ar fi trebuit să decidă în munca lor, dar permanent cădea asupra-le potopul de indicații și sarcini de la forurile județene și locale. Cum cei de mai sus nu mai sunt, nu mai pot depune mărturie, dar ceilalți colaboratori ai lor și ai mei știu că, atât cât am fost primar, i-am lăsat să-și facă în primul rând munca de specialiști. Venise ordin de la județ să semănăm floarea-soarelui, și asta trebuia făcut. Am mers împreună cu inginerul Rusu pe tarlaua de la Răchiți unde era amplasată cultura. Era frig, nu se putea semăna. Există riscul ca sămânța să înghețe, fiind de altfel și foarte sensibilă. Am hotărât să nu semănăm, dar să raportăm la „operativă” că am semănat. Cineva „a ciripit” și așa a aflat instructorul județean și cel de la județ, care răspundea de comună. Ar fi fost în stare să ne pună cătușe la amândoi pentru nerespectarea ordinului. Norocul nostru a fost că încă nu comunicasem „îndeplinirea sarcinii” și în scris. În noaptea respectivă a dat un îngheț care a durat câteva zile la rând. Toți cei care, la ordin, încorporaseră sămânța în sol au trebuit să refacă semănătura. Noi nu. Am avut și satisfacția ca o bună bucată de vreme cele două persoane de la județ, amintite mai sus, să ne ocolească, lăsându-ne să ne vedem de treabă.

*

*

*

În ianuarie, după practica vremii, în sesiunea Consiliului Popular comunal s-au pus în dezbateră și s-au aprobat planul economic și bugetul pentru anul 1976. Diferențele față de indicatorii pentru anul 1975 nu erau foarte mari. Există însă acea obligație absurdă a progresivității planului: în esență, producțiile trebuiau să crească obligatoriu de la un an la altul, chiar dacă în general condițiile reale de producție nu se modificau, nici în sectorul vegetal, nici în cel zootehnic. Așa se obișnuia: cel puțin la întocmirea planului cifrele să fie mai mari decât în anul precedent. Comparând aceste cifre, constat că de fapt în gospodăriile populației efectivele la ovine erau chiar mai mici cu aproape 500 de capete, la porcine cu 120 de capete și la păsări chiar cu 4000 de capete. Dacă la carne în viu se înregistrează o creștere destul de mare (în valoare absolută de 70 tone, din care 45 tone la gospodăriile populației), surprinzător, la lapte de vacă producția scade cu 500 hl, din care 125 hl la gospodăriile populației. La lapte de oaie scade cu 200 hl, iar la lână cu 2 tone, din care 1,2 t la gospodăriile populației. Pentru cei care trăiau atunci în comună aceste cifre au totuși o semnificație a lor.

Bugetul local a rămas însă aproape neschimbat: 2 267 200 lei. La fel și veniturile proprii ale bugetului comunei, adică aproximativ 950 000 lei. Trebuie să recunosc, privind numai cifrele așa cum sunt ele înscrise în acte, că subvenția de la bugetul județean era foarte mare. Însă, cum totul era planificat până la urmă tot la nivel de județ, nu prea aveau mare importanță sursele reale de venit. Mi-amintesc că începuse deja să se vehiculeze ideea autofinanțării dar, cu resursele pe care le avea atunci comuna, așa ceva era imposibil.

Totuși, în angajamentul pe care fiecare comună trebuia să și-l ia ca răspuns la „chemarea la întrecere” lansată de o comună fruntașă din țară, se impunea ca cifrele de plan să fie depășite, cel puțin pe hârtie. Iată cum arăta un astfel de „angajament”:

„Prin aplicarea tehnologiilor moderne și extinderea metodelor de cointereseare a cooperatoarelor, mecanizatorilor și

specialiștilor, planul producției agricole globale va fi depășit cu: 16 tone de grâu de pe suprafața de 330 ha, 91 tone de porumb de pe suprafața de 919 ha, 50 de tone cartofi de pe suprafața de 40 ha, 280 tone de sfeclă de zahăr de pe suprafața de 280 ha, 14 tone de struguri de pe suprafața de 70 ha, 10 tone de fructe de pe suprafața de 37 ha. În sectorul zootehnic se vor obține: 85 viței la 100 de vaci față de 75 planificați, 95 miei la 100 de oi față de 85 planificați, 10 porci de la fiecare scroafă față de 7,5 planificați. Se vor livra suplimentar la fondul de stat: 16 tone de grâu, 91 tone porumb, 280 tone sfeclă de zahăr, 50 tone cartofi, 14 tone struguri, 10 tone fructe, 100 hl lapte de oaie, 700 kg lână.”

Așa era moda. În timp, angajamentul era uitat, ca multe altele, vorbe inutile care aveau meritul de a consuma timp prețios și energie pentru a fi concepute, ca apoi să zacă uitate pe undeva. Asta până când, eventual, cineva de la județ se trezea să ceară stadiul îndeplinirii lui. Era singura structură a criteriilor pentru competiția între comune...

*

*

*

Am continuat acțiunea „ora 5” în zootehnie, fără însă să pot aduce și ceva furaje, de care aveau atâta nevoie cei care lucrau în acest sector.

*

*

*

Și, din nou, o campanie de vară, cea din '76. Cel puțin pentru mine, totdeauna mai ușoară decât campania de ședințe. Având în vedere și documentele elaborate de recentul Congres, secerișul trebuia să însemne o amplă acțiune politică și organizatorică a organizațiilor de partid de la sate. Deviza campaniei: descărcarea grâului din buncărele combinelor să se execute numai din mers... Din această cauză, în campania din 1977, a ars complet mașina condusă de Apăvăloaie Dumitru, vărul meu. A luat foc de la o brazdă de paie care s-a aprins din cauza tobei de eșapament încinse. Focul a cuprins imediat rezervorul de benzină și, pe scurt, mașina a ars în întregime. A

fost sancționat pentru asta președintele C.A.P. Todireni! De data asta chiar n-avea nici o vină. Nu el dăduse această „dispoziție” năstrușnică...

*

*

*

O nouă campanie de toamnă... Aveam deja acum experiența campaniei din 1975. Era ceva! Nu cred c-a fost mai ușor. Dimpotrivă! Se adăugau acum probleme noi, despre care știam prea puțin sau care apăruseră ca specifice anului 1976. La fondul de stat, îndeosebi la lapte de vacă, carne de porc și de pasăre, situația preluării de la gospodăriile populației era total nesatisfăcătoare. La carne de pasăre, din 4 tone se preluaseră în septembrie '76 doar 600 kg. La Todireni efectivul matcă de bovine era tarat, pentru îngrijirea vițelilor nu erau spații corespunzătoare și mortalitatea era mare. La ovine, trebuiau cumpărate încă 150 capete. Deși se realizase o producție mare de legume, unitățile de preluare ajungeau cu greu să le ridice, astfel încât importante cantități de roșii și ardei se stricau în grămezile în care erau adunate. Cooperativa n-avea posibilități de prelucrare sau conservare a lor și nici nu putea vinde legumele locuitorilor comunei, fiindcă nu-și mai făcea planul la fondul de stat. Cu alte cuvinte, le dădeam statului care le lăsa să se deprecieze.

Simultan urmăream personal și organizarea învățământului politico-ideologic în organizațiile de partid din C.A.P.-uri: ferma nr. 1 sat Todireni, propagandiști erau profesorul Noroc Ștefan și învățătoarea Cojocarui Constanța; ferma nr. 2 sat Todireni, propagandist învățătorul Agache Ilie (de parcă nu-i era suficientă numai sarcina de secretar al Comitetului comunal U.T.C.; lui i se potrivea de minune zicala „în calul care trage, în ăla dai”); sat Cernești, profesorii Popovici Constantin și Gavril Radu; sat Iurești, învățătorii Stiliuc Melania și Noroc Constantin; sat Gârbești, vice-primarul Hemen Gheorghe; secția de mecanizare Todireni, inginerul Rusu Vasile; secția de mecanizare Iurești, inginerul Roșu Mihai. La cadrele didactice, propagandist era directorul coordonator Iliescu Neculai.

Mi-a venit în ajutor partidul și mi-a scurtat campania, nu numai cea de toamnă, ci și pe celelalte, trimițându-mă la cursurile de un an de la Școala interjudețeană de partid Iași, cu începere de la 1 octombrie 1976. Ei da, așa mai zic și eu grija partidului pentru oameni: să te trimită să te odihnești un an după numai un an și jumătate de muncă! Și odihnă a fost. Volumul de cunoștințe care se preda și trebuia însușit nu mi-a solicitat un efort deosebit. Mai mult, biblioteca școlii era foarte bine dotată. Profitând de timpul disponibil, am avut ocazia să studiez așa cum nici până atunci și nici de atunci încolo n-am mai avut timp s-o fac. Mi-am completat în acest mod golurile din cunoștințele (trebuie să recunosc că și acum am multe...). Puteam veni acasă săptămânal. Astfel eram informat despre tot ce se întâmpla în comună, întâlnindu-mă cu toți cei care n-avuseseră norocul meu!

*

*

*

Campania de toamnă 1977, cu tot ce presupunea ea, începuse sub impulsul dat de viitoarele evenimente politice: Conferința națională a partidului și a 30-a aniversarea proclamării Republicii. Campania își avea însă propriile reguli. În fiecare zi trebuia să urmăresc ce se întâmpla pe câmp, pentru ca graficul de lucrări să fie respectat în ritmul stabilit. Trebuie să adaug că în zonă, uneori chiar după 15 august, dar mai ales după opt septembrie, vremea se răcește accentuat. Am avut „șansa” să prind brume pe la începutul lui septembrie, cu consecințele previzibile pentru recoltă: o brumă la grădina de legume poate însemna compromiterea muncii de o vară. Și să nu vă închipuiți că pe atunci cei de la Administrația Asigurărilor de Stat nu se grăbeau să acorde despăgubiri cu una cu două!

Până la începerea anului școlar, elevii își îmbogățeau experiența pe frontul recoltei. Rețin din presa vremii sloganul politic „Inginerul agronom - omul de la care statul a primit mult, dar așteaptă și mai mult”. El adeverește cu prisosință ceea ce am spus cu altă ocazie despre munca și eforturile inginerilor șefi din cooperativele agricole.

„Vine frigul. Ați pregătit adăposturile pentru animale?” era întrebarea curentă de la județ. Este adevărat că animalele trebuiau supravegheate și adăposturile pregătite. Se putea deja vedea și evalua ce se afla în baza furajeră pentru iarnă. Intrarea la stabulație (perioada în care animalele stau în adăposturile pentru iarnă) însemna un consum de furaje mai mare în cazul frigului timpuriu. Am luat cunoștință imediat de stadiul realizării planului la fondul de stat. Lucrurile nu stăteau bine nici de această dată, inclusiv sau mai ales la gospodăriile populației.

*

* *

La începutul lunii septembrie a avut loc plenara Uniunii județene a C.A.P., care a analizat – nici nu se putea altfel – realizarea contractelor economice și a livrărilor de produse la fondul centralizat al statului. Reveniți în comună, participanții la plenară au făcut la rândul lor în cadrul cooperativelor analizele corespunzătoare și au stabilit planul de măsuri.

Anterior, Consiliul Popular județean ne anunțase printr-o adresă că în lunile august și septembrie, în sesiunile Consiliilor Populare comunale, vor trebui aleși delegații sătești ai acestora. Delegatul sătesc era gospodarul nr. 1 al localității. Ei se alegeau pentru fiecare localitate componentă a comunei, dar nu și pentru satul de reședință. De obicei, se alegeau dintre deputați. Până la 20 august trebuia trimis Consiliului Popular județean un tabel cu propunerile de **delegați sătești**. Tot de la județ ne-a venit și **hotărârea Consiliului Uniunii Naționale a C.A.P.-urilor privind modificarea unor prevederi ale Statutului cooperativelor**, pentru a fi puse în acord cu prevederile Legii 58/1974 (sistematizarea) și ale Legii 59/1974 (fondul funciar). Astfel, articolele 5 și 6 ale Statutului aveau, în noua formulare, următorul cuprins:

„Art. 5. *Constituie proprietate personală a țăranilor cooperatori:*

- *casa de locuit și construcțiile gospodărești anexă, terenul pe care se află acestea și curtea, a căror suprafață*

totală nu poate depăși 250 mp; când această suprafață depășește 250 mp, diferența se include în lotul în folosință;

- animalele de producție, precum și inventarul agricol mărunt;

- veniturile și economiile realizate prin muncă;

- producția de pe lotul atribuit în folosință.

Cooperatorii pot avea în proprietate personală pe o familie (soțul și soția împreună cu copiii lor necăsătoriți) până la 3 bovine de producție, 15 oi sau capre și un număr nelimitat de porci, păsări, iepuri de casă, stupi de albine. Adunarea generală poate aproba ca, în funcție de condițiile și posibilitățile locale, cooperatorii să dețină, pe o familie, un număr mai mare de bovine, ovine sau caprine.

Cooperatorii care dețin sau dobândesc case, animale și inventar agricol peste cele prevăzute în alineatul precedent sunt obligați să le înstrăineze în termenul hotărât de adunarea generală. După expirarea termenului, astfel de bunuri deținute în plus se valorifică de către cooperativa agricolă, în contul proprietarului. Terenurile fără construcții, dobândite prin moștenire legală, trec în proprietatea obștească a cooperativelor agricole de producție.

Art.6 . Adunarea generală poate da în proprietate personală cu plată locuri de casă în suprafață de cel mult 250 mp din terenurile proprietate a cooperativei agricole, situate în perimetrul delimitat de planul de sistematizare al localității respective, membrilor cooperatori și angajaților permanenți ai acesteia care doresc să-și construiască o locuință și care nu au loc de casa în proprietate personală. În aceleași condiții se pot atribui locuri de casă specialiștilor și mecanizatorilor care lucrează în cooperativă și doresc să se stabilească în localitatea respectivă."

Hotărârea era semnată de președintele Uniunii Naționale a C.A.P.-urilor, Aldea Militară, deputat de Botoșani. Deci bunii gospodarii care aveau darul muncii și voiau să aibă mai mult trebuiau să ceară aprobarea adunării generale. Adunare care, în general, nivela sărăcia în loc să încurajeze diferența. Ce

comentarii mai pot face? Așa erau încurajați cei harnici și așa era stimulată munca și calitatea ei la acea vreme în lumea satului. Era în actualitate vechea marotă cu „mica proprietate generează capitalism” ori noi tocmai porniserăm „să construim socialismul multilateral dezvoltat”. Prețurile de preluare a produselor agricole, atât din sectorul vegetal cât și din cel zootehnic, erau mult sub cheltuielile reale pentru obținerea unei tone de produs sau a unui hectolitru de lapte. Ele erau stabilite prin planul național unic de către „taica stat”, pe baza unor criterii care n-aveau nimic în comun cu realitatea. În astfel de condiții, plata muncii era de mizerie, iar consecința nu putea fi alta decât adâncirea sărăciei și a stării generale de nemulțumire. Munca în agricultură nu era recunoscută și plătită la adevărata ei valoare.

Și totuși, chiar în aceste condiții, planul la producția de grâu și secară în 1976 a fost realizat în procent de 114%, la porumb 95,4%, la cartofi de toamnă 111%, la struguri 88%, la legume 90,4%. La fondul de stat toate predările au depășit procentul de sută la sută.

Ca să vedeți că nici cu treizeci de ani înainte campania de toamnă nu era mai lesnicioasă, redau din arhive următorul document:

„Proces-verbal din 5.11.1947

Noi, Th. Noroc, primarul comunei Todireni, împreună cu d-l învățător C. Dănilă, responsabil cu însămânțările pe comună, P. Prodan, delegatul prefecturii, și Gh. Spircu, agent agricol, în urma controlului făcut pe teren în teritoriul comunei, văzând slaba activitate depusă de locuitori la semănatul grâului și constatând slabul concurs al autorităților polițienești (postul de jandarmi) față de ordinele primite până în prezent referitor la mobilizarea agricolă a însămânțărilor de grâu, constatând că funcționarii administrației de stat depun o slabă activitate, am hotărât:

Sectoarele de muncă și supraveghere a însămânțărilor se delimitează din nou astfel:

- sectorul 1 - de la podul Sitna cu partea de răsărit a satului până la șosea și până la ulița brutăriei și Jijia; responsabil, I. Iacob, ajutor, locuitorul Aurel Hâncu

- sectorul 2 - partea de răsărit a satului, de la ulița brutăriei până la șosea și până la capătul satului spre Ceir; responsabili, Emilian Petrovici și Gh. Ciobănică

- sectorul 3 - partea de apus a satului, de la podul Jijiei, ulița Valinschi, biserica satului și până în șosea; responsabili, D-tru Domnișoru și Ion Gh. Apăvăloaie

- sectorul 4 - partea de apus a satului, ulița Valinschi, șoseaua până la capătul satului spre Ceir; răspund funcționarii primăriei, având fiecare câte o zi pe teren, începând cu 6.11. '47, astfel: - Mihai Cauneac, V-le Nechifor, Th. Noroc, ajutați de Gh. Dădăcuș

- satul Ceir-Virginia Jerghiuță și C. Florean, delegatul satului

- satul Gârbești-Alecu Dumitraș, delegat, și Mihai Mascan

- satul Iurești - sectorul 1 - apusul satului - învățător N. Gâlcă, N. Dinjos

- sectorul 2 - răsăritul satului - preot Gr Peptu, V. C. Grosu

- satul Cernești - sectorul 1 - partea de răsărit a satului până la biserică - preotul A. Iancu

- sectorul 2 - partea de apus - Th. Baltaru, Petru Hemen, P. Grosu

- Siliștea - Gh. Spircu, agent agricol

Atât șefii de sectoare cât și ajutoarele lor, pe baza ordinelor existente, au următoarele obligațiuni și sunt răspunzători de executarea lor la timp, după cum urmează:

- controlul zilnic al activității atelajelor din fiecare sector, atât în sat cât și pe teren.

- centralizarea atelajelor ieșite la arături în fiecare zi (arat și însămânțat)

- aducerea acestei situații nominale a plugurilor și numeric, în ha, suprafața însămânțată până la orele 18.00 la primărie

Situațiile cerute vor fi aduse personal, șeful de sector va semna zilnic procesul verbal la primărie. Fiecare șef de sector rămâne direct răspunzător de executare."

Deci, nu era cu nimic mai simplu să fii primar în 1947, și mai ales șef de sector la însămânțări!

Care au fost rezultatele muncii în agricultură pentru 1977? La cooperativele agricole – în nota obișnuită, cu realizarea principalilor indicatori – următoarele procente: grâu 106%, porumb 81%, cartofi de toamnă 79,2%, legume 92,5%, struguri 117, 8%. Fondul de stat: grâu 125,3 %, porumb 180%, floarea-soarelui 56,3%, carne în viu 80%, lapte de vacă 106,1%. De la gospodăriile populației: 105,3 % la carne în viu și 55,6% lapte. Veniturile bugetului comunal: 98,2 %. Se impune precizarea că eu am muncit pentru aceste rezultate doar din august '77.

*

* *

Și în 1978 agricultura rămânea principala preocupare a celor de la sate. La jumătatea lunii februarie a avut loc la județ consfătuirea consacrată problemelor agriculturii. Din Todireni au participat, pe lângă primar, președinții și inginerii șefi de la C.A.P.-uri, precum și șeful secției de mecanizare. S-a analizat modul în care au fost realizați indicatorii de plan din agricultură pentru primii doi ani ai cincinalului și s-a adoptat un program special pentru cultura porumbului, având în vedere ponderea acestei culturi în economia agricolă a județului: 34,5% din totalul suprafeței arabile, 21% din producția globală vegetală și 34% contribuție la alcătuirea fondului de retribuire în natură a cooperativelor.

Și ca să vedeți concret cât de bine funcționa „sistemul informațional” pentru cei de la județ, în martie 1978 a sosit la primărie un act de la întreprinderea județeană care se ocupa cu valorificarea pieilor de oi și miel. Eram atenționați că nu toți deținătorii de oi și miei Caracul valorifică pielicelele de miel prin respectiva unitate. „Indisciplinați” erau Drughi Aurel din Todireni (cu 40 de oi), Buzilă Ilie din Iurești (cu 70 de oi) și Miluța Noroc din Todireni cu 100 oi!

*

* *

Din însărcinarea organului județean de partid, în fiecare miercuri între orele 15-18 inginerul șef al C.A.P. (sau, în lipsa acestuia, președintele sau contabilul șef) trebuia să transmită telefonic „operativa”: comunicare scrisă destinată Direcției generale pentru agricultură Botoșani. Acestea erau consemnate la fiecare unitate într-un registru destinat special acestui scop. Situația transmisă se centraliza pe unități agricole și comune și era prezentată în fiecare dimineață de joi organului județean de partid. La 5 aprilie 1978, inginera Donuțiu Milica de la C.A.P. Todireni n-a transmis situația operativă. Fiindcă nu se putea sub nici o formă neglija această sarcină „deosebit de importantă”, urma ca primăria să ia măsuri pentru sancționarea ingineriei indisciplinate... „Sancțiunea” a rămas doar în hârtia de la județ, prin care ni se cerea acest lucru. Oricum, sunt convins că dacă i s-ar fi întâmplat inginerului Rusu să nu trimită operativă, cei de la Direcția agricolă n-ar fi trimis la primărie o astfel de notă...

Acest episod mă trimite cu gândul la problemele concrete ale campaniilor agricole, mai ales acum, când Rusu Vasile nu mai era inginer șef la C.A.P. Todireni. Ce se întâmplase? Cu exigența și seriozitatea lui recunoscute, reușise să intre în conflict cu președintele cooperativei. Contabilul șef, om înțelept, „media” între cei doi, nu numai pentru aplanarea conflictului, dar mai ales pentru ca el să „transpire” cât mai puțin. O bună bucată de vreme chiar a reușit. Dar, la alegerile din 1976, democrația și-a spus cuvântul într-un mod surprinzător și pentru mine, care conduceam lucrările adunării generale a cooperativilor de la Todireni. Am relatat deja ce s-a întâmplat atunci.

Inginerul Rusu a fost marcat cu siguranță de un astfel de afront. Eu am plecat în toamna lui '76 la Iași și, până când am revenit, Rusu se mutase deja la Durnești – Botoșani, motivând că este de loc de acolo și vrea să fie lângă mama lui, care încă mai trăia atunci. Un astfel de motiv era foarte plauzibil pentru un transfer la acea vreme, chiar și pentru specialiștii din agricultură. Prin plecarea lui eu pierdusem un bun amic și un aliat în munca spre mai binele cooperativilor de la Todireni. De

ce fac această afirmație? Întocmirea planurilor de producție se făcea sub directa supraveghere a Direcției județene pentru agricultură. Rusu era cunoscut și apreciat de cei de la Direcția agricolă. Contabilul șef avea și el relațiile lui la Direcția agricolă și la Banca agricolă. În aceste condiții, producțiile medii la hectar în sectorul vegetal sau pe cap de animal în zootehnie se mai puteau „negocia” la întocmirea proiectului de plan. În acest mod, planul se apropia cât de cât de posibilitățile reale. La fel se întâmpla și cu sarcinile la fondul de stat. Se pare însă că n-a fost să dureze la nesfârșit...

*

*

*

Prin săptămânalul „Clopotul”, din 21 aprilie 1978, a fost lansată o importantă acțiune cu un titlu pompos, „Acțiunea 4”. Marea inițiativă aparținea cooperativei agricole de la Cristinești, care-și propusese ca în 1978 să obțină recolte record: 4 t/hectar la grâu și porumb și 40 t/hectar la cartofi și sfeclă de zahăr. La această chemare trebuiau să răspundă toate cooperativele din județ. Presa a avut grijă ca în numerele următoare să consemneze răspunsurile celorlalte cooperative la această inițiativă. Și să știți că n-au fost puține cooperativele care au intrat în întrecere. Menționez doar răspunsul vecinilor noștri de la C.A.P. Buimăceni, comuna Albești (unde președinte era Mitică Pavăl, un consătean de-al meu și bun prieten al fratelui meu mai mare, Petrică), publicat în numărul din iulie al ziarului. Deci presa locală își făcea datoria, după cum primise sarcină prin Programul de măsuri.

Odată cu campania de primăvară, am constatat din nou că la C.A.P. Todireni forța de muncă este tot insuficientă și vor rămâne din nou suprafețe nelucrate. Apăruse și o nouă formulă de plată a muncii operatorilor, care, potrivit documentelor de partid, trebuia să stimuleze munca. În realitate, în C.A.P.-uri efectul era exact pe dos. Ceva în plus adusesese cu siguranță noua formulă de organizare și plată a muncii: un noian de hârtii pe care compartimentul financiar-contabil trebuia să le întocmească, la fel ca și inginerii șefi și șefii de ferme... Aș fi

vorbit singur dacă mi-aș fi exprimat opinia vizavi de ele. Nu m-ar fi băgat nimeni în seamă! Asta nu reprezintă deloc o scuză.

*

*

*

Prin decizia nr. 12/1979 a Consiliului Popular se adopta programul de cultivare a legumelor și înființarea de tunele și solarii în gospodăriile populației. Decizia preciza:

„În perioada 15.02.-15.03.1979 se va discuta, pe fiecare gospodărie, modul de folosire mai rațională a terenurilor din jurul locuințelor și a loturilor în folosință, în perspectiva cultivării unor suprafețe cât mai mari cu legume. Cu ocazia acestor discuții, se vor întocmi planuri de producție pentru fiecare gospodărie la principalii indicatori pe anul 1979.

În anul 1979 se vor cultiva cu legume 30 ha, astfel:

- tomate - 5 ha, cu o producție medie de 15 tone/ha*
- ceapă uscată - 10 ha, cu o producție medie de 8 tone/ha*
- rădăcinoase - 3 ha, cu o producție medie de 13,5 tone/ha*
- varză - 3 ha, cu o producție medie de 42,5 tone/ha*
- usturoi - 3 ha, cu o producție medie de 3,4 tone/ha*
- fasole verde - 2 ha, cu o producție medie 4 tone/ha*
- ardei grași - 1 ha, cu o producție medie de 9 tone/ha*
- castraveți - 1 ha, cu o producție medie de 5 tone/ha*
- alte legume - 2 ha, cu o producție medie de 6 t/ha*

Pregătirea materialului săditor revine cooperativei agricole Todireni (pe 200 mp) și cooperativei agricole Iurești (pe 160 mp). Se stabilește construirea unui solar la Școala Todireni și a 260 mp de tunele la celelalte școli din comună, la consiliul popular și în patru gospodării.

Pentru realizarea programului, se alcătuiește un colectiv format din vice-primar, secretarul primăriei, inginerii șefi din cooperativele agricole, brigadierul legumicol de la Todireni, tehnicianul de la Iurești, iar pentru satul Gârbești, delegatul sătesc care este și brigadierul satului.

În ședința comună a Biroului Comitetului Comunal de partid și a Biroului executiv al Consiliului Popular comunal din 14 februarie 1979 s-a adoptat un plan de măsuri pentru

îndeplinirea programului comunal de dezvoltare a zootehniei în anul 1979. Acesta prevedea ca, până la sfârșitul anului, să se obțină următoarele rezultate:

	C.A.P. Todireni	C.A.P. Iurești	Total C.A.P.	Gosp. populație	Total comună
bovine total	651	565	1216	1415	2631
vaci+ juninci	406	340	746	730	1446
ovine total	2211	1100	3311	3107	6418
oi+ mioare	1371	596	1967	2392	4359
porcine total	243	120	363	363	726
scroafe	38	30	68	35	103

La fondul centralizat al statului urmau să fie predate în 1979:

	Total com.	Total C.A.P.	C.A.P. Todireni	C.A.P. Iurești	Gospodării populație
lapte vacă (hl)	8875	7854	4434	3420	1021
lapte oaie (hl)	663	463	272	191	200
carne total (t)	319,6	93,6	51,6	43	226
bovine (capete/t)	602/2 29	159/59	89/32	70/27	442/170
porcine (capete/t)	504/5 7	220/22	120/12	100/10	284/35
ovine (capete/t)	540/1 8,6	358/12, 6	216/7,6	142/5	182/6
lână (t)	10,5	7,2	4,6	2,6	3,3
carne pasăre (t)	15	x	x	x	15

Comitetele de partid din C.A.P.-uri erau însărcinate să urmărească realizarea integrală a prevederilor programului și, mai ales, să acționeze pentru recuperarea restanțelor din perioada 1976-1978. Biroul executiv al Consiliului Popular comunal trebuia „să respecte neabătut” prevederile legale. Principalii responsabili eram eu și medicul veterinar Banciu Silviu.

Dacă citiți cu atenție tabloul indicatorilor la fondul de stat, veți constata că, la bovine de exemplu, comuna trebuia să predea cam două cirezi a câte 300 de capete, adică aproape un sfert din efectivul programat să se realizeze până la sfârșitul anului. În plus, 504 capete porcine și 540 capete de oi, deci cam câte se adunau într-o stână mare. În aceste condiții, apare explicabilă atenția care se acorda și exigența cu care era urmărit programul de cultivare a legumelor; ele rămâneau, după ce statul lua tot, hrana de bază pentru locuitorii comunei. Deja în presa centrală și locală se discuta tot mai des despre „alimentația rațională”, încercând să se inducă în rândul cetățenilor un principiu sănătos: „mâncăm ca să trăim, nu trăim ca să mâncăm”.

Intensificarea acțiunilor care implicau gospodăriile populației era consecința unei comenzi politice transmise de județ în ianuarie sub semnătura prim-secretarului Consiliului județean:

„Conducerea superioară ne-a trasat sarcina de a acorda o atenție sporită organizării producției și muncii în gospodăriile populației deținătoare de terenuri agricole și de animale, având în vedere ponderea și importanța acestora în producția agricolă. În scopul cultivării întregii suprafețe și a exploatării mai eficiente a efectivelor de animale deținute, planul național unic de dezvoltare a economiei naționale prevede indicatori de sine stătători pentru gospodăriile populației. Pentru a accentua responsabilitatea deținătorilor de animale și terenuri în îndeplinirea planului de stat, pentru a pune în valoare mai bine resursele gospodăriilor din comună, trebuie ca și în 1979 să încărcăm cu sarcini în acest sens fiecare gospodărie în parte.”

În 1979, la nivelul comunei Todireni, gospodăriile populației aveau în posesie 502 ha teren agricol, 47,7 % din totalul efectivelor de bovine, 51% din efectivul de porcine, 55,5% din efectivul de ovine și tot efectivul de păsări. Deci comanda politică „era justă” din punct de vedere economic. În anul 1979, conform programului stabilit, trebuiau predate la fondul de stat 319,6 tone de carne (din care 226 tone de la populație, adică 70% din cantitatea planificată), 601 capete la bovine (din care 442, adică 72 %, de la populație), 504 capete la porcine (284, deci 55% ca pondere din efectivul total, tot de la populație) și 540 capete la ovine (din care 182 de la populație, adică 33%). La carne de pasăre întreaga cantitate (15 tone) provenea numai din gospodăriile populației.

Misiva de la județ a sosit la comună pe 27 ianuarie. Rezoluția pe care am pus-o: „vor fi convocați deputații Consiliului Popular comunal, președinții comitetelor de cetățeni și aparatul Biroului executiv, pentru întocmirea lucrării, pe 30 ianuarie 1979 la orele 15.00”. Mai eficient de atât nu puteam fi... O altă misivă de la Consiliul Popular Județean, sosită în martie, avea următorul conținut:

„În baza hotărârii Plenarei CC al PCR din 1 februarie 1979 cu privire la conducerea și planificarea unitară a agriculturii, crearea consiliilor unice agroindustriale de stat și cooperatiste și creșterea producției agricole, s-a stabilit ca Centrala industrializării cărnii să se ocupe direct de încheierea contractelor, de controlul asigurării efectivelor și realizarea sporurilor în greutate, cât și de preluarea animalelor de la unitățile agricole socialiste și sectorul gospodăriilor populației. Astfel, începând cu 1 martie a.c., activitatea de achiziții și contractare a porcinelor și ovinelor din gospodăriile populației a fost trecută din subordinea Centralei de contractări, achiziții și producție alimentară din Uniunea Centrală a Cooperativelor de Consum în subordinea Centralei industrializării cărnii...

Primarii vor analiza decadal stadiul îndeplinirii sarcinilor de plan, vor sprijini achizitorii industriei cărnii

pentru a-și îmbunătăți permanent activitatea și vor stabili măsuri care să asigure ca toate animalele preluate de la gospodăriile populației să fie destinate numai industriei cărnii, cunoscând că numai astfel comuna poate realiza planul la fondul de stat.”

Prin această preluare, statul își impunea controlul absolut asupra creșterii și valorificării animalelor. Aceste prerogative erau discreționare. Deci Centrala industrializării cărnii dispunea controlul asigurării efectivelor, realizarea sporurilor în greutate, preluarea animalelor. **Primarul era doar un vechil** care supraveghea operațiunea.

*

*

*

În urmă cu exact treizeci de ani, adică în 1949, bunul mers al campaniei agricole cădea pe umerii șefilor de tarlale. Din presa vremii aflăm cât de importantă era acțiunea de numire a acestora:

„Comisiunile comunale și organizațiile de partid au știut să aleagă bine oamenii, numai dintre țăranii săraci și mijlocași, oameni cinstiți, conștienți și cu voință. Un bun șef de tarla merge în fiecare zi pe câmp, pe tarlăua ce o are în primire, și-și dă seama în permanență de mersul muncilor. El trebuie să cunoască în primul rând toate loturile de pământ și a cui proprietate sunt. De aici el poate apoi să cunoască și să urmărească pe fiecare în parte de felul cum își îndeplinește planul individual de cultură, să-l stimuleze pentru ca acesta să fie făcut cât mai repede și-n condiții cât mai bune. Guvernul acordă [șefului de tarla] un ajutor de 1000 lei pe lună timp de 9 luni, plus alte înlesniri.”

Din aceeași sursă aflăm că,

„În primăvara lui 1949, locuitorii comunei Todireni, stimulați de organizațiile de partid, au plantat voluntar suprafața izlazului comunal cu 50 000 de puieți de salcâm. Muncitorii de la Moara «7 Noiembrie», funcționarii primăriei și ai cooperației au fost primii care au lucrat câte o zi ca

voluntari la plantare. Ei au fost urmați de ceilalți săteni, care au venit în număr de câte 20-30 în fiecare zi la lucru”.

În 1979, munca șefilor de tarlale era făcută de șefii de echipă din C.A.P.-uri, dar ei nu mai primeau nici o indemnizație de la guvern, doar „indicații prețioase”...

Un rol deosebit în C.A.P. revenea șefilor de fermă, brigadierii, cum erau numiți în limbajul vremii. Ei erau conducătorii formațiilor de muncă în sectorul vegetal și zootehnic, oamenii care „traduceau în fapt politica partidului și statului în mod concret, fără intermediari”. Noi, cei din conducerea comunei sau a C.A.P.-urilor, puteam da „indicații”, le puteam arăta care le sunt obligațiile, dar ei erau cei care trebuiau să muncească și să răspundă pentru rezultatele obținute. Șefii de fermă erau aleși pentru o durată de doi ani de către adunarea formației de muncă pe care o conduceau. Ei organizau efectiv și urmăreau desfășurarea procesului de producție, ei coordonau și îndrumau activitatea șefilor de echipă, ei țineau evidența muncii și a rezultatelor acesteia, asigurând totodată păstrarea și întreținerea mijloacelor de producție, inclusiv a atelajelor. Tot șefii de fermă repartizau loturile în folosință, atât pentru cooperatorii activi cât și pentru pensionarii care locuiau pe raza de acțiune a fermei.

Atunci când se alcătuiau formațiile de muncă – ferme sau brigăzi – trebuiau avute în vedere câteva criterii: faptul că munca se desfășura în comun, în mod organizat, pe baza planului de producție; că fermele sau brigăzile aveau un caracter permanent, membrii acestora neputându-se muta fără justificare dintr-o formație într-alta cel puțin pe durata unui an de producție, după cum nici terenul (pentru fermele vegetale) sau lotul de animale (pentru cele zootehnice) nu se puteau schimba, cel puțin timp de un an.

Problemele pe care trebuiau să le rezolve șefii de fermă erau multe și de tot felul. Primăvara, cu atelajele de care dispuneau (puține la acea vreme), aveau de arat acele suprafețe pe care nu puteau intra tractoarele, plus loturile din vatra de sat care nu puteau fi săpate de către gospodari. Și erau destule! În

toate cooperativele se practica recoltarea fânului și a lucernei în cotă-parte, adică cel ce cosea și aduna fânul primea o treime din cantitatea pusă în căpițe. Cum făcea căpițele și cum le număra cel care trebuia să împartă este o poveste în care nu m-am amestecat defel. Cert este că fânețele erau amplasate în general în locuri unde nu prea intrau tractoarele, deci șefii de fermă aveau și sarcina să asigure, cu aceleași atelaje, transportul fânului la bazele furajere ale cooperativei și acasă la cooperatori. Nu era muncă puțină.

Aflasem și eu ceea ce știa toată lumea, că și căruțașii aveau un fel de „sindicat” al lor, în care își stabileau prețurile pentru fiecare lucrare și fiecare sezon; în comună, care cu boi erau foarte puține, uneori nu se mai găseau nici pentru transportul unui mort la cimitir... Așa o fi fost? Dar eu cunosc destui căruțași care dădeau cailor de la C.A.P. boabe de la ei de-acasă, după principiul „să-i ții, nu să-i mâi”. Deci, nu cred că erau prea îndreptățite acuzele ce li se aduceau. Oricum, ca să scap de interpelări pe această temă la diferite adunări, îi invitam pe cei care făceau în public astfel de „reclamații” să vină a doua zi la grajduri și să ia în primire o căruță cu cai, că erau totdeauna disponibile; e drept, cu niște cai care se țineau pe picioare numai fiindcă erau legați de oiște... Am mai spus-o și recunosc și acum că nu era ușor să întreții un atelaj. Grajdurile erau departe de sat, iar ca să ajungi până la o tarla ca Podiș sau chiar Caruz trebuia să pleci de acasă cam de la orele 3.00 noaptea, indiferent de vreme. În plus, trebuia să ai caii buni, adică bine hrăniți, să fie căruța unsă. Trebuia să încarci de la capătul lanului ce aveai de adus și să fii în stare să rezisti și la întoarcere, de la dealurile de la Caruz la panta de la Valea Gardului. Nu iau apărarea căruțașilor, deși atunci se spunea și asta. Cei de la postul de miliție probabil auziseră și una și alta, așa că nu luau în seamă toate reclamațiile celor ce nu se prea omorau cu munca, dar trăiau după principiul „să moară și capra vecinului”. Sau, mai ales a lui! Tot acești căruțași trebuiau să asigure transportul la și de la moara de porumb, care era pe vremea mea în comuna vecină, Hlipiceni.

Pentru cei care n-au avut „norocul” să lucreze într-o fermă sau brigadă din sectorul vegetal aş vrea să explic ce însemna aceasta. Brigada reprezenta formația de muncă de bază în sistemul cooperatist de organizare a muncii; avea un plan propriu de producție și în consecință avea alocate mijloace pentru realizarea acestuia. I se repartizau suprafețe de culturi păioase (grâu, orz, secară) și prășitoare, (floarea soarelui, sfeclă de zahăr, cartofi), care necesitau și prașile manuale. Aceste suprafețe, repartizate brigăzilor de inginerul-șef cu acordul conducerii cooperativei, erau în funcție în primul rând de numărul de brațe de muncă active al fermei, raportat la mărimea suprafețelor pentru fiecare cultură. Șeful de fermă, care cunoștea situația exactă a forței de muncă și avea deja organizată repartizarea pe echipe, proceda la distribuirea echipelor pe fiecare suprafață prășitoare. Am spus prășitoare întrucât la păioase recoltatul se făcea cu combina. Șefii de echipă preluau efectiv suprafețele repartizate și se ocupau, cu știrea șefului de fermă și în general în prezența acestuia, de împărțirea acestora la cooperatori. Când inginerul-șef hotăra că este timpul pentru prașilele manuale, comunica asta șefului de fermă, care la rândul lui anunța șefii de echipă să scoată oamenii la prășit. Recepția lucrărilor și controlul calității acestora o făcea șeful de fermă împreună cu șefii de echipă.

La C.A.P. Iurești lucrurile erau mai clare și mai ușor de definit: fermele erau în satele Cernești și Iurești, iar brigada la Gârbești. Formația de muncă fiind alcătuită la nivel de sat, erau mai puține probleme cu prezența. De asemenea, la Todireni erau două ferme. La ferma nr. 1 situația era simplă: cuprindea o mare parte a satului Todireni. Ferma nr. 2 includea cooperatori din Todireni și din Ceir. Între aceștia existau importante deosebiri asupra modului în care concepeau munca. Cei din Ceir erau împroprietăriți și veniți mai târziu în sat. Aveau un apetit mai mare pentru muncă și o anumită disciplină, superioară cu mult celor de la Todireni. La acea vreme șeful de fermă Rotariu Alexandru – nea Sandu, cum îi ziceau oamenii – trebuia (și știa) să găsească cele mai potrivite soluții pentru a

asigura o atmosferă sănătoasă în formația de muncă și a nu crea dispute inutile între cele două „tabere”.

Dificultăți mai mari apăreau toamna, la recoltatul porumbului și al sfeclei de zahăr, care se făceau cam în același timp. Șeful de fermă era obligat să-și organizeze foarte bine treaba, în așa fel încât produsele recoltate să nu stea în câmp mai mult de timpul strict necesar pentru a fi transportate fără să se deprecieze. La ferma de pomi și vii, grijile erau mai mici; era aceeași lucrare de efectuat pentru toți oamenii din formație. Șeful de fermă trebuia doar să urmărească stadiul de vegetație și să asigure prezența cooperabililor la lucru. Ferma sau brigada zootehnică puneau cele mai mari probleme în ceea ce privea asigurarea forței de muncă necesare. Nu se prea înghesuia lumea, întrucât condițiile de muncă erau grele și plata mică. Dar până la urmă se găseau soluții și acolo.

Ce atribuții avea primarul și primăria în legătură cu ferma? Păi, zilnic trebuia să urmărească realizarea planului operativ al lucrărilor, transmis de inginerul-șef, și realizarea planului la fondul de stat, în zootehnie, la lapte sau carne, în funcție de specificul fermei, dar și în sectorul vegetal. De altfel, cum zilnic eram prezent în câmp, împreună cu ceilalți doi activiști, știam cam tot ce se întâmpla în fiecare formație de muncă. Stadiul îndeplinirii planului era analizat în amănunt și la ședințele săptămânale de comandament, unde se comunicau ultimele „indicații prețioase” venite de sus. Mai mult, permanent erau prezenți în câmp reprezentanții Consiliului Unic și ai județului, deci era obligatoriu ca planul operativ să fie realizat.

Probleme de altă natură ridica recoltatul păioaselor, pentru care se impuneau termene limită. Recoltatul trebuia încheiat în două zile la orz și opt zile la grâu. Se presupunea că secțiile de mecanizare pot face față, cu combinele de care dispun, acestor termene. În principiu așa și era, dar... Nu întotdeauna vremea ținea cont de aceste termene și ne crea probleme. Ce-i drept, nu ne durea gura să raportăm că am încheiat recoltatul, căci oricum plata mecanizatorilor se făcea la adevăratul sfârșit al acțiunii. Nu trebuia decât să transportăm ce

era de transportat la fondul de stat stabilit prin balanță, ca să n-avem probleme din acest punct de vedere, și recoltatul se putea încheia atunci când era posibil. Pe atunci se mai semănau culturi duble, din care se recolta masă verde pentru însilozare sau pur și simplu se asigura pășunatul animalelor de la cooperative. Era absurdă și nejustificată cerința imperativă a conducerii județene de a executa imediat arături pe suprafețele proaspăt recoltate, când pe unele dintre ele ar fi putut pășuna în voie animalele, atât ale cooperativelor cât și ale membrilor cooperatori. Cu foarte mare greutate reușeam să mai amânăm arăturile pe acele suprafețe care ofereau o excelentă masă verde pentru pășunat. Și aici funcționa cu brio raportarea „fictivă”: comunicam că respectivele suprafețe au fost arate și le păstram pentru pășunat, mai ales când erau terenuri situate departe de sat și poate chiar în apropierea unei tabere de vară.

La recoltatul culturilor de toamnă practic nu mai puteau fi stabilite termene limită, pentru că volumul de muncă era foarte mare. Pentru arat și semănat existau însă astfel de termene. Nu era rău deloc, căci erai obligat să te încadrezi în epoca optimă de semănat și nu riscai să ai pierderi la recoltă în anul următor.

Șeful de fermă organiza în amănunt munca zilnică astfel încât să existe o corelare între recoltat și transportul produselor. Probleme deosebite erau la porumb, unde trebuiau transportați nu numai știuleții, ci și cocenii. Din coceni se acorda o cotă parte cooperativelor (care-și asigurau în acest fel o parte din furajele necesare creșterii animalelor), cotă care trebuia transportată acasă la gospodari. Cum numărul atelajelor – așa cum am mai spus – era nu mic ci foarte mic, de pe tarlalele situate în apropierea satului se făceau mai multe curse pe zi, astfel încât să se rezolve și această problemă.

Există obiceiul gospodăresc ca și coletele de sfeclă (frunzele și capetele retezate) să fie valorificate, fiind foarte bune pentru hrana animalelor. Numai că doar cu mare greutate se mai reușea și asta, din același motiv, al lipsei mijloacelor de transport. Cei care se mai puteau descurca cu remorcile de la secțiile de mecanizare sau cu mașinile cooperativelor, seara târziu sau

noaptea, mai puteau beneficia și de acest privilegiu. Sigur, o puteau face mecanizatorii sau șoferii, pentru ei, rudele sau prietenii lor. De asemenea, cei care pur și simplu își puteau permite să plătească mai bine transportul. Și căruțașii reușeau uneori să-și asigure această categorie de furaje. Nu toți, doar cei ce aveau cai buni și rezistau să-și facă norma la cooperativă și apoi să care pentru ei. Tot lor le revenea transportul lemnului de la depozitul care era în comuna vecină, transportul la dispensar al celor în vârstă sau bolnavi, mai ales din satele aparținătoare. Acești gospodari creșteau acasă animale și păsări în număr mult mai mare decât cei fără căruță. Mi se părea normal și firesc așa ceva. Cum ar fi fost ca guardul de la primărie să nu crească un vițel pe an, să nu aibă o vacă bună cu lapte sau porci și păsări câte se putea? Aveam sarcini mari la fondul de stat, pe care nu le putem realiza cu aprecieri, fie ele chiar „bine motivate”, de genul „dacă n-am eu, să n-aibă nici vecinul!”

Șefii de fermă, brigadierii, erau gospodari reprezentativi ai satului, având cunoștințe despre agricultură și eficiența muncii cu mult peste media celorlalți gospodari, un bun simț organizatoric și anumite abilități de a conduce, de a organiza cooperatorii din formația de muncă pe care obștea le-o încredințase. Dar sarcinile lor nu se limitau numai la activitățile din cadrul cooperativelor. Aveau destule sarcini și ca gospodari ai localității: la întocmirea planurilor de cultură și repartizarea lor, la contractările și predarea la fondul de stat, la realizarea contribuției bănești și în muncă. Trebuiau să fie în frunte și să-i mobilizeze pe toți ceilalți. Cu viceprimarul (care răspundea efectiv de îndeplinirea acestor sarcini) nu se prea putea glumi. Tot ei asigurau, direct sau indirect, mobilizarea membrilor de partid la adunările de toate categoriile organizate la nivel de comună. Când se făceau convocările, fiecare șef de fermă sau brigadier avea o listă cu toți oamenii din formația lui de muncă care trebuiau să participe la acțiune și răspundea de prezența acestora. Am avut și eu (sau noi, cei din conducerea comunei), și ei noroc că satele nu erau la distanță chiar așa de mare de centru; oricum, știau totdeauna să pregătească din vreme căruțele necesare pentru transportul la

acest gen de acțiuni. Înclin să cred – ei pot confirma – că n-am fost adeptul ședințelor lungi. Sigur, le scurtam atât cât ne permiteau „documentele de partid” și actele normative care trebuiau dezbătute. Un lucru cu siguranță reușisem să-l impun: ora de începere era respectată întotdeauna. Toți erau de acord cu acest mod de a lucra și nu ne băteam joc unii de timpul altora. Mi-amintesc că la o sesiune a Consiliului popular comunal câteva deputate întârziate așteptau pe hol să se termine prezentarea materialelor și să se dea tradiționala pauză pentru țigară, ca să poată intra. Între timp a sosit secretarul cu propaganda de la județ (care era și vice-președintele Consiliului popular județean) care, cerându-și scuze pentru întârziere, a cerut permisiunea de a invita în sală și pe respectivele deputate, căci întârziaseră venind direct din câmp cu o căruță cu niște cai mai „potrivii” la mers. Nu-i poveste, ci o secvență reală din activitatea curentă.

Trebuie să recunosc încă un lucru: tot șefii de fermă erau cei care încasau toate „gloanțele critice” trase în direcția celor din conducerea comunei și a cooperativei. Până ne găseau sau ajungeau la noi, oamenii îi întâlneau pe ei în fiecare zi, fie la muncă, fie ca vecini în sat și bineînțeles că nu-i iertau, vărsându-și năduful. Trebuiau să aibă răbdarea necesară de a-i asculta pe nemulțumiți și diplomația de a le răspunde în așa manieră încât să-i satisfacă, având grijă totodată să nu-i „supere” peste măsură pe cei de deasupra. Pentru toată munca lor, în afara salariului de la C.A.P., care nu era prea mare, primeau de la primărie o indemnizație lunară de aproximativ 200 de lei. După cum se vede, n-aveau un statut de invidiat. Dimpotrivă, și în cazul lor se confirmă afirmația conform căreia puterea de adaptare reușește să realizeze uneori lucruri deosebite. Cel mai greu le venea, repet ce-am spus în atâtea rânduri, să asigure cuprinderea tuturor suprafețelor cu brațe de muncă. Unele dintre terenuri erau la mare distanță de sat, și chiar dacă exista o „rotație a culturilor”, nu puteau fi cultivate numai păioase în tarlalele situate la peste 10 km. De aceea, trebuiau cultivate și culturi prășitoare și lanuri la Caruz, Ciomaga, Pod de lut, Calul Alb și Podiș. Transportarea

cooperatorilor în și din câmp cu mașinile cooperativelor și remorcile de la secțiile de mecanizare nu era întotdeauna posibil. Ca un făcut, uneori tocmai pe vreme rea nu putea fi asigurat, de unde și observațiile pe care le primeau șefii de fermă mai ales de la femei și pensionari, ei constituind majoritatea forței de muncă la culturile prășitoare. Lucrurile stăteau mai prost toamna, când începeau ploile și frigul și cea mai mare parte a lucrărilor se desfășurau pe vreme nefavorabilă. În astfel de condiții să tot fii șef de fermă!

*

* *

Prin decizia nr. 20/1979 a Biroului executiv al Consiliului Popular comunal s-a stabilit punct cu punct calendarul lucrărilor pentru campania de primăvară (semănat, prășit mecanic și manual, ierbicidare). La rândul lor, cooperativele agricole au elaborat planurile operative pe formații de muncă și culturi, pentru fiecare lucrare și tarla. În campanie, programul de lucru începea de la 5.00 dimineața și se termina la 21.00. Sănătos să fii și putere de muncă să ai ca să poți face față „generozității” unui astfel de program zilnic!

Abia s-a încheiat campania agricolă de primăvară și, aproape fără pauză, a început secerișul grâului. Grijulie ca totdeauna, propaganda și-a făcut datoria. A fost editată o foaie volantă intitulată „Seceriș '79”.

*

* *

Încă o scurtă întoarcere în timp: acțiuni deosebite în iulie și august 1949. Astfel, la 8 iulie s-a votat noua lege a impozitului agricol, plata impozitului urmând să se facă după venitul anual al gospodăriei. Cei cu venituri de până la 12 000 lei anual erau scutiți din start de plata impozitului. Mai beneficiau de scutire gospodăriile agricole colective în primii doi ani de la înființare și gospodăriile proprietate personală a țăranilor muncitori membri G.A.C., care nu plăteau impozit pe veniturile lor și pe veniturile dobândite de la G.A.C. fie în natură, fie în bani. „Țăranii muncitori” care se întovărășeau să-

și lucreze în comun pământul cu tractoare și mașini agricole se bucurau de asemenea de o reducere. În județ erau la acea vreme 52 912 gospodării (din care 20 994 cu venituri sub 12 000 lei anual) și 703 chiaburi.

În numărul din 1 august 1949, săptămânalul „Clopotul” anunța transformarea sa dintr-un vechi organ de luptă antifascistă în organul oficial al P.M.R. și al Comitetului Provizoriu Județean al județului Botoșani:

„Prin transformarea sa în oficiosul local al partidului, ziarul făcea un serios pas înainte pe calea construirii socialismului prin oglindirea luptei revoluționare a oamenilor muncii. Înaintea ziarului stăteau sarcini mărețe”.

Editat prima dată la 30 iunie 1933, ca „gazetă săptămânală independentă-democrată”, avându-l ca fondator pe „prîntul roșu” Scarlat Callimachi și stabilindu-și redacția în str. Lemnăria Veche nr. 12 din Botoșani, „Clopotul” a funcționat impecabil până la sfârșitul anului 1934, în vremuri vitrege pentru presa democratică.

*

*

*

Toamna lui 1949, 25 septembrie: începea campania însămânțărilor, care trebuia încheiată la 15 octombrie; gospodarii satelor mai erau și proprietari ai pământului. Ca și atunci, până la 15 iulie 1979, trebuia încheiat recoltatul grâului... în cinstea Congresului P.C.R.

În același an, organizarea și desfășurarea campaniei de toamnă avea o bază legală solidă. La 18 august avusese loc „Consfătuirea grâului”. Deci eram școliți, cu lecția bine predată. Erau necesare măsuri politico-organizatorice pentru ca munca să se desfășoare în ritmurile programate pentru această etapă. Comandamentul județean atenționa comandamentele comunale să ia toate măsurile pentru realizarea vitezei zilnice la recoltat și semănat. În acel context, s-a prezentat realizarea planului la fondul centralizat al statului pentru primele nouă luni, exemplificându-se detaliat starea de lucruri pentru fiecare comună în parte. „De la cel mai înalt nivel” se cerea în mod

imperativ accelerarea procesului de dezvoltare intensivă și modernizare, de realizare a unei adevărate „revoluții în agricultură”.

*

*

*

O formulă cu totul nouă a reprezentat-o, din punct de vedere „politico-organizatoric”, constituirea prin hotărârea Plenarei C.C. din 1 februarie 1979 a Consiliilor unice agroindustriale de stat și cooperatiste, C.U.A.S.C. Comparativ cu structura și atribuțiile fostelor – până atunci – Consilii agroindustriale, atribuțiile și competențele erau deosebite.

Noua structură cuprindea stațiunile pentru mecanizarea agriculturii, cooperativele agricole de producție, întreprinderile agricole de stat sau fermele acestora, asociațiile economice inter-cooperatiste și cele între cooperative și unități de stat sau ale cooperației de consum, institutele, stațiunile de cercetări și unitățile de învățământ agricol, alte unități economice cu profil agricol. Era titulară de plan pe care-l primea de la Direcția județeană pentru agricultură și industrializarea produselor agricole. Unitățile agricole componente își păstrau autonomia gestionară, aveau buget de venituri și cheltuieli propriu, și erau titulare de plan pentru sarcinile care le reveneau din planul național unic, de executarea cărora răspundeau fiecare în parte.

De activitatea economică a gospodăriilor populației răspundeau consiliile populare care erau titulare de plan pentru prevederile de producție din acest sector. O prevedere deosebită era trecerea medicilor veterinari de la circumscripțiile sanitar veterinare ca mici veterinari șefi la cooperativele agricole și cu răspunderea directă a tuturor sarcinilor din sectorul zootehnic al cooperativei. Salarizarea era în funcție de realizarea planului în zootehnie în cooperativa agricolă. Ei asigurau în continuare și asistența zoo-veterinară pentru animalele din gospodăriile populației.

La sediul C.U.A.S.C., de fapt al S.M.A., funcționau cu activitate permanentă: inginerul agronom șef, medicul veterinar șef, economistul șef și grupul de tehnicieni al întreprinderilor

beneficiare (întreprinderile pentru valorificarea cerealelor și plantelor tehnice, de industrializarea sfecei de zahăr, plante medicinale; industria cărnii și industria laptelui). Ei reprezentau Permanența. Președinte – organizatorul de partid, activist al comitetului județean, prim vicepreședinte și președintele biroului executiv – directorul S.M.A. Biroul executiv era format din directorul S.M.A., președinții cooperativelor agricole, directorii asociațiilor și cei ai I.A.S. Consiliul de conducere era format din director, inginerul șef și contabilul șef de la S.M.A., președintele, inginerul șef și contabilul șef din cooperativele agricole, directorul și contabilul șef al asociațiilor, Permanența, primarii comunelor. Adunarea generală era formată din consiliile de conducere/consiliile oamenilor muncii din cooperativele agricole și asociațiile, Permanența, primarii comunelor (pentru detalii despre atribuțiunile C.U.A.S.C., lecturați Anexa 6).

Și, ca lucrurile să fie clare și limpezi, la 5 martie a fost organizată la C.C. consfătuirea de lucru la care au participat de la județe primii secretari, secretarii pentru probleme agrare, directorii direcțiilor agricole, președintele, prim-vicepreședintele și Permanența de la C.U.A.S.C.-urile proaspăt înființate. Lucrările s-au desfășurat în plen și pe secțiuni. Conform uzanțelor epocii, Genialul a stabilit în expunerea finală ce trebuia făcut concret la județ, C.U.A.S.C. și comună.

Ce vreau să spun cu toate astea? Probabil că exercitarea controlului asupra agriculturii în teritoriu nu era suficient de eficientă de la nivelul județean. „Conducerea superioară de partid și de stat” a recurs la o formă intermediară de supraveghere și control. În realitate, prin înființarea C.U.A.S.C.-ului s-a introdus controlul zilnic, permanent și amănunțit de către partid al activității agricole din comună (pentru alte detalii, lecturați Anexa 6).

Primarul, bun la toate

Pe lângă sarcinile de secretar al Comitetului comunal de partid, eram totuși primarul comunei. Am afirmat în repetate rânduri că aceasta este postura în care m-am recunoscut.

Aș vrea să expun aici foarte succint esența legii de organizare și funcționare a consiliilor populare. Potrivit acesteia, consiliile populare erau organele locale ale puterii de stat, alese prin vot universal, egal, direct și secret. Activitatea lor se desfășura sub conducerea P.C.R., ele având menirea de a îndeplini pe plan local politica națională marxist-leninistă a partidului și statului. Alcătuite din deputați cu o durată a mandatului de doi ani și jumătate (aleși dintre gospodarii reprezentativi sau cadrele cu munci de răspundere), consiliile populare comunale lucrau în sesiuni, convocate în general o dată la două luni și ori de câte ori era nevoie.

Birourile executive ale consiliilor populare, alese dintre deputați, asigurau executarea legislației în unitățile administrativ-teritoriale. În comună, sarcinile constau în: elaborarea proiectelor planului de dezvoltare economico-socială în profil teritorial și a proiectului de buget local; întocmirea programelor de perspectivă și a planurilor anuale de cultură agricolă și de creștere a animalelor în gospodăriile populației; asigurarea bunei funcționări a creșelor, grădinițelor, școlilor, unităților sanitare și cultural-artistice; exercitarea atribuțiilor de stare civilă, autoritate tutelară și, după caz, de notariat; consultarea delegaților sătești în toate problemele care privesc satele pentru care aceștia au fost aleși; asigurarea folosirii integrale și intensive a terenurilor agricole indiferent de deținătorii acestora și a creșterii aportului comunei la formarea fondului de stat de produse agricole; organizarea și conducerea activității de pază obștească, prevenire și stingere a incendiilor. Președintele Biroului executiv al Consiliului Popular comunal era primarul comunei. Ședințele Biroului executiv trebuiau pregătite și desfășurate lunar. Este adevărat că nu eram singur. La primărie mai era și vice-primarul, cu destulă experiență, și secretarul care se ocupa de pregătirea

materialelor pentru ședințele și sesiuni. Membrii Biroului executiv erau mai puțini, doar cinci, și mai ușor de adunat. Erau niște persoane civilizate, care nu puneau probleme de prezență. De obicei, la aceste ședințe participau și cei care lucrau în domeniul care se analiza sau aveau legătură cu problema analizată. Și la primărie se întocmea tematica anuală a problemelor supuse dezbaterii Biroului executiv, dar aceasta era treaba secretarului primăriei. Mai erau și comisiile permanente pentru care trebuia conceput un plan de muncă semestrial, cu probleme de studiu și probleme de control. Fiecare comisie avea un președinte și un secretar care, teoretic, ar fi trebuit să facă planul respectiv. În realitate, era întocmit tot de secretarul primăriei și semnat de cei doi când veneau la sesiune. Comisiilor permanente le revenea și sarcina scrierii rapoartelor la problemele analizate în sesiuni, dar și asta cădea pe capul secretarului.

Existau suficiente comisii cu sau fără utilitate reală. Mă voi referi întâi la una utilă real: comisia locală de sistematizare. Am arătat mai sus din cine era compusă și ce a făcut ea respectând prevederile legale. Aș vrea să relatez aici doar un aspect al activității acesteia. Schița centrului civic, așa cum fusese ea întocmită de Secția de arhitectură și sistematizare a județului Botoșani, îl plasa pe locul centrului comunei de la acea vreme, deci acolo unde se aflau primăria, școala, dispensarul, sediul C.A.P. Todireni, magazinul, căminul cultural, biblioteca, poșta. Locul cu pricina este un teren în pantă la intersecția drumului județean Botoșani-Sulița-Hlipiceni cu traseul Botoșani-Trușești-Albești-Hlipiceni. Am propus colectivului de la județ să ia în calcul și varianta mutării centrului civic pe platoul de la intrarea în satul Cernești. Când au auzit asta colaboratorii mei, probabil că nici dacă le-aș fi pus jar sub tălpi n-ar fi reacționat așa. Exagerez puțin! N-aveam nici un interes, nu eram din Cernești nici eu, nici soția mea, dar cred și acum că acolo era locul cel mai potrivit. Am mers cu comisia, cu vice-primarul și cu secretarul primăriei să vedem la față locul terenul. Arhitectul Botez, care întocmise proiectul,

a fost cucerit de idee. Locul respectiv era amplasat la câteva sute de metri de actualul centru civic, o suprafață de teren plană, cu posibilități multiple de amenajare estetică și practic-utilitară. În fond ceea ce era deja construit rămânea pe loc, urmând doar ca noile construcții să fie plasate pe un platou corespunzător. Din păcate, am fost sfătuit și de cei de la județ să renunț la idee, fiindcă presupunea prea multe modificări în proiectul inițial. În plus, exista perspectiva să fiu pus în „minoritate” când se punea problema aprobării în sesiune.

O altă comisie ale cărei atribuții și componență le-am prezentat era comisia locală de evaluare a producției agricole. Mai relatez tot un fapt mai puțin obișnuit. La evaluarea culturii porumbului din toamna anului 1975, pentru că n-am consimțit să acceptăm cantitatea care ni se cerea în balanță pentru fondul de stat, ni s-a contestat corectitudinea evaluării pentru cooperativa de la Todireni. Sigur, eu transmisesem la județ ceea ce promisem de la cooperative, fiindcă atunci, la început de mandat, nu prea știam ce însemna evaluarea la porumb. Însă inginerul Rusu Vasile, care făcuse efectiv evaluarea și era în același timp și secretarul comisiei comunale, i-a invitat pe contestatari să meargă împreună în teren să facă verificarea. El păstrase – ca un specialist corect și înțelept ce era – schițele locurilor unde făcuse evaluarea. Și așa am mers cu toții să numărăm „cioatele” pentru a-i convinge că situația trimisă la județ era corectă. A câștigat inginerul Rusu. Bineînțeles că cei care contestaseră evaluarea au pus primarului o „bilă neagră”.

În general, am mers pe principiul neamestecului în sfera de răspundere a vice-primarului și secretarului. Mi se părea că aș fi greșit de două ori: mai întâi că le subminam autoritatea în fața cetățenilor și apoi că preluam niște răspunderi suplimentare care nu-mi aparțineau. Trebuie să mărturisesc că din discuțiile cu alți primari de comune am aflat că unii socoteau această poziție ca o slăbiciune, o lipsă de autoritate. După părerea lor, primarul trebuia să știe și să controleze totul, el fiind „stăpânul” în comună. Teoretic așa era, dar repet, din punctul meu de vedere n-ar fi fost nici un câștig, nici pentru mine, pentru

munca mea, și cu atât mai puțin pentru ei. Aveam destule sarcini. Am constatat, mai ales la unele cadre cu munci de răspundere din comună, că la început au zâmbit când au văzut cum tratez problema, mai ales că eu mi-am afirmat această poziție în diverse contexte: și în plenul comitetului de partid, și la comandamentul comunal, și în sesiunea Consiliului Popular. Recunosc că vice-primarul și secretarul, n-au sărit niciodată calul, informându-mă întotdeauna corect despre ceea ce se întâmpla în „sectorul” lor.

Nu pot spune că nu știam cum stau lucrurile într-o problemă sau alta. La cota de lână, ecuația era simplă: nu se primeau oile la pășunat până ce nu era încheiat contractul pentru lână. Asta fiindcă numărul de oi era oarecum bun și existau crescătorii „mari” care de fapt făceau planul. Nu ne bazam pe gospodarii cu una sau două oi. Dificultatea cea mare a fost mereu asigurarea fondului de stat la lapte de vacă. Așa cum am mai spus, în comună revenea o vacă la 10-11 locuitori. Sigur, vice-primarul mai forța nota și-i obliga pe cetățeni să contracteze, dar la preluare niciodată nu se putea realiza în totalitate cantitatea contractată. Știam cu toții că erau în sate familii de câte 7-8 persoane sau uneori chiar mai multe. Nu era omeneste să obligi capul unei astfel de familii, deținător de vacă, să mai și predea la stat!

Activitățile edilitar gospodărești reprezentau cartea de vizită a edililor și gospodarilor comunei. Legea 20/1971, care reglementa concret modul de organizare a contribuției bănești și în muncă pentru efectuarea lucrărilor de interes obștesc, susținea concret și efectiv financiar pe cei harnici și buni gospodari, care-și alegeau și edilii pricepuți.

Trebuie să recunosc – și mă bucur să pot face această afirmație publică – că unii din primării dinainte de 1975 au fost edili harnici. Așa se explică existența de școli noi: la Todireni și cu etaj (la înălțarea ei am participat și eu ca elev) pentru clasele I-VIII și treapta I-a de liceu; la Cernești pentru clasele I-VIII; la Lurești și, din 1976, și la Todireni 2 pentru clasele I-IV. De asemenea, reamenajarea și extinderea spațiilor la grădinițele de

copii. Atunci copiilor li se asigura de către cooperativele agricole masa caldă și în campanii grădinițele aveau program prelungit.

La Todireni funcționa deja în bune condiții alimentarea cu apă și se preconiza extinderea ei și la Cernești. Drumurile – așa cum am menționat deja – erau bine întreținute și nu doar cele de la banda asfaltată; la fel podurile și podețele. Nu reușisem să asigurăm o igienizare mai bună a fântânilor, mai ales pentru cele din câmp. Pășunea, atâta cât mai rămăsese după defrișările (arăturile) masive făcute de cooperativele agricole, era bine întreținută și fertilizată. N-aveam centrală telefonică proprie și piață comunală și locuitorii le simțeau acut lipsa în viața de zi cu zi. Tot cu munca și cu contribuția financiară a gospodariilor comunei cooperativa de consum construisese magazine noi la Todireni, Cernești, Iurești și spații – e drept, cam improvizate – pentru prestările de servicii.

Cooperativa agricolă de la Todireni construisese deja casa specialistului (locuința pentru inginerii care lucrau în cooperativă) și i-au urmat exemplul imediat și cei de la Iurești. Știam că vice-primarul are destule greutăți în acest domeniu, dar avea și metode să-i determine pe cei leneși sau răuvoitori să participe la efectuarea contribuției în muncă sau să-i oblige la plată.

La rândul lui, secretarul primăriei își făcea datoria, cunoscând și respectând în litera și spiritul ei legea. Avea uneori greutăți cu înscrierea datelor în registrul agricol, în sensul că nu toți deținătorii de animale se grăbeau să fie sinceri, mai ales când era vorba de porci și păsări. La bovine, cele adulte în special, nu se prea putea minți, pentru că trebuiau înscrise la pășunat și atunci adevărul ieșea la iveală. În fapt, în mod indirect aproape că îi obligam pe gospodari să nu declare efectivele reale: știau că după recensământ urmează contractarea la fondul de stat. Știam cu toții asta, dar nu puteam s-o spunem în gura mare. Pe loc ne-ar fi fost trimiși pe cap „pompierei” politici de la Botoșani! În comună erau aproape 900 de pensionari, din care aproape 600 femei. Din total, doar 108 pensionari de stat. Deci, aproape 800 se descurcau cu ajutoarele în natură, cantități fixe de grâu și porumb boabe (câte

150 kg/an) și, din 1977, și din pensiile (majorate simbolic) acordate de cooperativele agricole. Majoritatea lucrau la vârste chiar foarte înaintate.

Aș fi fost bucuros ca fondurile alocate pentru ajutoare să fie mai mari. Cunoșteam și eu, care eram de-al locului, situații dramatice, aproape disperate ale unor familii, dar nu puteam alocă decât fondurile permise de bugetul statului. Am mai intervenit, de câte ori se ivea o porțiță, la conducerile cooperativelor agricole care mai soluționau câte ceva, în limitele resurselor de care puteau dispune.

Cât am fost primar, n-am avut parte de evenimente deosebite pe linia prevenirii și a stingerii incendiilor. N-au fost incendii devastatoare nici la populație, nici la unitățile din comune.

Paza obștească era asigurată deja printr-un sistem bine organizat, aprobat de locuitorii comunei. Existau paznici anume desemnați, plătiți din contribuția cetățenilor. Aveam și un șef de post serios și foarte exigent – așa cum era normal pentru munca lui. N-am întâmpinat probleme în asigurarea bunurilor cetățenilor, a ordinii și liniștii în comună.

Lucrările de secretariat decurgeau conform prevederilor legale de atunci. N-am înregistrat reclamații întemeiate din partea locuitorilor, cum că ar fi solicitat acte sau înscrisuri și nu le-au fost rezolvate solicitările, sigur, acolo unde legal era posibil. Reușisem să disciplinez chiar și unitățile /instituțiile din comună să răspundă în timp util solicitărilor scrise ale primăriei.

Prin legea 59/1968 s-au înființat în localități comisii de judecată. Există o comisie pentru soluționarea pricinilor dintre cetățeni și una pentru soluționarea pricinilor dintre „oamenii muncii din unitățile socialiste”. Se proceda democratic: organizațiile de masă și obștești făceau propuneri de candidați, iar comisia era stabilită prin hotărârea Consiliului Popular. De exemplu, iată pentru anul 1975 componența comisiei pentru soluționarea „pricinilor” dintre cetățeni: Popovici Constantin, Moisii Costache, Croitoru Vasile, Drughi Georgeta, Macovei Dumitru. De asemenea, componența comisiei pentru soluționarea pricinilor dintre „oamenii muncii” (de fapt litigii

de muncă): Agachi Ilie, Țurcanu Eugenia, Nichifor Constantin, Hemen Elisabeta, Gireadă Iulian. Comisiile respective își alegeau dintre membri un președinte, un vicepreședinte și un secretar. Ca orice instanță judecătorească care se respectă, trebuiau să întocmească anual o dare de seamă statistică a activității lor. Iată și o astfel de dare de seamă asupra activității comisiei de judecată a salariaților (cum se spunea mai pe scurt) pentru anul 1975:

- numărul cazurilor intrate la comisia de judecată: 10;
- numărul cazurilor soluționate: 7;
- numărul cazurilor în care părțile s-au împăcat: 7.

Rezultă de aici că membrii comisiei știau foarte bine ce-au de făcut, de vreme ce în mai toate cazurile părțile s-au împăcat! Cu pricinile dintre cetățeni nu mai era la fel de simplu. Totuși, din darea de seamă pe același an privind activitatea comisiei de judecată din comună (tot în termeni prescurtați), reiese că „tribunalul”, deși cu multe cazuri „pe rol”, avea un mare procent de reușită, adică 67 % împăcări:

- numărul cazurilor intrate la comisia de judecată: 58;
- numărul cazurilor soluționate: 58;
- numărul cazurilor în care părțile s-au împăcat: 39.

La acea vreme, primăriile comunale aveau și competențe – limitate, desigur – de activitate notarială. De acest gen de activitate răspundea direct și personal secretarul primăriei. N-am înregistrat nici o reclamație. După cum n-am avut probleme cu comunicările către județ sau cu dările de seamă statistice periodice. Nu, nu exagerez. Chiar așa s-au petrecut lucrurile.

*

*

*

După solicitări repetate, am obținut aprobare pentru repararea sediului primăriei și construcția unui spațiu pentru așa-zisa cameră oficială. Sediul primăriei fusese construit în 1950, după normele și pentru necesitățile de atunci. În 1975 era departe de a asigura cel puțin condiții minime de lucru. Dacă trei dintre noi (eu, vice-primarul și secretarul adjunct) eram mai

mult plecați pe teren prin specificul muncii, toți ceilalți (secretarul, contabilul și funcționarul economic) aveau o mulțime de hârtii de întocmit, iar condițiile erau cu improprii.

Într-un număr din noiembrie 1978, săptămânalul „Clopotul” prezenta într-un articol cu titlul „Gospodărirea localităților – o problemă a tuturor deputaților, a tuturor cetățenilor”, un amplu interviu cu vice-primarul pe tema realizărilor edilitar-gospodărești din Todireni. După introducerea politică obligatorie pentru susținerea titlului, articolul se referă și la aspecte concrete, printre care și reconstruirea localului primăriei. Astfel, la propunerea deputatului de Iurești, Mihai Grădinaru, a fost demolat localul fostei școli generale din satul Florești, care nu mai era de mulți ani utilizat, nemaieexistând un număr de copii suficient pentru funcționarea școlii. Materialele rezultate au fost transportate și utilizate la construcția grădiniței de copii de la Iurești. Prin munca meseriașilor locali Dumitru Gh. Bădăluță, Vasile Gh. Breșug, Petru Gh. Ioniță, Constantin Nichitelea, C.A. Lopatnic și Neculai Butnaru s-au economisit sume importante la reparația sediului consiliului popular și construcția camerelor oficiale. De asemenea, la reconstrucția aceluiași obiectiv au mai fost realizate economii importante utilizându-se materiale locale, ca urmare a inițiativei și priceperii gospodarilor Constantin V. Rotaru, Mihai A. Hurculeac și Andrei Murgu. La propunerea deputatei de Iurești, Gorcea Viorica, și cu aportul substanțial al unor gospodari frunțași ai satului (Seremet Mihai și Iancu Andrei), au fost pietruiti 800 metri liniari de drum. Agachi Ilie a amenajat în grădina Școlii generale Todireni o seră pentru răsaduri de flori și legume, florile fiind folosite la plantarea pe spațiile verzi publice, iar răsadurile de legume pentru grădinile gospodarilor. Au mai fost plantați circa 300 de nuci pe drumurile comunale. După cum se vede, deși nu intram în rândul comunelor cu rezultate deosebite din punct de vedere economic, cei de la presa locală nu ne ocoleau.

Aș vrea să-i caracterizez în câteva cuvinte pe foștii mei colegi de primărie. Doina Pricop, funcționarul economic, era

ceea ce se cheamă un funcționar tipic și un om model. N-o spun pentru că era soția secretarului, ci pentru că așa era ea de felul ei. Mare, mare păcat că atunci când ar fi putut să se bucure, ca o foarte bună gospodină și familistă ce era, de cei trei copii care erau deja mari, a trecut în lumea umbrelor! Costică Tapalagă, contabilul, un foarte tânăr bărbat atunci, căruia îi umbla mintea ca mărgica, vorba ceea, era atât de abil că uneori nici nu trebuia să-i spun în totalitate ce voiam de la el. Intuia de foarte multe ori. Un personaj deosebit era (și este) Constantin Nichifor. Și el, sau mai ales el, avea foarte multă muncă de teren. Un bărbat de o inteligență peste medie, așa l-am „văzut” eu. Având cea mai ingrată sarcină dintre toți lucrătorii primăriei, reușea să se achite onorabil de ea. Trebuie să recunosc că dacă ar fi să mă întrebe cineva repede ce metode folosea, n-aș ști să răspund! Se descurca! Ce-i drept, colabora bine cu vice-primarul și secretarul, cu ceilalți colegi, astfel încât chiar în condițiile acelea de sărăcie generală veniturile bugetului local se realizau aproape în totalitate. La acestea se adăugau sumele pentru contribuția bănească și plata pazei obștești. Croitoru Vasile, cantonierul, un gospodar harnic, poate prea cuviincios pentru obligațiile lui zilnice de gospodar al drumurilor. Jenică Dumitrașcu, pădurarul, era departe de noi – pădurea era pe teritoriul comunei vecine Albești – își făcea cu grijă munca, inclusiv pentru asigurarea fondului de stat cu animale și fructe de pădure. Rotaru Constantin, cel care gospodărea alimentarea cu apă, o făcea bine nu numai pe aceasta ci și celelalte lucrări de întreținere și reparații la sediul primăriei și altele. Regret sincer că, deși nu erau în vârstă, toți trei s-au grăbit să plece la cele veșnice. Hlatcu Dumitru, Ticu guardul, era gospodar harnic, dar cam iute la mânie. El venea primul și pleca ultimul, inclusiv duminica. Căii nu știau de sărbătoare și de fapt plecam și duminica pe tarlale. Îi plăceau caii și-i îngrijea cu deosebită atenție. Doar cu atât se alegea, ca bun gospodar și acasă, își asigura cu docarul furajele pentru animalele și păsările pe care le creștea pentru ai casei și pentru fondul de stat. Întreaga mea recunoștință pentru foștii

colegi care, în fond, mi-au înțeles intențiile bune și m-au ajutat să le materializez atât cât se putea la acea vreme.

*

*

*

Primarul răspundea de pregătirea populației pentru apărarea patriei: Gărzile patriotice, pregătirea tineretului. În fiecare comună era repartizat din partea Statului major al gărzilor patriotice de la județ un ofițer activ care răspundea de pregătirea de specialitate. Și pentru asta trebuia făcut un program de pregătire conform indicațiilor, ordinelor de la județ. Și nu numai. Existau caiete ale comandanților de plutoane și companii care, ca într-o oaste adevărată, trebuiau încadrate cu luptători, trebuiau actualizate fiindcă oamenii nu erau bătuți în cuie și nu stăteau totdeauna după cum erau înscriși în caiete. Se făceau periodic ședințe de pregătire conform planului de la județ, „trageri cu armamentul din dotare” (depozitat la postul de miliție), instrucție de front și exerciții de alarmare.

Nu toate acțiunile mele erau întotdeauna inspirate. Odată am discutat cu ofițerul și am programat, fără să anunț pe nimeni, un exercițiu de alarmare a gărzilor. În cea mai desăvârșită discreție. El a venit de cu seară în comună, dar n-a comunicat nimănui nimic. La orele 3.00 am purces la sediul primăriei și am început exercițiul. Am dat alarma cu noaptea în cap, să verificăm cum se mișcă luptătorii. I-am luat prin surprindere pe toți colaboratorii mei apropiați. Ne-am ales cu reproșuri de la unii, cu zâmbete de la alții, cu spaima unor soții care și-au însoțit bărbatii până la primărie să vadă ce se întâmplă, cu spaima copiilor care și-au văzut tații plecând în miez de noapte să tragă cu pușca și cu o sperietură generală pentru toți cetățenii comunei. Normal că oamenii s-au speriat auzind împușcături neanunțate în noapte... Nu puțini au făcut – desigur fără nici un fel de temei – o legătură între această acțiune și activitatea de prelucrare a doctrinei Sonnenfeldt. La 13 aprilie 1976 fusese publicat în „Scânteia” un articol al lui Cornel Burtică referitor la doctrina amintită, intitulat „Concepții anacronice în contradicție cu principiile noi ale relațiilor între state”. S-a dat ordin de la județ ca în toate

organizațiile de partid, de masă și obștești din unitățile economice și instituții să se țină adunări generale în care să se facă cunoscută poziția oficială a partidului în această problemă. A fost aprobat graficul cu desfășurarea adunărilor de toate categoriile după care acțiunea a continuat cu instruirea primarilor la județ, urmată de alte ședințe în comună în care s-au adus precizări privind „doctrina”. Tot atunci, „conducerea superioară de partid și de stat” a decis să elaboreze o istorie a R.S.R. și a P.C.R. „așa cum au fost faptele reale!”. Ironia soartei a făcut ca acest proiect să nu fie finalizat până la căderea regimului.

Revenind la exercițiul de alarmare, am avut surpriza să constat că au venit la locurile de adunare și soțiile luptătorilor din gărzile patriotice, speriate de o asemenea acțiune surprinzătoare. Atunci am realizat gafa pe care o comiseseam. Nu mai era însă nimic de făcut. La întâlnirea cu toți factorii de răspundere din conducerea comunei am precizat clar și răspicat că exercițiul cu pricina n-are nici o legătură cu activitățile desfășurate vizavi de „doctrină”. Cred că, până la urmă, lucrurile au fost înțelese.

Consiliul local al apărării era constituit conform prevederilor Legii 14/1972. La începutul anului 1978 componența acestuia era următoarea: subsemnatul (primar, președintele consiliului), Hemen Gheorghe (vice-primar, șeful statului major), Pricop Victor (secretar), Agachi Ilie (secretarul Comitetului comunal U.T.C.), Asofroniei Mihai (șeful de post). Biroul consiliului local de apărare era format din Marcu Mihai, Pricop Victor și Asofroniei Mihai. Programul consiliului privind activitățile care trebuiau îndeplinite în primul semestru din 1978 a fost stabilit într-o ședință cu următoarea ordine de zi:

1. *Referat: „Preocuparea unităților și instituțiilor din comună pentru asigurarea bazei materiale necesare buneii desfășurări a activității de pregătire a populației pentru apărarea patriei.”*

2. *Informare: „Cum se realizează prevederile programului privind pregătirea comandanților de plutoane și asigurarea*

prezenței luptătorilor la exercițiile de alarmare” (prezintă Hemen Gheorghe; participă conducătorii de unități și instituții).

În perioada acestui semestru, Consiliul local al apărării va mai îndeplini următoarele obiective:

1. constituirea subunităților stabilite prin dispoziția comandantului gărzilor patriotice al județului Botoșani nr. 302/1977 [comandantul gărzilor patriotice la județ era primul secretar al Comitetului Județean de partid, care era și președintele Comitetului executiv al Consiliului Popular județean – n.n.];

2. verificarea și actualizarea permanentă a încadrării tuturor formațiilor de pregătire a populației pentru apărare;

3. asigurarea bazei materiale necesare desfășurării în bune condițiuni a pregătirii.”

Trebuia întocmită o situație statistică cuprinzând populația existentă în comună și justificarea cuprinderii ei din punct de vedere al efortului militar. În 1978, aceasta arăta astfel:

Populația existentă (adică populația stabilă, fără navetiști): 4048; adică 1902 bărbați și 2148 femei.

Populația care nu poate fi cuprinsă în forme de pregătire militară:

- copii până la 16 ani: 1510; adică 622 băieți și 888 fete;
- pensionari: 898; adică 303 bărbați și 595 femei.

Populația cuprinsă în gărzile patriotice: 357; adică 304 bărbați și 53 femei.

Formația pentru prevenirea și stingerea incendiilor: 33 bărbați.

Formațiile Crucii Roșii: 20; adică 4 bărbați și 16 femei;

Tineri între 18-20 de ani: 22; adică 9 bărbați și 13 femei.

Grupă sprijin miliție: 20 bărbați.

Din această statistică de la gărzi, care spre deosebire de celelalte statistici cerute nu era mistificată, rezultă și populația stabilă pe sate, în 1978: Todireni 2308, Cernești 845, Iurești 696, Gârbești 390, Florești 63. Deci, în total, 4252 persoane.

Oricum, pentru primar, Consiliul local al apărării însemna încă un plan de muncă de întocmit (din fericire era

numai semestrial și îl făcea secretarul consiliului), ședințe de analiză, pregătirea populației pentru apărare, asigurarea bazei materiale. La sediul postului de miliție se găseau în număr mic niște puști, „antice, vechi și de demult”, care serveau pentru instruirea luptătorilor din gărzi și pentru exercițiile de tragere. Tot primarul, în calitate de președinte al Consiliului apărării, răspundea și de pregătirea tineretului din comună pentru apărarea patriei (pe scurt, P.T.A.P.). În acest sens, primea dispoziții asemănătoare cu cea de mai jos:

„Uniunea Tineretului Comunist / Comitetul județean Botoșani.

*Ministerul Apărării Naționale / Centrul militar Botoșani.
Către Președintele Consiliului Popular al comunei Todireni*

În conformitate cu prevederile Lg. 33/1968 și a Lg. 14/1972 privind organizarea apărării naționale, în perioada 8-12 septembrie 1976 are loc la Liceul economic din Botoșani instruirea metodică a comandanților de centre cu pregătirea tineretului pentru apărarea patriei. De la dv. vor participa..... Veți lua toate măsurile pentru prezentarea acestora în ziua de 07.09.76 orele 20.00 la Liceul economic Botoșani, având asupra lor următoarele materiale:

- manual de pregătirea tineretului ciclul 1,2,3*
- manual de indicații metodice*
- manual de instruire tactică*
- caiete, creioane, riglă*
- situația organizării și încadrării centrului de pregătire pe anul 1976-1977 (nominal comandanții de detașamente, grupe, apartenența politică, gradul militar, ocupația, anul nașterii)*
- situația bazei materiale existente*
- informare scrisă privind pregătirea tineretului pentru apărarea patriei în anul 1975-1976*

- bani pentru transport, cazare, masă, delegație

Nu se admite lipsa sau înlocuirea comandantului de centru.

Semnează (ss)

primul secretar al UTC și comandantul centrului [Crețu Maria, respectiv Vasile Gherghina – n.m.]”

Da, actul se referea la comandantul de atunci al Centrului comunal de pregătirea tineretului pentru apărarea patriei (P.T.A.P.), reglementat printr-o lege din 1968, după episodul „primăverii de la Praga”! Ce cuprinde concret activitatea de pregătire - instruirea militară generală? Cunoașterea armelor de nimicire în masă și protecția împotriva lor; apărarea civilă; pregătirea sanitară și de prim ajutor; pregătirea de specialitate în cercurile tehnico - aplicative. Erau cuprinși în forme de pregătire de la elevii clasei a V-a până la 20 de ani, băieți și fete. La formațiile din Straja Țării, care au activat în perioada interbelică, pregătirea începea de la șapte ani; băieții de la 18 ani continuau pregătirea la formațiile premilitare. Dar și unii și alții purtau uniforme și, de la o anumită etapă a pregătirii, depuneau jurământul!

Exista o întreagă maculatură privind pregătirea tineretului, manuale destul de voluminoase care detaliau concret, pentru fiecare nivel de pregătire, categoriile de activități militare, modalitățile concrete de realizare a tuturor categoriilor de exerciții și metodologia prevăzută. Cât privește asigurarea bazei materiale, și aici erau norme precise de la care nu te puteai sustrage în nici un fel. Nu conta că nu erau bani. Și mai trebuia să particip în carne și oase la unele exerciții de pregătire! Totuși, dacă și alte activități ar fi presupus același efort ca pregătirea gărzilor și a tineretului pentru apărarea patriei – mă refer la sarcinile efective ale primarului – munca mea ar fi fost chiar ușoară.

*

*

*

Ocrotirea sănătății populației cădea de drept tot în sarcina primarului. Nu pot să mă plâng. La acea dată exista un local nou pentru dispensarul medical comunal, un medic, personal de specialitate și auxiliar pentru asigurarea asistenței medicale, la nivelul posibilităților de atunci. Mi-amintesc cu duioșie cum, în dimineața zilei de 5 martie 1977, după ce tocmai mă întorsesem de la Iași în timpul nopții, am găsit de

veghe la sănătatea comunei o fostă colegă de muncă – suplinitoare cândva la școala generală din comună, dar care între timp își făcuse studiile de medicină - raportându-mi cu zâmbetu-i fermecător „D-le primar, totul este în ordine, nu s-a înregistrat în comună nici un eveniment deosebit din punct de vedere al asistenței medicale...” Acum ea este un specialist recunoscut în domeniul pediatriei în Botoșani. Pe-atunci însă era obligată să-și facă stagiul într-o comună oarecare, așa cum cereau prevederile legale.

Ca să aveți o imagine a ceea ce însemna munca celor de la circumscripția sanitară în acele vremuri, vă voi prezenta, fără alte comentarii, un act trimis de Direcția sanitară a județului către primăria comunei Todireni în februarie 1975, deci atunci când abia îmi începusem activitatea ca primar. Atunci, se transmitea Consiliului popular comunal:

„Ministerul Sănătății, prin planul tehnico-organizatoric, a stabilit pentru județul Botoșani realizarea următorilor indicatori sanitari (planul unic acționa peste tot, așa că nici sănătatea nu putea face excepție!):

- creșterea natalității pe județ de la 20,5 % născuți vii, cât fusese în 1974, la 21-22 % născuți vii în 1975;

- îmbunătățirea procentului de luare în evidență a gravidelor în trimestrul I de sarcină de la 72% în 1974 la 80 % în 1975 și reducerea concomitentă a numărului de avorturi spontane;

- reducerea indicelui de mortalitate infantilă de la 35,6 %, cât fusese în 1974, la 32 % pe anul 1975;

- reducerea deceselor la domiciliu a copiilor de până la un an de la 26% din totalul deceselor, cât fusese în 1974, la maximum 20% în 1975.

Circumscripția sanitară Todireni a înregistrat în 1974 următorii indici sanitari: natalitate 18,94 la mia de locuitori; indicele de depistare a gravidelor în trim. I, 76,19 %; indicele de mortalitate infantilă, 10,15 %; procentul de mortalitate la domiciliu, zero.”

Pentru anul 1975, trebuiau atinși următorii indicatori demografici:

„o natalitate de 21,22 născuți vii la mia de locuitori; un procent de depistare a gravidelor în trim. I de 80%; un indice de mortalitate infantilă de 10 %; un procent de maximum 20 de decese la domiciliu.”

Nerealizarea acestor indicatori sanitari atrăgea măsuri disciplinare, respectiv o retribuire corespunzătoare. Ca să puteți aprecia mai bine situația, să spunem că asistenta medicală avea atunci o leafă de aproximativ 1800 lei pe lună, moașa în jur de 1600 lei, sora de ocrotire primea cam tot atât, iar o infirmieră 1500 lei lunar. Dacă nu-și realizau indicatorii „de plan”, nu-și luau acești bani. Și pe atunci se lucra șase zile pe săptămână, asigurându-se și „permanența”.

Dispensarul din comună avea și casă de nașteri, deoarece comuna avea cinci sate și ne aflam la 45 km de orașul cel mai apropiat, Botoșani.

*

* *

Cât privește cooperația de consum, aceasta avea în 1975 o vechime de 30 de ani. Cea din Todireni a fost înființată în 1944, în luna septembrie, sub oblăduirea Frontului Plugarilor. Inițial, avea 400 de membri și un fond social de 560 000 lei. Ca urmare a activității susținute a Frontului Plugarilor, la sfârșitul aceluiași an avea deja 520 de membri și 725 000 mii lei fond social. Prin efortul ei financiar a fost înființată o cantină școlară care asigura copiilor pâine și ceai, iar pomul de Crăciun din 1944 a fost pregătit așa cum se cuvine. Primul președinte al cooperației a fost Toader Gâlcă, ajutor de primar din mai 1944. De, și pe atunci „funcția” era „funcție”!

Mai făceau comerț în 1945 proprietarii de: prăvălii – Toader Nazarie, Gh. V. Maței, Adela I. Noroc, Aglaia I. Timofte, Gr. Gr. Șaramet, Lupu Rotstein, Eugenia N. Rusu, Ig. Timofte Tudor, Gh. Gh. Alexandru; cârciumi – Gh. N. Sava, Emilian Ivanov; prăvălie și cârciumă – Jean Valinschi. La aceștia se adăugau morarul Heinrich Scheidel și Grosu Vasile, proprietarul unui cazan de țuică (velniță).

În 1975, cooperativa de consum funcționa conform prevederilor legii 6/1970, care preciza că și aceasta se încadrează în sistemul economiei socialiste, iar activitatea ei se desfășura în normele legale de planificare și conducere a economiei naționale, fiind luată în calcul la elaborarea planului de stat. Era inclusă în planul național unic, deși nu era proprietatea statului! Scurt, clar și la obiect!

Principalele funcții ale cooperației erau desfacerea de mărfuri și prestarea de servicii pentru populație, ca și achiziția de mărfuri din contractările la fondul de stat. În 1975, cooperativa de consum Todireni avea planificat un volum al desfacerii de mărfuri cu amănuntul de 9 milioane lei; acesta va crește până în 1979 la 12,1 milioane lei. Pe categorii de mărfuri, cele 9 milioane însemnau 1,5 milioane din produse alimentare, 1,9 milioane din textile, 2,5 milioane din confecții, 1,2 milioane din produse chimice, 1,4 milioane din mobilă, și 0,5 milioane din materiale de construcții. Dacă ne referim la fondul de stat pe produse agricole, acesta însuma 774 000 lei în 1975, ca în 1979 să ajungă la 1 065 000 lei. Structura acestui fond pe produsele predate obligatoriu de consătenii mei la fondul de stat vă poate da o idee despre creșterile înregistrate de la o perioadă la alta:

	1975	1979
ouă (mii bucăți)	274	485
păsări (kg)	8200	16 600
ovine (kg)	3300	3300
miere albine (kg)	500	900
fructe (kg)	11300	23000

Evident că partidul avea „rolul conducător” și în domeniul Cooperației de consum – care, repet, nu era proprietatea statului – după cum reiese din actul nr. 7176 din 25

aprilie 1978, emis de Uniunea județeană a Cooperativelor de Consum Botoșani, pe care vi-l prezint fără nici un comentariu:

„Către Partidul Comunist Român / Comitetul Comunal Todireni.

Vă informăm că în perioada 01.01.- 30.04.1978, Cooperativa de Consum Todireni a îndeplinit principalii indicatori de plan în felul următor:

1. Desfacere mărfuri total

106,7%

din are alimentație publică fără tutun și țigări

103,5%

desfacere carte diversă

101,8%

2. Stocuri de mărfuri la 30.04

94,7%

3. Achiziții de mărfuri din contractări total

77, 5%

- ouă

33,1%

- ovine

x

- pene

108, 5%

- cartofi

x

- păsări

91,8%

- porcine

86,4%

- miere albine

x

- fasole

82, 0%

4. Producție marfă și prestări servicii

102,4%

5. Prestări servicii pentru populație
102,0%

6. Înscrieri de noi membri
115,4%

7. Încasări la fondul social
106,1%

Planul de contractări pe anul 1978 a fost îndeplinit până la 30.04. în următoarea proporție:

- porcine 100,3%
- ovine 38,5%
- păsări 12,1%
- cartofi de toamnă x
- miere de albine 100%

Biroul executiv al Uniunii județene vă mulțumește pentru îndrumarea și sprijinul acordat organizației noastre în scopul perfecționării activității, în vederea satisfacerii în mai bune condițiuni într-o proporție crescândă a sursplusului de produse al țărănimii, a sporirii contribuției cooperativei de consum la traducerea în viață a mărețului program de înflorire a patriei elaborat de Congresul al XI-lea și de Conferința Națională a PCR.

Vă rugăm ca în continuare să analizați periodic activitatea conducerii și a lucrătorilor cooperativei de consum și să le acordați sprijinul și îndrumarea necesare pentru asigurarea realizării ritmice și integrale a indicatorilor de plan și a angajamentelor luate în întrecerea socialistă și recuperarea restanțelor înregistrate față de plan în perioada 01.01.-30.04.1978.

Președinte

Vasile Pălimaru.”

După cum se vede, tot partidul stabilea sarcinile de plan ale cooperativei și avea grijă s-o pună la treabă pentru realizarea integrală a planului și a angajamentelor...

N-am avut privilegiul să mă ocup și de acest sector; era fieful vice-primarului, care până a veni la primărie fusese acolo contabil șef. Dar, la fel ca în cazul altor unități, știam cum se desfășoară activitatea. Adevărul este că spațiile erau insuficiente, la

Todireni magazinul era construit după proiectele vechi de magazine universale și nici spațiul de depozitare de la subsol nu ajungea. Totuși, lucrătorii reușeau să se descurce, lumea era mulțumită. Conflicte n-am avut, deși cu siguranță îmi ziceau câte ceva în gând ori de câte ori le limitam programul de funcționare prin faimoasele decizii din timpul campaniilor agricole. Nu mai vorbesc de faptul c-au fost obligați să înființeze și o echipă pentru munca în agricultură. Câștigurile salariaților din cooperatie nu erau mari, dar fiind localnici și buni gospodari acasă, se descurcau.

Problema spațiului s-a rezolvat prin construirea unui magazin universal cu două etaje, operă a vice-primarului, care „întâmplător” era consătean cu președintele Uniunii județene a cooperativelor de consum (din Lunca).

Secțiile prestatoare de servicii nu erau chiar pe măsura nevoilor, dar reușeau să-și facă datoria față de locuitorii comunei. Erau solicitate și apreciate în mod deosebit secțiile de frizerie, reparații radio-TV și cizmărie. Îmi amintesc că pe atunci nu existau frigidere performante ca astăzi, cu atât mai puțin congelatoare eficiente, așa că în spatele magazinului de stat funcționa „ghețăria”, o groapă mare în care se depozita gheață din Jijia. Gheața acoperită cu paie și cu un acoperiș din stuf se păstra până vara, astfel încât să poți bea și în toiul căldurilor o bere rece la Todireni.

Și la Cernești exista un magazin nou, care avea spații oarecum suficiente pentru Alimentara, textile și pentru bufet; la fel și la Iurești. Mai greu era la Todireni 2, unde activitățile cu pricina se desfășurau într-un local vechi, fost al școlii generale. Era un spațiu total necorespunzător pentru numărul de consumatori din sat.

În comună nu exista o piață propriu-zisă pentru vânzarea/cumpărarea de produse agricole și animale. Există însă în comuna vecină, Hlipiceni. Toată suflarea care avea de vândut sau de cumpărat altceva decât ceea ce se găsea în magazinele de stat mergea marțea la Hlipiceni, la iarmaroc. E drept că distanța nu era mare și circulau pe acest traseu autobuze care veneau de la Botoșani, așa că se puteau

transporta cumpărăturile mici fără probleme. Cei care aveau de făcut „tranzacții” mai importante foloseau căruța. Desigur, ca în orice localitate, se făceau și la Todireni vânzări directe de animale și chiar de produse agricole. Mi-a rămas în minte, fiindcă am uzat și eu de el, sistemul de funcționare al „abonamentului lunar” la lapte: după cum te înțelegeai cu „furnizorul”, îți aducea laptele acasă sau te duceai și-l luai singur, iar la salariu achitai suma pentru laptele pe o lună. C.A.P.-urile aveau și ele chioșcuri de desfăcere a legumelor și, uneori, și a fructelor, dar cum trebuiau să se achite mai întâi de planul la stat, rămâneau puține produse pentru vânzare.

Necazul cel mare era aprovizionarea cu lemne de foc și cu cărbuni. Acestea se cumpărau de la depozitul din Hlipiceni, unde era și gara. Mai dificil decât cumpărarea era transportul, mai ales pentru cei din Iurești, Gârbești și Cernești, aflați la distanță mai mare. Pentru cei cu venituri modice, în special cooperatorii pensionari, dar și pentru mulți alții, cocenii și „bețele de floarea soarelui” erau un bun combustibil.

*

*

*

Căminul Cultural era un spațiu important care găzduia nu doar activitățile politice, cursurile de învățământ politico-ideologic și agro-zootehnic, ci și activități artistice. Un exemplu: acțiunea „Un cântec pentru satul românesc”, desfășurată la începutul anului 1978 în ciclul acțiunilor omagiale prilejuite de aniversarea Genialului. Era o șezătoare literar-artistică, la care au participat actorii Silvia și Teodor Brădescu și Gabriela Nistorică de la Teatrul „Mihai Eminescu” din Botoșani, soliștii Carmen Toma, Olga Bălan și Constantin Lupu de la Filarmonică, poeții Mihai Lău, Dumitru Necșanu și Aurel Sauciuc. Au recitat Lău Lăcrămioara și Silvia Popa.

Producții realizam noi cumva în comună, când mai bine, când mai rău, dar festivalul „Cântarea României”, de la experiența primei ediții, își îmbunătățise substanțial numărul de formații și, desigur, calitatea. La prima ediție, cea din 1976, n-am fost implicat fiindcă lipseam din comună. Totuși, am constatat cu bucurie c-au

fost promovate la faza județeană formația corală (despre care am mai vorbit), cea pentru țesături și cusături (gospodinele Danu Dădăcuș Maria și Noroc Raveica) și Gireadă Viorel la pirogravură. Am constatat cu satisfacție că lucrurile – măcar aici – erau pornite pe făgașul cel bun. Etapele noii ediții trebuiau să se desfășoare astfel: etapa de masă, din octombrie 1977 până în decembrie 1978; etapa județeană, în perioada ianuarie-iunie 1979; etapa interjudețeană, în lunile iunie-iulie 1979 și etapa republicană în august 1979 (pentru alte detalii, lecturați Anexa 7).

La începutul lunii iunie 1979 activau în județ 352 de coruri și grupuri vocale, 165 formații de teatru și teatru de păpuși, 312 formații de dansuri și 180 de cercuri literare și cenacluri. Ele antrenau în activitatea artistică de masă peste 55 000 de participanți. Am folosit formula „participanți” fiindcă nu va ști nimeni niciodată câți dintre ei erau **obligați** să fie „artiști amatori”. O categorie obligată prin statut erau cadrele didactice. Acestea trebuiau să fie nu doar instructori, ci și artiști. Cât le ardea de cântat și de dansat, după poruncă, la Marele festival național „Cântarea României”, numai ei știu! Tot în cadrul acestui festival a fost lansat concursul „Muncă, frumusețe, tinerețe”, la care urmau să participe tinerii de la orașe și sate cu vârsta cuprinsă între 16-26 ani. Totodată, a fost lansată o nouă „chemare mobilizatoare” pentru satele României: „nici un sat din comună fără formații artistice”. Aveam noroc că la Gârbești funcționa cu bune rezultate o fanfară și astfel puteam raporta îndeplinirea sarcinii în întregime. Acum îmi vine să râd de asemenea lucruri, dar atunci trebuiau tratate cu toată seriozitatea.

În 1978, la „Cântarea României”, care era în plină desfășurare, s-a adăugat și Daciada. De altfel, Biroul Comitetului Județean de partid, analizând mișcarea sportivă din județ conform preceptelor noii inițiative politice, a stabilit programul de dezvoltare a acesteia până în 1980.

*

*

*

O rază de lumină aducea în viața politizată a comunei echipa de fotbal. A fost pusă pe picioare de un mare iubitor al acestui sport, profesorul Nicu Cojocaru, cu ajutorul susținut al lui Costică Tapalagă, un foarte bun jucător și sprijinitorul ei financiar. Echipa avea meci la Todireni, în perioada desfășurării campionatului, la fiecare două duminici.

Ca oricărui tânăr de vârsta mea, îmi plăcea fotbalul și am făcut și eu ce-mi stătea în puteri pentru a-l sprijini material. Cu ajutorul lui Costică Tapalagă și al inginerului Rusu, am adus în comună șpalieri pentru împrejmuirea terenului de fotbal. Așa se mai încasau și niște bani pentru echipa noastră, care a fost mereu între primele echipe din seria județeană în care activa. Dacă am fi avut mai multe resurse financiare pentru amenajarea terenului, poate că echipa ar fi putut ajunge în divizia C. Au mers până la urmă cei de la „Unirea” Săveni, care era a unui oraș. Oricum, în „Clopotul” din 23 iunie 1978, se consemna negru pe alb că echipa de fotbal „Gloria” Todireni a fost revelația ediției din acest an a campionatului, deși cea din Săveni terminase pe primul loc. Deși mi-ar fi plăcut, n-am putut merge la toate meciurile. Puteam numai după ce-mi făceam rondul pe tarlalele din câmp, în funcție de stadiul campaniei.

Ce însemnau aceste meciuri pentru locuitorii comunei? O zi de respiro. Duminica, în zilele când meciul se desfășura la Todireni și când în general bărbații, dar și femeile, puteau veni pe stadion, se puteau întâlni cu prietenii, cu rudele sau cu foștii colegi și puteau discuta și despre alte lucruri decât „problemele zilnice”. Puteau găsi o înghețată sau o bere. Urmărind meciul mai uitau de necazuri. Cum, în general, echipa nu juca deloc rău, mai ales acasă, fiecare în felul lui se putea cât de cât relaxa. Susținătorii înfocați ai echipei o însoțeau și în deplasare. Atunci erau necesare măsuri suplimentare de protecție, atât pentru asigurarea mașinii pentru transport, cât și pentru protecția susținătorilor. Spun asta fiindcă la Prăjeni (nume probabil predestinat), susținătorii echipei noastre au fost „ciupiți” de localnicii nemulțumiți că luaseră bătaie pe teren propriu, lucru greu de admis pentru orice suporter al unei echipe de fotbal. Deși

efortul financiar pentru susținerea unei echipe de fotbal în Todireni nu era chiar mic, am reușit s-o ajutăm să se mențină la o cotă destul de înaltă.

*

*

*

În luna februarie avea loc tradiționala – a 18-a, în 1978 – „lună a cărții la sate”. Poate părea o activitate ca oricare alta a vremii, dar nu era deloc așa. Fiecare săptămână avea programate activități pe durata desfășurării acestei acțiuni. Prima săptămână marca zilele cărții social-politice; trebuiau organizate obligatoriu expoziții de carte. Bineînțeles, locul de onoare îl ocupau operele Genialului. Și nu erau deloc puține. Apoi urmau zilele cărții agro-zootehnice. Era perioada în care învățământul agro-zootehnic de masă era în plină desfășurare și cursanții aveau nevoie de material documentar. Săptămâna 15 – 21 era destinată zilelor cărții pentru tineret, iar săptămâna 22 – 28, zilelor cărții beletristice.

Lucrurile nu se desfășurau deloc la întâmplare. Biblioteca Județeană informa cititorii „Clopotului” că la sate, în 1977, au fost înregistrați peste 33 000 de cititori și 280 000 de volume difuzate prin biblioteci. În sate acționau 400 de difuzori voluntari de carte și 40 de librării și raioane de carte. **Să tot citești cărți cenzurate!** Am prezentat aceste cifre sintetice ca să se înțeleagă că atunci când era vorba de îndoctrinarea locuitorilor de la sate nu se făcea economie nici de hârtie și nici de bani.

Gospodarii comunei

Despre administrația locală și cetățeni, Constituția R.S.R. din august 1965, prevedea:

„Consiliile populare sunt organe locale ale puterii de stat în unitățile administrativ-teritoriale în care au fost alese, alcătuite din deputați aleși pe circumscripții electorale, câte un deputat pentru fiecare circumscripție.

Consiliile populare conduc activitatea locală, asigurând dezvoltarea economică, social-culturală și edilitar-

gospodărească a unităților administrativ-teritoriale în care au fost alese, apărarea proprietății socialiste, ocrotirea drepturilor cetățenilor, legalitatea socialistă și menținerea ordinii publice. Consiliile populare organizează participarea cetățenilor la rezolvarea pe plan local a treburilor de stat și obștești.

În R.S.R., forța politică conducătoare a întregii societăți este Partidul Comunist Român.”

Rezultă mai mult decât limpede că orice consiliu popular slujea partidul, nu interesele cetățeanului, așa cum ar fi fost normal. De asemenea, în legea de organizare și funcționare a consiliilor populare se specifica faptul că acestea își desfășurau activitatea sub conducerea politică a P.C.R. Cât privește proprietatea, ele aveau obligația să apere doar proprietatea socialistă. Despre proprietatea alegătorului, cea privată – cea foarte mică, atâta câtă mai era – nici nu se pomenea. Iar „ocrotirea drepturilor cetățenilor” însemna obligarea acestora la muncă în folosul statului. În realitate, „Organizarea participării cetățenilor la rezolvarea pe plan local a treburilor de stat și obștești” se referea la un întreg angrenaj de acțiuni de hărțuire a cetățeanului, de intimidare în scopul acceptării ideii că singurul stăpân în România este partidul care conduce statul.

În comună, deputații aleși știau că materialele care se discută în sesiune au fost aprobate anterior de Biroul Comitetului comunal de partid, căci primarul era totodată și secretarul acestui comitet. Orice fel de adunări oficiale ale locuitorilor erau toate conduse de mai-marii partidului în comună. Când erau „chestiuni arzătoare la ordinea de zi”, partidul avea grijă să-și pregătească membri care să ia atitudine și să fie de acord. În general, solicitările vizate în acest context se refereau la obligațiile cetățeanului de a contribui la realizarea fondului centralizat al statului. Era o presiune politică teribilă – cel puțin așa am simțit-o eu – generată de obsesia de a frânge orice atitudine potrivnică acestui obiectiv, de a-l determina pe cetățean să priceapă că n-are altă cale decât să se supună necondiționat. Am asistat o dată la o scenă incredibilă: un bun gospodar din comună, care avea în

proprietate o căruță cu cai și nu lucra la C.A.P., a fost chemat la postul de miliție și somat să înțeleagă că trebuie să participe cu căruța lui la munca din cooperativă. Am fost invitat și eu la post să mi se spună, în prezența omului, că el refuză să execute această „dispoziție”. Dacă șeful postului n-ar fi avut o prezență de spirit extraordinară, omul din fața mea s-ar fi izbit cu capul de o casă de fier care se afla în apropierea lui. Din disperare, revoltă și neputință. Imaginea acestei scene m-a urmărit multă vreme, deoarece decizia pentru rechiziționarea căruțelor particulare în perioada campaniei agricole era semnată de mine!

În relația cu locuitorii comunei am folosit, în general, autoritatea funcției de primar. De obicei, cetățenii mi se adresau în acest mod. Desigur, la activitățile politice trebuia folosită denumirea de secretar; așa erau regulile de protocol. Dacă este să fiu sincer până la capăt, poate că în relația cu primăria, atunci când solicitau lucruri ca orice cetățean, membrii de partid – mai ales cei cu funcții de răspundere – erau serviți mai repede. Probabil, colegii mei de la primărie mai aveau în minte situația dinaintea mea, când secretarului Comitetului comunal de partid, activist de la județ, le atrăgea atenția în repetate rânduri asupra faptului că partidul conduce comuna.

Concetățenii mei erau, și sunt, oameni normali, cu bune, și cu rele. Relațiile între ei erau firești, încercând să se mențină deasupra politicii și a ideologiei. Formele de salut și de adresare erau cele obișnuite în zonă. Pentru bărbați, apelativul varia în funcție de vârstă: „moșu” pentru cei mai bătrâni, „bădie” și „nene” pentru toți ceilalți. Acestea erau formele tradiționale și uzuale de adresare. „Tovarăș” era forma oficială. Oamenii foloseau și apelativul „domn”, funcție de statutul social al fiecăruia, deși exista un act normativ care interzicea acest apelativ. Pentru femei, formulele uzuale erau „mătușă” pentru cele mai în vârstă, mai rar „leliță”, iar pentru restul „tață”. Și aici funcționa aceeași regulă în cazul apelativelor „tovarășă” și „doamnă”. Între rude, formulele erau cele obișnuite. Cei mai tineri salutau primii, folosind formula potrivită momentului zilei. Dar, în funcție de statutul social al

celui care salută și al celui salutat, lucrurile se puteau schimba. Uneori, cei care se întâlneau obișnuiau, ca peste tot de altfel și în funcție de relațiile dintre ei, să-și dea mâna la întâlnire și la despărțire. Relații mai directe și mai strânse erau între vecini; gardurile dintre grădini erau de dimensiuni obișnuite și vecinii se vedeau zilnic încă de la primele ore ale zilei. Aceștia se adresau unii altora diferit, în funcție de momentul zilei, dar și de ziua în care discutau; într-un fel discutau și se salutau într-o zi de lucru și altfel în zilele de sărbătoare. Bineînțeles, cu excepția situațiilor în care vecinii „nu voiau să se vadă în ochi”, căci mai erau și astfel de situații. De, oameni suntem și pe pământ trăim, fiecare după concepțiile și principiile lui.

În general, gospodarii comunei se ajutau între ei, ca vecini, rude sau uneori ca simple cunoștințe, în calitate de consăteni, atât în viața de zi cu zi, cât și în momentele mai deosebite, chiar și atunci când aveau necazuri de tot felul sau existau probleme, cum era firesc. De pildă, o casă, anexele gospodărești sau furajele pentru animale distruse de un incendiu puneau în mișcare nu doar vecinii și rudele, ci întreaga obște. Am constatat la cei din Todireni un dezvoltat simț al omeniei, al solidarității cu cel aflat în nevoie.

La botez și la nuntă știau să petreacă și să se bucure. Păcat că din 1974, printr-un act total nejustificat, se limitase durata maximă a oricărei petreceri, inclusiv la nunți. Nici o petrecere nu trebuia să treacă de miezul nopții. În fiecare sat exista o sală amenajată special pentru nunți și cumetrii, dotate cu tot ce trebuia pentru pregătirea unor astfel de petreceri ca la casele de oameni gospodari. Erau gospodine din sat care se ocupau anume de pregătirea celor necesare unor astfel de prilejuri, de la modul în care trebuiau primiți socrii, nașii și ceilalți membri ai alaiului de nuntă până la masa de sărbătoare. Aveam atunci senzația că se pierduse ceva din frumusețea și fastul acestor petreceri limitându-li-se timpul. Înclin să cred că se înrădăcinase și o anumită supărare în adâncul ființei acestor oameni odată cu dificultățile de tot felul ale vieții cotidiene. Traiul zilnic în condițiile de atunci amputase parcă sau

micșorase amploarea și frumusețea acestor sărbători adevărate ale comunității locale.

Și între rude, chiar atunci când se aflau în sate diferite sau în alte localități, se păstrau relațiile obișnuite. Nimeni nu-și uita neamurile nici la bucurie, nici la necaz, chiar dacă pe atunci telefonul nu era la îndemâna oricui și nici drumurile comunale nu erau într-o stare grozavă. În acele momente importante din existența fiecărui om găseau un mod anume de a comunica tuturor din vreme evenimentul, de a-i invita să participe. În vremea copilăriei mele, la nunți erau chemați tradiționalii vornice, cărora li se încredința misiunea de a face cunoscută, în numele celor ce-i tocmiseră, bucuria însoțirii unor tineri. Ei invitau rudele, prietenii celor două familii și, în general, pe toți care-i întâlneau în cale să vină la nuntă, o sărbătoare pentru toată suflarea localității. Legăturile de rudenie erau importante pentru cei ce știau că se trag din aceeași rădăcină.

Așa cum am menționat la început, în 1890 la Todireni (în toate satele) trăiau circa 1562 de „suflete”, cum foarte frumos erau denumite persoanele în graiul locului. Mi-am propus să merg cândva pe urmele documentelor și să încerc să găsesc – dacă va fi posibil – numele familiilor care au viețuit în comună cel puțin de la 1890 încoace, pentru a putea oferi consătenilor mei vechile încrengăturile reale de rudenie între ei. Și când mă gândesc că eu aveam sarcină de la partid să mut în vatra de sat 482 familii, cu 1891 de persoane, că satele Gîrbești, Florești și Siliștea trebuiau să dispară, că fostul sat Ceir deja dispăruse ca denumire, fiind încorporat la Todireni...

Gândindu-mă la relațiile de familie, de rudenie și, în general, la relațiile dintre gospodarii comunei, apreciez că erau în primul rând relații între proprietari, relații de proprietate. Fiecare era cotate și apreciat în primul rând după ceea ce posedă acasă, după averea personală și modul în care și-o chivernisea. Comuna cuprindea 1635 de gospodării, din care 1042 ale membrilor cooperatori, 354 ale cooperatorilor pensionari, 129 ale salariaților din comună și 108 ale pensionarilor de stat. În esență, când judec relațiile reale la nivelul comunei, iau ca „bază de calcul” acest

tablou sintetic, care îmi spune că numărul familiilor în care exista un venit sigur lunar era foarte mic. Așa se explică navetismul, care punea zilnic pe drumuri aproximativ 600 persoane (310 munceau la Iași, 160 la Suceava, 85 la Botoșani și 68 în alte localități). Navetă zilnică făceau cei de la Iași. Exista un tren potrivit pentru navetă. La Botoșani erau autobuze. Cei care plecau la Suceava sau în alte localități făceau naveta săptămânal. Acești navetiști realizau venituri lunare sigure, ba unii câștigau chiar sume importante, funcție de domeniul în care lucrau. Oricum, ei aduceau un suflu nou în viața comunei prin preocuparea de a-și construi gospodării frumoase, având în vedere veniturile pe care le obțineau.

Salariații erau în număr mic și grupați în colectivități distincte. Cadrele didactice reprezentau colectivitatea cea mai mare, peste 50 de persoane. Mecanizatorii de la cele două secții din comună erau aproape 40. În comerț lucrau 21 de oameni iar în prestări servicii 17. Aveam și șase meșteșugari care munceau pe cont propriu. Alți salariați: 12 în sănătate, șase în administrația locală și nouă în agricultură. Având în vedere rolul și locul fiecărei colectivități în viața comunei, din punct de vedere politic și economic, lucrurile sunt complexe și pot fi cântărite mai bine de către fiecare locuitor în parte.

Cadrele didactice se bucurau de prestigiu și autoritate. Locuitorii comunei, ca unii care aveau copii la școală sau fuseseră ei înșiși elevi cândva, le acordau respectul cuvenit. Câștigurile cadrelor didactice erau insuficiente, dar fiecare reușea să se descurce. Atunci încă se mai găseau cele necesare gurii, nu se impusese raționalizarea! Mecanizatorii, cei din comerț și meșteșugarii se descurcau mai bine din punct de vedere al veniturilor, deși nici munca lor nu era plătită la nivelul efortului real pe care-l făceau. Mecanizatorii – cărora le-am fost și le sunt recunoscător – aveau obligații deosebite în toate cele trei campanii agricole; de munca lor depindeau rezultatele C.A.P.-urilor.

Cooperatorii pensionari o duceau cel mai greu. Cu pensii modice, cu acel ajutor în natură care se acorda celor care nu-și

mai puteau lucra singuri lotul în folosință, situația lor era de-a dreptul dramatică. Cei mai mulți nu mai puteau crește o vacă cu lapte, care s-ar fi dovedit salvatoare, laptele de cumpărat se găsea foarte greu și nu era ieftin, raportat la pensiile pe care le aveau. De multe ori am asistat neputincios la situații disperate. Trebuie să recunosc că, în general, conducerile cooperativelor au manifestat înțelegerea necesară pentru astfel de situații și au acordat ajutoare.

Aveam grijă cât puteam de bătrânii satului. Am mai afirmat că ei se bucurau de respectul cuvenit vârstei și trudei lor de o viață la munca câmpului, indiferent de proprietar. Ziarul „Clopotul” publica la un moment dat un articol pe această temă despre pensionarii de la Todireni (C.A.P. Iurești), menționând că marea lor majoritate duc o viață activă. Așa și era. Ei ne ajutau să cuprindem cu brațe de muncă întreaga suprafață de culturi prășitoare. Pentru cei mai tineri, un exemplu erau chiar oameni în vârstă ca Dumitru Toma, Petre Constantin, Neculai Țarcă, Mihai Iacob sau Ioan Păvăleanu. Mai mult, C.A.P. Iurești, apreciind contribuția în muncă a pensionarilor, i-a premiat cu bani pe Costache Toma, Alecu Hurculeac, Marin Rotaru și alții. Conducerile cooperativelor se îngrijeau ca pensionarii să fie ajutați la transportul porumbului și grâului la moară, al lemnului de la depozit sau pădure și chiar să fie transportați la dispensar pentru îngrijirea sănătății. De asemenea, elevii claselor V-VIII – pionierii de atunci – îi ajutau pe cei singuri și neajutorați la dezăpezirea curții în timpul iernii și chiar la tăiatul lemnului.

I-am lăsat la sfârșit pe cooperatori, cei care-și obțineau veniturile din munca în C.A.P. La sfârșitul anului 1974 aceștia erau în număr de 1729 de persoane, repartizate astfel pe gen și categorii de vârstă:

	sub 25 de ani	26-50 de ani	50-60 de ani	peste 60 de ani
Bărbați	115	320	250	125
Femei	134	545	195	45
Total	249	865	445	170

Ei își asigurau existența din plata în bani și în natură pe care o primeau de la cooperativă. La aceasta se mai adăuga venitul realizat în gospodăria proprie și din lotul în folosință (15 ari). Nu era deloc ușor să depinzi în totalitate de ceea ce obțineai din agricultura socialistă. Și să-ți mai crești și copiii!

Cei care lucrau în zootehnie, la ferma viticolă sau chiar la legume, aveau venituri mai mari. În zootehnie puteau fi realizate venituri pe toată durata anului; chiar dacă erau mici în fiecare lună, aceste venituri erau relativ constante. Pentru cei care lucrau însă numai la cultura mare (porumb, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr), viața era foarte grea. Producțiile erau mici datorită zonei secetoase și fără irigații, iar lucrările manuale la întreținerea culturilor prășitoare aveau valoare mică și erau și puține ca volum. Deja majoritatea lucrărilor de întreținere se făceau mecanic, recoltatul florii-soarelui la fel. Mai rămânea sfecla de zahăr și porumbul.

Analizez pentru a nu știu câta oară datele pe care le posed din registrele agricole pentru anii 1971-1975 ale primăriei Todireni despre **averea gospodariilor reprezentativi** ai comunei. Mărturisesc că n-am curajul să formulez o apreciere pe care s-o accept ca fiind obiectivă. Casele – în marea lor majoritate construite din chirpici, căci piatră în zonă nu se găsea – cu suprafața construită mică (în jur de 85 mp de locuință), anexe tot din chirpici, mici și ele... Numărul de pomi și el foarte mic. Unii nici nu aveau decât câteva „fire”. Animale și păsări puține, în raport cu posibilitățile de creștere reale... Gospodarii din Todireni – care aveau în proprietate în 1890 în medie cam 4 vite, 16 oi și un porc de familie, precum și 200 stupi la 229 familii – mai creșteau în 1975, în 1635 de gospodării, 1289 vite (din care 504 vaci și juninci), 880 porci și 3450 oi. Asta înseamnă că revenea o vacă la fiecare 10 locuitori, un porc la 7-8 locuitori și 2-3 păsări de locuitor. La vremea respectivă întocmisem cu toate astea o sinteză pentru informarea partidului. În condițiile în care – atenție! – gospodăriile populației dețineau 47,7% din efectivul total de

bovine, 51% din efectivul total de porcine, 55,5% din efectivul de ovine și întreg efectivul de păsări al comunei!

Propun foștilor mei consăteni spre reflecție cauzele care au dus la această scădere dramatică a efectivelor. O fi fost de vină și „colectiva”, care făcuse nivelarea în jos adâncind sărăcia, dar nu cred că acesta poate fi singurul motiv. Sigur, munca era prost plătită. Cei care făceau lucrări de calitate și cei care lucrau de mântuială primeau plata la fel. Înclin să cred că **trebuia făcut ceva cu cei care n-aveau darul muncii**. Să fie ajutați într-un fel sau altul. Spun acest lucru fiindcă atunci când am pornit să schimb din acest motiv două cadre cu funcții importante în comun, am întâmpinat o dârză rezistență nu doar din partea celor de la județ, ci și din partea unora dintre consătenii mei. Inginerul Rusu, pentru exigența și corectitudinea sa proverbială, a trebuit să plece din comună. Am câștigat ceva? Au câștigat cei care nu se înghesuiau la muncă! Atunci când am propus să aducem și să plantăm arbori ornamentali pe marginea șoselei, mi s-a replicat că voi munci degeaba, că vor fi distruse de animale. Primii care au făcut aceste afirmații au fost unii dintre colaboratorii mei apropiați. Cine credeți că m-a sprijinit? Părintele Miluță, care i-a îndemnat pe credincioși să sprijine această acțiune în folosul obștei. Salcâmiu aduși și plantați atunci cresc și acum pe marginea șoselei, pinii ornează spațiile verzi de la școală, primărie și dispensarul medical. Regret că n-a insistat suficient pentru realizarea unui alt proiect: propusesem construirea unor podețe din beton la intrarea în curtea fiecărui cetățean care avea ieșire la banda asfaltată. Ar fi existat și acum, îmbunătățind accesul dar și aspectul estetic al comunei. Dacă cititorului i se va părea că am fost mai mult decât aspru cu cei care nu înțelegeau sau se făceau că nu înțeleg rostul esențial al muncii pentru existența familiei și a colectivității, îi propun să privim cu ochiul gospodarului, nu al specialistului, alte aspecte ale vieții satului de atunci.

Îmbrăcămintea gospodarilor și gospodinelor era una obișnuită în zonă, în raport cu vârsta și mai ales cu starea

materială a fiecăruia. Oamenii se îmbrăcau în funcție de locul în care se aflau și de cum era ziua, de lucru sau de sărbătoare. În acest ultim caz, din respect pentru propria persoană și pentru cei din jur, fiecare se îmbrăca cu ce avea mai bun, mai de preț. Erau și sărbătorile speciale – Crăciunul, Anul Nou, Paștele – când locuitorii comunei, în ciuda a ceea ce încercau să propage presa, radioul și televiziunea vremii, se prezentau în cea mai frumoasă ținută la slujbe, cu tot respectul cuvenit bisericii și slujitorilor ei. Atâta vreme cât am lucrat ca primar (și n-am auzit ca cei de dinaintea mea să fi făcut altfel), nimeni n-a fost criticat c-a fost la biserică, și-a botezat copilul, a fost cununat sau a cununat pe altcineva. Desigur, pentru cei cu orice funcție de conducere, era necesară o anumită discreție pentru a nu intra în gura satului; de fapt, nu a satului, ci a anumitor persoane din sat care, probabil, se credeau un fel de cenzori morali datorți stăpânirii. Personal am avut surpriza să primesc, după botezul fiului meu cel mare născut în septembrie 1977, când aveam deja o anumită vechime în comună și erau cunoscute relațiile dintre mine și părintele Miluță, „sanctiunea” verbală a unui intelectual din comună. Am înțeles atunci cum reușesc cei de la județ să fie atât de bine informați cu privire la realitățile din comună, inclusiv despre viața de familie a primarului.

Casele, în interior și în afară, semănau cu cele din zonă. Ornamentele interioare și exterioare depindeau de resursele financiare ale proprietarului. Erau și deosebiri în funcție de nivelul intelectual, chiar de gustul artistic al fiecăruia dintre cei cu același nivel intelectual. Oricum, nu existau stridente, cum am constatat în alte localități, nici în forma ornamentelor, nici în culorile folosite. Țesăturile, broderiile, pirogravura chiar, au fost premiate la diverse concursuri, în forma și modalitățile în care acestea se desfășurau. Trebuie să recunosc cu tristețe că frumoasele costume populare erau purtate doar de artiștii amatori din comună la serbări sau la diferite etape ale unor competiții artistice care se organizau la nivel zonal sau județean...

Despre comportarea consătenilor mei la manifestările publice cu caracter distractiv – hore, jocuri, sărbători oficiale

ale vremii – pot spune că era cea a unor oameni civilizați și cu simțul măsurii. Chiar și la meciurile echipei de fotbal, la care venea foarte multă lume, n-am înregistrat niciodată evenimente deosebite. Cât privește comportarea concetățenilor mei la activitățile organizate „oficial” de comitetul de partid și de primărie, ea avea două componente distincte. Membrii de partid participau – este drept, fără mult entuziasm – la activitățile cu caracter politic. Cei cu „vechi state de serviciu” aveau acum experiența a 30 de ani de activitate și știau la ce se pot aștepta de la aceste adunări. Cred sincer că evaluau această obligație ca „un rău necesar” și răspundeau disciplinat la chemarea partidului. În general, la întruniri era o atmosferă normală, oamenii își expuneau punctul de vedere, uneori chiar în „spirit critic”, dar n-am înregistrat – cel puțin eu n-am fost martor la astfel de momente – tensiuni sau răfuieli între participanți. Acea atmosferă grea, încărcată de răutate, când oamenii, cu sau fără motiv, se acuză unii pe alții, își aruncă cuvinte jignitoare și sunt gata să se ia „de păr”.

Cât privește activitățile organizate de primărie, aici lucrurile trebuie analizate mai pe îndelete. În funcție de caracterul și scopul adunării, cetățenii participau la acțiuni. Aici nu se mai făcea distincția între membri și nemembri de partid, toți se aflau în sală în postura de gospodari. La aceste adunări „critica constructivă” funcționa din plin. Când oamenii analizau treburile făcute de edilii comunei, nu se sfiau să spună lucrurilor pe nume, fie că era vorba de întreținerea și repararea drumurilor, a podurilor sau podețelor, de curățarea și fertilizarea imașului, de repartizarea lemnului de foc, fie de asigurarea asistenței medicale și sanitar-veterinare sau de alimentarea cu apă. Un fapt pozitiv era că nu se jenau să supună tirului critic pe oricine, inclusiv „pe cei cu funcții de răspundere” sau pe vecinii care nu-și efectuau contribuția în muncă, nu participau la curățarea izlazului, nu-și supravegheau animalele la venirea de la pășune și altele. Modul în care funcționa „spiritul critic colectiv” se poate deduce și din felul în care au fost votați candidații la deputație la toate alegerile locale.

Pentru mine ca primar, o componentă importantă a comportamentului civilizat al locuitorilor comunei a reprezentat-o modul în care se solicitau diferite acte și înscrisuri (autorizații pentru construcții și reparații, acte de proprietate) și, în general, modul de a cere orice fel de relații autorităților locale. Ar trebui să le mulțumesc aici foștilor colegi de muncă din primărie pentru felul în care au știut să se poarte cu cetățenii și să soluționeze solicitările lor fără să complice lucrurile, fără a-i purta pe oameni pe drumuri, menținându-se în zona civilității și a bunei cuviințe, chiar și atunci când atitudinea unora nu era cea mai potrivită. Era normal și firesc ca unii să nu înțeleagă uneori că ceea ce solicită nu se poate rezolva pentru că nu este legal sau nu ține de competența primăriei și este nevoie să se adreseze altei autorități. Acum să nu înțelegeți din asta că totul a fost bine și frumos. Nu, nici pe departe! Dar, judecând lucrurile în ansamblu, atmosfera generală a fost de bună înțelegere.

„Rotirea cadrelor” la Todireni

Cum am încheiat cincinalul 1975-1979? La 6 octombrie 1979, s-au desfășurat împreună plenara Comitetului comunal de partid și sesiunea Consiliului popular comunal, în prezența lui Teodor Melinte, secretarul cu probleme agrare al Comitetului județean de partid. Lucrările celor două „foruri” au fost conduse de subsemnatul, ca secretar al Comitetului comunal de partid și președintele sesiunii Consiliului popular comunal. Votată în unanimitate, ordinea de zi a avut un singur punct: măsuri organizatorice. „Tovarășul” Melinte a arătat că,

„în conformitate cu principiile politicii de cadre a partidului, după o perioadă de timp, la toate nivelele are loc rotirea cadrelor cu funcții de conducere de partid și de stat.”

De asemenea,

„consideră că este necesar să se înțeleagă că aceasta nu reprezintă o sancțiune, ci se pune în aplicare un principiu. Se

asigură astfel posibilitatea ca un număr cât mai mare de oameni ai muncii să participe efectiv la activitatea de conducere. În numele Comitetului județean de partid și a Consiliului popular județean mulțumește primarului Marcu Mihai pentru activitatea desfășurată pe durata unui cincinal. Propune plenarei și sesiunii eliberarea sa din funcție”.

Supusă la vot, propunerea a fost adoptată în unanimitate. S-a dat cuvântul de-acum fostului primar, care a mulțumit membrilor comitetului și deputaților prezenți în sală pentru sprijinul acordat în îndeplinirea „înaltei misiuni încredințate de partid.”

„Hotărârea nr. 7 din 6 octombrie 1979 a Consiliului popular comunal Todireni

Articol unic. Cu data emiterii prezentei hotărâri, Marcu Mihai se eliberează din funcția de președinte și membru al Biroului executiv al Consiliului popular comunal.”

Semnează președintele sesiunii.

Epilog

În februarie 1945, în comuna Todireni au avut loc **I**adunări ale plugarilor – în satele Ceir, Cernești, Gârbești și Iurești – ocazie cu care au fost alese comitetele sătești pentru reforma agrară și-au fost semnate adeziunile pentru înscrierea în Frontul Plugarilor. La 21 februarie a avut loc adunarea de la centrul de comună, cu participarea a peste 400 de plugari. Au fost prezenți delegații organizației județene a Frontului Plugarilor, Petru Lebăda și Constantin Toma, care au asistat la alegerea Comitetul Comunal. Este impresionant cum relatează presa vremii intervenția părintelui Miluță Petrovici în adunare. Acesta, în cuvinte mișcătoare, a expus țăranilor problema împrumutării. Sfinția sa i-a îndrumat pe săteni să se organizeze în comitete sătești la nivel de comună și să lupte în Frontul Plugarilor pentru drepturile ce li se cuvin „ca fii devotați ai Patriei”. În continuare, au luat cuvântul primarul de atunci, Gh. Bădăluță, precum și notarul Gh. Ștefănescu.

După datele pe care le-am găsit până acum, tributul plătit de cei din comună războiului este zguduitoare. Mari mutilați: Dumitru Acatrinei. Invalizi: Ion Alexandroaie, Ion Tudorache, Ștefan Rudai, Ion Asurdoaie, Adam Adam Murgoci. Orfani: V. Păduraru, M. Paveluc, I. Sauciuc, D. Donca, I. Isaincu, Al. Turcuman, Gh. Nichita, Gh. Graur, N. Grosu. Văduve: Paulina I. Torică, Zamfira I. Murgu, Anica Iosub, Maria N. Mafticiuc, Ileana P. Iacob, Natalia Dumitrașcu, Elena Achihaiei, Victoria M. Răutu, Maria C. Pătrașcu, Saveta M. Hâncu, Maria C. Curmei, Elena C. Maica, Valeria T. Nichifor, Saveta Constantin, Adela V. Dumitrașcu, Agurita N. Iovu, Ruxandra Iorgu Crăciun, Maria I. Macovei, Leontina Rusu, Saveta Gh. Anton, Chița Ilie Marcu.

Începând cu anul 1945, preoții și învățătorii – ca „luminători ai satelor”, cum pe drept cuvânt erau numiți – s-au

implicat concret și efectiv în opera de asanare a sărăciei la sate. Așa cum rezultă din documente, preoții Iancu Andrei (Cernești) și Emilian Petrovici, învățătorii Ion Iacob, Caia Vasile (Cernești), Dănilă Constantin (la Gârbești), Domnișoru Dumitru și Petrovici Eugenia, s-au alăturat cu credință și devotament acțiunii de a schimba în bine starea materială deosebit de grea a locuitorilor comunei, consecință a cumpliților ani de război. Rănile adânci lăsate trebuiau îngrijite și apoi vindecate.

Au urmat doi ani de secetă. Se păstrează și acum în documentele din arhivă strigătul de ajutor al sătenilor din Todireni transmis guvernului sub semnătura primarului de atunci: fără un ajutor de urgență din partea guvernului, din cauza secetei vor muri și oamenii, și animalele. Cei ce au trăit acele vremuri își amintesc cu siguranță de ele.

După „înfăptuirea reformei agrare” din 23 martie 1945, gospodarii din Todireni erau stăpâni peste pământul lor și peste roadele acestuia. În curtea casei creșteau animale și păsări, fără a fi împiedicați de un act guvernamental.

Ce a însemnat înființarea cooperativelor agricole pentru locuitorii comunei, îi invit pe ei să spună. Dar, cu înțelepciunea și puterea extraordinară de rezistență și de adaptare a țăranului, și cei de la Todireni au parcurs toate etapele, după cum o parcurg și pe cea actuală.

În ianuarie 1975 - la 30 de ani de la „înfăptuirea reformei agrare”, prin grija partidului și cu „voia” locuitorilor comunei, exprimată prin „vot” în sesiunea Consiliului popular comunal a celor 55 de deputați, am fost „uns” primarul comunei. Atunci, majoritatea gospodarilor din Todireni își desfășurau activitatea în cele două cooperative agricole de producție, Todireni și Iurești.

Eu consider că, începând cu anul 1974, s-a proiectat politic și s-a realizat în plan legislativ organizarea vieții satului după norme clare și precise pentru fiecare domeniu de activitate. Se evidențiază prin efectele lor Legea 58/1974 privind sistematizarea localităților urbane și rurale, Legea 59/1974 a fondului funciar și Legea 6/1974 privind atribuțiile

consiliilor populare în domeniul agriculturii. În realitate, prin prevederile acestor legi, statul a devenit proprietarul „de facto” al pământului și al roadelor lui. Gospodăria săteanului era subordonată realizării contribuției la îndeplinirea prevederilor planului național unic. Întreaga existență a satului românesc era precis organizată, programată. Dreptul gospodarului era de a munci, de a suferi în tăcere și de a spera la vremuri mai bune.

Trist este că și după aplicarea prevederilor Legii 18/1991 țăranul trăiește deocamdată tot numai cu speranța. Pentru cine privește cu atenție lumea satului de astăzi îi este evident că aceasta își caută un nou drum: se redefineste locul și rolul proprietății pământului și al gospodarului.

În 1975, **după** prevederile „Statutului cooperativelor agricole de producție”, **membrii cooperatori erau considerați proprietari averii cooperativei**. Numai teoretic. În realitate, ei erau un fel de „semiproletari agricoli”, **muncind** cu ziua la **stăpânul Stat**, care-i plătea așa cum era prevăzut în planul național unic, impus de secretarul general al partidului. Am spus „semiproletari agricoli” fiindcă aveau în proprietate casa și grădina (în limita a 250 mp), cultivau lotul în folosință și aveau dreptul să crească un număr limitat de animale și nelimitat de păsări și iepuri. În aceeași perioadă, clasa muncitoare – „clasa conducătoare a societății” – era cel puțin mai bine plătită, i se asigura o locuință, copiii puteau să învețe la orice școli, participau la muncile agricole. Cele necesare traiului se mai găseau la oraș în 1975, putând fi achiziționate după mărimea pungii fiecăruia.

În paginile acestei cărți am încercat să prezint viața locuitorilor comunei Todireni din județul Botoșani din vremea cât **am fost primar comunist**, respectiv perioada **1975-1979**. Cu îngăduința cititorului, am redat și secvențe din anii 1945-1949, când locuitorii comunei mai erau încă proprietari de pământ, pentru a putea fi comparate cele două perioade și a se putea vedea mai bine cum am muncit și am trăit între 1975-1979. De ce 1945-1949? După părerea mea, această perioadă reprezintă

tranziția satului românesc spre ceea ce a urmat. „Reforma agrară” din 1945 s-a făcut sub lozinca stalinistă „pământul e a celor ce-l muncesc”. Acel un hectar în medie care a fost atribuit la Todireni fiecărei gospodării nu putea satisface nici pe departe nevoile reale ale oamenilor. De altfel, și la reformele lui Cuza și Kogălniceanu din 1864, a regilor Carol I din 1889, respectiv Ferdinand din 1920, loturile atribuite au fost mici și, în timp, ele s-au pulverizat prin moștenire.

Dar înfăptuirea „reformei agrare din 1945” a fost pregătită politic prin antrenarea plugarilor în marea organizație politică Frontul Plugarilor. Așa s-au petrecut lucrurile și la Todireni. Adunările sătești pentru alegerea comitetelor se încheiau cu semnarea adeziunii celor prezenți la această organizație. Apoi, încet dar sigur, Frontul Plugarilor a fost preluat de comuniști. Aceștia, la faimoasa Plenară din 3-5 martie 1949, au hotărât colectivizarea agriculturii. Colhozul – după deviza stalinistă – era cea mai avansată formă a proprietății țărănești, „motiv” pentru a fi impusă forțat și la noi.

Tranziția de atunci – spre deosebire de cea de acum, care nu și-a stabilit încă obiectivele reale – **avea obiective concrete. Le-a realizat metodic, fără nici o milă, indiferent de prețul pe care au trebuit să-l plătească cei care au suportat-o.**

*

* *

Povestindu-mi experiența dintr-o perioadă pe care am trăit-o, n-am făcut decât să **mărturisesc**. Regret sincer că Părintele Miluță Petrovici nu poate vedea acest volum. Ar fi avut motive să se bucure citind ceea ce am făcut public: marea recunoștință pe care i-o port. Cum timpul și curgerea lui nu depinde de noi, mă voi grăbi să scriu un volum în care să prezint modul admirabil în care și-a purtat întreaga viață misiunea de Păstor de Suflete. Închei aici, știind că la rândul meu voi fi judecat de cel mai aspru complet de judecată, cel al cititorilor. Spre deosebire de alți inculpați, eu știu dinainte sentința.

Sunt vinovat că am avut naivitatea să cred în dogmele comunismului, să-mi închipui, în neștiința mea, că vrea

într-adevăr binele și bunăstarea tuturor, că omul are pentru el valoare și că fiecare persoană se poate exprima în societate conform aptitudinilor reale și capacității sale intelectuale. O, mare și vinovată naivitate! Încetul cu încetul am descoperit adevărata față a lucrurilor. Clanul partidului, „în frunte cu genialul său conducător”, la adăpostul Statutului, al Programului și al Codului etic – valabile doar pentru cei mulți – făceau ce voiau cu biata țară, fără să le pese de nimeni și de nimic și fără să dea socoteală nici celor din țară, nici celor din exterior. Averele țării erau la dispoziția lor și o administrau cum poșteau. Genialul își construise o anumită viziune despre viitorul României – chiar dacă n-avea nici o legătură cu realitatea – și a obligat întreaga suflare românească să muncească pentru acest viitor.

Se spune adesea că Genialul este vinovat pentru toate. Nimic mai fals! La fel de vinovați sau poate mai vinovați sunt cei care i-au construit acel soclu politic imens pe care el s-a înălțat tot mai sus, până a ajuns într-un loc de unde nu mai vedea nimic în jur. În aceste condiții, s-a înfășurat într-un scut protector, dintr-un material propriu, care-l apăra de orice idee venită din afară. Cu puțina știință de carte pe care o avea, ajunsese să se creadă un zeu, un fel de „mesia” pentru românii pe care-și propusese să-i ferească cu geniul lui. Cei interesați să-și trăiască viața în liniște, siguranță și belșug, nu făceau decât să întrețină această viziune aberantă.

Pentru cei mulți, pentru a le crea iluzia că participă în mod democratic la luarea deciziilor, au fost înființate consilii, comisii, comitete, colective în care intrau „reprezentanți din toate categoriile de oameni ai muncii”. Aceste organisme cu caracter deliberativ ori consultativ, care teoretic aveau menirea de a decide, aveau un rol pur decorativ. Totul era o farsă de prost gust. Vizitele așa-zise de lucru prin comune și orașe – singurele contacte posibile ale „mărețului conducător” cu realitatea – erau regizate până la amănunt. Am spus de nenumărate ori cât de penibil m-am simțit în timpul unor astfel de vizite, când Genialul cuvânta din balconul Comitetului

județean de partid și nimeni nu-l asculta, pentru că toți așteptau să-și termine litania ca să poată pleca acasă. Nu mai vorbesc de manifestările politice de tot felul la care vorbea doar ca să se audă vorbind. Cei prezenți stăteau cumiți și absenți, gândindu-se la casa lor, la serviciul lor, la viața lor, așteptând ca totul să se termine.

Dar, până la urmă, adevărul a ieșit la suprafață și cei care se prefăceau că nu văd realitatea au fost dați deoparte de istorie.

Anexe

[1]

Prevederi ale Statutului PCR, referitoare la organizațiile de bază și comitetele de partid (extrase)

„P.C.R. este detașamentul de avangardă al clasei muncitoare, conducătorul tuturor oamenilor muncii din patria noastră în lupta pentru construirea socialismului și comunismului în R.S.R.

Din rândurile partidului fac parte cei mai înaintați și mai conștienți muncitori, țărani, intelectuali, funcționari.

Membru al P.C.R. poate fi orice om al muncii, cetățean al R.S.R. – fără deosebire de naționalitate –, care îndeplinește următoarele condiții: recunoaște statutul și programul partidului, participă efectiv la realizarea lor, face parte și activează într-una din organizațiile de bază ale partidului, îndeplinește hotărârile partidului și plătește cotizația stabilită.

La primirea în rândurile P.C.R. fiecare membru de partid va semna un angajament solemn.

Partidul este constituit pe baza principiului teritorial și al locului de producție:

- organizația de bază a partidului cuprinde pe toți membrii de partid dintr-o întreprindere, secție, instituție, cooperativa agricolă de producție, sat, cartier etc.;

- în unitățile unde există mai multe organizații de bază, organizația de partid pe întreaga unitate este superioară tuturor organizațiilor de bază din raza ei de activitate;

- organizația comună, orășenească, municipală, județeană este superioară tuturor organizațiilor de partid din comuna, orașul, municipiul sau județul respectiv.

Organele conducătoare de partid sunt:

- pentru organizația de bază – adunarea generală care alege ca organ executiv – biroul organizației de bază;

- pentru organizația de partid din întreprindere, instituție, cooperativa agricolă de producție etc. – adunarea generală sau conferința, care alege ca organ executiv – comitetul;

- pentru organizația comunală, orășenească, municipală, județeană – adunarea generală sau conferința care alege ca organ executiv – comitetul organizației de partid respective.

- pentru P.C.R. – congresul, care alege Comitetul Central al partidului.

Comitetul județean, municipal, orășenesc sau comunal de partid conduce, în intervalul dintre adunări sau conferințe, întreaga muncă de partid din raza lui teritorială; asigură îndeplinirea rolului conducător al partidului în toate domeniile de activitate; organizează aplicarea în viață a directivelor și hotărârilor partidului; controlează și îndrumă organele de stat și economice în îndeplinirea planului național unic de dezvoltare economico – socială a României; veghează la respectarea democrației și a legalității socialiste; conduce activitatea politico – ideologică, organizează învățământul de partid și alte forme de pregătire ideologică și politică a membrilor de partid, de educare comunistă a oamenilor muncii; conduce și îndrumă activitatea organizațiilor de masă și obștești; conduce presa locală și instituțiile locale de partid; îndeplinește directivele partidului cu privire la selecționarea, creșterea și repartizarea cadrelor; administrează fondurile bănești și bunurile materiale ale organizației de partid respective.

Comitetul județean, municipal, orășenesc, comunal alege organul său executiv – biroul.

Membrii biroului se confirmă de organul de partid imediat superior.

Pentru rezolvarea problemelor curente, pentru organizarea și controlul îndeplinirii hotărârilor, comitetul județean, municipal sau orășenesc își alege secretariatul.

Plenara comitetului județean, municipal, orășenesc, comunal se convoacă cel puțin o dată la trei luni.

Biroul organizației de bază și comitetul de partid prezintă anual dări de seamă asupra activității lor în fața organizațiilor respective.

Educarea revoluționară a tineretului, formarea tinerei generații de constructori ai socialismului și comunismului este o îndatorire de onoare a întregului partid. Uniunea Tineretului Comunist își desfășura munca sub conducerea P.C.R.

Organizațiile de masă și obștești își desfășoară activitatea pe baza programului și a liniei politice generale a partidului.

Frontul Unității Socialiste are la baza întregii sale activități Programul P.C.R. de făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

P.C.R. – forța politică conducătoare a întregii societăți – îndrumă activitatea organelor locale și centrale de stat din R.S.R.

Comuniștii care au funcții de conducere în instituțiile centrale și locale de stat sunt obligați să raporteze periodic despre modul în care se aplică hotărârile partidului și legile statului în domeniul în care lucrează și despre propria lor muncă.

Mijloacele bănești ale partidului provin din cotizațiile membrilor de partid și din alte venituri și încasări.

Modificarea Statutului P.C.R. poate fi hotărâtă de către congres sau conferința națională a partidului.”

Sursa: *Congresul al XI-lea al PCR*, București, Editura Politică, 1975, p. 583 – 605.

[2]

Acțiuni desfășurate de G în anul 1978:

Ianuarie:

03: se publică Mesajul G adresat poporului român cu prilejul Anului Nou 1978;

06: întâlnirea cu cancelarul R.F. Germania, Helmut Schmidt;

23: deschiderea expoziției omagiale prilejuită de sărbătoarea împlinirii de către G a 60 de ani de viață și a 45 de ani de luptă revoluționară;

24: solemnitatea conferirii G a Diplomei de doctor în științe politice și a Diplomei de doctor în economie;

25: transmisia de la Sala Palatului a festivităților dedicate G;

26: transmisia de la Sala Palatului a prezentării Mesajului C.C., al C.S. și a C.M., decorarea G, decorarea de către G a unor vechi militanți ai mișcării muncitorești, prezentarea omagiului întregului popor.

Februarie:

01: Consfătuire de lucru la C.C. organizată din inițiativa G (toate acțiunile erau organizate din „inițiativa” G) consacrată agriculturii;

04: ședința comună C.P.Ex, C.S.D.E.S./2 și C.M.: planul pentru 1977 și comunicatul cu privire la realizarea planului;

11: vizita la București a președintelui egiptean;

14: vizita de lucru a G în județul Timiș;

16: participarea și Ex. la adunarea generală la I.M.G. București;

19: se publică Scrisoarea adresată de G celor care l-au felicitat;

24: Exp. la a 11-a Conferință a Uniunii asociațiilor studențești.

Martie:

07: ședință de lucru la C.C. privind probleme organizatorice și de cadre;

14: Exp. la plenara comună a Consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană;

22–23: plenara C.C.: efectivul și compoziția P.C.R., politica de cadre și politica internațională în 1977, perfecționarea conducerii și planificării economico – financiare, scrisori, sesizări, în final Exp.;

29: Exp. la deschiderea primului Congres al consiliilor populare.

Aprilie:

03: deschiderea în prezența G a Expoziției naționale a creației științifice și tehnice;

05: participarea la inaugurarea complexului hidroenergetic Turnu Măgurele – Nicopole împreună cu Todor Jivkov – Bulgaria;

12 – 18: vizita G împreună cu suita prezidențială în S.U.A.;

21: Exp. la Conferința pe țară a femeilor desfășurată la Sala Radio;

25: C.P.Ex: raport (reparații capitale la mașini și utilaje) și vizita în SUA;

26: Exp. la ședința Consiliului național al oamenilor muncii;

28: F.U.S./2: analiza activității consiliilor F.U.S. în 1977, organizarea activității și a echipelor de control.

Mai:

02: participarea și Exp. la Marea Adunare de pe stadionul Republicii;

04: deschiderea oficială de către G a TIBCO '78 și a Salonului internațional al chimiei;

05: vizita G la întreprinderi din Capitală.

09: C.P.Ex a aprobat proiectul general de construcție al Canalului Dunăre – Marea Neagră, majorarea tarifelor la transportul C.F.R., naval și aerian, sistemul hidroenergetic și de navigație Porțile de Fier 2;

10: Ședința de lucru la C.C. cu participarea primilor secretari. A fost analizată activitatea și metodele de muncă ale comitetelor județene și realizarea planului în profil teritorial;

13: inaugurarea de către G a Expoziției de carte și mijloace de informare și educare a oamenilor muncii;

15 – 30: vizita G în RP Chineză, R.P.D. Coreeană, Vietnam, Laos, Kampuchia.

Iunie:

06: vizita la București a șefului statului Nigeria, O. Obasayo;

07: C.P.Ex: introducerea ca indicator de bază al calculării fondului de retribuire a întreprinderilor a valorii producției nete;

08: convorbiri ale G cu președintele P.S.D. German, Willy Brandt;

10: transmisia la TV a Marii Adunări Populare din Capitală prilejuită de sărbătorirea a 130 de ani de la 1848 și a 30 de la naționalizarea principalelor mijloace de producție, Exp.;

13 – 15: vizita G în Marea Britanie la invitația Reginei Elisabeta II;

21: vizita G în județele Harghita (Exp. la Miercurea Ciuc), Mureș (Exp. la Târgu Mureș), Sălaș (Exp. la Zalău) și Satu Mare (Exp.);

22: Participarea și Exp. la Conferința Națională a Uniunii Artiștilor Plastici;

23: C.P.Ex: planul unic pentru 1979 – 1980 și bugetul pentru 1979, vizita în Marea Britanie;

24: vizita G la unități economice și institute de cercetare din București;

30: primirea la G a lui Takeo Miki, fost prim-ministru al Japoniei.

Iulie:

05: plenara comună a C.C. și C.S.D.E.S./1 – planul unic 1979 – 1980 și bugetul 1979;

06: sesiunea M.A.N. (premierea frunțașilor pentru 1977) și Exp.

11: C.P.Ex: realizarea planului pe semestrul I/1978 și prezența delegației României la sesiunea specială a O.N.U.;

- 24: primirea lui Averell Hariman, S.U.A.;
- 25: primirea lui G. Marchais, Partidul Comunist Francez;
- 28: întâlnirea la Neptun cu membrii conducerii Uniunii Scriitorilor, secretarii asociației scriitorilor, directori de edituri, redactori șefi ai publicațiilor cultural-artistice și Exp.;
- 29: vizita de lucru și Exp. la Tulcea.

August:

- 03: Exp. la ședința activului central de partid și de stat;
- 06: primirea la Neptun a lui S. Carillo – Partidul Comunist din Spania;
- 07: întâlnirea în Crimeea cu L.I. Brejnev;
- 09: vizita de lucru a G în județul Constanța;
- 11: C.P.Ex: măsuri pentru îmbunătățirea regimului rezervelor de stat, scrisori, sesizări și vizita în Crimeea;
- 16 – 21: vizita în România a lui Hua Kuo - Fen – RP Chineză;
- 22: adunarea festivă consacrată zilei de 23 august în prezența G
- 23: marea demonstrație de 23 august – transmisia TV;
- 31: se publica Mesajul adresat la 30 de ani de la crearea organelor de securitate.

Septembrie:

- 01: C.P.Ex: Porțile de Fier II, raport privind desfășurarea acțiunii de identificare și inventariere a bunurilor de valoare deosebită;
- 06: vizită în județul Vrancea și Exp. la Focșani;
- 07: vizită și Exp. la Brăila;
- 13: vizită în județul Caraș Severin și Exp. la Reșița;
- 15: vizită la Cluj și Exp. la deschiderea anului de învățământ;
- 16: participarea și Exp. la ședința activului de bază de comandă și de partid din armată;

23: sâmbătă seara, grandios spectacol pe stadionul 23 august din Capitală în finala din 1978 a Daciadei în prezența ștafetelor din toate județele țării, se intonează marșul Daciadei;

28: primirea secretarului general al P.C. din Grecia H. Florakis, consfătuirea de lucru la C.C. cu participarea primilor secretari: raport și măsuri pentru realizarea planului în 1978 și 1979.

Octombrie:

04: vizita la București a președintelui Republicii Bangladesh, Z. Rahman;

05: inaugurează Târgul internațional București și prima Expoziție internațională de vânatoare;

11: C.P.Ex: proiectele lg. beneficiilor și lg. învățământului;

13: vizita de lucru pe platforma Militari din București;

26: F.U.S./2: analiza activității consiliilor locale F.U.S., activitatea politică și cultural – educativă;

27: primirea la G a rectorilor școlilor superioare de partid din țările socialiste;

29: vizita de lucru în jud. Argeș și Exp. la Ziua recoltei, Pitești;

31: C.P.Ex: programul aprovizionării populației pe trimestrul IV 1978 și trimestrul I 1979.

Noiembrie:

01: plenara C.C.: lg. învățământului, lg. beneficiilor, programul aprovizionării și Cu privire la abaterile săvârșite de nomenclaturii locali din Piatra Neamț în legătură cu construirea de locuințe proprietate personală. Primul secretar al comitetului județean de partid Ștefan Boboș a fost exclus din C.C. și din partid. Raportul Consiliului central de control muncitoresc al activității economice și sociale a fost prezentat și dezbătut în toate organizațiile de partid din țară;

02: F.U.S./2: planul pentru 1979; activitatea consiliilor locale ale F.U.S.; activitatea consiliilor F.U.S. și ale

organizațiilor de masă și obștești în intensificarea controlului oamenilor muncii; aniversarea a 60 ani de la făurirea statului național unitar român. Pentru a înțelege rolul deosebit care a fost acordat acestui F.U.S., reamintim cine a luat cuvântul la plenară: Ana Mureșan (președinta Consiliului național al femeilor), George Macovescu (președintele Consiliului uniunii scriitorilor), Iustin Moiescu (Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române), Radu Enache (secretar al C.C. al U.T.C., deputat în M.A.N. de Botoșani), Eduard Eisenburger (președintele Consiliului național al germanilor din România), Pavel Ștefan (secretarul Consiliului central al sindicatelor), Iosif Tripsa (vicepreședinte al Consiliului național pentru știință și tehnologie), dr. docent Carol Gollener (Centrul de studii sociale Sibiu al Academiei de științe sociale și politice);

08: vizita la București a președintelui federal al Austriei;

14: vizita la București a primului ministru al Turciei B. Ecevit;

16: vizita G și a suitei prezidențiale în Iugoslavia;

20: C.P.Ex: analiza problemelor curente ale îndeplinirii planului, vizita în Iugoslavia și vizita primului ministru al Turciei;

22 – 23: participarea la ședința Comitetului politic consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, desfășurată la Moscova;

24: C.P.Ex informat despre rezultatele vizitei și în continuare au avut loc întâlniri ale reprezentanților oamenilor muncii la cererea acestora cu G pentru a le fi explicată poziția P.C.R. la Moscova;

29: plenara C.C. care aprobă poziția P.C.R.

Decembrie:

01: sesiunea solemnă comună a C.C., F.U.S./1 și M.A.N.: aniversarea a 60 de ani de la făurirea statului unitar național român;

05: vizita la București a președintelui Etiopiei Socialiste;

14: vizita la București și primirea la G a lui Amintore Fanfani;

19: C.P.Ex: reanalizează, după „dezbateră publică” lg învățământului și lg beneficiilor, precum și raportul asupra desfășurării Cântării României și a primei ediții a Daciadei;

21: i se acordă premiul SIMBA pentru pace pentru anul 1978;

26: vizita de lucru în unități industriale din capitală;

28: i se prezintă VOLUMUL OMAGIAL consacrat aniversării a 60 de ani de viață și a 45 de ani de „activitate revoluționară”;

30: este urât cu „tradiționalul Plugușor al tineretului român”.

Sursa: „Scânteia”, colecția anului 1978.

[3]

„Alegerile” la organizația județeană de partid Botoșani (13. 11. 1974):

Organizația județeană de partid avea aproape 40 de mii de membri, cuprinși teritorial în organizația municipală Botoșani, orășenești (Dorohoi, Darabani și Saveni) și comunale (67).

Au fost „aleși”: la **Botoșani**, prim – secretar Ioan Papară, secretari Ion Coman, Ana Hancea și Vasile Panțiru; la **Dorohoi**, secretar Emilian Popa, locțiitor Gheorghe Grigoraș; la **Darabani**, Constantin Bobu și Adrian Știrbu; la **Săveni**, Nicolae Chiriac și Adrian Lăcătușu.

Ordinea de zi a Conferinței Județene a fost una obișnuită: Darea de seamă asupra activității comitetului județean de partid, Raportul comisiei de revizie, dezbateră proiectelor documentelor pentru Congresul al XI-lea, planul de dezvoltare economico – socială în profil teritorial al județului pentru cincinalul 1976 – 1980, alegerea comitetului județean, a comisiei de revizie, a delegaților la congresul al XI-lea și desemnarea candidaților pentru Comitetul Central al partidului și a Comisiei centrale de revizie.

În prima plenară, comitetului județean de partid a „ales”: Biroul: Duminică Petre, Ghinea Gheorghe, Popa Emilian, Breabăn Dumitru, Cratchi Octavian, Cardaș Andrei, Papară

Ioan, Zală Gheorghe, Jaucă Gheorghe, Olteanu Elena, Gheorghe Alexandru, Crețu Maria, Cordoș Augustin, Dimitru Constantin, Bordeianu Ilie, Chirica Elvira, Matei Mihai, Nicolau Petru, Gherghina Vasile; membri supleanți: Răcnea Nistor, Gimir Nicolae, Pată Victor, Mihailiuc Gheorghe, Țighiliu Pavel, Dascălu Vasile; secretariatul comitetului județean de partid: Duminică Petre prim secretar, Ghinea Gheorghe, Popa Emilian, Breabăn Dumitru – secretari; membrii comisiei de revizie: Iftimie Lucian președinte, Boancă Constantin, Lerca Agripina, Marin Dumitru, Mogirzan Vladimir, Simion Ștefan, Străinu Victor – membri; colegiul de partid al comitetului județean: Constantinescu Ștefan președinte, Cantea Nicolae, Chiriac Nicolae, Ipate Aurel, Coman Ioan – membri.

În ovațiile celor prezenți în sala Teatrului „Mihai Eminescu”, conferința a adoptat „în unanimitate” Hotărârea privind susținerea realegerii G la Congres ca secretar general.

Pentru a putea compara cel puțin la nivelul județului rezultatul alegerilor din 1979, iată componenta noilor organe alese la Conferința județeană desfășurată la 5 noiembrie:

- biroul comitetului județean de partid: Alexa Haralambie, Băluță Ion Bogdan, Graur Elena, Floareș Ioan, Melinte Teodor, Chirica Elvira, Panaitiu Ștefan, Coman Ioan, Jalbă Ileana, Moșneagu Eleonora, Adochiței Ana, Bența Maria, Podaru Georgeta, Dimitriu Constantin, Gheorghe Alexandru, Crauciuc Ramiro, Jaucă Gheorghe;

- membri supleanți: Râpanu Constantin, Alexa Mihai Emil, Mihalache Petru, Gherghina Vasile, Olteanu Elena, Matei Mihai;

- secretariatul comitetului județean: Alexa Haralambie prim secretar, Băluță Ioan Bogdan, Graur Elena, Floareș Ioan, Melinte Teodor, Chirica Elvira – secretari;

- comisia județeană de revizie: Bobu Constantin, Grigoraș Vasile, Iftimie Lucian – președinte, Mogirzan Vladimir, Paraschiv Maria, Strutinsky Iulian, Titianu Maria;

- colegiul de partid: Babliuc Constantin, Constantinescu Ștefan – președinte, Ciomaga Ștefan, Cojocaru Ion, Duduman

Gheorghe, Fantu Elisabeta, Fetic Sofronie, Gavril Vasile, Ipate Aurel, Nistor Nicolae, Papară Ion.

Sursa: „Clopotul”, an XLII, nr. 4169 din 14. 11. 1974.

[4]

„Alegerile” generale la Botoșani (9 martie 1975)

Delimitarea celor 8 circumscripții electorale pentru alegerea deputaților în M.A.N.¹:

1. **Botoșani:** municipiul Botoșani și comunele Curtești, Răchiți, Stăuceni;

2. **Bucecea:** comunele Bucecea, Brăești Corni, Dersca, Leorda, Mihai Eminescu, Mihăileni, Nicseni, Roma, Vârfu Câmpului, Vlădeni;

3. **Dorohoi:** orașul Dorohoi și comunele Broscăuți, Corlăteni, Șendriceni, Văculești;

4. **Darabani:** orașul Darabani, comunele Concești, Havirna, Hudești, Mileanca, Păltiniș, Rădăuți Prut, Suharău, Viișoara;

5. **Săveni:** orașul Săveni, comunele Avrămeni, Cordăreni, Coțușca, Drăgușeni, Mitoc, Știubieni, Ungureni, Vlăsinești, Vorniceni;

6. **Ștefănești:** comunele Ștefănești, Călărași, Dângenii, Dobârceni, Durnești, Hănești, Manoleasa, Mihălășeni, Ripeeni, Românești, Santa Mare;

7. **Trușești:** comunele Trușești, Albești, Gorbănești Hlipiceni, Lunca, Sulița, **Todireni**, Răuseni, Unțeni;

8. **Nicolae Bălcescu:** comunele Nicolae Bălcescu, Bălușeni, Copălău, Cristești, Flămânzi, Frumușica, Prăjeni, Tudora, Vorona.

Componenta Comisiei electorale județene²: Victor Pată, președinte; Teodor Melinte, vicepreședinte; Emil Lazarim, secretar; Dumitru Amariei, Vasile Bânzar, Victor Gasner,

¹ Realizată prin Decretul C.S. 7/10. 01. 1975.

² Numită prin Decretul C.S. 4/08. 01 1975.

Neculai Iliuță, Vladimir Mogârzan, Mihai Matei, Elena Olteanu, Constantin Pop, membri³.

Deputații „aleși” pentru M.A.N.: 1. **Botoșani**: Drăgănescu Emil, membru al C.P.Ex, vice-prim-ministru; 2. **Bucecea**: Bârliga Mihai, erou al muncii socialiste, președintele C.A.P. Roma; 3. **Dorohoi**: Ceterchi Ioan, membru al C.C. al P.C.R., președintele Consiliului legislativ (fost președinte al comisiei electorale centrale); 4. **Darabani**: Enache Petru, membru supleant al C.C. al P.C.R., secretar al C.C. al U.T.C.; 5. **Săveni**: Aldea Militaru, membru al C.C. al P.C.R., președintele Uniunii naționale a cooperativelor agricole de producție; 6. **Ștefănești**: Sandu Gheorghe, primarul comunei Ștefănești; 7. **Trușești**: Chirica Elvira, membră a biroului comitetului județean de partid, secretara comitetului de partid de la Întreprinderea de confecții Botoșani; 8. **Nicolae Bălcescu**: Duminică Petre, prim secretar al comitetului județean de partid, președintele comitetului executiv al consiliului popular județean Botoșani.

Pentru circumscripțiile electorale 2, 6 și 7 au fost câte doi candidați: (2) Mihai Bârliga și Petru Ailoeaie, președintele C.A.P. Cucorani, comuna Mihai Eminescu, (6) Gheorghe Sandu și Mihai Iosub, primarul comunei Ripiceni, (7) Elvira Chirica și Maria Apetrei, președinta comitetului sindical de la Întreprinderea textilă „Moldova” Botoșani⁴.

Deputați „aleși” în consiliul popular județean, în circumscripțiile electorale: **Botoșani** 1 – Maria Feraru, 2 – Ioan Papară, 3 – Petru Mihalache, 4 – Lucica Lungu, 5 – Elena Buzoieș, 6 – Pavel Țighiliu, 7 – Nicolae Nițu, 8 – Leontina Bordeianu, 9 – Stela Moldovan, 10 – Elena Bălan; **Curtești** 11 – Dumitru Ciocan; **Răchiți** 12 – Dumitru Amariei; **Stăuceni** 13 – Eleonora Moșneagu; **Bucecea** 14 – Gheorghe Alexa; **Vlădeni** 15 – Ioan Cojocar; **Corni** 16 – Vasile Vărvăruc, 17 – Vasile

³ „Clopotul”, an XLIII, nr. 4178 din 17. 01. 1975.

⁴ „Clopotul”, an XLIII, nr. 4186 din 13. 03. 1975.

Gherghina; **Mihai Eminescu** 18 – Gavril Todirean, 19 – Petru Ailoaie; **Roma** 20 – Mihai Bîrliga; **Nicșeni** 21 – Dumitru Obadă; **Leorda** 22 – Ioan Anghelache; **Brăești** 23 – Petru Rotariu; **Vârfu Câmpului** 24 – Dumitru Honceriu; **Mihăileni** 25 – Ioan Chiorăscu; 26 – Aurica Rusu; **Dersca** 27 – Constantin Deleanu, 28 – Eugen Brai; **Dorohoi** 29 – Tina Muraru, 30 – Maria Bostan, 31 – Ilie Bordeianu, 32 – Valeria Tănăsuc; **Văculești** 33 – Dumitru Rusu; **Șendriceni** 34 – Maria Prepeliță; **Hilișeu Horia** 35 – Mărgarita Alexa; **Pomârla** 36 – Ioan Catruța; **Cristinești** 37 – Octavian Hurubean; **Ibănești** 38 – Gheorghe Bratu; **George Enescu** 39 – Toader Surdu Frunză; **Broscăuți** 40 – Eleonora Plămadă; **Corlăteni** 41 – Maria Giurga, 42 – Alexandru Olteanu; **Darabani** 43 – Dumitru Breabăn, 44 – Vasile Plipouțanu, 45 – Constantin Bobu; **Concești** 46 – Dumitru Landea; **Hudești** 47 – Petru Sârghi; 48. Gheorghe Jaucă; **Suharău** 49 – Paraschiva Țurcă, 50 – Petru Nicolau; **Havârna** 51 – Vladimir Mogârzan, 52 – Augustin Buhaschi; **Mileanca** 53 – Elena Dumitrel; **Vișoara** 54 – Florin Nimigean; **Păltiniș** 55 – Nistor Racnea; **Rădăuți Prut** 56 – Iulian Strutinschy, 57 – Vasile Focșa; **Săveni** 58 – Eugenia Bara, 59 – Neculai Chiriac; **Drăgușeni** 60 – Nicolae Gimir; **Coțusca** 61 – Constantin Dimitriu, 62 – Ștefan Simion; **Mitoc** 63 – Gheorghe Budeanu; **Avrămeni** 64 – Lucian Marin, 65 – Alexandru Baci; **Vlăsinești** 66 – Dumitru Damian; **Ungureni** 67 – Mihai Iurea, 68 – Vasile Bânzar; **Știubieni** 69 – Lucian Iftimie; **Vorniceni** 70 – Dumitru Pavăl, 71 – Ioan Ciobanu; **Cordăreni** 72 – Dumitru Iftode; **Ștefănești** 73 – Octavian Cratchi, 74 – Elena Floreșteanu; **Ripiceni** 75 – Mircea Călin; **Manoleasa** 76 – Ilie Ababei; **Hănești** 77 – Olga Hălauca; **Mihălășeni** 78 – Gheorghe Șulic; **Dângeni** 79 – Aurel Clement; **Dobârceni** 80 – Ecaterina Crasi; **Durnești** 81 – Vasile Cipoancă; **Românești** 82 – Gheorghe Burlacu; **Santa Mare** 83 – Ioana Pinciuc; **Călărași** 84 – Gheorghe Radeș; **Trușești** 85 – Gheorghe Apostol, 86 – Mihai Matei; **Albești** 87 – Chirica Landea, 88 – Gheorghe Popa; **TODIRENI** 89 – Gireadă Ghiorghina; **Hlipiceni** 90 – Vasile Mustață; **Răuseni** 91 – Boris Miteanschi; **Lunca** 92 – Vasile Pălimaru, 93 – Avidică Iftimie; **Sulița** 94 –

Hareta Ionel, 95 – Nicolae Ureche; **Gorbănești** 96 – Ioan Lungu; **Unțeni** 97 – Emilian Popa; **Nicolae Bălcescu** 98 – Petre Duminică; **Prăjeni** 99 – Dinu Clipaciuc; **Frumușica** 100 – Mihai Timofte, 101 – Gheorghe Ghinea; **Flămânzi** 102 – Eugenia Baraboi; **Copălău** 103 – Mihai Șchiopu, 104 – Victor Corduneanu; **Bălușeni** 105 – Mihai Blejușcă, 106 – Liviu Mihailovici; **Cristești** 107 – Maria Moisoiu; **Vorona** 108 – Vasile Dascălu, 109 – Gheorghe Mihailiuc; **Tudora** 110 – Gheorghe Andronic, 111 – Mihai Gheorghiu.

Componența comitetului executiv al consiliului popular județean: Petre Duminică, președinte; Octavian Cratchi, prim – vicepreședinte; Emilian Popa, Dumitru Breban și Nicolae Ureche, vicepreședinți; Constantin Dimitriu, Gavril Todirean, Gheorghe Sulic, Ioan Chiorăscu, Mihai Matei, Vasile Bânzar, Mihai Bîrliga, Lucia Lungu, Dumitru Amariei, Eleonora Moșneagu, Petru Mihalache și Nicolae Nițu, membri.

Botoșani: Ioan Papară, primar/președinte; Dumitru Marin, prim – vicepreședinte; Ana Hancea și Vasile Panțiru, vicepreședinți; Nicolae Cozlac, Valerian Hariga, Alexandrina Popovici, Petru Prescorniță, Maria Severincu, membrii comitetului executiv.

Dorohoi: Ilie Bordeianu, primar; Neculai Amariei și Victor Drăgan, vicepreședinți.

Darabani: Constantin Bobu, primar; Gheorghe Avasiloaie și Verona Nicoroci, vicepreședinți.

Săveni: Neculai Chiriac, primar; Franț Iamșec, vicepreședinte⁵.

Primarii comunelor: **Albești** – Gheorghe Ion; **Avrămeni** – Alexandru Baciuc; **Bălușeni** – Ioan Iacob; **Brăești** – Vasile Ilie; **Broscauți** – Mihai Agafitei; **Bucecea** – Ioan Sposib; **Concești** – Neculai Ursachi; **Copălău** – Ioan Paramanov; **Cordăreni** – Gheorghe Alexa; **Corlăteni** – Gheorghe Mihai; **Corni** – Cobstantin Lupu; **Coțușca** – Ștefan Agavriloaie;

⁵ „Clopotul”, an XLIII, nr. 4188 din 28. 03. 1975.

Cristești – Dumitru Borfotină; **Cristinești** – Ioan Buțincu; **Călărași** – Gheorghe Radeș; **Dersca** – Eugen Brai; **Dângeni** – Aurel Clement; **Dobârceni** – Ecaterina Crasi; **Drăgușeni** – Gheorghe Nichita; **Durnești** – Mihai Ungureanu; **Flămânzi** – Eugenia Baraboi; **Frumușica** – Petru Manea; **George Enescu** – Mihai Axinte; **Gorbănești** – Gheorghe Vărvăruc; **Havârna** – Dragomir Agache; **Hănești** – Gheorghe Cuciureanu; **Hlipiceni** – Gheorghe Ibănescu; **Hilișeu Horia** – Mihai Istrate; **Hudești** – Petru Sîrghi; **Ibănești** – Alexandru Huțanu; **Leorda** – Lucia Huțanu; **Lunca** – Mihai Damian; **Manoleasa** – Alexandru Chirilă; **Mihai Eminescu** – Mihai Drețcanu; **Mihăileni** – Ioan Bălănuță; **Mihălășeni** – Marin Burlacu; **Mileanca** – Ioan Maștei; **Mitoc** – Vasile Bosânceanu; **Nicolae Bălcescu** – Gheorghe Guraliuc; **Nicșeni** – Silvia Calistru; **Păltiniș** – Dumitru Avasiloe; **Pomârla** – Valeriu Muscalu; **Prăjeni** – Vasile Trocin; **Răuseni** – Ioan Doroftei; **Rădăuți Prut** – Vasile Lupu; **Ripiceni** – Mihai Iosub; **Roma** – Petre Aghiorghiesei; **Românești** – Gheorghe Bulat; **Santa Mare** – Petre Ojoc; **Suharău** – Dumitru Gherase; **Sulița** – Constantin Baciuc; **Șendriceni** – Octav Ciocan; **Ștefănești** – Gheorghe Sandu; **Știubieni** – Vasile Lunca; **TODIRENI** – Marcu Mihai; **Trușești** – Constantin Velniciuc; **Tudora** – Ioan Nemțoiu; **Ungureni** – Mihai Iurea; **Unțeni** – Victor Străinu; **Văculești** – Maria Maxim; **Viișoara** – Iancu Ciubotariu; **Vîrfu Câmpului** – Vasile Zaharia; **Vlădeni** – Dumitru Solcan; **Vlăsinești** – Isidor Tătar; **Vorniceni** – Dumitru Pavel; **Vorona** – Neculai Mihalache; **Curtești** – Gheorghe Hobjila; **Răchiți** – Constantin Avasâlcăi; **Stăuceni** – Natalia Ștefănescu.

Consiliile Agroindustriale, devenite din februarie 1979 Consilii unice agroindustriale de stat și cooperatiste: Albești, Botoșani, Bucecea, Căndești, Coțușca, Dângeni, Darabani, Dorohoi, Dragalina, Frumușica, Pomârla, Ripiceni, Săveni, Sulița, Trușești, Ungureni, Vorona.

Din **consiliul Albești** făceau parte comunele Albești, Hlipiceni, Călărași, Santa Mare, Răuseni și **Todireni**⁶.

Alegerile pentru **M.A.N.**, în **1980**: circumscripția electorală **nr. 1 Botoșani Nord**: Georgeta Podaru (membră C.C. al P.C.R., secretar al Comitetului de partid și președinta Consiliului Oamenilor Muncii la Întreprinderea textilă „Moldova”); **nr. 2 Botoșani Sud**: Ioana Bratu (membru supleant al C.C. al P.C.R., secretar al C.C. al U.T.C.); **nr. 3 Flămânzi**: Haralambie Alexa (prim secretar al Comitetului județean de partid și președintele Comitetului Executiv al Consiliului Popular județean); **nr. 4 Bucecea**: Lucia Huțanu (primar al comunei Leorda); **nr. 5 Dorohoi**: Lina Ciobanu (membru al C.P.Ex, ministrul Industriei Ușoare); **nr. 6 Darabani**: Gh. Gomoiu (membru C.C., adjunct al ministrului Apărării Naționale, secretar al Consiliului Politic Superior al Armatei); **nr. 7 Săveni**: Ion Rușinaru (membru supleant al C.C., președintele Băncii pentru Agricultură și Industrie Alimentară); **nr. 8 Ștefănești**: Bartoș Floarea (președinta C.A.P. **Todireni**)⁷.

În sesiunea Consiliului Popular Județean, din 1 aprilie 1980, au fost „aleși”: Haralambie Alexa (președintele Comitetului Executiv), Ștefan Panaitiu (prim vice-președinte) Ioan Floareș, Elena Graur, Elvira Chirica (vice-președinți și secretari), Nicolae Ureche (vice-președinte), Constantin Dimitriu (vice-președinte și director general al Direcției județene pentru Agricultură) și Cicerone Simionescu (vice-președinte, președintele Comitetului județean O.D.U.S.); membrii: Mihai Bîrliga, Ioan Chiorăscu, Ramiro Crauciuc, Lucian Feodorov, Ion Istrate, Lucia Lungu, Mihai Matei, Maria Moisoiu, Teodora Sandu, Gheorghe Șulic, Gavril Todorean⁸.

După nivelul producției global industriale, la sfârșitul anului 1980, gruparea județelor trebuia să arate astfel:

⁶ „Clopotul”, an XLIII, nr. 4189 din 04. 04. 1975.

⁷ „Clopotul”, an XLVIII, nr. 4447 din 14. 03. 1980.

⁸ „Clopotul”, an XLVIII, nr. 4450 din 04. 04. 1980.

- peste 50 miliarde de lei: București și județele Brașov, Galați și Prahova.

- 25 – 50 miliarde de lei: Argeș, Bacău, Cluj, Dolj, Hunedoara, Iași, Sibiu și Timiș.

- 15 – 25 miliarde de lei: Arad, Bihor, Brăila, Buzău, Caraș-Severin, Constanța, Dâmbovița, Gorj, Mureș, Neamț, Olt și Suceava.

- 10 – 15 miliarde de lei: Alba, **Botoșani**, Bistrița-Năsăud, Covasna, Harghita, Ialomița, Ilfov, Maramureș, Mehedinți, Satu Mare, Sălaj, Teleorman, Tulcea, Vaslui, Vâlcea și Vrancea⁹.

[5]

Statutul Consiliului intercooperatist (principalele atribuții)

1. Pentru înfăptuirea politicii partidului și statului de dezvoltare și modernizare a agriculturii cooperatiste, de consolidare economico-organizatorică a cooperativelor agricole de producție ca unități de sine stătătoare, acestea se pot constitui în consilii intercooperatiste, forma superioară de organizare și conducere a agriculturii cooperatiste.

5. Consiliul... asigură în mod unitar conducerea, îndrumarea sprijinirea și controlul cooperativelor agricole și asociațiilor economice intercooperatiste....

6. Consiliul... are în componența sa cooperativele agricole și asociațiile economice intercooperatiste... se constituie pe baza hotărârilor adunărilor generale... constituirea se aprobă de către comitetul executiv al consiliului popular județean.

7. Fiecare cooperativă agricolă își păstrează personalitatea juridică, este titulara de plan și își menține autonomia gestionară în execuția planului...

⁹ Cf. art. 49 al Legii 4/1976, publicată în BOF nr. 65, din 07. 07. 1976. Cf. art. 50, "120 de centre comunale se vor transforma în orașe agroindustriale".

8. Consiliul... este titular de plan pentru indicatorii asociațiilor economice intercooperatiste și unitățile organizate prin asocierea cooperativelor agricole cu unitățile organizate prin asocierea cooperativelor agricole cu unități de stat sau ale cooperăției de consum.

9. Pe raza fiecărui consiliu funcționează Stațiunea pentru mecanizarea agriculturii. Aceasta își desfășura activitatea pe baza unui contract economic de cooperare și producție încheiat cu consiliul...

12. Consiliul... coordonează și îndrumă activitatea de planificare și urmărirea realizării planului și programelor de dezvoltare ale cooperativelor agricole și asociațiilor...; elaborează împreună cu conducerile cooperativelor... studii și programe privind concentrarea producției, profilarea și specializarea unităților, utilizarea integrală și eficientă a fondului funciar, a celorlalte mijloace de producție și a forței de muncă...

13. Organul de conducere este adunarea generală formată din consiliile de conducere/consiliile oamenilor muncii din cooperativele agricole și asociațiile... Permanența consiliului, reprezentanții Întreprinderilor agricole de stat și ai cooperăției de consum care sunt membri ai asociațiilor... și primarii comunelor din zonă.

Președintele consiliului... este directorul SMA.

15. Adunarea generală alege pentru 2 ani Biroul executiv care este format din președintele consiliului, președintele, inginerul șef și contabilul șef din cooperativele agricole și asociațiile... inginerul mecanic al Stațiunii... și Permanența consiliului.

21. Activitatea curentă este asigurată de grupul permanent – Permanența formată din președintele Consiliului... inginerul șef cu producția vegetală, medicul veterinar șef cu producția animală și probleme sanitar veterinare, economistul șef pentru problemele economico – financiare, tehnicienii din întreprinderile beneficiare (întreprinderile pentru valorificarea

cerealelor și plantelor tehnice, pentru industrializarea sfeclei de zahăr, plante medicinale; industria cărnii și industria laptelui).

Asistența juridică este asigurată de Uniunea județeană a cooperativelor agricole.

Sursa: *Statutul Consiliului Intercooperatist*, publicat în BOF, an XXVIII, nr. 105 din 04. 11. 1977.

[6]

Hotărârea plenarei CC al PCR din 1 februarie 1979 cu privire la îmbunătățirea conducerii și planificării unitare a agriculturii, crearea Consiliilor unice agroindustriale de stat și cooperatiste – C.U.A.S.C. – și creșterea producției agricole (extrase)

1. În concordanță cu principiile de bază ale conducerii unitare a agriculturii se înființează C.U.A.S.C.

2. C.U.A.S.C. va cuprinde Stațiunile pentru mecanizarea agriculturii, cooperativele agricole de producție, întreprinderile agricole de stat sau fermele acestora, asociațiile economice intercooperatiste și cele între cooperative și unități de stat sau ale cooperativei de consum, institutele, stațiunile de cercetări și unitățile de învățământ agricol, alte unități economice cu profil agricole.

3. C.U.A.S.C. va răspunde efectiv de realizarea sarcinilor ce revin unităților agricole componente, creând cadrul organizatoric necesar concentrării și specializării producției agricole...

4. Consiliul este titular de plan; planul îl primește de la Direcția județeană pentru agricultură și industrializarea produselor agricole. Unitățile agricole componente își păstrează autonomia gestionară, au buget de venituri și cheltuieli propriu și sunt titulare de plan pentru sarcinile ce le revin din Planul național unic, de executarea cărora răspund fiecare în parte...

5. Medicii veterinari de la circumscripțiile sanitar veterinar vor fi trecuți ca medici veterinari șefi la cooperativele agricole, unde își vor desfășura nemijlocit activitatea, răspunzând direct de realizarea indicatorilor de reproducție, a planului de montă și fătări, de apărarea sănătății

animalelor, reducerea pierderilor prin mortalități și sacrificări și realizarea efectivelor planificate în funcție de care vor fi retribuiți. Medicii veterinari vor asigura asistența zoo-veterinară și pentru animalele din gospodăriile populației.

Capitolul 5: cu privire la îmbunătățirea activității în sectorul gospodăriilor populației.

1. De activitatea economică a gospodăriilor populației – respectiv ale membrilor cooperativelor agricole și țăranilor din zonele necooperativizate răspund consiliilor populare, care sunt titulare de plan și pentru prevederile de producție din acest sector.

Capitolul 7: cu privire la îmbunătățirea activității organelor și organizațiilor de partid și a consiliilor populare.

2. Folosind pe deplin avantajele pe care le prezenta noul cadru organizatoric, comitetele comunale de partid, îmbunătățin-du-și stilul și metodele de muncă, au obligația să exercite un control permanent și riguros asupra modului în care cadrele de conducere, tehnice și economice din unitățile agricole își îndeplinesc atribuțiile ce le revin determinând sporirea exigenței în muncă a acestora, perfecționarea continuă a activității de producție din fiecare unitate, realizarea întocmai a tuturor sarcinilor de plan.

3. Președintele C.U.A.S.C. în calitate de organizator de partid are obligația să asigure dezbaterile periodice a principalelor probleme cu secretarii și birourile organizațiilor de bază din unitățile componente, cu membrii consiliilor, asigurând creșterea rolului organizațiilor de partid, participarea activă a comuniștilor, a tuturor lucrătorilor la îndeplinirea sarcinilor ce revin agriculturii noastre...

5. Consiliilor populare le revin îndatorirea de a asigura condițiile necesare desfășurării în cele mai bune condițiuni a activității CUASC și a unităților de pe teritoriul lor, sprijinind activ, nemijlocit conducerile acestora în mobilizarea locuitorilor a lucrărilor agricole, pentru aplicarea neabătută a hotărârilor de partid.

Capitolul 12. Organele prin care se exercită conducerea colectivă sunt adunarea generală, consiliul de conducere și biroul executiv.

Adunarea generală este formată din consiliile de conducere/consiliile oamenilor muncii ale unităților componente (sau delegații acestora), specialiștii și tehnicienii din grupul permanent primării comunelor și reprezentanții asociațiilor economice.

Consiliul de conducere este format din director, inginerul șef și contabilul șef din Stațiunile pentru mecanizarea agriculturii; președintele inginerul șef și contabilul șef din cooperativele agricole, directorul și contabilul șef al asociațiilor economice, Permanentă, și primării comunelor.

Biroul executiv este format din directorul S.M.A., președinții cooperativelor agricole, directorii asociațiilor... și ai I.A.S.

Președinte – organizatorul de partid, activist al comitetului județean, prim – vicepreședinte și președinte al biroului executiv – directorul S.M.A. Capitolul 13. Vor funcționa cu activitate permanentă la C.U.A.S.C. – inginerul agronom șef, medicul veterinar șef, economistul șef și grupul de tehnicieni al întreprinderilor beneficiare, întreprinderile de valorificare a cerealelor și plantelor tehnice, de industrializarea sfeclei de zahăr, plante medicinale; industria cărnii; industria laptelui – Permanența.

Sursa: BOF, an XXX, nr. 12 din 03. 02. 1979.

[7]

Festivalul național al educației și culturii socialiste „Cântarea României”

Obiective:

- crearea unor opere noi, cu un bogat conținut de idei, inspirate din realitățile actuale, din istoria poporului nostru, din trecutul glorios de luptă al partidului și clasei muncitoare;
- sporirea numărului spectacolelor și concertelor, al expozițiilor și celorlalte manifestări culturale cu public;

- îmbunătățirea manifestărilor sub raportul conținutului ideologic și al calității artistice;

- reunirea întru aceeași generoasă finalitate a unor formații artistice și artiști amatori, creatori și interpreți din rândul muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, pionierilor și elevilor, studenților, ostașilor, tineretului fără deosebire de naționalitate. Festivalul se organizează într-un sistem unitar, răspunderea bunei lui desfășurări atribuindu-se FUS, tuturor organismelor politice și de stat, tuturor instituțiilor și organizațiilor obștești angrenate în amplul proces educativ care se desfășoară în țara noastră. Participă la festival – Consiliul culturii și educației socialiste, Ministerul educației și învățământului, organizațiile de sindicat, femei, tineret U.T.C., studenți, pionieri, Ministerul apărării naționale și de interne, Radioteleviziunea uniunile de creație, uniunile cooperatiste.

Semnificativ pentru caracterul larg și cuprinzător al manifestării este și faptul că în cadrul festivalului, paralel și în mod separat, vor avea loc și competiții între creatori, interpreți și formații artistice profesioniste.

Ediția întâia se va desfășura astfel:

- etapa de masă: octombrie 1976 – februarie 1977;
- etapa județeană: martie – aprilie 1977;
- etapa interjudețeană: mai 1977;
- etapa republicană: ultima decadă a lunii mai 1977.

Gala artiștilor amatori și profesioniști laureați – prima decadă a lunii iunie 1977.

Festivalul se va desfășura în domeniile creației și interpretării.

În domeniul creației vor avea loc concursuri de: poezie, proză, dramaturgie, publicistică, muzică, (revoluționară și patriotică, ușoară, de fanfară), coregrafie (balet, dans nou cu tema), arte plastice (pictură, sculptură, grafică, arte decorative), cineatorism și arta fotografică, arta populară (costume, țesături, ceramică, creștături în lemn, împletituri, lucrări în piele).

În domeniul interpretării: teatru, muzica revoluționară și patriotică, fanfara, muzica ușoară, muzica populară, balet și

dans cu tema, dans popular, estrada, satira și umor, brigăzi artistice, teatru de păpuși și marionete, montaje literale, recitaluri de poezie.

Fiecare formație înscrisă în concurs va trebui să prezinte cel puțin un spectacol pe lună.

Instituțiile artistice profesioniste acordă sprijin calificat artiștilor amatori, colaborând cu aceștia pentru ridicarea nivelului calitativ al spectacolelor. De altfel, **„participarea formațiilor profesioniste la festival va fi apreciată și în funcție de sprijinul acordat artiștilor amatori, de eficiența acestui sprijin!”**

Sursa: „Scânteia”, an XLVII, 28. 11. 1976.

Bibliografie

I. Arhive

Arhivele Naționale, Direcția Județeană Botoșani, fond
Primăria Comunei Todireni (1944-1947)

Arhiva Primăriei comunei Todireni (1975-1979)

II. Documente publicate

1. Legislație:

1. Ig. 3229/1920 privind înființarea pășunilor comunale, publicată în MOF nr. 138 din 24.09.1920

2. Decret lege nr. 1372/1930 pentru plantarea drumurilor publice, a pășunilor și hotarelor lor precum și a locurilor publice, publicată în MOF nr. 91 din 21.04.1930

3. Ig. pentru pregătirea premilitară, publicată în MOF nr. 107 din 11.05.1934

4. Ig. administrativă nr. 569/1936, publicată în MOF nr. 73 din 27.03.1936

5. Ig. 1361/1937 privitoare la organizarea și încurajarea agriculturii, publicată în MOF nr. 67 din 22.03.1937

6. Ig. administrativă nr. 2919/1938, publicată în MOF nr. 187 din 14.08.1938

7. Ig. 517/1938 pentru înființarea Serviciului Social, publicată în MOF nr. 1242 din 18.10.1938

8. Ig. 569/1938 privind instituirea concursurilor agricole și înființarea sărbătorii primăverii și a sărbătorii recoltei, publicată MOF nr. 258 din 05.11.1938

9. Ig. 699/1938 privind organizarea și funcționarea Strajei Țării, publicată în MOF nr. 292 din 15.12.1938

10. Instrucțiuni privitoare la concursul național al porumbului 1939 din recolta anului 1939, publicată în MOF nr. 31 din 07.02.1939

11. Ig. 468/1939 privind valorificarea lânii, publicată în MOF nr. 120 din 26.05.1939

12. Ig. 526/1938 cu privire la înființarea și funcționarea Casei Rurale, publicată în MOF nr. 136 din 16.06.1939

13. lg. 545/1939 privitor la valorificarea grâului, publicată în MOF nr. 162 din 12.07.1939

14. Regulamentul pentru aplicarea lg administrative nr. 2919/1938, publicată în MOF nr. 268 din 18.11.1939

15. lg. 1431/1940 privitoare la camerele agricole, publicată în MOF nr. 98 din 25.04.1940

16. lg. 624/1941 pentru mobilizarea agriculturii, publicată în MOF nr. 61 din 13.03.1941

17. lg. 1024/1941 pentru înființarea și organizarea Oficiului Munca și Lumina (OML), publicată în MOF nr. 278 din 22.11.1941

18. lg. 204/1942 pentru înființarea de Case Țărănești de împrumut și economie, publicată în MOF nr. 65 din 17.03.1942

19. lg. pentru organizarea obștilor agricole, publicată în MOF nr. 144 din 24.06.1942

20. lg. 165/1943 pentru organizarea, administrarea și exploatarea pășunilor, publicată în MOF nr. 66 din 19.03.1943

21. lg. 187/1945 pentru înfăptuirea reformei agrare, publicată în MOF nr. 68 bis din 23.03.1945

22. lg. 535/1946 privitoare la Statutul funcționarilor comunali din România, publicată în MOF nr. 156 din 09.07.1946

23. Decretul 175/1948 pentru reforma învățământului, publicată în MOF nr. 177 din 14.08.1948

24. Decretul 177/1948 privind regimul general al cultelor, publicat în MOF nr. 178 din 14.08.1948

25. lg. 18/1949 asupra impozitului agricol, publicată în MOF nr. 45 din 14.07.1949

26. lg. 11/1968 privind învățământul în R.S.R., publicată în BOF nr. 62 din 15.05.1968

27. lg. nr. 57/1968 de organizare și funcționarea consiliilor populare, publicată în BOF nr. 168 din 26.12.1968

28. lg. 33/1968 privind pregătirea tineretului pentru apărarea patriei, publicată în BOF nr. 149 din 15.11.1968

29. lg. 6/1970 cu privire la organizarea și funcționarea cooperativei de consum, publicată în BOF 80 din 10.07.1970

30. lg. 20/1971 privind organizarea contribuției bănești și în munca pentru efectuarea unor lucrări de interes obștesc, publicată în BOF nr. 155 din 17.12.1971

31. lg. 21/1971 a viei și vinului, publicată în BOF nr. 156 din 17.12.1971

32. lg. 6/1972 privind organizarea și funcționarea controlului obștesc, publicată în BOF nr. 42 din 14.04.1972

33. lg. 1/1973 privind Consiliul suprem al dezvoltării economice și sociale, publicată în BOF nr. 43 din 30.03.1973

34. lg. 10/1973 privind Comitetul pentru problemele consiliilor populare, publicată în BOF nr. 92 din 25.06.1973

35. lg. 4/1974 privind atribuțiile și răspunderile consiliilor de conducere, președinților, inginerilor șefi, contabililor șefi, ale celorlalte cadre tehnice și economice din cooperativele agricole precum și ale Direcțiilor generale pentru agricultură, industrie alimentară și ape, publicată în BOF nr. 49 din 02.04.1974

36. lg. 6/1974 privind principalele atribuții ale consiliilor populare în domeniul agriculturii, publicată în BOF nr. 49 din 02.04.1974

37. lg. 7/1974 cu privire la realizarea, întreținerea și finanțarea amenajărilor de irigații și a celorlalte lucrări de îmbunătățiri funciare, publicată în BOF nr. 51 din 03. 04. 1974.

38. lg. 11/1974 legea pomiculturii, publicată în BOF nr. 105 din 29.10.1974

39. lg. 57/1974 privind retribuirea după cantitatea și calitatea muncii, publicată în BOF nr. 133 – 134 din 01.11.1974

40. lg. 58/1974 privind sistematizarea teritoriului și a localităților urbane și rulare, publicată în BOF nr. 135 din 01.11.1974

41. lg. 60/1974 legea sanitar – veterinară, publicată în BOF nr. 136 din 02.11.1974

42. lg. 59/1974 privind fondul funciar, publicată în BOF nr. 138 din 05.11.1974

43. lg. 67/1974 legea electorală a R.S.R. publicată în BOF nr. 161 din 23.12.1974

44. lg. 40/1975 privind creșterea și ameliorarea animalelor, publicată în BOF nr. 134 din 25.12.1975

45. lg. 41/1975 privind regimul tăierii animalelor, publicată în BOF nr. 134 din 25.12.1975

46. lg. 42/1975 cu privire la producția bunurilor alimentare, publicată în BOF nr. 134 din 25.12.1975

47. lg. 4/1976 privind adoptarea planului național unic de dezvoltare economico – socială a R.S.R. în perioada 1976 – 1980, publicată în BOF nr. 65 din 07.07.1976

48. lg. 28/1976 privind organizarea producției de legume și cartofi precum și valorificarea legumelor, cartofilor și fructelor, publicată în BOF nr. 120 din 31.12.1976

49. lg. 27/1976 privind retribuirea muncii în unitățile agricole cooperatiste, publicată în BOF nr. 120 din 31.12.1976

50. lg. 2/1977 privind impozitul agricol, publicată în BOF nr. 60 din 08.07.1977

51. lg. 4/1977 privind pensiile și alte drepturi de asigurări sociale ale membrilor cooperativelor agricole, publicată în BOF nr. 61 din 08.07.1977

52. lg. 3/1977 privind pensiile de asigurări sociale de stat și asistența socială, publicată în BOF nr. 82 din 06.08.1977

53. lg. 29/1977 privind normele de adresare între cetățenii R.S.R., publicată BOF nr. 112 din 28.10.1977

54. lg. 31/1977 privind organizarea Congresului consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărâni și a Consiliului național al agriculturii, publicată în BOF nr. 112 din 28.10.1977

55. lg. 33/1977 privind aprobarea Imnului de Stat al R.S.R., publicată în BOF nr. 111 din 28.10.1977

56. lg. 65/1977 privind aprobarea Decretului Consiliului de Stat nr. 346/1977 privind aprobarea statutelor organizațiilor cooperatiste din agricultură, publicată în BOF nr. 130 din 06. 12. 1977. Statutele au fost publicate în BOF nr. 105 din 04. 11. 1977: Statutul cooperativelor agricole de producție, Statutul uniunilor cooperativelor agricole, Statutul consiliului intercooperatist.

57. Ig. 1/1978 cu privire la rezolvarea propunerilor, sesizărilor, reclamațiilor și cererilor oamenilor muncii, publicată în BOF nr. 24 din 24.03.1978

58. Ig. 3/1978 privind asigurarea sănătății populației, publicată în BOF nr. 54 din 10.07.1978

59. Ig. 28/1978 Ig educației și învățământului, publicată în BOF nr. 113 din 26.12.1978

60. "Hotărârea plenarei C.C. al P.C.R. din 1 februarie 1978 cu privire la îmbunătățirea conducerii și planificării unitare a agriculturii, crearea Consiliilor unice agroindustriale de stat și cooperatiste – C.U.A.S.C. – și creșterea producției agricole", publicată în BOF nr. 12 din 03.02.1979

61. *Colecțiune de legi și regulamente*, 1939 – 1949, tom XVII-XXVII, București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Centrală/Editura de Stat, 1939–1949 (colecție aflată și în Biblioteca IRIR).

2. Statute ale organizațiilor de masă și obștești, organizațiilor cooperatiste, publicate în **broșuri și volume**:

1. *** *Statutul Partidului Comunist Român*, București, Editura Partidului Comunist Român, 1945.

2. *** *Statutul Partidului Muncitoresc Român*, București, Editura de Stat pentru Literatură Politică, 1955.

3. *** *Statutul model al Gospodăriilor Agricole Colective*, București, Editura Partidului Muncitoresc Român, 1950.

4. *** *Statutul Cooperativelor Agricole de Producție*, București, Editura Agro-silvică, 1966.

5. *** *Statutul Cooperativelor Agricole de Producție*, București, Editura Ceres, 1977.

6. *** *Statutul Unităților și Detașamentelor de Pionieri*, București, Editura politică, 1967.

7. *** *Statutul Organizației Pionierilor*, București, Editura Politică, 1975.

8. *** *Statutul Organizației Uniunea Tineretului Comunist*, București, Editura Politică, 1975.

9. *** *Statutul Cadru al Sindicatelor*, București, Editura Politică, 1976.

10. *** *Statutul Consiliilor Teritoriale ale Sindicatelor*, București, Editura Politică, 1976.

11. *** *Statutul model al Cooperativei de consum*, București, Tipografia CENTROCOOP, 1955.

12. *** *Statutul Frontului Unității Socialiste din Republica Socialistă România*, București, Editura Politică, 1974.

13. *** *Statutul Partidului Comunist Român*, în *Congresul al IX-lea al PCR (19 – 24 iulie 1965)*, p. 797 – 818, respectiv în *Congresul al XI-lea al PCR (25 – 28 noiembrie 1974)*, p. 583 – 605, București, Editura Politică, 1965, 1974.

14. *** *Programul PCR de făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, în *Ibidem*, p. 614 – 749.

15. *** *Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste*, în *Ibidem*, p. 816 – 823.

3. Volume

*** *Congresul educației politice și al culturii socialiste din 2- 4 iunie 1976*, București, Editura Politică, 1976.

*** *Plenara Comitetului Central al PCR din 3-4 noiembrie 1971*, București, Editura Politică, 1971.

4. Broșuri

*** *Constituția Republicii Socialiste România*, București, Tiparul Întreprinderea Poligrafică „Buletinul Oficial”, 1980.

*** *Plenara consiliului național al organizației pionierilor din 9 iunie 1979*, Întreprinderea poligrafică „Bucureștii Noi”, 1979 (*Hotărârea cu privire la activitatea metodică, de cercetare și documentare, de pregătire și perfecționare a pregătirii activului pioneresc și a cadrelor care muncesc cu pionierii și șoimii patriei*).

III. Dicționare. Repertorii arheologice

Băcilă, Ioan C., *Împărțirea administrativă a Moldovei în anul 1833 (două documente cartografice)*, În amintirea lui Constantin Giurescu la 25 de ani de la moartea lui, București, 1944.

Costăchescu, Mihai, *Documente moldovenești de la Ștefan cel Mare. Urice (ispisoace, regește, traduceri)*, Fundațiunea Regele Ferdinand I, supliment la documentele lui Ștefan cel Mare de la Ioan Bogdan, Iași, Institutul Românesc de Arte Grafice „BRAVO”, 1933 (despre Gîrbești, p. 118 – 119).

Costăchescu, Mihai, *Documente moldovenești de la Ștefăniță voievod. 1517-1527*, Fundațiunea Regele Ferdinand I, Institutul Românesc de Arte Grafice „BRAVO”, Iași, 1943 (despre Todireni, p. 420 – 424).

Lahovari, George Ioan, general C.I. Brătianu, acad. Grigore G. Tocilescu, *Marele Dicționar Geografic al României*, vol. II-V, București, Stabilimentul Grafic „J.V. Socec”, 1899 – 1902 (despre Cernești, în vol. II, p. 336; Gîrbești în vol. III, p. 552; Iurești în vol. IV, p. 72; Todireni, vol. V, p. 627).

Nedejde, V. C., I. Titu, *Dicționarul geografic al județului Botoșani la 1891*, București, Editura Tipografia și Fonderia de litere Thoma Basilescu, 1895 (despre Cernești la p. 75, Gîrbești la p. 124, Iurești la p. 139, Todireni la p. 219 și comuna Todireni la p. 218).

Păunescu, Alexandru, Vasile Chirica, Paul Sadurschi, *Repertoriul arheologic al României – județul Botoșani*, vol. I-II, București, Editura Academiei Române, 1976, [(despre Cernești, vol. II, p. 318: denumirea veche Czărnești, mențiuni documentare – R 1772-1773, H. 1833; Florești, vol. II, p. 331, mențiuni documentare – H. 1835; Ceir, vol. II, p. 318, sat desființat, înglobat în Todireni; Gârbești, vol. II, p. 333, denumirea veche Gorbești, mențiuni documentare – 14 august 1483, H. 1835; Iurești, vol. II, p. 339, denumiri vechi – Erești, Iorești, mențiuni documentare – 5 aprilie 1598, H. 1835; Movileni, vol. II, p. 347, sat desființat, înglobat în satul Todireni; Siliștea, vol. II, p. 361, sat desființat, înglobat în satul Cernești; Todireni, vol. II, p. 368, denumirea veche Toderești,

mențiuni documentare – 4 ianuarie 1523, H. 1835, observații: întinsă așezare, aflată la est-sud-est de sat, punctul Curtea veche, în care s-au descoperit fragmente ceramice atribuite secolelor XIV-XVIII, reprezintă, credem, vatra vechiului sat Todireni (Costăchescu, *Documente moldovenești de la Ștefăniță...*, p. 420 – 424).

Stoicescu, Nicolae, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, 1974.

IV. Lucrări generale. Monografii

Behr, Edward, «Sărută mâna pe care n-o poți mușca». *Românii și Ceaușeștii: Investigația unui blestem al istoriei*, București, Editura Humanitas, [1999].

Cătănuș, Dan, Octavian Roske, *Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică*, vol. I, 1949-1953, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2000.

Deletant, Dennis, *Ceașescu și Securitatea. Constrângere și disidență în România anilor 1965-1989*, București, Editura Humanitas, 1998.

Gabanyi, Anneli Ute, *Cultul lui Ceașescu*, Iași, Editura Polirom, 2003.

Gould Lee, Arthur, *Coroana contra secera și ciocanul. Povestea regelui Mihai al României*, București, Editura Humanitas, 1998.

Kunze, Thomas, *Nicolae Ceașescu - o biografie*, București, Editura Vremea, 2002.

Levy, Robert, *Gloria și decăderea Anei Pauker*, Iași, Editura Polirom, 2002.

Mungiu Pippidi, Alina, Gerard Althabe, *Secera și buldozerul. Scornicești și Nucșoara - mecanisme de aservire a țăranului român*, Iași, Editura Polirom, 2002.

Oprea Marius (coordonator), Nicolae Videnie, Ioana Cîrstocea, Andreea Năstase, Stejărel Olaru, *Securiștii partidului. Serviciul de Cadre al P.C.R. ca poliție politică*.

(*Studiu de caz: arhiva Comitetului Municipal de Partid Braşov*), Iaşi, Editura Polirom, 2002.

Tănase, Stelian, *Acasă se vorbeşte în şoaptă. Dosar şi jurnal din anii târzii ai dictaturii*, Bucureşti, Editura Compania, 2002.

Tănase, Stelian, *Anatomia mistificării*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2003.

Tănase, Stelian, *Elite şi societate. Guvernarea Gheorghiu-Dej, 1948-1965*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1998.

Tănăsescu, Bogdan, *Colectivizarea între propagandă şi realitate*, Bucureşti, Editura Globus.

V. Reviste de istorie

„Magazin istoric” (1967 – 2003)

„Despre Holocaust şi Comunism. Anuarul Institutului Român de Istorie Recentă”, vol. I, 2002

„Dosarele istoriei” (1996-2003)

VI. Presă

„Agricultura socialistă” (1975 – 1979)

„Buletinul Oficial” (1949 – 1979)

„Clopotul” (1944 – 1949, 1974 – 1980)

„Monitorul Oficial (1920 – 1949)

„Munca de partid” (1974 – 1979)

„Scânteia” (1975 – 1980)

„Tribuna şcolii” (1975 – 1979)

Autor

Mihai Marcu, născut în anul 1946, comuna Todireni, județul Botoșani, este absolvent al Liceului Național „Mihail Sadoveanu” din Iași. A fost profesor suplinitor (Todireni, Hlipiceni), director de cămin cultural (Todireni, Vlăsinești), primar (Todireni), funcționar economic principal (Canalul Dunăre-București) și conservator publicații la Biblioteca Națională. În prezent elaborează o altă carte referitoare la istoria comunei natale.